د نوي ژبپوهنې په رڼا کې

لیکلار ښود

(یوه پښتو – کره پښتو)

پوهاند داکتر م. ا. زیار

Ketabton.com

۱۳۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

لیکي پوهه:

لیکی : لیکلار ښود «یوه پښتو _ کره پښتو»

لیکوال : پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار

خپرندوی : د ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز

چاپشمېر : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپنېټه :پسرلی ۱۳۸۵/ 2006 (تر یونیم کال ځنډ وروسته)

دچاپ ربښتې له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي ،

بې اخځ ښوونې ترې دګټنې اجازه نشته .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه لاربنود سم له لاسه د یوې – کره لیکلارې مینه والو ته هممهال د ساپي، ټول افغان، بېنوا ، سمسور ،هیواداو... انټرنېټ پاڼو له لارې وړاندې کېږي.که چا پرې د چاپ لوړېینه کوله، له ما سره به هرومرو سلا کوي. (زیار)

ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته
چې د همدوی په هڅونه دغه لاربنود وکښل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننگونه

يوازې اكادېميک پښتو ژبپوهان له لوړترين زده كړېز لاسوند او اړوند څېړنيز رېكارډ سره دا ربنته درلوداى شي چې په لا زياتو پياوړو ژبپوهنيزو آرونو، لاسوندونو او پروسيجرونو دا لاربنود راوننگوي، نه لكه زموږ توكمپوه ډاكتر پالوال چې له ((معياري پښتو)) سره يې دغه يو اروار هم رانغښتى نه دى !

A
Guide of Standard Pashto

پارسي ځپلې پښتو:

(څو، ترڅو) د (چې) پرځاى.

د كابل څخه كتنه - ملاتړ- دفاع-

يادونه - ستاينه...(څخه؟)

اردو- انگرېزي ځپلې:

چېرې چې، څوک چې، كوم چې...

په ډېر شمېركې، په مشرى كې...

(كې؟) لاپته ،لادركه (ترى تم)...

Prof. Dr. M. A. Zyar

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه پښتو ـ ګډه پښتو

لیکلاربنود

پیلیزه:
دا خبره چې پښتو ولې لا تراوسه د نورو یادو نړیوالو او بیا ګاونډیو ژبو پرخلاف په سمه توګه یوه یوازینۍ کره لیکنۍ بڼه نه لري او ډیری لیکوال یې لا تراوسه د خپل خپل سیمه ییز ګړدود، په بله وینا، د خپلې سیمه ییزې ګړنۍ پښتو ښکارندویي کوي او په دې توګه دغې ژبې لا په سمه توګه له ګړني او ګړدودي دریځه یوه کره لیکني ژبني دریخ ته لوړتیا نه ده موندلې، دك ودلیل یې دا دی چې دغې ژبې لا هاغومره علمي - فرهنګي پرمختګ نه دی کړی او له دې سره ورته هغومره اړتیا هم پیدا شوې او ننګېرل شوې نه ده او چې دغه ژبه بیا په علمي - فرهنګي سیالۍ کې ولې پاتې راغلې، لاسوند یې دا دی چې د ویونکې «پښتني» ټولنې ټولیز بشپړتیایي بهیر یې وروسته پاتې دی.

له دې لامله دا کومه هېښنده او نادوده پېښه نه ده، څومره خنډونه او کرکنډې چې د پښتني ټولنې د بېخبنایي بشپړتیایي بهیر مخې ته پراته دي، هماغومره یې د ژبې او فرهنګي مخبنایي بهیر مخې ته هم پراته دي.
مو‌ږ په غړولو سترګو وینو چې پښتني ټولنې لا په ټوله نومهالې مانا له بې شمېرو خپلونو او ټبرونو څخه یوه یوازیني ولس (ملت) ته لوړتیا او بشپړتیا موندلې نه ده، نو څنګه کېدلای شي، ژبه یې په رښتینه مانا له بېلابېلو بې شمېرو ټبرنیو او سیمه ییزو ګړدودونو څخه یوې یوازینۍ ژبنۍ او بیا کره لیکنۍ بڼې ته لوړتیا ومومي؟

هو، هماغسې چې ټولنیز بشپړتیایي بهیرونه له آګاهانه هاندوهڅو سره ګړندتیا او پراختیا مومي، دغسې ورسره تړلې مخبنایي هغه هم په آګاهانه او ځانخبرې توګه ګړندي کېدای شي. همدا خبره وه چې د افغاني، په بله وینا، پښتني ټولنې د وروستیو ټولنیزو او بیا فرهنګي پرمختیاوو له یوې واریزې چټکتیا سره د یوې کره لیکنۍ او خپرنۍ پښتو څنډن او خنډن بهیر هم یو واریز غورځنګ ته راګډ شو، پراختیا او پرمختیا یې وموندله او دا دی، له ښه مرغه په ټول شور و زور پرمخ درومي او پرله پسې بشپړ تیایي پړاوونه وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوري دا ببولالې زړې شوي دي چې هر څه دې د مهال عادي بهير ته پرېښوول شي. که دغه آر د منلو وړ واى، نو ولې به دا دومره ټولنيز او فرهنگي اوړونونه او غورځنگونه رامنځته کېدل. ربښتيني روښاندي پښتانه اوس په دې پوره پوه شوي چې په گردو بېخبنايي او مخبنايي ډگرو کې يې له نورې پرمختللې نړۍ سره سيالي او هملاري په آگاهانه او ځانخبرو هاندوهڅو سره کېدون موندلاى شي او په دغه لړ کې د يوې داسې کره ليکنۍ پښتو په سمبالونه چې په دغه سيالۍ او هملارۍ کې يې ربښتيني مرستندويه شي.

د يوې يوازينۍ کره پښتو د ربښتياينې او سمبالونې لپاره چې کومې پرله غښتې ژبپوهنيزې هلې ځلې په وروستيو دوه - درو لسيزو کې ترسره شوې، هغه ټولې د ليکونکي له خوا پر خپل خپل مهال څېړل شوې او ارزول شوې او له بېلابېلو لارو د زده کړه والو او ليکوالو د گټې اخېستنې لپاره وړاندي شوې دي، چې د بشپړې کتابي بڼې «پښتو ليکلار» تر لومړي چاپ (۱۳۶۰ ل) راوروسته يې دغه اوسنى لاربښود د هغو گردو ليکوالو، پوهانو او زده کړه والو د پرله پسې غوښتنو او سپاربښتنو يو غبرگون دى چې د جنگ وجهالت ځپلي هيواد پربښوونې او يا يې بيا رغونې ته اړ شوي او د پښتو ليکلار په گډون يې بشپړ کتابتونونه تر شا پرې ابښي دي. دا هغه پښتو مين پښتانه دي چې د خپلې ژبې او ژبني فرهنگ ربښتينى پرمختگ او د نړيوالې علمي - تخنيکي سيالۍ لپاره يې جوگه کېدنه د دغې ژبې ليکنى يووالى او کره والى لومړنى او بنسټيز آر وآړ (اصل و شرط) گڼي او همزمان يې د ملي رغښت او يووالي پيلامه.

د هغو ښاغلو او آغلو د پوهاوي لپاره چې د يوې - کره ليکنۍ پښتو په اړه ورته دغه ټولې ځانگيزې علمي هاندو هڅې بيا هم سمې او اړينې نه برېښي، ځانگړې او خپلسري يې بولي، پر همدومره غبرگون بسنه کوو چې دغه ربړه او ټولې ورته ژبنۍ ربړې او مسالې نورې د کابل پښتو ټولنې يا پېښور پښتو اکېډېمۍ د زاړه نا پوهنيز دود «ټولپوښتنې (رېفرينډم)» پرځاى په نوې ژبپوهنه هوارېداى شي او يوازې په ژبپوهانو اړه لري. بيا هم دغه اوسنى لاربښود د تېرو هغو غونډې د هماغې ژبپوهنيزې چلند لارې (پروسيجر) پر بنسټ رغېدلى چې پر ۱۳۵۵ل کال د اروابناد علامه حبيبي تر مشرۍ لاندې د يو شمېر دودېزو او نويو ژبپوهانو او ليکوالو په يوه غونډه کې لاسليك شوى او د هماغه کال د لړم په مياشت کې د پښتو ټولنې تر پخلي او منښتې وروسته د ۱۳۵۶ ل په لومړيو کې اړوند سرکاري اورگان «زيري» او ورپسې بياد پښتوپرمختيا او پياوړتيادوې مياشتنۍ«

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې)) خپور کړی وو.
نوې، خپلاسي رغاونې یا نوېزونه (نیولوجېزمونه)چې د یوې - کره لیکنې پښتو له رغندو ټوکونو (اجزاوو) څخه ګڼل کېږي، هم همداسې یوه ورته ژبپوهنیزه ربړه ده او تر ټولو مخکې په ژبپوهانو اړه لري او د هرې علمي، تخنیکي یا انفارماتیکي څانګې پوهان هم خپلې اړوندې نومونې بې د ژبپوهانو او په ځانګړې توګه، ویپوهانو (لېکزیکولوجېستانو) له لارښوونې رغولای او ټاکلای نه شي.

زه په دغو ژبنیو ربړو او سکالوو کې له اوږدې مخینې (سابقې) او ازمېښت سره سره بیا هم دغه لارښود په ټوله مانا کوم وروستنی او همېشنی لارښود یا د چا خبره کومه کاڼي کرښه نه ګڼم، ځکه یو خوا د پښتو ټوله ګړنې او لیکنې شتمني لا په بشپړ ډول رابرسېره شوې او راخوندي شوې نه ده او بل خوا یې اوسنې ګړندۍ خپرنې او فرهنګي پراختیا او پرمختیا پرله پسې نوې نوې څنډونه او لر لیدونه پرمخ راپرانیزي او له دې سره یې اړوند لارښود هم زاز و ادلون بدلون غواړي. ان په همدغه اوسني لارښود کې د یوه لړ ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) امرنه (انتخاب) او ټاکنه سم له لاسه وړاندیزي بڼه لري لکه واخلې د (سول، سته ...) او (شول، شته...) تر منځ، یا د (بود - بودند) د انډول په توګه د (و، وو) او (وو، ول، وه)... تر منځ که څه هم د یاد شوي علمي پروسیجر له مخې د وروستنیو ځېلونو کره والی په ګوته شوی او زباد شوی دی. د نیولو جیزمونو په برخه کې یې هم همداسې درواخله.
د دغو ټولو خبرو په پای کې دا هم له پامه غورځول په کار نه دي چې ژبه د یوې ټولنیزې ښکارندې (پدیدې) او فرهنګي اربې په توګه تل په ادلون بدلون کې ده او له دې سره یې رغاونیز (فونېټیکي او ګرامري) او وییز اکر بکر هم اوښتونکی او بدلېدونکی دی او کره لیکنې بڼه یې هم ورسره هرومرو پر یوه اکر پاتېدای نه شي.

بلخوا ژبپوهنه د ژبې او ژبنیو سکالوو د پوهنې په توګه له ټولو پرتلیزو (نسبي) سانتېفیکو آرونو سره بیا هم له ټولنیزو پوهنو څخه ګڼل کېږي او په دې ډول یې د نورو سکالوو په څېر معیاري دا هم د تل لپاره نا لاسوهلې پاتې کېدای نه شي. همدا خبره ده چې ان په وتلیو اروپایي ژبو، لکه انګرېزۍ، فرانسۍ او جرمنۍ کې هم دغه بهیر لا تراوسه پر مخ روان دی او یو نیم ادلون بدلون پکې راوړل کېږي.

چلند لار (پروسیجر)
پښتو، لکه د نړۍ بله هره ژبه د غږیزو او مانیزو پیلامو (لغاتو) د یوه غونډال (سېستم) په توګه د خپلې ویونکې «پښتني» ټولنې له خوا د خپلمنځي پوهاوي لپاره ویل کېږي او اورول کېږي. اوسنۍ پښتو د نورو خپلوانو (آریاني) ژبو په څېر د خپلې پرمختیا په درېیم پړاو یا پېر (دور) کې ټیکاو لري چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمې زېږدې (میلادي) پېړۍ راپیل شوی او تراوسه پر مخ ځي. تر دې له مخه د منځنۍ پښتو پېروو چې اوږدوالی یې لږ تر لږه دولس پیړۍ اټکلېدای شي.

پښتو ګړدوددونه (لهجې) پر څلورو غورو ډلو وېشنه مومي: (۱) سوېل - لویدیزه پښتو، (۲) سوېل - ختیزه پښتو، (۳) شمال - ختیزه پښتو او (۴) منځنۍ پښتو.
یوه - کره پښتو لکه یو - ټولیز - کره ګرامر یې د بېلابېلو ګړدودونو یو داسې غورچاڼ دی چې د لیکنۍ اړتیا له مخې یې د شاعرانو او لیکوالو له خوا بنسټ اېښوول شوی او پر له پسې یې بشپړتیا موندلې ده . خو له یوې پېړۍ راهیسې چې پښتو په یو واریز ډول خپرني ډګر ته راګډه شوې، دغه بهیر یې هم ګړندی شوی او په دې لړ کې یې له هغو زیاتو آګاهانه او پر له غښتو ژبپوهنیزو هاندوهڅو سره چې له تېرو درو لسیزو راهیسې یې د یوه فرهنګي غورځنګ بڼه غوره کړې، خپل لوړترین بشپړ تیایي پړاو ته رارسیدلی او همداسې پسې ورځ پر ورځ مخ پر بره درومي. دا چې یوه - کره پښتو د لیکوالۍ او خپراوي په بهیر کې را دود شوې او په دې توګه لا سم له لاسه په لیکوالۍ او خپراوي اړه لري، «یوه - کره - لیکنۍ پښتو» هم بلل کېږي.

یوه کره - لیکنی پښتو پر دوو ټولیزو او غورو بنسټونو ټیکاو لري. (۱) رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي او (۲) ویي پانګیزه (لغوي) رنګارنګي.

۱ - رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي

دا مانا چې د وینګ (تلفظ)، اوازپوهې، ګړپوهې (صرف) او غونډله پوهې (نحوې) په برخه کې له څو بېلابېلو ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) څخه هماغه یو ځېل غوره کړشي او وکارول شي چې تر نورو یې تاریخي مخینه یا د ویونکیو شمېره زیاته وي. یا یې هم لیکنۍ او خپرنۍ مخینه او دودوالی ډېر وي، همدا راز یې لنډون، وینګ او خوږوالی او بیا با قاعده والی او نه ګډون په پام کې نیول کېږي: لکه له نوسي، لمسي او نمسي څخه وروستی دا، او یا له ورسید، ورسېده، ورسېدو، ورسېدلو، ورسیدئ، ورسېدلئ، اورسېدو، اورسېدلو... څخه ړومبی دا.

۲ - ویي پانګیزه رنګارنګي

په دې مانا چې په یوه - کره - لیکنۍ پښتو کې په دغه اړه له غورچاڼ یا په ملایي نومونه (انتخاب واطراد) څخه کار نه اخېستل کېږي، بلکې د یوه ویي (لغت) ټول هممانیزونه (مترادفات) رااخېستل کېږي، لکه تیږه، ډبره، ګټه، کاڼی، غرګی، کمر... داځکه چې په لږو ډېر مانیز بدلون سره راز راز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېدای شي: تيږه د عامی تيږې (سنگ)، ډبره د کاني (معدني) تېږې، گټه د ودانيزې (تعميراتي) توکي، کاڼی د آسماني تيږې، غرگی د گردې تېږې لپاره چې د يو څيز د اوړه کولو يا ميده کولو لپاره په کارېږي او داسې نور. دغه همماني‌زونه د گرامري وارينټو پرخلاف ژبنی او ليکنی يووالی او کره والی نه ژوبلوي، بلکې لايې پراخوي او بډايه کوي.

د يوې کره - ليکنۍ پښتو وييپانگه لکه نورې ژبې له څلورگونو خواووڅخه را بشپړېږي: (۱) گړدودي وييونه يا گړوېزونه ، (۲) لرغوني يا ارکاييك وييونه او يا زړوېزونه ، (۳) خپللاسي يا مصنوعي وييونه يا نوېزونه او (۴) پور يا مستعار او د خيل وييونه ، يا پوروېزونه.

په دې توگه ړومبني درې ويې ډولونه د پښتو وييپانگې خپله نږه پانگه گڼل کېږي او څلورم دا له نورو (پارسي، هندي، عربي، انگرېزي، پرانسي...) ژبوڅخه راپور شوي او دود شوي دي . مانا دا چې ټوله وييپانگه په سل کې ۷۵ په پښتو اړه لري او په سل کې ۲۵ په پرديو ژبو. تر ۲۵% زياته پورونه پښتو له پښتنو څخه ورو ورو پردۍ کوي او کنډيباغي (پتوا) يا لږ تر لږه اردو ترې جوړېږي .

ليکلار او ليکدود :

دغه دواړې نومونې د بېلابېلو مانااو او موخو لپاره دود شوې دي. په ليکلار کې ژبني اړخونه او گرامري جوړښتونه تر پام لاندې نيول کېږي. په دې توگه کله چې وايو، کره يا معياري پښتو ليکلار، نو مانا يې دا چې له پورتنيو آرونو سره سم يې د يوې - کره پښتو استازي او ښکارندويي وکړای شي. خو ليکدود يا املاً په ټاکلي الفبايي يا ليکني (تحريري) سېستم کې د توپير (کنټراسټ) يا نه گډون (عدم التباس) له آر سره سم د يوې ژبې ليکنۍ يا انځوريزه سېمبوليکه بڼه ده. کره ليکدود هله رښتينوالی مونداى شي چې په اړونده ابېڅې (الفبا) کې د هر غږ او ويي لپاره ټاکلی سېمبول (توری - حرف) ولري او بيا د هماغې ټاکلې کره ژبې تر وسې وسې څرگندويي وکړای شي . اوسنۍ دوديزه پښتو ابېڅې چې بنسټ يې پر عربي هغې ايښوول شوی، زياتره د (۲۹) گونو بېواکو (کنسوننټو - صامتو) او نيمواکو(w,y) غږونو يا اوازونو لپاره توري (حروف) لري او د اووگونو خپلواکو (واولو - صايتو) اوازونو لپاره تش درې توري (ا، و، ی)، خو بيا هم د اوږده او لنډ (و) لپاره هماغه يوه نښه (توری) کاروي، او د زور او زورکي لپاره گردې يا لکۍ ډوله بيا هم گډون رامنځته کوي. همزه (ء) يا چرگۍ (ه) هم همداسې دړواخله. گ له کړۍ (گ) سره ليکل هم يو بې سر وبوله کاردی . ځکه دا نښه يوازې د غبرگژبيزو اوازونو (ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره سمه راځي، چې ژبه ورسره راکړۍ کېږي، گ تخنيکي او اقتصادي ستونزه هم رامنځ ته کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره لیکنۍ پښتو ابېڅې (الفباء) په لاندېني لښتیلیک کې وړاندې کېږي:

دودیز	غږیز(فونیمیک)	نوم	بېلګه	غږیزلیک
ا، ه، ـه	a	زور	اره، اړ	ará, aṛ
ه، ـه	ə	زورکی	زړه	zṛə
آ	ā	اوږد (ممدوده) الف	آر، آس،کال	ār, ās, kāl
ب	b	بې	بر	bar
پ	p	پې	پوړ	poṛ
ت	t	تې	تل	tal
ټ	ṭ	ټې	ټل	ṭal
ج	ǰ	جې (جیم)	جل	ǰal
چ	č	چې	چم	čam
ځ	j	ځې	ځل، ورځ	jal, wraj
څ	c	څې	څرخ، خرڅ	carx, xarc
خ	x	خې	خر، خور	xar,xor
د	d	دې (دال)	دادا	dādā
ډ	ḍ	ډې (ډال)	ډول	ḍol
ر	r	رې	رګ، تور	rag, tor
ړ	ṛ	ړې	ړوند	ṛund
ز	z	زې	زر	zar
ژ	ž	ژې	ژر	žar
ږ	ğ, ẓ̌	ږې	ږیره	ğıra || ẓ̌ıra
س	s	سې(سین)	سم	sam
ش	š	شې(شین)	شپه	špa
ښ	x̌ , ṣ̌	ښې	ښار	x̌ār || ṣ̌ār
غ	γ	غې(غین)	غر	γar
ک	k	کې(کاف)	کر	kar
ګ	g	ګې (ګاف)	ګڼ	gaṇ
ل	l	لې(لام)	لر	lar
م	m	مې(میم)	مور	mor

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن	n	نې(نون)	نر	nar
ڼ	ṇ	ڼې	روڼ	ruṇ
و	(o) o	او [اوږد (و)]	کور	kor
و	u	او [لنډ (و)]	زوم	zum
و	w	وې [ابېواك (و)]	ور	war
ه،هـ	h	هې	هم	ham
ې	e	اوږده يې	هېر	her
ي	i	لنډه يې	وير	wır
ی	ay	زورواله يې	ورى	wray
ې،ئ	əy	زورکي واله يې	ورې، خورئ	wrəy, xwrəy

عربي	غږيز	نوم	بېلګه
ث	Θ	ثې، ثاء	حديث
ح	ḥ	حا	حليم
ذ	Δ	ذال	ذاکر
ص	ṣ	صاد	صابر
ض	Z	ضاد	ضمير
ط	ṯ	طا، طې	طاهر
ظ	ẕ	ظا، ظې	ظاهر
ع	Σ	عين	عالم
ف	F	فاء، فې	فاروق
ق	Q	قاف	قرآن

د رغاونيز يا پښوييز (ګرامري) يووالي آرونه (پرنسيپونه)

دا پرنسيپونه د يادشوي پروسيجر په رڼاکې د پورتنيو معياري يا ټوليزو پرنسيپونو د کاروني لپاره پر کار راتلاي شي او د هغو علمي کول کيدوني کولای شي. په بله وينا داسې آرونه (پرنسيپونه) چې د هغو له مخې موږ په راز راز ګړدودي ګرامري څېلونو (وارينټونو) کې د غورځونې (اطراد) او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوروني (انتخاب) اجازه ولرلای شو:

۱- دویو نکو ډېروالی، دا په دې مانا چې د یوه ګرامري توك له مخې له څووارینټونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې د ویونکو شمیر یې ډیر وي، لکه: (ورځ) د (روځ)، (ځمکه) د (زمکه)، (شته) د (سته) یا (ما نیولی دی) د (ما نیسلی دی) پر وړاندې. په دې لړ کې منځنۍ پښتو د نورو درېواړو ګړدودي ډلو پرخلاف یو نیم تاریخي (لرغونی) آواز خوندي ساتلی، خو د ویونکیو د لږوالي پر بنسټ کره نه شي منل کېدای، لکه س په سګه، دېرس ، مسر، کسر... کې.

۲- توپیر او نه التباس، په دې مانا چې د یوه فونولوجیکي او ګرامري توك له وارینټونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې له نورو معیاري امرل شوو توکونو سره یې توپیرو شي، په بله وینا، د التباس او یو له بله د ټکر مخه یې ونیول شي. د ژبنیو توکونو تر منځ توپیر او نه التباس یو ژبنی قانون او ناموس ګڼل کېږي، لکه (شول) د (سول) پر وړاندې چې له (سوځل) سره یې ټکر راځي، همدارنګه سیوری - سوری ، پسور - سور، خپور - خور ... در واخله.

۳- د ویوالی (باقاعده ګي)، دا مانا چې له بېلابېلو رغاونیزو (پښوییزو) ځېلونو څخه هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې بېدویي یا استثناء یې کمه وي، لکه دا دوی (قاعده) چې - زور(- a) په دودیز او بیا (فونیمیك) لیك کې د ښځینه پایلې په توګه په پام کې ونیول شي او ډېرګړې یې هم - ې (- e) ، نه دا چې د نورو دروګونو ګړدودي ډلو پر وړاندې د کندهاري ګړدود پر بنسټ تر خجن خپلواك (واوېل) وروسته a _ پر ə واړول شي او ə بیا په ډېر ګړي کې پر _i.
همداسې په نرینه نومونو کې درواخله چې کندهاریان یې د نورې ډېرۍ پښتو _ay پای د ناحجنۍ له کبله پر əy اړوي او بیا یې ډېرګړی هم د _Ii پرځای پر _əy پای ته رسوي او داسې نور.

۴- سپما ، دا مانا چې تر وسې وسې او وروستني بریده په لږو ویيو کې ډیره مانا او مطلب وړاندې شي، بې له دې چې ابهام او ګونګوالی پیښ شي، یوه خبره چې په یوه جمله کې راتلای شي، دوو ته باید ونه رسېږي او یوه جمله چې له پنځو توکو څخه جوړېدای شي، په کارنه دي، اتو یا لسو توکو ته ورسي. البته په ادبي او هنري ډګر کې د یوه مطلب څو څو رازه څرګندول له سپما څخه سرغړاوی نه ګڼل کېږي، هغه هم په دې شرط چې نوې نوې مانیزې او بدیعي رنګارنګۍ منځ ته راوړي، د چا خبره تکرار حسن اوسي، نه دا چې تشه لفاظي بڼه ولري. له بده مرغه زموږ ډېر لیکوال د ډېر پخواني ختیز دود تر اغېز لاندې د همماניزو ویيو او جملو بیا بیا کارول د خپل لیکني سبك ستر ټوك ګڼي. سپما په کړاوړون (فعلي ګردان) کې هم ډېره پاموړ بلل کېږي او هغه دا چې له بیلابیلو ګړدودي ځېلونو یې هماغه لنډه دا امرل کېږي : لکه د (یوه شوم) پرځای (وپوهیدم) یا د (ډوډۍ وخوړلې شوه) پرځای (ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شوه) . په ويي غونډونو، لکه: کابل پوهنتون، د «د کابل پوهنتون»، «کابل ښار» د «د کابل ښار» ... پر وړاندې . په نوېږونو کې، لکه: «رسنۍ» د «خبري يا خپرندويه رسنۍ» پر وړاندې.

۵ - اساني او رواني، په دې جاج «مفهوم» چې د يوه ژبني توك د تلفظ «وينګ» او له دې سره بيا د ليك او چاپ ... له مخې پښتنو او نا پښتنو ټولو لپاره اساني او رواني ولري . دا آر په پښتو زده کړه او ښوونه کې بيا په ځانګړي ډول د زيات ارزښت وړ دی، لکه «راوړ شو»او راکړ شو، د «راوړل شو» او «راکړل شو» يا پېړ د پرېړ، درون - درانه د دروند - درانده پر وړاندې .

۶ - خوږ غږي او بلاغت، چې يو ژبنی توك په ټولنه کې «دا کثريت له نظره» رکاکت او کراهيت ونه لري. د ساري په توګه له فونولوجيکي او ګرامري او ان لغوي او محاوروي وارينټو د يوه ګرانښت او خوږوالی زيات وي، لکه: «هيلۍ ته لامبو ښوول» د «کونډې ته غوول ښوول» پر وړاندې يا «ننل» د «رټل»، «وختېری» د «وخت ګوډی» پر وړاندې ... .

۷ - لرغونوالی، په دې جاج چې د وييزو او ګرامري وارينټونو په ډله کې هماغو ته معياري ارزښت ورکول کېږي چې يې تر نورو تاريخي او ايټمولوجيکي لرغونوالی ډېر وي، لکه: «ځمکه» د «مزکه»، «ولاړم» د «لاړم» پر وړاندې. دا چې له نجل - نجن، نجلۍ - نجنۍ، زما - دما، زموږ - دموږ، ستا – د تا او ستاسې – د تاسې، ژغ - جغ، جندره - ژندره، ژرنده - جرنده، نږور - نګور... څخه وروستي ځېلونه لرغوني دي، خو د ويونکيو زياتوالی او له دې سره کره والی د مخنيو پر خوا دی .

يادونه:

په دی ياد شوو پر نسيپونو کې کېدای شي، يو له بله ټکر راشي. په دې مانا چې که يو توك د يوه پرنسيپ «لکه لرغونوالي» له مخې معياري ارزښت ولري، مګر د يوه بل پرنسيپ «لکه د ويونکو ډېروالي» له پلوه يې دغه ارزښت سلب شي، په دې توګه په کار ده چې لومړی د ژبپوهنې يا عملي او تطبيقي چانس او ارزښت د ډېروالي او لږوالي له مخې هر پرنسيپ ته لوړې يا ټيټې شمېرې ورکړ شي او کله چې يو ژبنی توك د ټولو پرنسيپونو له ټوليزو شمېرو څخه تر نيمايي زياتې يوسي، معياري ارزښت به ورکول کېږي. د ساري په توګه د ننني ژبپوهنې له مخې د يوه ژبني توك ډېر کاربدنګ، په بله وينا ، د هغه د ويونکو ډېروالی تر تاريخي لر غونوالي او دودوالي څخه زيات ارزښت لري او په کار ده،که لرغونوالي او دودوالي يا نورو آرونو ته په سل کې پنځه پنځه شمېرې ورکول کېږي، نو د ننني دود او کاريدنګ او ويونکو ډيروالي ته به په سل کې شل شمېرې ورکړشي. بياهم که د دې کار لپاره کومه بله جوړه شوې واکمنه غونډه له لا کره پروسېجر سره ټولو آرونو ته يو يو راز شمېرې ورکول غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګني، په بله وينا ، هيڅ شمېرې ورنه کړي او د يوه ژبني توك په معياري ټاکلو او امر لوکې د ياد شوو آرونو ډيروالی په پام کې ونيسي، نو بيا هم له علمي بنسټونو څخه دومره سرغړاوی نه ګڼل کېږي. ځکه د ژبې غوندې يوې ټولنيزې پديدې، هغه يې هم په ليکنۍ برخه کې قرار دادي او تړوني لاسوهنې او ريفورمونه تل منلي او منلای شي.

د دې لپاره چې دغه لاربنود مو له توليزوالي څخه را ځانګړی کړی او بيلابيلو ژبني توکونه او ټوکونه (اجزا) مو په کې رانغښتي اوسي، لومړی يې له غونډله پوهيزو (نحوي) يونونو (واحدونو) څخخه را پيلوو ، بيا ګړپوهيز (صرفي)، ورپسې غږپوهيز (فونولوجيکي) هغه تر کروني لاندې نيسو او تر ټولو وروسته بيا د دغو ټولو رغاونيزو او پښوييزو (ګرامري) يونونو يا توکونو د کروني په رڼا کې ليکدودي (املايي يا ارتوګرافيکي) هغه .

لومړی - په غونډله پوهيزه (نحوي) برخه کې:

١- لکه څنګه يې چې له نوي نومونې څخه څرګندېږي، په غونډله پوهه کې غونډلې (جملې)، غونډونه (فقرې)، او ګړنې (محاورې)، په بله وينا ، څرګندنې (اکسپرېشنونه) تر ويېنې (بحث) لاندې نيول کېږي او په دې توګه د يوې ژبې لوېترين توکونه يا يوونونه (واحدونه) را اخلي چې د دود له مخې د ګړپوهې (صرف) تر څنګه د پښويې (ګرامر) دويمه څانګه بلل کېږي. په دې لړ کې غونډله بيا له اړوندو رغندو توکونو (نومونو، کړونو، کړولونو يا قيدونو او وييکو يا اداتو) سره په وروسته ډول تر کاروني لاندې نيسو .

٢- پښتو غونډله رومبی پر دوو برخو يا غونډونو (فقرو) وېشل کېږي چې لومړی هغه ته نوموال غونډ وايي او دويم ته کړوال، خو د دندې له مخې لومړی هغه ايښی (مسند اليه يا مبتدا) بلل کېږي او دويم دا ايښونی (مسند يا خبر). په ايښي کې کړند (فاعل يا نائب فاعل) له اړوندو ستاينومونو او نورو ټاکندو توکو سره راځي چې لومړی پېژند (حرف تعريف)، بيا شمېرنوم ، ورپسې ستاينوم او وروسته پخپله کړند اوډون مومي. د غونډلې په دويمه برخه «ايښونې» کې کړی (مفعول) او کړ او کړول يا کړولونه او پخپله د کړي اړوندان راځي، په دې اوډون: رومبی د کړي پېژند يا شمېرنوم، ستاينوم او بيا په خپله کړی، ورپسې کړول يا کړولونه او په پای کې کړ او مرستيال کړ يا کړونه راځي. ځينې کړولونه د نوموالِ وڼه په سر کې هم راځي، لکه: نن په کابل کې واووره ووري، په لندن کې ډېر مهال افغان سفارت نه وو .... .

لکه : ببرك ـ سنك په څپېړه وواهه (يا وهلی دی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- که په دغه اوډ کې یو توکی له بل توکي سره ځای بدل کړي، غونډله خپل کره والی (معیار) له لاسه ورکوي، لکه چې په ګړنۍ پښتو کې ویل کېږي: یو سنك ببرك په ځپېړه وواهه. یا د شمېرنوم له ځای بدلون سره: په ښاري دویمه مینه کې ... د «په دویمه ښاري مینه کې...» پر ځای، هر ګوره په زماني کړولي غونډونو کې ستاینوم له شمېرنوم سره ځای بدلولای شي، لکه: په دوو تېرو کلونو کې یا په تېرو دوو کلونو کې، خو که خبره ګړیو او شېبو ته ورسي، ستاینوم هرومرو تر شمېرنوم له مخه کره برېښي، لکه: په تېرو ځلیرویشتو ګړیو کې، په تېره یوه شېبه کې ... .

دغه راز کله ناکله د سبکي رنګارنګۍ لپاره په منفي غونډله کې آر کړ (اصلي فعل) تر مرستیالکړ (معاون فعل) وروسته کېدل لړ و ډېر دود لري، لکه: زمری نه دی راغلی = زمری راغلی نه دی.

د غونډلې بېلابېل کوشني کوشني توکونه او په دې لړ کې سربلونه، وستربلونه او نور وییکي (ادات) په وروسته ډول تر کاروني لاندې راځي.

۴- هر ګوره، که په غونډله کې د غښتلیو نومځرو (زه ـ ما ـ موږ، ته ـ تاسې، دی ـ ده، دا ـ دې ـ دوی یا زما ـ زموږ ، ستا ـ ستاسې، د ده ـ د دوی...) پر ځای کمزوري هغه (مې ـ مو ـ دې ـ مو ـ یې...) وکارول شي، نه یوازې ترې تولنومونه (مضافات)، ستاینومونه (صفات) او شمېر نومونه (اعداد) ړومبی راځي، بلکې کړی (مفعول) هم ترې مخکې کېږي، لکه:

یوه پېږه ډوډۍ (مې، دې، مو، یې) وخوړه... .

۵- که یو نوم تر یوه زیات ستاینومونه ولري، د ارزښت له مخې پرله پسې اوډون مومي او شمېرنومونه تر ستاینومو له مخه راځي :

کره	ناکره
یو ډېر ښه سړی راغی	ډېر یو ښه سړی راغی .
دویمه ښاري ځانګه	ښاري دویمه ځانګه
یوه پېړه توره ډوډۍ مې وخوړه	یوه توره پېړه ډوډۍ مې وخوړه (توره ډوډۍ د سپینې پر وړاندې یوه دوده نومونه ده)

مګر «ببړنۍ لومړنۍ مرستې»، نه «لومړنۍ ببړنۍ مرستې»، ځکه «لومړنۍ مرستې» یو نړیوال منلی ترڼګ او جاج دی.

د اېښي او اېښوني (مبتدا او خبر) تر منځ بشپړ ګرامري سمون اړین دی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	ناکره
پلوشه راغله .	پلوشه راغلل . (کندهاری پښتو)
ما ډوډۍ وخوړه .	ما ډوډۍ وخوړل. //
پلوشه زما خور ده .	پلوشه زما خور دي. //
// //	پلوشه زما خور دی. (ځائی پښتو)
زلمی- زما ورور دی .	زلمی دما ورور ده. (منځنی پښتو)
زه او ته - ښار ته ځو.	ما او تا ښار ته ځو. (ننګرهاری پښتو)
هلکان راغلل.	هلکان راغلو. (د غزني، پکتیکا، کوټې، کوهاټ... خوا ته)
زلمی، زرڅانګه، زرمینه او زرینه راغلل	- راغلې.
ما - په لندن کې یو کال او درې اوونۍ تېر کړل.	- تېرې کړې.
نولسمه او شلمه پېړۍ تېره شوه.	- تېرې شوې.
اوږم کال او پروسږکال- ښه تېر شو.	- ښه تیر شول.

[زیار، پښتو لیکلار ۱۲۹-۱۲ مخ].

«چې» د غونډلې د ناازادو یا مرستیالو رغندو ټوکونو په لړکې یو ډېر کاری او ډېر پېښنی اړیکوییکی (ارتباطی ادات) دی:

کره	ناکره
زه راغلم چې تا ووینم.	زه راغلم (تر څو) تا ووینم. (کابلی پښتو)
د بي بي سي والايې "تر هغې "هم پرځای کاروي:	//
هېواد ته خدمت وکړئ چې اباد شي.	هیواد ته خدمت وکړئ (تر څو) اباد شي.
بلېر امریکا ته ولاړ چې له کلېنټن سره وګوري.	- (چېرته) چې له کلنټن سره ګوري. (پېښوری پښتو)
زه یو کتاب اخلم چې ویې لولم.	_ (کوم) چې لولم یې (- هغه چې -). //
واجپايي اسلام اباد ته ولاړ.	- (څوك) چې له پاکستان سره. //
چې له پاکستان سره خپل اړیکي ښه کړي.	تعلقات ښه کول غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د اجمل په شعر کې:
ځئ هغو خوارو له جنت وګټو (څوك) چې له ځایه دوزخیان پیدا دي.
د «چې» په ملګرتیا یو لړ ترښتي (ترکیبي) اړیکوییکي، لکه دا وروسته کره بېلګې یې:
څومره چې غورېږي- هومره نه ورېږي.
څنګه چې ناروغ وم ، نو روغتون ته ولاړم.
کله چې ته راغلې، بیا به زه ولاړ شم.
ناکره بېلګه یې لکه:
ځکه چې ناروغ وم- نوو روغتون ته ولاړم. (کندهاري پښتو)
د همدې غونډلې کره بڼې:
څنګه چې ناروغ وم- نو روغتون ته ولاړم.
یا:
(څنګه) چې هوا ښه شوه _ (نو) له کوره ووتم (څنګه او نو غورځېداى شي)
«لکه څنګه چې» د ترښتي اړیکوییکي (ترکیبي ارتباطي ادات) په توګه:
لکه څنګه چې تاریخ زیاده کړې ده- پښتانه له آره ساك دي.
«څو»، «څو چې» یا «تر څو چې» یوازې د زماني کړول (قید) په توګه، هغه هم د لومړۍ راوړل شوې څېرمه (فرعي) غونډلې په سر کې راځي او یوازې په همدې کارونګ د پارسي «تا» انډول کېداى شي،

لکه:
تر څو چې کوشنی ونه ژاړي - مورتی نه ورکوي.
څو چې بنستپال پر هېواد واکمن وي، د سولې او سوکالۍ هیله نشته.
[دلته یوازې «ترڅو» او « څو» هم ناکره نه برېښي]
همداسې له «چېرې» او « کله» سره، لکه:
چېرې چې اوسې، په خوی به د هغو سې.
کله چې ته راغلې، هله به زه ولاړ شم.
څوك چې خوب کوي، نر کټې به یې زېږي.
ځینې ناکره لیکوال یې له تکراره ځان ژغوري اوهغه دا چې که یوځل یې بیانیه وکاروي، بل ځل یې د پارسي « تاى علتیه» تر اغیز لاندې پر (څو) یا (ترڅو) اړوي:
نازوله ښوونځي ژر راغله چې له مور سره بازار ته ولاړه شي، « تر څو» ځانته ګوتونه واخلي [دلته تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو پر «او» یا «او په دې توګه» بدلول په کار دي].

[د لازیاتې خبرتیا لپاره: پښتو لیکلار ۶۴-۵۶۱ مخ، پښتو پښو یه درېیم چاپ، اړونده سکالو، پښتو ویي پوهنه ۴۴ مخ، د انګرېزي-پښتو د سربلونو سیندګي سریزه].

سربلونه او وستربلونه:

۶- سربلونه د غونډلې (جملې) د مرستیالو رغندو ټوکونو په توګه له ازادو یا آرو ټوکونو (نومونو) سره کړولونه (قیدونه) جوړوي. داسې چې سربل تر نوم له مخه او وستر بل ترې وروسته راځي، لکه په کور کې «په» سر بل او «کې» وستر بل دی. د پښتو د دغو غبرګو وییکو یا «غبرګبلونو» په وړاندې زیاترې خپلواني ژبې یووستوي سربلونه کاروي، لکه پارسي «در» او انګریزي «in» د کره لیکنې پښتو سربلونه او وستربلونه په لاندې ډول ښوول کېږي:

۷- «له» له هغو ډېر پېښنو سربلو څخه دی چې د څو بېلابېلو وستربلونو په ملګرتیا له منځ کې راښکېل نوم سره بېلابېل کړولونه (قیدونه) جوړوي او له یو لړ منځنیو ګړدودو پرته له یوه بل ډېر پېښنې سربل «د» سره ګډ شوی او په دې توګه یو ژبنی آر (توپیر یا نه التباس) تر پښو لاندې کوي.

لکه:

ناکره	کره
تل به دې ساتم له پردو وطنه...	تل به دې ساتم د پردو وطنه...
ته خو به له زلفو کوځې جوړې کړې...	ته خو به د زلفو کوځې جوړې کړې...

او داسې نورې پېښلې او ناپېښلې بېلګې یې. کره جوړې یې دا دي:

غرګبلونه یا د سربلونو او وستربلونو جوړې په لاندې ډول بېلابېلې تر سپړنې لاندې نیول کېږي:

له - سره: زه له زلمي سره له کندهاره (څخه)، راغلم (څخه، په دې توګه غورځېدای شي)

له- څخه: د "څخه" ناکره ګړدودي ځېلونه (څه، نه، ځنې) هم په پېښلو وینااوو کې راتلای شي.

له - سره سره: زه له ناروغۍ سره سره (بیا هم)، کار ته ولاړم. یو وستوی «سره» په همدغه (باوجود) جاج هله بسیا کېدای شي چې تر «له» له مخه راشي، لکه: سره له ناروغی کارته ولاړم. «بې» (ل) هم همداسې په سرکې راځي.

له - پرته: له رابللیو پرته، نا بللي هم راغلي ول (- څخه پرته - په یو ځایي ډول کره نه راځي).

له - وروسته: له غرمې وروسته لمبا ته ځم (دلته تر «له» "تر" زیات کره برېښي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له - راهيسي: له دوولسيزو راهيسې افغان ولس د مرگ و ژوند پر پوله ولاړ دی (د راپه دې خوا ، د- راسې، د- را په هيسته ... يې ناکره انډولونه دی.

په هغو کړولي ترنګو (قيدي ترکيبو) کې چې «څخه» ترې غورځېدلی ګڼل کېږي:

د قانون له مخې (څخه) چې «تر مخه» يې ناکره انډول دی، د ځان له خوا ، له ډيرې تودوخې، له غرمې (- تر مابنامه)....

په «لپاره» کې د ليکدودي آر له مخې «له» رانغښتل شوی دی. کله کله د " راهيسي" پر ځای تش "څخه" او يا هم د لاسپما لپاره يوازې پر "له" بسنه کيږي. لکه له کلو څخه، له پخوا... د محمد هوتك په ليکلار کې هم زياتره "څخه" غورځېدلی دی. له آره، له لاسه، سم له لاسه، وار له مخه، سم له سمونې هم هداسې درواخله .

له ساده (يووستوو) کړولو څخه ببلښتي کړولونه رغوي. لکه : له پاسه، له لاندې، له دننه ... کښل پکار دي .

۸- «تر» چې له "وروسته" يا "مخکې، له مخه "،" څخه " "پرته"... او ستربلو سره هماغه کړولونه يا ترنګونه منځته راوړي چې "له" يې هم راوړي، خو بيا هم لکه چې وويل شول، دلته له "له" څخه "تر" ډېر کره راځي، په تېره د وينګ د اسانتيا له پلوه. د "تر" نور او ستربلونه، لکه:

تر- لاندې: تر ډېوې لاندې تياره ده (ناکره: د ډيوې [د سيورې] لاندې تياره ده.

چې اوبو ته وايې پانې - سر يې لاندې کړه تر کانې.

لاس تر زنې لاندې مه ږده - ستا به عادت وي ما به ورك له ملكه كېنه!

تر- پورې: تر مرگ پورې به له خپلې پښتو وانه وړم (که "پورې" غورځول کېږي، نو "تر مرګه " غوره راځي).

تر- څخه: تر سرو وريجو (څخه) خوب ښه دی ("تر - څخه " دلته پرتليز کړول جوړوې او له منشايي "له - څخه" توپير مومي).

تر- دننه: تر کور دننه يې ژوند خوار دی.

تر - د باندې (بهر): تر ښار د باندې ځوك وتای نه شي.

۹- «په»: له خپلو څلور ګونو او ستربلونو سره څلور ډوله کړولونه (قيدونه) رامنځته کوي، لکه :

په - کې: په کوټه کې تياره ده.

په - سره: په کيلي (سره) کولپ پرانښتل کېږي (سره غورځېدای شي او اړوند زور پای يا زورکی پای ښځينه نوم نه اغېزمنوي، لکه: په خوله مې ورته وويل، په مېړانه وجنګيد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په- پورې: په چا پورې مه خانده (پورې هله غورځېدای شي چې "په" پر "پر" واړول شي).
ستا په خبرې پورې مې وويل (ستا د خبرې په اړه مې وويل).
په - پسې: زه په هر چا پسې نه ځم.
(په يو لړ ختيزو ګړدودو کې "په" زياتره غورځول کېږي او له (په - کې) پرته لکه "له" زياتره پر "د" بدلېږي. اردو- انګريزي پېښې، لکه: زه (په) پښتو کې ليکل - خبرې يا ژباړه کوم د چا په مشرۍ کې، په ډېر شمېر کې (ګڼ)، يا ډېر شمېر... ناکره دي.

۱۰- پر- (باندې): دا سربل له لويديزو ګړدودو پرته نور زياتره پر "په" اړول کېږي او ژبنی توپير (contrast) له منځه وړي او ګډون (التباس) رامنځته کوي د ("باندې" يو ليکدودي ځېل "نې" دی):
زرينې زرمينه پر مېز ځملوله او په لرګي يې ووهله.
يا: زرينې زرمينه پر تخته ځملوله او په څوباړي يې ووهله.
زرينې زرمينه پر تخته (باندې) ووهله (مانا دا چې لومړی يې پر تخته ځملوله او بيا يې په سوك څپيړه يا لښتي لرګي ووهله، نوکه وليکو چې: (زرينې زرمينه په تخته ووهله) مانا دا چې د تختې په وسيله يې هغه ووهله. همدا راز (پر مېز) او (په ميز)، (پر څوکۍ) او (په څوکۍ)... ورته مانا ګډون رامنځته کوي. د همدغه آرو معيار له مخې بايد: په پښتو ليکل "او" "پر پښتو ليکل " سره په دوو بېلابېلو ماناوو وکاروو.

د ګران معصوم هوتك (دعوت ۱۱۳ او ۱۱۴ ګڼه ۹ مخ) په " واښه پر خوله، رسۍ پر غاړه" کې لومړی "پر" پر "په" کره ګڼي او هغه هم په دې چې واښه په خوله کې دننه نيول کيږي، نه پر خوله باندې، خو زه يې ورسره په دې منلای نه شم چې يو خو په ظرفي مانا او جاج "په" ما هيڅکله، په هيڅ ګړدود او متن کې بې "-کې" سر بله نه دی موندلی او بله دا چې دلته اړينه نه ده چې واښه دې کوړتې او سکوټې دننه په خوله کې ونيول شي، بلکې کېږي د چا خبره هسې يې اکټ وشي، "روژه پر خوله" هم همداسې درواخله.
دلته "پر" سرسري او بابز جاج اخلي، کوچيان وايي: "موږ اوړی پر کابل او ژمی پر پېښور تېروو".
ځکه دوی تر ښارو او کليو بهر په کېږديو کې اوسي، نه دننه په ښارونو او مېشتو سيمو کې.
که چېرې "پر" دلته پر "په" واړوي، هرومرو به ورسره "کې" ملګرې کوي او د اړوندو ښارونو يا سيمو "دننه" مانا به ترې اخلي، يا په ملايي ژبه د استعلايي مانا پرځای ظرفي هغه. دا هم څرګنده ده چې ډېروکوچيانو هم "پر" هر چېرې پر "په" اړولی، په بله وينا ، را لنډ کړی دی، خو د ياد شوي آر له مخې دا دواړه سربلونه سره توپيرول په کار دي، که څه هم ډېری يې يوازې "په" په دواړو جاجو يو شان کاروي، د "پر" نور کره کارونځايونه:
يو څه پر بل څه اړول يا بدلول، ژباړل او داسې نور، پر مخه دې ښه، (مخ) پر وړاندې، پر کال، پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشت، پر ورځ، پر شپه، پر_بجو...

۱۱- بې- لکه جرمني ohne یا انګرېزي without له آره ځانته کارول کېدای شي، لکه:
بې زده کړې ژوند ګران دی، بې علمه ژوندون ګران دی...
ورسره "له" ملګری کول او بیا ورسره "ښخه (ځنې،) " اوستربل غاړې کول، د سپما، اسانۍ اوروانۍ آرونه زیانمنوي او زیاتره په پېیلي (منظومه) وینا کې ورته د تول برابرۍ لپاره اړتیا پیدا کېږي.
که اړوند توکي چې باید نفې یې کړي، زیات شي، بیا یې پرځای "له - پرته" کارول په کار دي: د هېواد " له" ارامۍ او پرمختګ " پرته " بله هیله نه لرم. " له " زده کړې او کارو زیار " پرته " ژوند کېدون نه لري.
همدارنګه په سرچپه ډول د یوه یووستوي یا ترېښتي توك یا غونډ (فقرې) لپاره " له - پرته " کارول هم کره نه برېښي، لکه: له پیسو پرته هم ژوند کېدای شي چې کره او لنډ اسانه بڼه یې "بې پیسو هم ژوند کېدای شي". "بې" لړو ډېر د «- له» په ملتیا تل د نومونو او غونډونو په سر کې راځي او د " له - پرته " ځای نیسي، لکه:
زه بې له هغې هم درتلونکی وم، بې ستا له وینا ما خپل کار ترسره کړ. کټ مټ لکه "سره" چې د "باوجود" په مانا منځنی دریځ لري. نور نا کره انډولونه، لکه: د زمري نه په غیر، د ستا نه په غیر.

۱۲- (و) - ته: "و" یو زوړ سر بل دی او یوازې یې له تاریخي پلوه د کره والي یو آر په برخه دی چې د ویونکو د ډېرې، لیکني او خپرني دود، لنډون او اسانتیا د پنځګونو آرونو په وړاندې په هیستوریزمونو کې راځي او یوازې اړوند او ستربل "ته" یې کره ګڼل کېږي. ان په لویدیزه (کندهارۍ) پښتو کې چې دغه پخوانی سربل چې لا ژوندی ساتلی، هم د یوه لړ لیکوالو او په تېره شاعرانو له خوا یو مخیز نه کارول کېږي چې محمد هوتك (پټه خزانه) یې غوره بېلګه ګڼل کیږي.
په لرغوني او منځني شعر کې د - ته تر څنګه و - وته، و- لړو ډیر لېدل کېږي، لکه:
... هر پلوته ټپي زړونه په ځار ځار
... چې غزنه ته مې باتلی په تلوار
... سه یې والوتله هسك ته پردې لار
... نه را درومي غور ته بیا جوپې د ښار (اسعد سوری).
همداسې ښکارندوی، شیخ بوستان، اسماعیل، متي، خوشال، رحمان... (- ته) ډېر کارولی، که څه هم کېدای شي، لاسوند یې وزني اړتیا وي.
د (و- ته) بېلګې، لکه: څمه څمه چې اوږد یون مې دی ومخ ته - د یا نه ځوری به اچوم و ترخ ته (خرښبون).
د (و-وته) بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای وما وته ښکاره کړ هغه لمر بیا (رحمان بابا)
د (و-) بېلګې:
سوز ګداز د محبت هسې و ما را (پیر محمد کاکړ)
چې مې خوږ کا کام، ترخه وما ناکام را (محمد هوتك)

۱۳- د «ته» او ستربل شعري انډول "لره" هم دود لري او همدا راز یې "له" هم درواخله چې د غږونج پایله ده او د کوزنیو لیکوالو په پېښنو یې په نثر کې کارونه کره نه ګڼل کېږي.

۱۴- « د-...» یو داسې ډېر کاری او ډېر پېښنی سربل دی چې له «کره» پرته د یووستوو نومونو او یا هم د غونډېونو په ملتیا د (اضافت، چار پرځای کوي، لکه: د زمري ورور، د اسمان ستوري، د ژوند سړې تودې، د رمو او ګلو خاوند، د پت څښتن... "- کره" چې له آره د "کور" اوښتې بڼه بربښې، د (د-) یوازینی ساده او یووستوی اضافي اوستربل دی. تشبیهي یا ورتني وستربلونه - یې له "غونډې" پرته نور زیاتره غونډېز (فقره یي) بڼې لري او نارښتیني "کاذب" بلل کیږي، لکه: د مزدور غونډې یې وګټه - د بادار غونډې یې وخوره، د بېوزلو په ګټه، د پېړیو په پوړیو کې، د هېواد اوسنی اکر په پام کې نیول، د ... دفاع، کتنه، درناوی، ساتنه، ننګه ... مخنیوی، لیدنه ، هرکلی... چې بې له "څخه" سم او کره ګڼل کېږي.
د " - غونډې" پرځای دا غونډېونه د تشبیهي وستربلونو ښکاروندویي کوي: د- په څېر، د- په رنګ، د- په ډول، د- په دود، د-په شان (یا شانې، په شانته، په شانتې)، د- په توګه، د- په راز، د- په بڼه ....
-"لپاره" یو داسې بېلښتي (اشتقاقی) اوستربل دی چې تر هرڅه له مخه " د اړوندی او ځانګړونې " او لږ و ډېر د "ته" غونډې لرکړی پېر (د اتیف یا مفعول له حالت) رامنځته کوي، لکه :
دا کتاب "د لوستو لپاره" دی، اوبه " د څښاك لپاره " دي. دا ډالۍ "د زمري لپاره" ساتم. "د-" د مهالوییو په ملتیا مهالي کړولونه جوړوي، لکه د کال په اوږدو کې، د ورځې، د شپې، د سهار، د غرمې....
زما کره، ستاکره، زما غونډې، ستا غونډې، زما لپاره، ستا لپاره، ستا په څېر....
دا چې (زما) او ستا له آره (دما) او (دتا) دي، یا په بله وینا ، د اسانتیا لپاره (د) پر (ز) او (س) اوښتی، نو زما کره، زما غونډې، ستا غونډې، زما لپاره، ستا لپاره... بل (د) ته اړتیا نه لري او له دې کبله د ستا... د زما... ناکره ګڼل کېږي.
له "د" سره (سره، څخه، پورې، پسې، لاندې، وروسته، پرته، راهیسې، دننه، د باندې...) اوستربل کول ناکره دي چې په زیاترو ختیزو ګړدودو کې دود لري . همدا راز، لکه پاس چې نغوته وشوه، د پارسي ځیلي کابلۍ پښتو تر اغیز لاندې (د- څخه ملاتړ، مرسته، ننګه، استازي، دفاع، مخنیوی، هرکلې، یادونه، ستاینه، ساتنه، څارنه، درناوی، کتنه...) ناکره بلل کېږي، په کار ده " څخه " ترې وغورځول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.

له مهالي او توني کړولونو (مکاني قيدونه) سره خپله تولواله (اضافي) دنده داسې پرځای کوي: دغره له پاسه، د کور له دننه، د غره له لاندې، د- له کښته، د- له پورته، د- له سره، د- له مخه، د- له څنګه... په دغه راز بېلګو کې د پای اوستربل "څخه" تل غورځي.

له څرنګيز او توسني (علتيه)، کړولو سره داسې سربل کېدای شي: د- له مخې، د- له کبله، د- له لامله، د- له توسنه، د- له لاسه، د- له ټسه، د- له درده....

په دې ډول د "له" پرځای "د" کارول ناکره دي، لکه: د- دپاسه، د- دمخه، د- دلاندې، د- دلاسه، د- د کبله... یا سم دلاسه، سم د سمونې... لکه څنګه چې د "له" سربل په برخه کې وویل شول.

۱۵- څرګندنې او ګړنې یا اصطلاحات او محاورې چې د نه شنل کیدونکو غونډونو په توګه کارول کېږي، باید پردې ښه ونه لري، په بله وینا، د پارسي یا بلې ژبې ګړنې ټکي پر ټکي په پښتو جملو کې ونه ژباړل شي او په دې توګه ژبنۍ رغاونه زیانمنه نه شي، لکه: اقدام په عمل راوړل، په وجود راتلل، صورت نیول، پرکرسۍ کښینول، په عمل کې پلی کول... په دې باب دې نورې اړوندې لیکنې له مخه ولوستل شي.

- دلته د پارسي ځېلې او اردو ځېلې پښتو د ناکره غونډلو (جملو) پر وړاندې د یوې - کره پښتو هغو یو لړ بېلګې د درنو مینه والو مخې ته ږدو.

کره	ناکره (پارسي ځېلې پښتو)
د سولې لپاره لارې چارې غوره کول.	د سولې د پاره تدابیر اتخاذ کول.
په امنیتي لارو چارو لاس پورې کول.	امنیتی تدابیر په لاره اچول.
دولك کسیز ایراني ځواکونه پر افغاني پوله ځای پرځای شول.	د ایران دوه سوه زره قواوې د افغانستان په سرحد کې متمرکزې شوې.
تر پنځوسو زیات بندیان خوشې شول .	زیاتره پنځوس بندیان خوشې کړی شول.
اوس پوره خبرونه وړاندې کېږي.	اوس زیاتره خبرونه وړاندې کېږي، اوس هم د خبرونو پوره سپړاو وړاندې کېږي. اوس هم د خبرونو زیاتره تفصیل وړاندې کېدلی شي.
په کابل کې خپل ژوند تېروي.	په کابل کې خپل ژوند په سروړي.
افغانان له چکالۍ څخه ځورېږي.	افغانان د وچکالۍ د ناحیی څخه

	ځورېږي.
زه د کابل په شېرشاه مېنه کې اوسېږم.	زه د کابل په کارتهٔ چار کې کښېنم.
ته چېرې اوسې؟	ته چرته پاتې کېږې؟
ما په کورکې همسایه اچولی دی.	ما په کور کې همسایه کښېنولی دی.
ما دکور ور جوړ کړ.	ما د کور دروازه کښېنوله.
ما نیالګي کېښوول.	ما نیالګي کښېنول.
د ملي ایرونو (عایداتو) پاموړ زیاتېدنې.	په ملي عایداتو کې د ملاحظې یا توجه وړ اقلام زیاتېدل.
تر کېدونه دورځنیو لګښتونو کمول.	تر ممکن حده د ورځنیو مصارفو اندازه کمول.
دغه وړهڅې (پرخپل وار) ګټورې زبادېدای شي.	دا اقدامات په خپل ذات کې مفید ثابتېدای شي.
د سولې هره هڅه ګټوره پر بو تای شي.	د سولې هر اقدام مفید تمامېدای شي.
د کور ډوډۍ تر بازاره ارزانه پرېوځي.	د کور ډوډۍ نسبت بازار ته ارزانه تمامېږي.
له کرنیزو سرچینو څخه په زړه پورې ګټه لاسته راتلای شي.	د زراعتی منابعونه مطلوبه ګټه میسرېدلی شي.
پروژه ترکار لاندې ونیول شوه.	پروژه د اجرا لاندې قرار وموند.
له تخنیك څخه په ګټه اخېستنه یا ګټنه.	د تخنیك نه په استفادې سره.
ما خپل کتابونه تر لاسه کړل یا راورسېدل.	زه خپل کتابونه تسلیم شوم (کابلۍ پښتو).
ما یې خبرې ته غاړه کېښووه.	ما د هغه خبره تسلیم یا تسلیمه کړه (پېښوری پښتو).
زه پر ځان پام کوم یا ساتم.	زه ځانته متوجه یم - توجه لرم یا توجه ورکوم.
زه خپلې تېروتنې ته ځیر شوم.	زه خپلې سهوې ته متوجه شوم.
ما د هغه پام را واړوه یا راوښکاوه.	ما د هغه توجه جلبه کړه.
ما د ده مرسته راوښکوله.	ما دده مرسته را جذبه کړه.
ما خپلې مرستې ته دهغه پام راوښکاوه.	ما د خپلې مرستې لپاره د هغه توجه را جذبه کړه.
زه له خطر سره مخ یا مخامخ شوم.	زه له خطر سره مواجه شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په خطر کې یم.	زه د خطر په معرض کې واقع یم.
هغوی ځانونه وسپارل.	هغې ځانونه تسلیم کړل.
لاری چارې - هڅې - هاندوهڅی... پیلول.	تدابیر - اقدامات - مساعی... پر لاره اچول.
افغانستان د تاریخ په خورا بداکرکې ټیکاو لري.	افغانستان د تاریخ په زیاته بده وضع کې قرار لري.
زه تر اوړي ژمی غوره گڼم.	زه نسبت یا نظر اوړي ته ژمي ته تر جیح ورکوم.
په ځینو برخو کې اندېښنه رامنځته کولای شي.	په یو سلسله مواردو کې د نگرانۍ باعث گرځېدی شي.
تاوتریخوالی ډېر شوی دی.	شر شدت سوا شوی دی.
ځارندویانو پر توند لارو گولۍ وورولې.	پولیسوالو په شدت (تشدد) پسندو د ټوپك گولۍ وورولې.
جنگ سخت شوی دی.	جنگ شدت موندلی دی.
نن درې نومولي زرك، زمرك او اتل، خلکو ته وینا وې کوي.	نن دری نامزدان هر یو زرك، زمرك او اتل خلکو ته بیا نیې (بیانونه) ورکوي.
د هغووینا وې په ورځپاڼو کې خپرېږی.	د هغووینا گانې (بیانونه) په اخبارو کې نشرېدلی شي.
هغوی خپل استازي ونومول.	هغوی خپل نماینده گان کاندید (نامزد) کړل.
نومولي دادي:...	کاندیدان (نامزدان)عبارت دي د...
په یو لړ ځانگړو برخو کې.	په یوه سلسله حادومواردوکې.
ډېر وگړي ورسره لېوالتیا لري.	اکثریت خلك ورسره دلچسپي لري.
دغه کتاب مې دومره نه خوښېږي.	دغه کتاب ماته چنداني دلچسپ نه دی.
دغه کاریې نه خوښېږي.	داکاریې ددلچسپۍ موردنه واقع کېږي.
د کورنیو چارو وزیر په ناسوبتیا کې.	د داخله چارو د وزیر په غیاب (غیابت) کې.
تر کېدونه یې مخنیوی په کار دی.	ترممکن حده پورې یې مخنیوی ضروري دی.
د امریکا کېدوني بریدونه.	د امریکا ممکنه بریدونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد د بشپړې نېستۍ تر بریده ورسېد.	هېواد د نېستۍ تر (سر_) حده ورسېدلو.
پرګڼ مېشتي ښار توغندي وورول شول.	د نفوسو نه په ډك ښار راکټي بمبار وشو.
د باوري لاسوندو پر بنست (له مخې).	د بااعتباره اسنادو په بنا.
دواړه مشران یوه جوړجاړي ته ورسېدل.	دواړه مشران یو موافقت (موافقې، توافق) ته ورسېدل.
د دواړو تر منځ د اندونو اوازمېښتونو راکړه ورکړه وشوه.	د دواړو په منځ کې د افکارو او تجاربو تبادله وشوه.
ده ته د الیاره (کابو) پر لاس ورغله...	ده ته دا فرصت حاصل شو...
له ګاونډیانو سره دنه تېري او ښواړیکو تړون لاسلیك شو.	د ګاونډیانو سره د تېري دنه کولو او ښو مناسباتو قرارداد امضاء شو.
هغوی دوبله پوهاوي لار راخپله کړه.	هغوی دګډ تفاهم په منځته راتګ سلا شول
د دواړو ترمنځ ورانپوهاوی پای ته ورسېد.	د دواړو په منځ کې سوء تفاهم رفع شو.
جنګ جګړو ته پای ټکی ایښوول په کار دي.	باید جنګ وجدل ته وروستی ټکی کېښوول شي.
د نومولو استازونو ملیك و پایلل شو.	د نامزدانو د نماینده ګانو لست وروستی کړی شو.
هغه د لندن ښار د کتنې لپاره وخوځېد.	هغه د لندن د ښار څخه د کتنې په غرض (منظور) حرکت وکړ.
کوشنی پر مېز کېښېناست.	کوچنی د مېز په سرکېښېناستو.
خپلې خواخوږۍ یې وړاندې (څرګندې) کړې.	خپل د همدردی مراتب یې په عرض ورسول.
په ډزو کې ټپي شو او روغتون ته ولېږدول شو.	د ډزو په نتیجه کې ټپي او روغتون ته منتقل یا یووړل شو.
د ځینو پاملرنو له مخی وبښل شو.	د ځینو ملحوظاتو په اساس وبخښلی شو.
ترهغې وروسته، (له مخه ...) چې خوازك راغی، نو زه ولاړم.	وروسته، (له مخه...) ترهغې چې خوازك راغی، زه لاړم.
سکالو پردې لاسوندو ټیکاو نه مومي.	موضوع په دې د لایلو نه بنا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ د بدمرغۍ سرچینه ده.	جنګ د بدمرغۍ مبداء (منبع) تشکلیوي.

- له تازه ناکره، خپرنیزو (ژورنالېستیکو)، هغه هم په زیاته کچه له اردو - انګرېزي ځپلې پښتو بېلګو څخه:

ناکره (اردو ځپلې پښتو)	**کره**
نواز شریف څوك چې د پاکستان پخوانی وزیراعظم دی، عدالت ته پېش کولی شي.	نواز شریف چې د پاکستان پخوانی مشروزیر دی، نیاوتون ته وړاندې کېږي.
د پاکستان د قومی اسمبلۍ سپیکر کراچی ته لاړو چرته چې فرقوی شدت تشدد اختیار کړی دی.	د پاکستان دولسي جرګې مشر کراچۍ ته ولاړ چې ګروهیز تاوتریخوالی پکې سخت شوی دی.
د وزیر خارجه پاکستان په مشرۍ کې یو وفد جوړېدلی شي.	د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر په مشرۍ یو پلاوی جوړېږي.
په یکم مئی د مزدور کسان پارټی پاکستان جلوس ایستلی شي.	د مي پر لومړۍ د پاکستان د مزدورانو د ګوند لاریون تر سره کېږي.
په ضلع مردان کې بجلی چالو کېدلی شي.	په مردان ولسوالۍ (ضلع) کې برېښنا چالانېږي.
زه هېڅوك په اعتماد کې اخستل نه غواړم.	زه پر هېچا باور (ویسا) نه کوم.
یوه شاندار دستوره به جوړېدلی شي.	یوه پرتمینه غونډه به جوړېږي.
... د پاکستان صدر جوړ کړی شو.	.... د پاکستان هېواد مشر وټاکل شو.
بېنظیره په انګلینډ کې پاتې کېدلی شي.	بېنظیره په انګلستان کې اوسېږي، یا استوګنه لري.
بدعنوانه بیروکرېټ نااهله و ګرځولی شو.	بدنام کارمند (له ټاکنو) بې برخې کړ شو.
یوه زنانه ګلوکاره نوې ګانې (ګانیانې) پېش کوي.	یوه سندرغاړې نوې سندرې وړاندې کوي.
یو کس د غلا په الزام کې ګرفتار کړی شو.	یو څوك د غلا په تور ونیول شو.
د پارټۍ یوه کارکنه د خپلې حلقې امېدواره ده.	یوه ګوندې غړې د خپلې سیمې نوموړې (کاندیده) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مدد شکریه ادا کوم.	ستا له مرستې مننه کوم، یا: ستاد مرستې مننه کوم.
د پاکستان د آبادۍ خانداني منصوبه بندي پاس کړی شوه.	دپاکستان دوګړمېشتې (نفوسو) پروژه ومنل شوه.
د مزاحمت تحریك په بره روان دی.	د ټینګار (مقاومت) غورځنګ پر مخ درومي.
د بهارت جارحیت کشمیریان نه شي برداشت کولی.	کشمیریان د هند تېری زغملای نه شي.
د فیصلې په حق (مخالفت) کې تقریر پېش کېدلی شي.	د پرېکړې د منښتې (نمښتې) په اړه وینا کېږي.
د دستاویزاتو تر مخه به په اندروني مسایلو ضرور عمل درآمد کېدلی شي.	د لاسوندو له مخې به پر کورنیو ربړو هرومرو چاریاغور کېږي.
د هشتګردي به په مزه مزه د ملك نه ورکه شي.	تر هګري به ورو ورو له هېواده ورکه شي.
هغه ته به خراج تحسین پېش کېدلی شي.	د هغه ستاینه به کېږي.
هغه قابل تحسین وګرځولی شو.	هغه د ستاینې وړ وګرځېد.
جدیدې سماجي (معاشرتي) زمه واریانې تسلیم کولی نه شم.	نوې ټولنیزې ژمنې منلای نه شم.
سامراجي استحصال او نوابادیت دې مرده باد وي!	پانګواکي(امپریالېستي) زبېښناك او ښکېلاك دې برباد وي!
د آبپاشۍ محکمه د بجټ د مشکل باوجود خپلې ډېو ټیانې په مخ بوزي.	د اوبه خور(اوبلګونې) څانګه (اداره) د پانګې (بودجې) له ستونزې سره سره خپلې دندې پر مخ وړي.
سکول د بېمارو د سواکېدو په وجه بند کړی شو.	ښوونځی د ناروغیو د ډېرښت له کبله وتړل شو.
د جنرل هسپتال د ډاکټرانو هرتال ختم کړی شو.	د عامه (ټولوال) روغتون د ډاکټرانو کار بندي پای ته ورسېده.
قیدیانو د اپیل خواست وکړلو.	بندیانو د بیا غور (استیناف) غوښتنه وکړه.
هغه ته یې د غمرازۍ اظهار وکړلو.	هغه ته یې خواخوږي څرګنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په سماجي اقدارو (قدرونو) بحث کول نه غواړم.	زه پر ټولنیزو ارزښتونو نه غږېږم یا: زه نه غواړم، پر ټولنیزو ارزښتونو وغږېږم [پاکستان پښتو لیکوال داردو - انګرېزۍ په اغیزمنۍ دغه آر کړل (غوښتل) د مرستیالکړ په توګه هسې سرباري کاروي.]
د ملازمانو د بحالۍ دپاره کوششونه جاري ساتلی شي.	د کارمندانو د بیا ټاکنې لپاره هڅې روانې وي.
د حریت پسندو جنګرېز (جدوجهد) نور هم سوا کېدالی شي.	د ازادیپالو جنګ جګړه نوره هم زیاتېږي.
د انتها پسندو اسلامي جماعتونو سربراهان ګرفتار کړی شو.	د بنسټپالو اسلامي ګوندونو مشران ونیول شول.
اغواکړی شوی ټیچر رهاکړی شو.	تروښلی (اختطاف شوی) ښوونکی خوشې شو.
زمینداران نور پرست وغیره روغندار نباتاتي څیزونه پسنده یي.	ځمکوال نمر ګلي او نورو غوړ بوټي خوښوي.
د نهې په ورځ به دوکانونه کولاو کړي شي او هر به څیز به میلا و شي.	پر دربیمه (درېنۍ) به دوکانونه پرانېستل شي او هر څیز به تر لاسه شي.
دلته کې سرمایه کاري سرګرمیانې چندانې نیشتې.	دلته پانګونیزې بوختیاوې دومره نشته.
تانه دار د زور دارو جانبداري کوي.	تانه والا د زورورو پلوي کوي.
د ذرائع عامه تر مخه اهمې کاروایانی کېدلی شي.	د ټولیزو رسنیو له مخې غورې چارې ترسره کېږي.
د زرعي سکیم په حقله تجویز منظور کړی شو.	د کرنیز پلان وړاندیز ومنل شو.
د حکومت پاکستان په حواله دعوام پسندۍ څه بحث نه شي کیدلی.	د پاکستان پرټولمنلتیا (وګړنیتوب) څه خبرې نه شي کېدای.
وزیر خارجه پاکستان په عالمي مسلو کې دلچسپی نه اخلي.	د پاکستان د بهر نیو چارو وزیر له نړیوالو سکالوو سره لېوالتیا نه لري.
اقوام متحده په مشرق وسطی کې اهم کردار ادا کوي.	ملګري ملتونه په منځني ختیځ کې غوره نقش تر سره کوي.
بن لادن د ګردود بېمارۍ په وجه	بن لادن د پښتورګو (بډوډو)د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکل سره مخ شوی دی.	له کبله له ستونزې سره مخ شوی دی.
په بنیادی طور باندې د ستوډنټانو سره ښه سلوك نه کېږي.	له شاگردانو (زده کړیانو) سره له آره ښه (سم) چلند نه کېږي.
ملاعمر د پټې د خپل ځای نه لا درکه (لاپته) شوی دی.	ملاعمر له خپل پټونې څخه تری تم شوی دی.
وزیر صحت پاکستان د ریډیو اسلام اباد نه براه راست یو ضروري پیغام نشروي.	د پاکستان د روغتیا وزیر د اسلام اباد له راډیو څخه یو اړین پیغام نېغ پر نېغه خپروي.
د تعلیمي محکمو کې تحفظ نه مېلاوېږي.	په ښوونیزو ځانگو (ادارو) کې خوندیینه نشته.
د وزیر ثقافت اهلیه (تېر، کور، بېگم) په حق اورسېده.	د فرهنگ (کولتور) وزیر مېرمن مړه شوه (له نړۍ سترگې پټې کړې).
کابل ته ورغلي د استرالیا ډپلومېټان اسلام آباد ته واپس شو.	کابل ته ورغلي استرالیایي دېپلوماتان (بېرته) اسلام آباد ته ستانه شول.
د یوولسم ستمبر د بریدونو سره تړاو لرونکی یو دهشتگرد گرفتار کړی شو.	د سپتمبر د یوولسمې د بریدونو اړوند ترهگر ونیول شو.
دپړه لرونکو کسانو د عدالت قرارداد تسلیم نه کړلو.	گرمو کسانو دنیاوتون پرېکړه ونه منله.
د زلزلې کور ړنگونکې غمېزه ختمه شوه.	د ربړدلې کور گډې بخوله پای ته ورسېده.
د لویدیځ ښاریان په کابل کې نیولي شوي دي.	د لویدیځ هېواد وندان (تبعه) په کابل کې نیول شوي دي.
د ملك صدر یوه خوشخبري پېش کړه.	هېواد مشر (ولسمشر) یوزیری وړاندی کړ.
هغه په ریډیو او ټي وي یو اهم بیان جاري کوي.	هغه په راډیو او تلوېزیون کې یوه ارزښتمنه وینا کوي.

[کښېني لیکوال او ژورنالېستان او د دوی په لاروۍ نور ټولیز پښتانه د انگرېزي «on» په پېښو په تېلفون، تېلوېزیون، راډیو... کې د غرېدلو لپاره د (په - کې) پر ځای "په" کاروي او په سرچپه ډول "په مشری یا صدارت کې"، "په تعداد یا شمېر کې" هسې بېځایه "کې" سرباري کوي چې د نورو ببخرته پېښو په څېر په لره بره گړنۍ پښتو کې کوم بنسټ نه لري]

دویم - په غرېپوهېزه مورفولوجیکي(صرفي) برخه کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- استل د دویم ډېرګړي پایله - است یا - ست او - واست باید د- یئ، استئ، یاستئ اوویئ پر وړاندی معیاري ګڼل په کار دي.

۱۷- د تېرمهال کړ د درېیم یوګړي نرینه پایله باید صفر او زورکی غوره وګڼل شي، لکه: وخوړ، ولیکه. دغه راز (وبله)، (وګڼه)، (وپیژند)، تر (وباله)، (وګاڼه)، (وپیژاند یا وپیژانده)... کره راځي.

۱۸- (دی) ((په زور والا)) ی ((باید د ((د)) او ((دئ)) پر وړاندې د درېیم نرینه وګړي معیاري روستاړي وګڼل شي، لکه: زلمی راغلی دی، دی زلمی دی، دغه راز د ختیزې پښتو دواز خپلواك (é) پر وړاندی هم.

۱۹- وو (په اوږد- و) د لر تېرمهالکړ د درېیم نرینه وګړي او (وه) یا (ول) د درېیم جمع نرینه وګړي لپاره باید معیاري وګڼل شي.

۲۰- نا بشپړ تېرمهالکړ د درېیم نرینه وګړي روستاړی باید د بشپړې هغې په څېر صفر او زورکی اوسي، البته بې له کوم مختاړی ((و)) لکه: زلمي ناك خوړ. سنك راته، د خوړې، خوړلو، خوړو، راتلې، راتلو او داسې نورو پر وړاندې.
۲۱- «خوړلای» باید په بشپړ او نابشپړ تېر مهال کې د توانې او ارماني اړخ یوه معیاري بیلګه ومنل شي، لکه ومې خوړلای شو. کاشکی مې وخوړلای، خوړلای می شو، کاشکې مې خوړلای یا د(ل) په غورځونه (خوړای).

۲۲- (خوړل) باید په ټولو بېچارو کړو کې یوه معیاری بیلګه وګڼل شي، لکه وخوړل شو (شول، شوه، شوی...)، خوړل شوی دی (دي، ده، دي)، خوړل شوي ول (شوې وه شوې وي...) خوړل کېده (کېدل، کېده، کېدی...).
خوړل کېدای شو(شول، شوه، شوې...)، یا خوړل کېږي. و به خوړل شي او نور.

۲۳- (زور) باید د (زورکی) پر وړاندې معیاري ښځینه روستاړی ومنو او ډېرګړی یې اوږده -ې، چې تیاره، خوله، ویاله،... په بیدودو (استثناوو) کې راځي، زورکی به په ټولیز ډول یو نرینه روستاړی وي، لکه پسه، زړه، تره، وراره. همداراز باید مفرد ښځینه نومونه، لکه وله، ونه، غنه، ستنه د اوږدې ((ې)) په روستاړی ومنل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴- هر (زور روستاړی والا) ښځینه نوم باید په اوږده (ې) جمع او مغیره کړو، لکه دوې ښځې، د یوې ښځې. داسې نه، لکه په کندهاري ګړدودکې چې د ناخجنۍ په ترخ کې یو دا راز ښځینه نوم په لنډه (ي) جمع یا مغیره کوي او د خجنتیا په ترخ کې یې بیا په اوږده (ې)، لکه لاري (راه ها) او لارې (نغمه ها).

۲۵- زور کی واله (ی) باید یوازېنی معیاري ښځینه روستاړی وګڼو، نه نرینه، لکه په کندهاري ګړدود کې لیکونکی د نرینه لپاره زورکی والا «ی» او د ښځینه لپاره په لنډه «ي» او دغه راز د (راغلئ دئ) دواړې (یاوې) زورکي والې وایي او لیکي.

۲۶- هره زور واله (ی) نرینه روستاړی وګڼو او ډېرګړې او اوښتې بڼه یې بیا په لنډه (ي)، لکه: سړی - سړي اولښتی - لښتي نه سړی، سړیان اولښتی، لښتیان.
«غویی»، «خوریی» او «ویی» کېدای شي، دوې او درې ډېرګړې بڼې ولري، لکه : غویی یا غویان، خوریي یا خورییونه او کله هم خورییان، ویی ـ ویي یا وییونه.

۲۷- په پارسي یا عربي پېښو پښتو شمېر نومونه جمع کول نامعیاري دي، لکه: سلها، زر ها، په سلهاو، په زر هاوو، د (سلونه، زرونه یا سلګونه، زرګونه...) پرځای یا سرحدات (سرحدونه)، رودات (رودونه)، جنګلات (ځنګلونه)، چتیات (اپلتې) او داسې نور.

۲۸- (پاته)، (ټول)، (لږ)، (ښه) او داسې نور صفتونه باید د وګړي، ګڼې او نوږي له مخې له موصوف سره سم ګردان شي، نه لکه لږ اوبه، ټوله خلك، پاته هلکان، ښه (په زور) ښځه، ښه (په زورکي) سړی... همدارنګه (دواړه) او (واړه) باید د ځینو ګړدودو په لاسوند د نوږي او پېر له پلوه سم ګردان شي.

۲۹- اوږد «و» باید د مغیره جمع روستاړی اوسي، لکه د خلکو، چې کندهاریان یې په لنډ (و) وایي. دا راز (اوږد) مغییره «و» باید د «نوم» په ستې پورې سیده ونه نښلي، لکه له (سړی) څخه (سړو)، له (کورنی) څخه (کورنو)، له (پېړی) څخه (پېړو)، له (پی) څخه (پو) ... چې یې له نورو وییو سره ګډون راځي. البته که د ګډون ویره نه وي او رواني پېښوي، نو (ی) غور ځول دومره نادوده نه برېښي، په تېره په شعر او وینا کې.

۳۰- هر نوم یا صفت چې له فعلي بنسټ سره یوځای کېږي، باید په وسمهال کې د ځوانېدل، ځوانېږي او ځوانول، ځوانوي په بېلګه ګردان شي، نه د ځوان کیدل، ځوان کېږي او ځوان کول، ځوان کوي په بیلګه. په دې ډول ورسره باید پیلېدل، پیلېږي او پیلوي یا مخامخېدل او مخامخول هم قیاس کړو، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله وينا، د (کېدل) او (کول) پرځای (ېدل) او (شول) معياري وګڼو. يوازې په هغو برخو کې له داسې لنډيزه کار وانه خلو چې مانا بدلوي، لکه له اړ څخه اړول چې مانيز بدلون پېښوي. دغه راز له کونډ او کونډې څخه (کونډېدل) او (کونډول) جوړولای شو، مګر له ډېره يا تيرېه څخه ډېرېدل او تيرېدل نه. له همدې کبله تر (پاتې کېدل) څخه د (پاتېدل) ګړدود معياري ارزښت لري. هرګوره، د وردګو او ځېنو نورو کرلاڼيو خوشې – خوشيول، سترې – سترېدل ... ټوليزېدای نه شي.

۳۱- ځانګړي- تولنومځري، لکه: (زما دا) د وګړي، ګڼې نوري او پېر (شخص عدد، جنس او حالت) له مخې بايد پوره ګردان ولري او هغه هم د دواړو توکونو په پام کې نيولو سره. په دې توګه به يوازې (زما دا) نه، بلکې زما دوی. زما هغوی... ستا دا. ستا دی ستا دوی، ستا هغوی... هم ليکلای شو، ځکه دا يوه ژبنۍ سپمايي ځانګړتيا ده.

۳۲- د ملتيا او اشتراکيت يا ټولوال ضمير بايد په څو ډولونو کې لړ تر لږه يو دا معياری وګڼل شي، لکه: زلمي دوی، زلمي ډلې - دلې، زلمي ګلې... .

دريېم - غږپوهيز (فونولوجيکي) معياري اړخونه:

۳۳- معياری پښتو ټول ۳۶ غږونه لري. (ء) او (ق) چې په ځېنو ختېزو ګړدودو کې دود لري او د پردي اغېز ښکارندويي کوي، ورسره معياري ونه ګڼل شي. په دې توګه بايد (چکړې)، (کلا)، (وکړه) ولوستل او وليکل شي، نه (چقړې)، (قلا) (اوکړه) يا (ؤکړه) او داسې نور. دغه راز د څ، ځ، ښ، ږ او (ږ) غږو نه پر، س ز، خ، ز يا ج او ګ وا نه ړول شي. په سرچپه ډول د (ز) پرځای (ځ) کارول، لکه ځوی - ځما - ځمور... هم کره نه برېښي.

۳۴- په معياری پښتو کې بايد «ښ» او «ږ» د منځنيو ګړدودو (لکه د وردګو يا اندړو) په وينګ او تلفظ ومنل شي. ځکه يو څه زياتوالی لري او بل په را ديويي خپرونو کې لږ تر لږه د «ښ» دا همداسې دود شوی دی. د ساري په ډول هلته له کندهاريا نو پرته نور ټول خبرلوڅان (ښ) له همدغه منځنې وينګ سره سم د (ش) او (خ) تر منځ تلفظوي.

۳۵- په سوېل - ختيزو ګړدودو کې چې الف پر اوږده (و) يالنډ (و) او هغه پر اوږده (ې) يا لنډه (ي) اوړي، بايد معياري ونه ګڼل شي، لکه ځدران چې وايي : ميږ په کېږ کې کور کړي (موږ په کور کې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو).

۳۶- یولړ وییونه چې په ځینو ګړدودو کې یې د غږو نو اوډون یو راز او په ځینو کې بل راز دی، باید هماغه ډول ته معیاري ارزښت ورکړو چې یا یې تاریخي لرغونتوب زیات وي. لکه کښل تر ښکل، کښته تر ښکته، خسا (خوسا) تر سخا، خسی (خوسی) تر سخی، خسر تر سخر، ځمکه تر مځکه، اسویلی تر اوسیلی، زولنه تر زلونه، پسرلی تر سپرلی، پښه تر ښپه، پښېمان تر ښپېمان، انګازه تر ازانګه، ولېښت تر لوېښت... او یا خو یې ویونکي زیات وي، لکه زمری د مزری یا امزری، غږ د ږغ، ورخ د روغ، اوربدل د ارویدل... پروړاندې.

۳۷- اوږد ، ارت، اړخ، بوخت باید په یو ځپیز ډول، معیاري وګڼل شي، نه په دوه ځپیز ډول، لکه څنګه چې په لویدیزو ګړدودو کې دود لري.

۳۸- چې، پورې، لاندې، باندې، وړاندې، غوندې، کې، هسې، داسې، دغسې، چیرې، پرې، ترې، یوازې، همدا راز نومځري تاسې، دې، یې... او دا راز نور وییکي باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله په اوږده (ې) ولیکل شي او ولوستل شي، نه په لنډه (ي).

۳۹- (موږ) باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله د (مونږ) په وړاندې معیاری وبلل شي.

۴۰- (زما) او (زموږ) دې دوییونکو د زیاتوالي په لاسوند په دوه ځپیز ډول معیاري وګڼل شي، نه به یوځپیز ډول. په شعر کې یې دواړه بڼې جواز لري، ان (زموږ) درې ځپیز (زموږه) هم راتلای شي.

۴۱- نمسی یا نوسی، نمانځل، نمانځنه، نماړی یا نواړی، نماړل... د لرغونوالي له کبله د لمسي، لمانځل، لمانځنه، لمانځه، لماړي، لماړل ... پر وړاندی معیاری ارزښت لري. مګر ماسپښین، مازیګر، ماښام او ماسخوتن همداسې (مفغن) د اسانتیا له کبله معیاری پاتې شي. لمونځ او لمر دې بیا تر نمونځ او نمر، نور، مر یا مبر د ویونکو د زیاتوالي او دودوالي له لامله غوره وګڼل شي.

۴۲- هغه، هسی، هغې، هماغه، هغومره... ترهاغه، هاسې، هاغسې، همغه، هاغومره ... اسان او روان بربښي او په کار دي معیاري وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳- «ته» خو د «له» یا «لره» پر وړاندې له وخته بیا معیاري منل شوی او کارول کېږي. «له» یا «لره» باید ګرنی او شعري ژبې ته پرېښوول شي، لکه څله یا څه لره.

۴۴- ولېدل تر لوېدل یا ولېږي تر لوېږي د عام منښت وړ برېښي او باید معیاري یې وګڼو.

۴۵- درول د ودرول پر وړاندې زیات ټولیز والی لري او د معیاریتوب پر آر برابر دي.

۴۶- موندل او بیا موندل باید د میندل او بیا میندل پر وړاندې معیاري وټاکل شي، او وسمهال ګردان یې مومم، بیا مومم، د میمم، بیا میمم پر وړاندې.

۴۷- اوېدل یا اوبدل تر اودل هم تاریخي مخکیوالی لري او هم ګړدودي زیاتوالی، نو یې معیاري منل غوره دي. هرګوره، اودل یې تېرمهال انډول دی.

۴۸- «ژر، ژرنده، ژرل...» خود «زر، زرنده، اوزرل...» یا «زر، جرنده، جرل...» پر وړاندې لږو ډېر معیاری منل شوی او په کار ده همداسې منل شوي پاتې شي. همداسې ژامه د زامه پر وړاندې، که څه هم ګړدودي ډېروالی یې دومره نه دی.

۴۹- یوازې د یواځې او بیا ځې پر وړاندې زیات معیاري لاسوند لري، ځکه پر دې سربېره چې لږو ډېر ګړدودي دود لري، په اوسني لیکدود کې هم اسان او بې ګډونه راتلای شي.

۵۰- ځینې پور ویي چې د زیاترو پښتنو له خوا یې په څپو کې لنډون راځي، باید همغسې تلفظ شي، لکه نیاز یو څپیز، اختیار دوه څپیز او داسې نور. مګر داسې نه چې په سرچپه ډول لږ څپیز پر ډېر څپیز وواړول شي، لکه پلان چې له آره یو څپیز دی اوباید همداسې د معیاری پښتو ټوك وګرځي، یو څپیز عربي او پارسي درې کانسوننټه ویي بیا په سرچپه ډول په پښتو کې دوه څپیز کېږي، لکه شعر، جرم، علم، شرم، رزم، بزم، قدر، نذر، فضل، صدق، صبر، او داسې نور.

۵۱- هر راز پور ویی باید تر وسې وسې په لیك ولوست کې د معیاري پښتو تر دود لاندې راشي. دلته به یوازې قرآن او حدیث مستثنا وبلل شي یا ځینې ډېر دود ځانګړي نومونه، لکه افغان یا افغانستان چې له آره د"اوګان" او" او ګانستان" معرب بلل کېږي. د ځینو ژبو پوروییونو ته باید پام ولرو چې کېږي، یو نیم غږ یې د پښتو له غږونو سره سمون یا نژدېوالی ولري او خوندي یې وساتو، لکه المانی او روسي «ښ» او «ځ» چې له پښتو سره ګډون لري. په دې توګه باید «مونشن» میونیخ - «مونښن»، «زوریخ» - «ثوریښ» یا ثوبریښ، «بارزل» - «بارځل»، زرابکیین» - «ځرابکین»، «تزار یازار» - ځار... ولولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وليکو. دا چې ځينې په تېره کښيني پښتانه انګرېزي پورويېونه زياتره په هندي وينګ وايي، ټ پر ټ د پر ډ... اړوي، بايد يو مخيز معياري و نه منل شي، لکه ډاکټر چې آر لاتيني وينګ يې (دوکتور) دی او په کار دي، دوکتور يې غوره وګڼو، او په دې ډول نور اروپايي ويېونه هم همدا يو راز راپور شي، لکه د کلچر پرځای کولتور زيات دود موندلی دی. کوټ، بوټ او دا راز نورويېونه خو بيا زياتره د پښتو غړپوهې تر اغيز لاندې راغلي او مستثنا ګڼل کېدای شي. همدارنګه اړ نه يو چې پارسی پر فارسی، پاړسي يا پاړسو، واړوو. جور د ځور، چراغ د څراغ په بڼه معياری راځي «ځواب» چې زياتره له سوال سره يوځای يو ځپيز ويل کېږي، نو که همداسې په پښتو شوې بڼه معياری ومنل شي، دومره به نادوده ونه ايسي. (زنجير) بايد د دود له مخې په (زنځير) پښتو شي او د ورته غړو د ګاونډيتوب په اغيز سره (ځنځير) ونه ليکل شي.

۵۲- ځينې پښتو شوي (مفغن) عربي پور ويي، لکه ميرات، متل، مخنت، اتمان (عثمان...) دا کيلي پر لاس راکوي چې عربي، ص، پر، س واړوو او ث، پر، ت، خو بيا هم اړنه يو، دومره يې له پښتو(س) سره انډول کړو چې د ټکر لامل شي. همداسې پر(ز) د (ض) او (ظ) اړول درواخله.

۵۳- د پورويېو خجونه هم بايد زياتره د پښتو د خج پوهنې اړوند شي او هغه دا چې د نورو ډېرو ختيزو ژبو غوندې پښتو دې ته ډېره هڅه لري چې داروپايي يا نورو پورويېو پر وروستۍ څپې ياله وروستۍ څپې څخه پر مخکې څپه باندې خج راوړو، لکه لندن، واشينګټن، مکسيکو، کاناډا، يورپ، اتلانتيك چې په خپل ژبني قلمرو کې زياتره په لومړي خج ويل کېږي، نه لکه د لرو پښتنو غوندې چې هماغه اردو او انګرېزي وينګ او خج يې راټينګ کړي دي.

لويديزيان هم زموږ ختيز ويېونه او نومونه د خپلو ژبو له دود سره سم په لومړي او يا دويم خج تلفظوي، لکه کابل او افغانستان. مګر که هغوی زموږ ويېونه زموږ په خج ووايي او موږ د هغوی ويېونه د هغو په خج، لابه ښه وي.

۵۴- د دريېم وګړي نژدې جمع ضمير (دوی) بايد په لنډ (و) معياري وګڼل شي، که نه له يوه بل ويي (دوی) سره يې ګډون راځي چې په پښتو قاموس کې په دستور، قانون او آئين مانا شوی دی.

۵۵- کښېناستل د کښېنوستل او کښېناستيدل پر وړاندې د معياري کېدووړ بريښي.

۵۶- ځينی پښتانه چې په بخښل کې د بخشيدن (خ) نه غور ځوي او په همدې اغيز نخښه وايي چې له پارسي نشان سره اړيکی لري او پښتو شوې بڼه يې ښان دی، نو بخښل د ښښه په اغيز ښښل هم اسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او هم زیات دود لري، په کار دي، ښنه او ښنل معیاري وګڼل شي. همدا راز تر خوښینه، ښینه زیات معیاری ارزښت درلودای شي.

۵۷- ښوول، کېښوول، پرېښوول... باید د ښودل، کېښودل، پرېښودل... کېښوستل، پرېښوستلیا ښیل، کېښیل، پرېښیل... پر وړاندې معیاري ومنل شي.

۵۸- ښوونځی او پوهنځی د ښځینه بڼې ښوونځۍ او پوهنځۍ په پرتله زیات معیاری ارزښت لري، ځکه اروابناد الفت خبره زموږ په کولتور کې نارینه تر ښځې له مخه ځي، په دغه لړ کې ټولی او ټولګی هم همداسې نرینه کره راځي.

۵۹- دا چې په پښتو غږ پوهه کې په ټولیز ډول تر پېښې، زورکی او تر زېر زور اسان ویل کېږي، نو باید په معیاری پښتو کې هم دا آر په پام کې ونیول شی. تر هغې چې ګډوون نه راشي. او د ټکر ډار نه وي. د ساري په ډول که په پندانه کې د زورکي پرځای د لنډ (و) په ګړدود معیاري وګڼو، اساني به ولري، بې له دې چې له بلې کلمې سره یې ګډوون راشي. خو که یې په زورکي پیل کړو، بیا «پنبه دانه» نه، بلکې (میرګن) مانا ورکوي.

۶۰- د ځینو فعلی اوړونونو (ګردانونو) په وسمهال برخه کې د فعلي ولۍ وروستۍ (ت) په (ځ) ښوول معیاری ګڼل کېدای شي، نه په (ز). ځکه ګړدودي استناد یې په هر ډول، مګر اوسنی دودوالی یې هم ارزښت لري، لکه وځي د وزي، پریوځي د پرېوزي، پرځي د پرزي، غورځي د غورزي... پر وړاندی.

نو د دې لپاره چې رښتیا یوه قاعده مو ترلاسه کړې وي او په دې توګه مو د یوې ګرامری ګډوډتیا مخه نیولې وي، نو په کار دي، په داسې فعلونو کې د (ز) پرځای (ځ) وکاروو، لکه له (تلل) څخه (ځي) له (پرانیستل) څخه (پرانیځی)، له (پرېمیښتل) څخه (پرېمینځي) او نور په ساتل، نتل، کتل... کې خو بیا بېځي د (ز) او (ځ) پوښتنه نه راپورته کېږي. هرګوره (ختل) پر (خېژي) او (کوتل) پر (کوژی) اوړي. ګرځېدل هم تر ګرزېدل ډېر لیکنی دود لري.

۶۱- په (وکړي اووکي) کې فونولوجیکي پوښتنه نه راځي، بلکه په دوو بیلابیلو لیکزیکي (لغوي) ډولونو پورې اړه لري، یو له (کړل) فعل سره اړه لري او دا بل یې له (کول) یا (کلل) سره. که په ویې پانګه کې (کړل) غوره وګڼل شول، نو (. کړي) به غوره وي او که (کول) یا (کلل) غوره وګڼل شول، نو (وکي) به غوره وي او که (کړل) او (کول) یا (کلل) دواړه معیاري ومنل شول، نو وکړي او وکي به هم ورسره غبرګ معیاری منل کېږي. کاندې یا کانې یې لا نور ګړدودي ځېلونه بلل کېږي، خو د معیاری کېدنګ ارزښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې لږ ښکاري. که موږ په رښتيا سره يووالی د معياري والي بنسټ بولو، بايد له دغو څو ډولونو څخه يو وامرو او په ټولو زمانو کې يې بشپړ گردان کړو، يا لږ تر لږه د سوپلاتيف په ډول يو تېرمهال ته پرېږدو او بل يې وسمهال، په بله وينا، يو بشپړ او بل نابشپړ مهال ته. بيا نو پخپله دې پرېکړې ته رسېږو چې (وکړي) ووايو او که (وکي).

۶۲- (زما، زموږ، ستا، ستاسې) د دما، يما، دموږ، دتا، يتا، يا د ستا د تاسې يېتاسې يا دستاسې) پر وړاندې ارزښت لري او لکه څنگه چې يې تر اوسه دود هم موندلی دی. البته، لکه له مخه چې وويل شول، له ستا پر ته دا نور بايد يو څېيز نه، بلکې دوه څېيز وويل شي، په شعر کې البته د دواړو ډولو جواز شته.

۶۳- اېستل تر ايستل او ويستل نه زيات دود لري او بايد غوره وگڼل شي.

۶۴- چونگښه په لنډ (و) د چينډ خه او ځينگښه پر وړاندې تاريخي لرغونتوب ښيي، نو بايد په معياري پښتو کې ونيول شي. همدا راز د ورسره د چونگاښ او البته چونگښ (بقه کلان)گډ آری بللای شو چې ښايي د چونگ له اواز نه يې سرچينه اخېستې وي

.

څلورم - د ليك دود معياري اړخونه:

۶۵- ليك د ژبې کوم ټوك او جزء نه چې تش يو انځور دی. د ژبی اومه توکي غږونه دي او د ليك دا توري، يا په غونډ نوم ابيتې يا ابيخې. بشپړليك هماغه دی چې د يوې ژبې د هر يووستوي غږ لپاره يوه نښه (توری) ولري. داسې ليك ته غږ ليك يا فونيميك ليك يا ابېخې (الفباء) ويل کيږي. مگر د نړۍ په ژبو کې يوه دا هم هېڅ دا راز ليك نه لري. لاتيني يوناني، الماني، روسي يا تورکي ليکونه ورته په پرتليز ډول يو څه ورنژدې دي، که نه د نړۍ زياتره ليك دودونه نيمگړي دي. د دې پرځای چې د هر غږ يا اواز لپاره يو توری ولري. يوې څپې (هجا) يا کلمې لپاره يو ه نښه يا توری لري. پښتو ليك چې له آره عربي ليك دی او يو څه لاس پکې وهل شوی دی، له نيمگړو ليکونو څخه گڼل کېږي. په دې چې له (الف-و-ی) نه پرته نورو خپلواکو (واولو) غږونو لپاره پکې نښې نښانې يا توري نشته او هغه هم په هرځای کې نه کارول کېږي. د ساری په ډول (لور) د (دختر، داس او رحم) په مانا يو راز ليکل کېږي.

له دې کبله زموږ اوسنی ليك ريفورم ﻻ څه چې بيخی يوه اوښتون ته اړتيا لري. هغه دا چې يې بيخي ابيخې واوړي او د عربي تورو پرځای نړيواله فونيميکي الفباء رامنځ ته شي چې که څه هم بنسټ يې لاتيني الفباء ده مگر لږو ډير له نورو ليکدودونو او ځينو نورو نښو نښانو څخه پکې کار اخېستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي دي، لکه (خ) او (غ) دا یې یوناني توري دي او د ډ، ټ، ړ، ڼ او داسې نورو لپاره تر لاتیني (n, r, t, d) لاندې ټکي ایښوول کېږي.

په دې توگه د اوسنۍ پښتو الفباء په چوکاټ کې مو پر لیکدود باندې هر راز وییني(بحثونه) او څېړنې تل یو سر خوړې دي. ځکه دلته باید د توپیر آر و پالل شي او په دې ډول هېڅ ویې سره یو راز ونه لیکل شي، حال دا چې د الفبا له نیمگړتیا سره دا خبره کیدون نه لري. د ساري په ډول څنگه کولای شو، (سره) د(مع، سرخ، سره زر او کود) دری واړو مانا وو لپاره راز راز و کاږو.
خو دا چې زموږ د لیك ریفورم یا اوښتون د هوسۍ په ښکر کې دی او یو وخت غواړي، لومړی ورته پخپله پښتانه راوځکېږي او بیا ورته لارې چارې وپلټل شي، نو سم له لاسه اړ یو، د همدې اوسنۍ ابېځې (الفبا) په چوکاټ کې یې پر معیاری لیکدود باندې یو څه رڼا واچوو، چې که د معیاری پښتو پوره انځور ونه شي کړای، د یووالي، یورنگوالي او اسانوالي، او له دې سره څه نا څه د التباس د مخنیوي د آر او اصل سلنه (فیصدي) خو لږ لوړه یووړلای شي. له بلې خوا مو څنگه چې د معیاري پښتو د اختلاف وړ گرامري او نور اړخونه تروسې وسې پورې نښه کړل او په دې توگه ورسره ډیر لیکدودي معیاري اړخونه هم په ترڅ کې وښوول شول، نو دلته یوازې په هماغه رښتینو لیکدودي هغو بس راوړو. د ساري په ډول پر (چې - چه) او (کښې - کې) غوندې د غړپوهنې په برخه کې خبرې شوې دي او بیا اړنه یو، چې د اروانباد خادم غوندې پرې د لیکدود یا «پښتو تصیفی» ترنامه لاندې کلونه کلونه د خپرونو مخونه ډك کړو، بلکه زیات هاند به مو دا وي چې په کوم جادو او چل ول سره کولای شو، څه مو چې په غړپوهنه کې معیاري ښوولي او ټاکلي دي، په لیکدود کې راښکاره کړو. په دې ډول به تر هرڅه له مخه د ټېته ټینگ پام ولرو چې څنگه له دوه دروخپلواکي ننبو (و-ا-ی) څخه ښه ترا او ډیر ترا گټه واخېستلای شو.

۴۶- په پښتو کې د پارسي، اردو، انگرېزي... ژبو پرخلاف د عربي پېښ، زېر، ء او اوږد الف (ممدوده آ) فونولوجیک انډول نشته او پښتانه یې اړوند گډ یا پورويیونه هم له خپل پښتو وینگ سره برابروي او پر («اوږد» و، «اوږده» ي یا «لنډه» ي، لنډ الف...) یې اړوي، لکه: گمان- گومان، دکان- دوکان، کنر- کونړ، کندز- کوندز یاکوندوز، بن- بون، کلتور - کولتور، ارگان-اورگان، رمان- رومان،فلم- فېلم، فزیک- فېزیک ،گله- گېله یا گیله، ریالست- ریالېست، آزادي- ازادي،آفسر- افسر، لائق- لایق... . په دې توگه دا وروستی لیکدودي بېلگې کره بلل کېږي:
-[د پېښ پرځای«و»]: خوله، لومړی، غونچه، گوندې، گومارل، گوربت، گورت، اوشنل، کومک، کولمه، دورمه، پوخلا، گورگورې، اوتاک (اتاق یا اطاق)، بوگاښ، اوتمانزی، اوتمانخېل، اخون، پومبه، پوندانه، کونړ، کوندوز...، خوځېښې دیني او ډېر دود وییونه استثناء گڼل کېږي، لکه: خدای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیاد، استاد، گناه، گل، گلاب، گلالی، گلورین، گلباغ، سوروتال، سورنی، اردو...، که له دیني نوموںو پرته نور له «و» سره ولیکو، خپل لیکدود به مو نور هم کره کړی او سي، لکه: ذره - دوره- خم- خوم، تخم- توخم، خرما- خورما، ارزگان-اوروزگان، ارگون- اورگون، ختن- خوتن، ترک- تورک،مغل- مغول او داسې پسې نور.

-[د زبر پرځای «ې» یا «ي»]: اېزگي، اېنځر، پېنځه، پېنځوس، برېښنا، څېرمه، هېنداره، هېنډه، اېنده، امېد، پېيل، پتېيل، تېيل، ټوکرېيل، څوکرېيل....

- همداراز په ښويېدل، تويېدل، لويېدل او داسې ورته وييونو کې د کنسوننټي (ي) او واوېلي اوږدې (ې) یا لنډې (ي) توپیرول په کار دي، بلکې...، ټېکېټ، تېلېفون یا ټېلېفون (لرغږون)، تېلوېزيون (لروینون)، اېمپراتور، اېټالیا، دېموکراسي یا ډېموکراسي، رېکارډ، انټرنېټ، دېټا، وېب سایت....

افغا نستان ، پاکستان ...،هرات، هند و سند او داسې نور له ډېرې دودتیا او نومورتیا استثناء بلل کېږي. په (- ستان) وال نوموںو کې تاجیکستان، وزبېکېستان، تورکمنیستان، قرغېزیستان، قزاقیستان، انگلیستان... هم همداسې لږو ډېر تازه رادود شوي دي. برلین هم د پارسي یا انگلېسي وینگ تر اغېز لاندې(برلن) لیکل په کار نه دي.

- [د آ پرځای ا]: ازاد، ازادي، ارام، ارامي، اسوده، اسان، ارمان، ازار، ازمون، اشنا،اواز، اوازه، اباد، ابادي، اخور، ادم، ارزو، اسیا، اسمان،اغا، اگاه، الو، الوبالو، اینه، اهنگر،ارتېست، اژانس، انتن... . داچې په کره پښتو کې آس، آر، آره، آړ، آڼه، یا آریا، آریانا... په مد کښل کېږي، د عربي، پارسي، انگرېزي د مد هومره لوړ نه ویل کېږي،بلکې له نورو الفونو سره د توبیر له مخې لیکل کېږي، نور ټول پښتو سرالفونه د زور یا فتحې هومره وینگ لري او په دې توگه یې «لنډ الف» نومول په کار نه دي.

۶۷- ځانتني عربي توري (ث، ح، ص، ض، ط، ظ،ف، ق) باید له قرآن و حدیث او نورو سپېڅلو دیني دخیلو وییونو پرته د پښتو فونولوجۍ تابع شي او له پښتو وینگ سره سم به پکې ص او ث پر- س، ض او ظ پر- ز، ف پر - پ، ق پر- ك، ح، ع او همزه پر یوه خپلواك (a) اوړي او یا به بیخی غورځول کېږي، لکه سوله، سلا ، تمه، شمه، او سون، خلك... چې آرې بڼې یې صلح، صلاح، طمع، شمع، افسون، خلق... دي. تورخم - طورخم، توپان - طوفان، کلا- قلا یا قلعه، دوتر - دفتر، کوندوز یا کندوز - قندز، او زار - افزار یا ابزار، کندهار - قندهار، پارسی - فارسی، مانا - معنی... لیکل خو ځکه بېځایه دي چې آره یې آریاني، په بله وینا ، پښتو جوته شوې ده.

۶۸- د (ڼ) غږ یو یووستوی غږ دی او باید د (نړ) په بڼه چې دوه توري دي، ونه لیکل شي، که نه (کوڼ) له (کونړ)، خوڼی له (خونړی) او داسې نورو وییو سره هرومرو ټکر راولي. همداراز د نورو غبرگژبو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ټ، ډ، ړ توري همداسې یووستوی معیاري وګڼل شي، نه د اردو په پېښو پرت، د، ر باندې (ط) په سر باري کولو.

۶۹- د (ګ) غږ د پارسي او پښتو ترمنځ ګډ دي، نو که همداسې ولیکل شي، څه پروا به ونه لري. دا چې ځینې یې د غبرګژبو غږونو توریو غوندې د (ك) په کړې (ګ) کولو غوره ګڼي، یو بې سروبوله کار دی، ځکه (ګ) د (ب) غوندی یو ساده غږن تم (انسدادي) غږ دی. هو که هسې په نومونو، سرلیکوکې د ډول او رنګارنګۍ لپاره کله په کړې (کونډه) وکښل شی او کله د پارسي غوندې، دومره به بې دوده نه وي، خو په ټولیز ډول په هر راز لاسي یا ماشیني (کمپیوټري...) لیکني سښستمونوکې ګ هم کره او هم ارزان او اسان راځي.

۷۱- ځینی پردي ځانګړي نومونه، لکه څنګه چې د غږپوهنې په برخه کې ورنه نغوته وشوه، ترکومه ځایه چې خپله پښتو غږپوهه اجازه راکوي، باید له اصل سره سم وویل شي او هماغسې ولیکل شي. د ساري په ډول چارلس او په همدې یوه بڼه دودلري، په ورځپاڼو کې چاپېږي او له رادیو تلویزیون نه اورول کېږي، بې له دې چې پر آره یې سوچ وشي. همدارنګه ریچارد چې په الماني، انګریزي، پرانسي او نورو اروپایي ژبو کې یې لیك دود یوراز دی، مګر وینګ یې بیلابیل لکه مېکاییل په روسۍ او المانۍ کې (مېخاییل) ویل کېږي، په پرانسي کې مېشل او په انګرېزۍ کې مایکل یا یوسف په روسۍ او المانۍ کې یوزف، په پرانسۍ کې ژوزف، په انګرېزۍ کې جوزف او په اسپانۍ کې خوسف. په دې لړکې د ګاډي ځغلونې الماني اتل «شومخر» په کارنه دی، په انګرېزي پېښو ((شومکر)) وویل شي او ولیکل شي.

۷۲- د (ونکی) روستاړي والا وییونه باید له معیاري وینګ سره سم ولیکل شي. که څوك یې په لیکلو کې ټکني کېږي چې چېرې یې یو (و) را ځي او چیرې دوه واوه، نو د داسې وییو کړسته دې په پام کې نیسي، په بله وینا، له مصدري بڼې یې (ـل) وغورځوي، له پاتې کړستې سره (-ونکی) ونښلوي چې که هلته هیڅ (و) نه وو، له مخه بل (و) نه راځي. لکه له (لیکل) نه (لیکونکی)، له (څټل) نه (څټونکی) له (وبربدل) نه (وبربدونکی). که کړستې له ځایه یو (و) درلود، نو بیا په دوه (واوو) راځي، لکه : له (خپرول) نه (خپروونکی)، له (ټولول) نه (ټولوونکی) له (خرڅول) نه (خرڅوونکی). په دې لړ کې داسې کړونه (فعلونه) هم شته چې تر مصدري روستاړي (ل) له مخه دوه (واوه) له ځایه لري، نو د (-ونکی) روستاړي په نښلو لو سره یې باید اړوند فاعلي صفت په منځ کې درې (واوه) ولري، لکه له (ښوول) نه (ښووونکی) او له (پوول) نه (پووونکی). مګر دا چې دویم (واو) پکې دومره څرګند نه ویل کېږي اوڅوك یې نه تلفظوي، نو لیکل یې هم اړین نه دي او باید په دوو واوو (ښوونکی) او پوونکی لیکل یې معیاري ومنل شي، کښوونکی او پرېښوونکی هم همداسې درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۳- د وووت، ووت يا پريووت، پريووت يا پريوت تر منځ پريکړه بايد لومړی په صوتي او صرفي برخه کې وشي اوهغه دا چې هرڅنګه په ګردان کې معياري ومنل شي، نو هله به څرګنده شي چې په پورتنيو وييونوکې څوڅو (واوه) وليکل شي. د ليکو نکي پر وړاندې خو (ووت) او پريوت زيات معياري ارزښت درلودای شي، ځکه دا يو له فعلي ريښې وت او مطلقې ماضي مختاړي (و-) څخه منځ ته راځي او په دې ډول په دوو (واوو) ټيك راځي او دا بل له فعلي ريښې (وت) څخه د يوه مخکړ يا فعلي مختاړی (پرې) په ملګرتيا جوړېږي او په هيڅ کوم ګړدود کې يې د بشپړ تېرمهال (مطلقی ماضی) د مختاړي (واو) څرك نه لګېږي، په بله وينا ، په هماغو فعلو کې راځي چې داسې مختاړي ته هډو اړتيا نه لري، نو بايد صرفي جوله يې پريوت معياري وګڼل شي او ليکدود يې هم همداسې معياری راشي.

۷۴- يوځای يا جلا ليکل نن سبا دا هم يوه ليکدودي ربړه (پرابلم) ګرځېدلی دی چې کوم وييي سره يوځای وليکل شي او کوم سره بېلابېل په دې برخه کې بايد لږ تر لږه درې آره او اصله له پامه ونه غورځوو: يو دوينګ او کښنګ تر منځ نژديوالی، دويم د التباس مخنيوی او دريېم لاسي او تخنيکي اسانوالی دی چې کله د همدې درو آروتر منځ ټکر هم پېښېږي، د ساري په ډول (پخپله) د ټينګار کړول او بيا ناوړوني وييي په توګه يوځاي ليکل کېږی. پر وړاندې يې (په خپله) لکه (په خپله خوښه) يا (په خپل کور کې) دغه آرونه نه پرځای کوي، نو جلا ليکل يې په کار دي. همداسې (پخوا)، (ځانته)، (مخکې)، (پکې)، (لپاره)، (خپلاسی)، (خپلمنځي)، (خپل خوښی)، (لاسليك)، (نومليك)... درواخله. په دې لړکې (مه)، (نه) له (خدای مکړه) او (خدای دې نکړي) پرته له کړستې سره نښلول پر دروګونو آرونو سم نه خېژي، خو مخکړونه (پرې، پورې...) بيا ورسره معياري راځي، لکه په پرېوتل، پورېوتل، کېښناستل... کې.

۷۶- ځينی پښتانه په خپل دې ګومان چې وينګ او کښنګ يې سره نژدې کړی اوسي، اوچتوی - او چته وی، ګرځوی - ګرځه وی، وکړی - وه کړی او داسې نور ليکي او دېته يې سوچ نشته چې همدغه زياته کړې نښه يوازې د زور يا زورکي تر منځ ګډه نه، چې له کا نسوننتي (هـ) سره هم ګډون لري. نو له دې پرته چې دود شوې ليکدود نور هم په شخړه کې واچوي، کوم ليکدودي ريفورم ورته ويلای نه شو. البته د (سوچه والي) غوندې وييو کې چې د "چه" او "و" يو ځای کول، نه يوازې دود نه لري، چې د التباس مخنيوی هم کوي. د (سوچه) ترڅنګ (سوچ) يو بل وييی دی چې (قاطع) مانا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت:
داهم د هغو سلگونو لیکونو یوه تازه بېلگه چې لیکوال د یوې پښتو- کره لیکنې پښتو په اړه له درو لسیزو راهیسې بېلابېلو لیکوالو، خپرندویانو او چارواکو ته استولي او یو مهال به په ((سپین لیکونه)) ټولگه کې خپاره شي(اکسفورډ ، اپرېل 2006):

اکسفورډ ،اپرېل2006

د پښتو ژبې او فرهنگ رښتیني خدايي خد متگار امام الدین ساپی صاحب او منلی فرهنگیالی قتیل صاحب،

تر مینه وړو پېرزوینو وروسته:
د نورو ډېرو غوندې ماته هم د لمر په څېر ځرگنده ده چې ستاسې مرکز د هېواد او سیمې پرکچ د یوې رغنده فرهنگي سیالۍ لپاره را منځته شوی او تر هرڅه له مخه په دې مخه او موخه چې د نړۍ له کاروانه په کروړونو کروړه وروسته پاتې پښتو ژبې او پښتني ټولنې په اړه تر وسې وسې نوي او گټور څه وړاندې کړي.

په دې لړ کې له دوه میاشتنۍ ((ورځ)) څخه دا هیله ډېره کېږي چې رامخته کړی ارمان لا ښه ترا تر سره کړای شي. خو له بده مرغه، لکه څنگه چې لیدل کېږي، ددغه ښکلي نامه زیاتره تشه جوله(لفظ) په پام کې نیول شوې ، نه مانا. بېلگه یې داچې ځای او نا ځای ((ځ)) وکاروي، لکه: ځوی، ځېږېدل، ځېږېدنه، ځېږنده، ځېږون، ځما ، ځمونږ، ځانگو، ځانگل، ځمری، ستونځه... او بیا چې په یوه کورنۍ کې د سرورزوي تر څنگه سرورځوی او قتیل ځوی کښل کېږي... . په پای کې به دا په زرگونو ټېرونه، هم د - زي پرځای په - ځي دود ومومي !

زه وایم، ولې یې جاج و مانا په پام کې و نه نیول شي او په دې توگه پکې د وسمهالي څېړندود (مېتادولوجۍ) پر بنسټ د نوې پوهې ، فرهنگ او بیا په ځانگړې ډول د نوې پښتو ژبپوهنې او رښتیني پښتني تاریخ په اړه هغه څه خپاره کړي چې د رحمان بابا خبره ، منکر پرې اعتراض و نه شي کړای !

موږ باید ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته نور د وریځو اوښان جوړ نه کړو او د رښتیني مېتودیک افغاني - پښتني تاریخ پر ځای ورته بېځایه ویاړنې او ستاینې په غوږو کې ور پو نه کړو. همدارنگه پردي مذهبونه، ژبې، فرهنگونه او تمدنونه را خپلونه پرمختللې علمي نړۍ په ځان پورې له خندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بله څه گټه او پایله نه لري او بیا لا دا ګیله هم کوي چې ختیځپوهانو یې پر دغو اپلتو ولې ځانونه ناګاره کړي دي ! پر دغو داوو او دنګلو خدای بښلو دودیزو پوهانو پوره ځانونه ستړي کړي او بوجۍ بوجۍ کتابونه یې را پرې ایښي ، نو بیا بیا راغبرګول او لا پړسول یې څه په کار دي! نومهالي پوهنیز دود و مېتود دادی چې هرڅوک یوه سکالو ترلیکنۍ څېړنې لاندې نیسي، باید مخکې له مخکې یې مخینه په پوره غور تر ځیرنې او کرونې تېره کړي، کره ترې راواخلي او کوره کوټه یې ور پرېږدي او خپل نوي زوي پرې ورزیات کاندي.

ما چې پښځه دېرش کاله مخکې له اروپا څخه د نوې ژبپوهنې له رالېږدولو سره د خپل پوهنځي پېر استادانو لوستلیکي، لکه د علامه حبیبي پښتو ادب تاریخ، د استاد رښتین پښتو ګرامر یا د استاد رشاد ادبي فنون، په تېره پښتو عروض و قافیه یومخیز وننګول، د کومې تربګنۍ له مخې نه وه، بلکې زماله ځانګیزې پازې یې اره اخېسته او د زړه له کومې مې غوښل چې نوې پښتنې پښت ته نوې څه وړاندې کړم. له هغو نه یوازې استادحبیبي وو چې د ۱۳۵۴ ل. کال په نړیواله پښتو پوهنغونډه کې یې په ټوله پښتنې مېړانه دا منښته وکړه: ((موږ له خپل واک و وس سره تر دې مهاله راورسوله، نور نوی اکادېمیک پښت پوه شه او نوې لاره روده یې! او بیا هم همدا استاد وو چې د ((یوې- کره پښتو لیکلارې)) په اړه یې راسره لاسلیک کړې چلند لار (پروسېجر) ببرته وانخېست، که څه هم په کړن کې تر ډېره پر هماغه خپله کندهارۍ لیکلار ټینګ و ترینګ پاتې شو.مولانا خادم چې کړی لاسلیک یې په کړن کې پر خپل خورمنځ برابر و نه لید، د داود خان تر دوتره یې پلپوټ (شکایت) ورسېد!

داچې په ورځ کې زیات زور پر هماغه زړو دودیزو ما ویلو تا ویلو اچول کېږي او بیا پکې بشپړ کتابونه راغبرګېږي، ښایي کوم دک و دلیل یې تر شا ټیکاو ولري، خو زه د مرکز او ددغې مهالنۍ د همکار په توګه د ګوتنیوي پرځای دا رغنده وړاندیز کوم چې د هغو ترڅنګه د نوې ژبپوهنې په رڼاکې زما پښتو پښویه او همستاسې له خوا چاپ شوی کتاب ((پښتو او پښتانه)) هم پرله پسې ټوک ټوک خپور کړئ. له دې سره به نوی پښت دا کابو ومومي چې تر دغه منځ یوه پرتله وکړي او یوه پایلنیوي ته پخپله ورسي !

دغه راز له ګران ګړندي صاحب نه هم هیله لرم، د پښتو لیکدود او لیکلارې په برخه کی د پښتو استادی پر ځانګړو ازمېښتو ، زړو پربکړو او کتابونو بسیا پاتې نه شي او نوې پښتو ژبپوهنه او په تېره لیکلار هم تر کتنې اوڅېړنې لاندې هم ونیسي چې له درې نیمو لسیزو او بیا د یاد شوې چلند لارې لاسلیک راهیسې یې په څه له پاسه دوه سوو توکو(مادو) سره لیکنۍ پښتو ته لار موندلې او ښایسته ډېره دود شوې ده. داسې هم نه چې ګوندي زه دا دومره مهال ارام ناست یم، بلکې له نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستليکيو سره يې په ژبپوهنه کې له نويو نويو برياووسره پرله پسې کروم او بشپړوم او دا دي په همدې نژدې کې به يې له پروسږنې ژمنې سره سمه د ((ليکلاربنود په نامه لا کره او کېښکلې جيبي بڼه د چاپ لپاره همتاسې ته در وسپارم.

دا به څومره ښه وي، ګړندی صاحب يې د دغه نوي لاربنود په رڼا کې له همدې دوه مياشتنۍ را پيل کړي چې ولې پر ځ دومره زور اچول کېږي، هغه هم د ننګرهاريا نو له خوا چې په ((ځيګر)) کې يې ګرد سره ځ نشته. يا د کابلۍ پښتو ((څو، ترڅو، تر څوچې...)) او د پېښورۍ پښتو ((څوک چې، کوم چې...)) مخنيوی چې ان د مرکز په شپږم توک يا ماده کې پېښورۍ ډوله ((کومه چې)) راغلې ده. همدارنګه د(د - له) او (په - پر) يو د بل پرځای ليکل، لکه: پرتوګې (په توګه)، پرهکلې (په اړه)، پر ټوليزې توګې (په ټو ليزه توګه)، دوه يم، دوه دېرش، دوه څلوېښت... چې ډېری پښتانه يې بې (ه) ادا کوي او اروابناد وزيرصاحب به د خلکو په خولو کې ور سموله. همداراز د ننګرهارۍ او ټوليزې شمال ختيزې پښتو نور له ارو معياره غورځول شوي - مونږ، زمونږ، ما وخوړو، وخوړلو د((وخوړ)) پرځای، يا وليکلو د ((وليکه)) پرځای او داسې نور درواخله!
دا دی، له همدې ليک سره د اووغزوال او ګړندي صاحب ترمنځ د پوخلاينې په موخه د کره پښتو ليکدود يوه برخه د چاپ لپاره در برېښليکوم.

په ټوله پښتني- افغاني مينه او لوربېنه
پوهاند دوکتور م. ا. زيا ر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې – کره پښتو لیکلارې اړوند لیکدود (Orthography

۱- یوه کره لیکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (sounds)، خو ابېڅې (الفبې) له دېرشو نښو (توريو) تېرى نه کوي. له ۷ خپلواکو (واوېلو) څخه یوازې درې دا لیکنۍ نښې یا توري (وای) لري. د زور (فتحې) او زورکي لپاره (ه) یا (ء) او یا چرګۍ (هه) کارونګ د ژبپوهنیز قانون «توپیر» تر ډېر ځایه زیانمنوي او له لوستونکي لار لودن ورکوي. یوازې د «ی» د څلورګونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډیمۍ هم هوکې کړي، که څه هم د اردو په پېښو(ے) او دغه راز(ء) بېخرته کارونې کوزنی لیکدود ډېر کړکېچن او کرغېړن کړی دی !

۲- څلورګونې«ی» ګانې له خپلو بېلګوسره:

- اوږده (ې)، لکه:خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.
- لنډه (ي)، لکه:ښادي، خپلوي، وداني.
- نرمه (ی)، لکه: نری سړی، ځای، خدای، وری، وږی.
- درنه (ۍ، ئ)، لکه: نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ...
- په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ وخورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.

۳- د واوېلي (غیرملفوظه) او کنسوننټي(ملفوظه) «ه» توپیرول په کار دي. په دې ډول:
په (دویم) کې د واوېل (فتحې) په توګه غورځي او په (نهم) کې د کنسوننټ (ملفوظه ه) په توګه پاتې کېږي. د (نهم) بنسټ (نه-)دی، مانا دا چې ړومبۍ(ه) کنسوننټ (حرف صحیح) دی او دویمه هغه یو واوېل (حرف علت) دی. (اووه - اووم، پېنځه - پېنځم، یو- یوم...) هم په همدې لړ کې راځي. نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېرنومونه (-ي-) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ «څویم» هم تر ورته دوی یا قاعدې لاندې راځي. کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول اړونده پایله (- م) سیده په ځان پسې نښلوي، لکه:
څلورم، پنځم، شپږم، اتم، لسم... سلم، زرم، میلیونم... . پرکنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي، لکه:
یوم(یوسل ویوم)، دوه سوم....
زور- پای او زورکي پای هم د دغو واوېلو تر غورځونې و روسته تر ورته قانون لاندې راځي.

۴- په (- ونکی) رغېدونکي کړنومونه همدا یو «و» غواړي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکونکی، څېړونکی، ژباړونکی، ګنډونکی، خوړونکی، څښونکی، تلونکی، ويونکی، وهونکی... ، خو که له فعلي مصدره (- ل) لرې شي او پاتې بنسټ يو «و» ولري، نو (ونکی) بيا (وونکی) کېږي، لکه: کاروونکی، خپروونکی، څرګندوونکی، اړوونکی، ټولوونکی... له (ښوول) او (پوول) څخه چې (-ل) لرې کړو، نو (وو) پاتې کېږي او په کارده، اړوندستاينومونه يې (ښووونکی) او (پووونکی) وليکل شي، خو د دود وينګ له مخې ترې يو«و» غورځي.

۵- غبرګژبيز توري (ټ، ډ، ړ، ڼ) چې غږونه يې له غږبوهيز پلوه پښتو ډېر پخوا له هندي (پراکرېټو) را پور کړي دي، په اروپايي ژبو کې هېڅ نه ويل کېږي. کوم انګرېزي ټکي چې په لره پښتو کې ويل کېږي او کارول کېږي، بيا هم هماغه هندي او بيا اردو- انګرېزي اغېز دی، لکه:
ډاکټر، ماسټر، تهئټر، سېنېټر، ډېموکرېټ ،ډېماکراسي، ډېکټېټر، کلېنټن، رامسفېلډ، ټوني بلېر، اکسفورډ.
که څه هم بره خوا تر پارسي او بيا لاتين آرې پرانسي اغېز لاندې دغه غبرګژبيزوالی له وينګ او ليکنګ دواړو وتلی وو ، لکه: دوکتور، ماستر، تياتر (ننداری)، سناتور، دېموکرات، دېموکراسي، دېکتاتور...، خو زموږ د برنيو له کډوالۍ سره د لرنيو غبرګژبيزوالی پر ټوله پښتو واکمن شو او هغه هم زياتره د انګرېزي پورويېونو په برخه کې، نه د نورو اروپايي ژبو(جرمني، پرانسي، ايټاليي، اسپا نيي...) په برخه کې، لکه:
فيدل کاسترو- فيډل کاسټرو، شورايدر- شورايډر، هېلموت- هلموټ، دوګول- ډګل... . مانا داچې دومره ښنده (زياده روی) هېڅ په کار نه ده !

۶- جغرافيايي نومونه، لکه: اسيا، افريقا، اروپا، امريکا، استراليا، انترکتيکا، کاناډا، برتانيا، ايټاليا، البانيا، انتونيا، استونيا، مکدونيا، کروشيا، کولمبيا، ليبيا، سوريا، چېچنيا، سوماليا ،ايتوپيا، ماليزيا، اندونيزيا،... زموږ د لرغونو آريايي نومونو (آريانا، سوغديانا، لوديانا، باکتريا، پښتونخوا...) په بېلګه په الف کره راځي، نه دعربي او اردو په پېښو اسيه، افريقه.... هرګوره، روسيه، تورکيه، فرانسه، اوتريش- اتريش يا اطريش، پولېنډ - پولند، انګليستان- انګلېنډ يا انګلند... کې لومړۍ ښې غوره او کره دي.

۷- پښتو وياند ته په کار ده، د هر چا او هر ځای نوم د اړوندې ژبې له وينګ سره سم وليکي او ووايي، لکه: پرانسي (مېشل)، روسی او جرمني (ميخاييل)، انګرېزي (مايکل)، عربي- اسلامي (مېکا ئيل- مېکاييل)، يا د جرمني (يوزف)، انګرېزي (جوزف)، اسپانيي (خوسف)، د جرمني پخواني بهرني وزير نوم (يوشکا) چې له آره د (يوزف) کوشيننوم (مصغرنوم) دی، هم همداسې درواخله چې زياتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښوري او کوټه وال ویاندان یې «جوشکا» لیکي او وایي. روسي «څار» یا جرمني ځویرېښ... هم بویه د پارسي یا نورو ژبو په پېښو (تزار، زوریخ یا زوریک...) ونه ویل شي او ونه لیکل شي.

۸- پښتو او آریاني یا نا عربي ویېونه، ځاینومونه، ټبرنومونه او وګړنومونه باید تر وسې وسې له وینګ سره سم په پښتو تورو او لیکدود و لیکل شي، لکه:
توره باز (طوره باز)، تورخم (طورخم)، تورو (طورو)، توتو (طوطو)، توتي، توتا، توتاخېل (طوطاخېل)، تهران (طهران)، اناتولیا (اناطولیه)، توپان (طوفان)، پربښته (فرشته)، خپه (خفه)، اپلاتون (افلاطون)، الینګار (علینګار)، الیشنګ (علیشنګ)، لال وسرځنګل (لعل و سر جنګل)، اسلام کلا (اسلام قلعه)، کلای نو یا نوې کلا (قلعهٔ نو)، کندهار (قندهار)، کندوز یا کوندوز (قندز یا قندوز)، ساکزی (اسحاق زی)، الیزی (علیزی)، دوتر (دفتر)، ساپی (صافی)، اپریدی (آفریدی) ، ګدون (جدون)...

۹- یوځای لیکل او جلا لیکل:
د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل بېل لیکل، په بله وینا ، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی له مانیز یووالی سره غاړه غړې کول په کار دي. که هغه ازاد ویېکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیویېکي (په، پر، تر، د ، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او ، هم...)، که ساده ویېونه وی، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا ، هغه، یو، دوه...)، یاکړونه (تلل،خوړل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) ویېونه وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاري، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا ، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکي، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، ویېپوهنه، ویېپانګه، ویېزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی ، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېلګه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله.

په دې لړ کې له دوو وروستیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبیو هغو (ازادو توکیو) یوځای لیکل کره نه دي، لکه:
لخوا ، لما ، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... ، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وييونه (قيدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دليل توپيرېږي. «بلخوا» له «يوخوا» سره د اړيکوييکو په توګه همداسې يوځای دود مونډلی دی.

يو لړ وييکي سره په خپلو منځو کې يا له خپلواکو توکيو سره ځکه يوځای ليکل کېږي چې د يو يوازېني چار يا مانا لپاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پېيلي راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې يا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پايته رسول، لپاره، نشته، يا په (ستړي مشي، خدای مکړه يا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او څرګند نو کې وييکي (مه، نه) له کړونو سره يوځای ليکل هم همداسې دروا خله!

که نه، د ټوليز دوی يا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي اوبايد جلا وليکل شي، لکه:

نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای، يا کولای نه شم، ونه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کېدای شي، د ليک اسانتيا لپاره يوه نيمه بېدوييي يا استثناء ومنو، لکه پاس په ياد شويو، او يا په (وانخلم، رانغلم، رانغی) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنيو کمپيوټري اسانتياوو او بيا د «يوې- کره پښتوليکلارې» دننه د کره ټولمنلي پښتو ابېڅې پر بنسټ رامنځته شويو کيبورډو سره په کارده، په يو يو وت (space) سره د هرې کربښې يا غونډلې دننه په يو يو وت (space) سره د بېلابېلو لويو او کوشنيو توکو تر منځ ليکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

۱۰- په پښتو کې د نورو ژبو پوروييونه له ژبپوهنيز او نړيوال دود و دوی پر بنسټ تر کېدونه له پښتو وينګ او لرږېر مانيز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاړی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کيسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، ميرات (ميراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پيل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کميس يا کميز، مانا، دين، شېر (شعر) او يو لړ نور داسې وييونه د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې نا عربي يا عربي شوي (معرب) ګڼل شوي او يا هم ټکروييي (تصادفي لغات) زباد شوي دي.

۱۱- «ځ» دپښتو په څلورګونو ګړدودي ډلوکې د(ښ، څ، ږ، ژ) تر څنګه له شمال ختيزې هغې څخه تری تم شوې او له همدې کبله يې اړوند ليکوال په ليکدود کې زياتره ټکني کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغلته چې باید ځ ولیکل شي، ز لیکي او چېرې چې ز ته اړتیا وي، هلته ځ کاربي، د ځ پر ځای ز، لکه په: غزېدل، خوزېدل، وزي، زلېدل، زیرک...کې؛ د ز پرځای ځ، لکه په: ځوی، ځوی ځات یا ځوځات، ځېرېدل، ځانګو، ځانګل یا ځنګل، ځنګول، ځنګېدل، یوائې، ځما ، ځمور، ځګېروی (زېږګی هم ناکره دی)، سلېمانځی، قتیل ځوی... . که څه هم په یو لړمنځنیو ګړدودو، لکه د خروټو ،اندړو او وردګو په هغوکې یې څه ناڅه وینګ هم شته، خو د لږه کیوالي له کبله له آرومعیاره غورځي.

د اروانباد استاد الفت دا خبره ، که څه هم پر ژبپوهنه برابره نه ده چې:« ځ ثوک په خوله نه وایي، نو لیکل یې څه په کار دي!»، خو دومره بېځایه لیکل یې هم په کار نه دي ، لکه ثومره چې د ساپي پښتو مرکز «خوربیاني ورونو او ورېرونو» او قلمي همکارانو تازه رادود کړې ده ! د دې لپاره د «یوې- کره پښتو لیکلارې» پر بنسټ د «ځ» کارونځایونه په لاندې ډول لنډیزمومي:

- د تلل، وتل، راوتل، ننوتل، پرېوتل، پورېوتل، کښېوتل، پرتل، پرانېستل یا پرانېتل... «ت» په وسمهال کې پر ځ اوړي، لکه په:
ځم، وځم، راوځم، ننوځم، پرېوځم، پورېوځم، کښېوځم، پرځم، پرانېځم ... کې.
هرګوره ټول (- ت -) والا کړونه دا مهالي بدلون نه مومي، لکه: نتل، کتل. . ختل پر خېژي، کوتل پر کوژي، نغوتل پر نغوژي... اوړي. دغه راز د «ځ» لرونکي ګړدود والا کندهاري لیکوال هم په پاسنیو کړونو کې یونیم په «ز» کاربي، لکه: وزي، پرانیزي!
- له خپلوانو ژبو سره د همرېښه وییونو د «ج» پر وړاندې پښتو «ځ» راځي، لکه په:
- ځمکه (هندي جماکه، پارسي زمین)، ځنګل (هندي، پارسي او انګلیسي جنګل)، ګاځره (هندي ګاجر)، ځای (جا ، جای)، ځوان، ځلمی، ځک (جک)، ځښت (زشت)، ځنبل (جنباندن)، ځولۍ (جولی)، ځور (جور)، ځلېدل، ځل، ځلا (جلا)، ځلوبۍ (جلبي)، ځوږ (جوش)، ځیګر، ځنکدن، زنځیر یا ځنځیر... . دا هم هېرول په کار نه دي چې هره پښتو ځ د پارسي له ج سره یومخیزه ایټېمولوجیکي مخامختیا نه لري، بلکې لږوډېر له نورو فونیمونو سره هم انډولتیا مومي، لکه په: نمونځ یا لمونځ - نماز، ځیرک- زیرک، ځمکه- زمین، روځ یا ورځ- روز... کې.د «د» پروړاندې، لکه په ګردیدن- ګرځېدل کې. ځواب له عربي جواب څخه کېدای شي، پښتو له پارسي لارې راخپل کړی اوسي.
- د تونروستاړي (مکاني لاحقې)، په بله وینا ، د - ځای، - ځی او یا - ځ په توګه، لکه په:
رغځی، دمه ځی، مېله ځای، پخلنځی، دریځ، ختیځ، لویدیځ، اوریځ، مینځ یا منځ، اخځ، ترخځ، چورلیځ (محور)، ګهیځ (د مهالروستاړي په توګه)؛ ربېځ یا ربځ (جاروب، برس) هم د دغې لړۍ اړوند برېښي.
- په ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) د «ز» او «ج» پر وړاندې «ځ» کره راځي، لکه په:

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاله- ځاله، زلمی- ځلمی، ګونجې- ګونځې یا غونځې، نا نزړه - نانځړه، جار- ځار، جرنده - ځرنده یا ژرنده، جندره- ځندره یا ژندره، زمکه - ځمکه (نه مزکه او مځکه)...کې. ختیز او لویدیز له آره د ختیځ او لویدیځ د ستاینومونو (ختیځیزاو لویدیځیز) لنډیزونه دي او په کار ده، لیکوال د دغه لیکدودي توپیر خیال وساتي!

۱۲- په ډېرو خپلو او پردیو ویېیونو کې تر چ ،څ د کره لیکلارې او لیکدود ښکارندویي کوي، لکه په: څښل (چښل) څښاک، څټک، څګ (ګوړه)، څوکۍ، څپلۍ، څله (د ځمې یا واده)، څمڅه، څمڅۍ، څمڅوکۍ (کاشوغه)، خرڅ (خرچ، خرچه)، څڅۍ (ناوه)، څرمه (چرمه)، څرم، څرمن، څرمي، څرمني، (پس) کوڅه، نڅوړ، نڅوړل، سمڅ یا څمڅ، څرمښکۍ، څمڅاره، څنۍ(نه سنۍ)، څوباړۍ (نه سوباړۍ)، څېره (نه چېره یا چهره اوڅهره)، څیرل، څیرې، څیرله (ریتاړه، پرزه)، اڅکزی

۱۳- «چې» د (چه، چي، څې) او «کې» د(کښ، کښې، کښي، کي) پرځای کره منل شوې دي.

۱۴- ځینې د (بعضې) او ځنې د (څخه، ورڅخه، ترې) په مانا توپیرول په کار دي.

۱۵- یو لړ ویېیونه او نومونې چې لرو پښتو لیکوالو زیاتره له انګرېزۍ او څه ناڅه (د اردو له لارې) له پارسي او عربي، او برو له بېلابېلو ژبو په بېلابېلو بڼو راخپل کړي او راخپلوي، یوازېنۍ هواری به یې دا وي چې پښتو نوې رغاونې (نیولوجېزمونه) یې ځای ونیسي، لکه:
بیالوجي، بیولوجی، بیولوژي، بیولوګي (ژوند پوهنه)، لنګویستیکز، فلالوجي، لسانیات (ژبپوهنه)، سوسیالوجي، سوسیولوجي، سوسیولوژي، سوسیولوګي، اجتماعیات (ټولنپوهنه)، سوسیاټي، سوسیټي، جامعه، معاشره (ټولنه)، ډیماکراسي، ډېموکراسی، د موکراسي، جمهوریت (ولسواکي)، کلچر، کلتور، کولتور (فرهنګ، هڅوب)، موومنټ، تحریک، حرکت، جنبش(غورځنګ)، نشلېزم، نېشلېزم، ناسیونالېزم (ولسواله).

۱۶- «ګ» چې له بده مرغه کوزه خوا دود لري او زموږ کمپیوتر پوه نورحمان لېوال هم د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د خپل «ایشیا سافټ» پر پښتو ابېڅې را تپلی دی، نه یوازې له تخنیکي- اقتصادي، بلکې له ژبپوهنیز پلوه یو خورا ناسم کار دی. ځکه «کړۍ» یا د پېښوریو په نومونه «کونډه» د غبرګژبیزوالي ښکارندویه ده او زموږ پخوانیو، اګاهانه یا نا ګاهانه د څلورګونو پښتوغبرګژبیزو غږونو(ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره رامنځته کړې ده چې له وینګ سره یې رښتیاهم ژبه په خوله کې راکړۍ کېږي. دا ښه شوه چې تر څنګه یې د اجمل حمزه، ایمل پسرلي او نورو نوښتګرو د ښاغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوال ټيکه والي نوره ننګولې او د پارسي او اردو په ګډون يې هماغه پخوانی«برنی» هغه «ک» پښتو پروګرام ته راننه ابستی دی او ورځ پر ورځ دودېدنه مومي. اېمل، هرګوره، بياهم د کوزنيو په پېښو د زورکي (همزه) ټينګ ساتلی دی!

۱۷- د کابل پښتو ټولنې د ناسمو ليکدودي پرېکړو يوه بېلګه دا وه چې د پارسي (بود- بودند، بوديم) پښتو انډولونه (و- وو- وو) وکښل شي او په دې توګه يې ما هم د ډېريو برنيو ليکوالو په لاروی، د دودوالي او يووالي پر بنسټ په خپلو لوستليکيو او بيا کره پښتو ليکلار او ليکدود کې دا درې لسيزې همداسې خيال ساتلی وو. خو په دې وروستيو کې چې دغه کتابونه مې د بيا چاپ لپاره تر نوې کتنې، کرونې او بشپړونې لاندې ونيول، د نوې پښتو غږپوهنې له آر و معيار سره سم مې د يوګړي دربيم وګړي، يا په دوديزه - ملايي نومونه (مفرد غائب) «وو»، ډېرګړی يې «ول»، يا د(- ل) په غورځونه «وه» او ډېرګړی لومړی وګړی (جمع متکلم) پرهماغه زړه بڼه «وو»، يا د(ول) په آره ګرداني بڼه «ولو» کړ.

«ول» د پارسي«بودن» د انډول په توګه يو ژوندی کړ(فعل) دی او د نورو کړونو په څېر يې ګردانول په کار دي، لکه له تلل څخه:

تلو (لنډيز: ته)، تلل يا تله او تلو... . ړومبی اوږد - و(o) او دويم (لنډ- و u) وګړيزې پايلې (personal endings) بلل کېږي چې په ملايي ژبپوهنه کې ورته هسې بېځايه «متصل ضميرونه» وايي. د (بود) انډول هم په دې(وو) کره راځي چې ړومبی(و) د کړبنسټ په توګه يو کنسوننټ يا معدوله و(w) دی او دويم د يوګړي د پايلې په توګه يو واوېل (اوږد و o) دی او بې له دې ړومبی کنسوننټي هغه هېڅ ويل کېدای نه شي. د(بوديم) انډول(وو) ورسره په وينګ او غږيزليک توپيرېدای شي، ړومبی (و) د کړ بنسټ په توګه کنسوننټ (w) دی او دويم د ډېرګړي لومړي وګړي پايله يو واوېل (لنډ و u) دی.

په هره توګه، زموږ په نيمګړي عربي آري ليک سېستم کې له دې نوي ليکدودي سمون سره سره بيا هم لوستونکی اړ وځي، د وړاندې وروسته توکيو له مخې يې سم ولوستلای شي.

۱۸- شو (شد) او شول (شدند) په لړ کې چې د ويونکيو د ډېري د آر پر بنسټ د (سو) او (سول) پر وړاندې کره ارزول شوی دی، شوو د (شديم) يا(شدند) د انډول په توګه له دوو (وو) سره کښل، بېځايه دي، ځکه، لکه چې پاس ووېل شول، هماغه ړومبنی لنډ- و وګړيزه پايله رغوي، دويم ته هېڅ اړتيا نشته. که په دې موخه پښتو ټولنې يا بل چا رادود کړی چې له يوګړي اوږد - و سره يې توپير وشي، هم کوم آر نه شي ګڼل کېدای، که نه، په کار ده چې هرچېرې د لنډ - و لپاره غبرګ (وو) وليکل شي،لکه په (يو، ځو، رېبو...) يا په نومونو (ټټو، لاټو، ډېپو، لاهو...) کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د لرې پښتونخوا لیکوال او ویاندان باید د(ږ- گ)،(ښ- خ)،(څ- س)، (ژ- ج) او (ځ- ز) توپیر سره وکړي: نه سترگې (ستربږې) ولیکي، نه کېږي (کېگي) او داسې نور، که څه هم په گړدودو کې یې د څلور واړو (ږ، ښ، ځ، څ) وینگ له منځه تللی او له لیکوالو او ویاندویانو یې هم د اداینې تمه نه شي کېدای، خو د ((یوې-کره پښتو)) په پار یې باید تاریخي آروالی په لیک کې خوندي وساتي.

۲۰- که پردي او په تېره، عربي وییونه څوک له کره پښتو«شوي» وینگ او لیکدود سره سم لیکل غواړي، ورته اړینه ده چې یو مخیز یې را پښتو کړي، لکه: فوج د فوځ او فوز پرځای (پوځ)، فرشته د فرښته پرځای (پرښته)، قصه د قیصه پرځای (کیسه)، شمع د شمعه پرځای (شمه)... . همدارنگه که (صا حب) اله ماله کارول کېږي، نو د (صیب) منځغږوپ وینگ او لیکدود څه په کار! څه مهال له مخه یوه ویاند (صحاب منصب) کښلی وو او ښا یي همداسې یې اورولی هم وي، نو ولې یې اسان او ساده انډول «افسر» و نه کارول شي چې د (تاج) په مانا هم آریا نې بنسټ لري او هم له انگرېزي (آفېسر) سره اړخ لگوي. بره خوا کلونه کلونه مخکې له سرتېري (عسکر) اوکارمن (مامور) سره یوځای رادود کړ شوی وو، خو اوس ورسره د بي بي سي پارسي ځېلو پښتو ویاندانو په پېښو دا نور دوه وییونه هم بیرته عربي انډولو ته اړول شوي دي.

۲۱- تر ټولو وروسته پر کښېښیو ویاندانو بیا هم ټینگارپه کار دی چې د اردو مسخه او مېکسډ ژبې او لیکدود په پېښو پښتو ژبه او لیک په بېخرته (زورونو، زېرونو او همزه گانو) انجړبنجړ نه کاندې، بلکې پر لیکه (افقي) اوډون ډېر زور واچوي، په بله وینا ، واوېلي توري همداسې ساده او بې خدوخاله (و،ا، ی، ې، ي، ۍ) وکاږي.د (زېر) پرځای (ې) او د (پېښ) پرځای (و) وکاروي، که څه هم ځای ډېر ونیسي او کرښې زیاتې وغځېږي . بره خوا ، ان د پښتوټولنې په دېرشمو لمریزو کلونو کې پر دغه آر ټینگار شوی وو ، لکه په دې بېلگو کې:
گومان، گومارل، خوله، کوچنی (کوشنی)، غوټۍ، غونچه، موسکا، موسکی، پوخلا، پوخلاینه، خورما، تونډ، توکم، توخم، اوتمانخېل، کونړ، اورزگان یا ورزگان (ارزگان)، کوندوز یا کوندز، کولپ... ، گیله، څېرمه، گیلاس، اورگان، رومان، کولتور، دوکتور، کلینیک، ټېکټ، ژورنالېست، ژورنالېزم... . (پوره څرگنداوی<پښتو لیکلارښود).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

ټکي پر ټکي يې مه راژباړئ!

هره ژبه د يوې ټولنيزې ښکار ندې (پديدې) په توگه له خپلې اړوندې ټولنې سره سمه راپيدا کېږي، ورسره پر مختيا مومي او ورسره له منځه ځي. کومې اغيزې چې له نورو ټولنو څخه يوې ټولنې ته لار پيدا کوي، هرومرو پکې ژبنۍ هغه هم راځي . ځکه ژبه يا ژبې د هر راز ټولنيزو اړيکو د ټينگولو تر هر څه غوره وسيله ده او د هغو په سر کې ځای نيسي . پښتو ژبې هم تل د خپلې اړوندې پښتني ټولنې په ټول بشپړتيايي بهير کې په زړه پورې برخه اخېستې او په دې ترڅ کې يې د نورو گاو نډيو ټولنو د ژبو اغيزې پر ځان منلې او خپل اغيزې يې هم پرخپل وار پر هغو ښندلې دي . په دې کې خو څه اړنگ (شك نشته ، څنگه چې د ټولنو ترمنځ اړيکي او اغيزې د اړوندو ټولنو د پرمختيا او بشپړ تيا بهير چټکوي ، هماغسې يې د اړوندو ژبو تر منځ اړيکي او اغېزې تر هغې پورې دغه راز گټې لري چې د اړوندو ټولنو او ژبو اکرووکر (هويت او ماهيت) له خطر سره مخامخ نه شي. که نه ډيرې ستونزې او ربړې رامنځ ته کوي . تر اوسه لا په بشري نړۍ کې داسې ټولنه نشته چې په خپله خوښه په يو مخيز او بنسټيز ډول د بلې ټولنې بڼه ځانته غوره کړي او خپله هيره کړي، هسې خو نوې علمي نړۍ جوته کړې ده چې بشري نړۍ د يو کيدنې خواته ځي او يو وخت به د پرمختيا او بشپړ تيا يوه داسې پړاو ته ورسېږي چې هلته به هر راز ټولنو ټيز، سياسي، فرهنگي او ژبنۍ بريدونه رنگ وي، خو تر هغې پورې اړينه بريښي چې په دې لړ کې هره ټولنه خپله ژبه و پالي او تر وسې وسې يې د نورو د اغېزو پر وړاندې خپل آروالی او لږ تر لږه ليکنی يووالی خوندي وساتي .

پښتو ژبه په له منځنې پېر راهيسې زياتره له هندي فرهنگ او ژبو څخه آغېز منه شوې چې غبرگژبيز والی (ټ ـ ډ ـ ړ ـ ڼ) يې غوره بيلگه گڼل کېږي او تر هغه راوروسته يې له خپلو نژدې خپلوانو او گاونډيو ژبو (لکه پارسي او ـ تورك و مغولي) او بيا له عربي او اروپايي ژبو څخه ډير لغوي او گرامري او اصطلاحي رنگونه اخېستي دي چې په ورځينو خبرو اترو، ليکنواو خبرونو کې يې ډيرې بيلگې جوتولای شو. په دې لړکې ځينو د پښتو ژبې له بڼې سره داسې اړخ لگولی دی چې رغاونې ته يې دومره زيان نه دی رسولی، مگر ځينې ورسره داسې نا انډوله او نابانډې بريښي چې ورسره هډو هېڅ د منښت او راخپلونې (اډا پټېښن) وړتيا نه لري. لکه: له ... څخه کتنه کول، له ځانه مېړانه ... ښوول ، تصميم نيول، تماس نيول ، اخطار ورکول، پاتې کېدل يا کښېناستل (اوسېدل)، په عمل کې پلی کول، صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

موندل ، کوم چې، چا چې ... ترڅو چې او داسې نور. له همدې کبله لیکوونکي تل زیار ایستلی چې د دغه راز زیانمنو پېښو د مخنیوي لپاره لار ښونې وکړي او داسې انډولو نه ورته پیدا کړي چې د پښتو له لوښې او رغاونې سره اړخ ولګولای شي، هغه هم د بیلابیلو ګړدودو (لهجو) او زړو متنو په مرسته. د ساري په ډول د(تصمیم نیول) پرځای (پتېیل)، د تماس نیول پرځای اړیکه ټینګول، د (اخطار یا خبرداری ورکول) پرځای (ګواښل، ګواښنه کول) او داسی نور.

په پښتو کې دغه راز ټکي پر ټکي ژباړنې تر بلې هرې ژبې له مخه له دوو نژدې ګاونډو ژبو اردو او پارسي، یا په درغلي نامه «دري» څخه راروانې دي. نه یوازې د ژباړونکو، بلکې د لیکونکیو او ان غږېدونکو او ویاندانو له خوا. د اهم جوته ده چې زموږ پښتو ژباړونکي او پښتو لیکونکي زیاتره، نه پر خپله کره ژبه دومره لاسبری لري او نه پر اړوندو همغاړو ژبواو زیاتره د ژبنیو تو کونو یوه مانا په پام کې نیسي، نه څو ماناوې، لکه زدن پروهل، شاندن پر کښېنول، بردن پر وړل او داسې نور راژباړي .

دلته په دغه لړ کې غواړم، ګران ژباړونکي او یا لیکونکي هغو باریکیو ته ځیر کړم چې د لیکنې او ژباړنې پر وخت یې په پام کې ولري. د دې کار لپاره مې تر هر څه ړومبی دا غوره وګڼله، د پښتو - پارسۍ او په ترڅ ترڅ کې پښتو - اردو ترمنځ د ځینو ورځنیو ډېر پېښنو وییونو (لغاتو) او ګړنو (محاورو) بیلګې وړاندې کړم او بیا په ځانګړې ډول د پښتو - پارسۍ هغه له یو لړ زیاتو بیلګو سره د درنو مینه والو مخې ته کښېږدم. او دا وروښیم چې کومې یې سره یو له بله انډول کېدای شي او کومې نه.

دا دی ، په وروسته ډول د راز راز پارسي وییونو او نومونو پر وړاندې لومړی ناسم او بیا سم وکره پښتوانډولونه وړاندې کېږي :

۱- (- دار) والا پارسي جوړښتونه چې په پښتو کې زیاتره پر «لرونکی» اړول کېږي، خو د تېرو آرونو له مخې دومره کره نه برېښي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زمیندار	ځمکه لرونکی	ځمکوال
سرمایدار، پولدار	پانګه لرونکی	پانګوال
سردار	سردار	سروال، سردار
پاسدار	ساتونکی	پاسوال
شهردار(شهرداری)	د بلدیې رئیس	ښاروال (ښاروالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چوکیدار (پهره دار)	پیره دار	څوکیوال
مشعل دار	مشال لرونکی	ډیوه وال، بلینډه وال
گرویدار	گروي لرونکی	گاڼه وال
باغدار	بڼ لرونکی	بڼوال
مرغدار	چرگان ساتونکی	چرگان روزی
وطندار	وطنوال	هیوادوال
دامدار(مالدار)	مالدار	څاروي ساتی، پوونده
علاقه دار	علاقه دار	سیمه وال
آبدار	اوبه لرونکی	اوبلن، اوبه والا، خوندور
وظیفه دار	وظیفه لرونکی	پازوال
عکس دار (مصور)	تصویري	انځوریز
بالدار	وزر لرونکی	څانگور
برخوردار	برخه لرونکی	برخمن
فرماندار	د پولیسو قوماندان	پولیس بولندوی
پشت کار دار	کوششی	هڅاند، زیارکښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
رشته دار	رشته دار (پښتونخوا = خپلوان)	څانگوال
سرشته دار	لوژستیکي افسر	کارساز، پرپښی
شاخدار	ښکر لرونکی	ښکرور
طرفدار (جانبدار)	طرفدار	پلوي
ساقدار	کری بلند	اوږد پوندي (بوټ)
ریشدار	ږیره لرونکی	ږیرور
نمره دار	نمرې والا	شمېره ییز
باردار	بارلرونکی	باري
زمامدار	واکدار	واکمن، چارواك
جهاندار	د جهان څښتن	نړیواك
بهره دار ـ برخوردار	گټه اخېستونکی	گټه من، برخمن
پنجه دار	پنجاوو	منگولور، ښنور
گوشتدار	غوښه لرونکی	غوښن، غوښور
استخواندار	هډوکی لرونکی	هډن، هډور
نشاندار	نښاندار	نښه (شوی) نښاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پهلودار	اړخ لرونکی	اړخن، اړخيز
بردار	عريض	پسورور
منصبدار/صاحب منصب	منصبدار	افسر، پوځي
مهماندار	مېلمه لرونکی	مېلمه پال
لعاب دار	لعاب لرونکی	زومنمن، لېړن
مردم دار	مردم دوست	وګړپال، ولسپال
لبه دار	حاشيه لرونکی	څنډن، څنډيز
خانه دار	کورلرونکی	کوروالا، کډوال،کډن
حامله دار	حامله داره	بلاربه، دوه ځانې
زن دار	متاهل	واده والا، کوروالا، ښځی والا
ميوه دار	ميوه لرونکی	مېوه يي، خولخوندی
موتردار	موټر لرونکی	موټر والا، ګاډي والا
تفنگدار	ټوپك لرونکی	ټوپك والا، ټوپکوال
عزادار (سوگوار)	ماتم کوونکی	ويرمن، ويرجن،وير ژلی
پيسه دار	پيسه لرونکی	پيسه والا، شتمن
نمدار	نم لرونکی	نمجن، وسجن
مالدار	مالدار	پوونده، څارويوال، څارويروزی
پشم دار	وړۍ لرونکی	وړين، وړن
مو دار	وېښته لرونکی	ببر (وېښتی)
روزه دار	روژه لرونکی	روژه تی
شب زنده دار	شوګير کوونکی	شپه ويښی (رونې)
گلدار	ګلدار	ګلالی
کينه دار(کينه توز، کينه جو، کينه خواه)	کينه کښ	ګرجن، رخن، کينه ناك
خالدار (نقطه دار)	خالدار	ټکيالی، ټکن، ټکی ټکی
مزه دار	مزې دار (پ)	خوندور
روغندار	روغن دار (پ)	غوړ (بوټي، خوراك)
پرچمدار(علمدار)	بيرغ والا	سرغندوی، مخکښ
ديندار	ديندار	دين دوست
امانت دار	امانت دار	امانت گر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایدار	دوامدار	پاینده، پایښتي، ټینګ
نادار	نادار	نېستمن، نشتمن
ګره دار	غوټه لرونکی	غوټن، غوټیالی
زاویه دار	ګوټ لرونکی	ګوټن
جریحه دار	ټپي	زخمي زړی،ژوبل
شکمدار	خپټه لرونکی	بلاربه، دوه ځانې
حواله دار	اولدار	کوټوال
کیسه دار	کیسه والا	بټوه والا ، تیور یا غولانځور (ژوی)
تحویلدار	تحویلدار	زېرمه وال
خزانه دار	خزانه دار	خزانه چي
قرضدار	قرضدار	پوروړی
وادار(کردن)	مجبورول	اړېستل
نامدار	نوم لرونکی	نومور، نومړ، نومیالی، نامتو
واگیردار (فراگیر)	ساري	پمند ، پمګر (رنځ)
مریضدار	ناروغ لرونکی	ناروغ والا ، ناروغوال
اجاره دار	اجاره لرونکی	اجاره والا
هوشدار	اخطار	ګواښ، ګواښنه
شاندار، شکوهمند ، پرشکوه	شاندار	پرتمین، برمیال
لحاظدار	لحاظ لرونکی	مخ ماتی
کوهاندار	کوهان لرونکی	کوهانی، کوپانی، ډاګیز
نگهدار	ساتونکی	ساتونکی، ساتندوی
معلومدار	معلومدار	څرګند ، ښکاره، جوت، اوڅار، ډاګیز
مخزن دار	ټانکر	زېرمه ګاډی
دارومدار	دارمدار	ناسته ولاړه، ناسته پاسته، چال چلند
زهردار	زهر لرونکی	زهرجن، زهر ژلی
کاردار	مامور	کارمن
رازدار	راز لرونکی	خوالو ، خوالګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلدار	زړه لرونکی ـ زړه ساتونکی	مین، مینه وړی، زړه ساتی
رویدار	رویدار	مخور
لکه دار	لکه لرونکی	رټن، رټه
دمدار	لکۍ لرونکی	لکیور
دمدار	سا لرونکی	ژوندی، ساکښ
دوامدار	دوامدار	پرله پسې، پایند
خود دار(خودداری)	ځانساتونکی	ځان پامی، ځانژاری (ځانژارنه)
خویشتن دار (خویشتن داری)	-	ځان پامی، ځانژاری (ځانژارنه)
خط دار	خط والا	کرښې کرښې، کرښن
دوستدار(هوادار)	طرفدار	مینه وال، لېوال، دوست
عهده دار	ذمه وار	ژمن، پازوال
بیدار	بیدار	ویښ ، ویښیار
دامنه دار	دامنه دار	لمنیز، ارت وبیرت، پاینده
کتابدار	کتاب لرونکی	کتاب والا ، لیکیوال
واره دار	واره لرونکی	واره یي، واره ییز
خاردار	اغزي لرونکی	اغزن، اغزین
معامله دار	معامله لرونکی	پالونکی، انډیوال
سرایدار	د سرای خاوند	سرایوان، سرای والا
دکاندار	دوکاندار	هټیوال
مغازه دار	د مغازې لرونکی یا څښتن	مغازه والا
برده دار	مریی لرونکی	مریي وال، بادار
پرده دار	پرده لرونکی	پرده پوښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
سابقه دار	سابقه لرونکی	مخینه وال
هوادار(هواگیر، هواخواه)	هوادار، هواگیر	تاندهوا ، مینه وال

۲- په - گر - روستاړی پارسي جوړښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-گر که څه هم د جولې له مخې د پارسۍ او پښتو تر منځ ګډون لري او يو فاعلي (چارنوميز) روستاړی دی، مګر دېته هم پاملرنه په کار ده چې پښتو لږ و ډېر د پارسي - ګر، په تېره د ايراني پارسۍ د نوو هغو پر وړاندې نور خپل ځانګړي روستاړي هم لري، لکه د کمايي ګر په وړاندی ګټيالی، د شيشه ګر پر وړاندی ښيښه ساز، د غمګر پر وړاندی غمجن او غمګين، د بازيګر پر وړاندې لوبغاړی، د تماشاګر پر وړاندې نندار چي، د نمايانګر - نمايشګر، بيانګر او نشانګر پر وړاندې ښکارندوی او ثرګندوی، د ياری ګر پر وړاندې مرستيال، مرستندوی يا مرستی او ياد آهنګر پر وړاندې پښ او داسې نور. بزرګر د کشاور زاو دهقان په مانا په بزګر پښتو کول دومره سم نه راځي، ددې لپاره نږه پښتو انډولونه ډېر دي، لکه: کرګر، کروندګر، کښتګر، کرندوی، کروی، کښندی، کښی او داسې نور. دادی، د پوره خبرتيا لپاره دا وروسته ليکلړ و ګورئ :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروګر	رېبونکی	لوګر، لوګری
کوزه ګر	کلال	کمباړ، کولال
کارګر	کاريګر	کارګر
سرکار ګر	د کارګرومشر	سرکارګر
بازيګر (ممثل)	نڅېدونکی	لوبغاړی، نڅاګر
نمايانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نمايشګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
بيانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نشانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
تماشاګر	تماشاچي	نندارچي
ايجادګر	ايجادوونکی	زيږندوی، پنځګر
عصيانګر	ياغي	سرغاړی، سرکښ، اورګډی
ګزارشګر	رپوټ چي	خبريال
آرايشګر	سينګارونکی	ښکلونکی، ډمګی، نايېه
نظاميګر	نظامي ګر	پوځيوال
پرخاشګر	پرخاش کوونکی	جګړه مار، لانجه مار
آهنګر	اهنګر	پښ
زرګر	-	زرپښ، زرګر
مسګر	مسګر	ټتبار، سره ولېښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمانگر	معالج	درمانگر، درملگر
نوحه گر (مریه گر)	فریاد کوونکی	ژړاند، ساندو
غارتگر/ تاراج گر	لوټوونکی	لوټمار، تالانگر
چپاولگر	چپاولگر	تاړاکگر
یورشگر	حمله کوونکی	یرغلگر
تجاوز گر	تېری کوونکی	تېرو، بلوسگر
پیکارگر	جګړه مار	جنگیالی، جنگیال
آشوبگر	-	اورپکی، اورګډی، سرکښ
طلسم گر	-	ټوټگر (درملگر)
استعمارگر	استعمارچي	کوډگر، ښکیلاکگر
استثمارگر	استثمارچي	زبېښاکگر
صورتگر	صورتگر	انځورگر، پژگر
نگارگر (رسام، نقاش)	رسام	انځورگر
توطیه گر	توطیه کوونکی	ورانکاری، پتنه گر
فتنه گر	فتنه اچوونکی	پتنه گر، پتنه
روشنگر	روشنگر	روښاندوی
ستیز گر (ستیزه جو)	جنگره	جګړه مار
معامله گر	معامله کوونکی	ورځچاری، چنه گر
افسونگر	افسونگر	دمگری، پاړوگر، جادوگر، کوډگر
رامشگر (نوازنده، سازنده)	سازغږوونکی	سازي
پرورشگر	پالونکی	پالنگر، پالندوی، پالوال
نیایشگر	عبادت کوونکی	نمانځونکی، پرښتونکی، پرښتگر
پژوهشگر	څېړونکی	څېړاند، څېړونکی، څېړندوی
کاوشگر	سروې کوونکی	پلټنگر، پلټند
ویرایشگر، ایډیټر	سموونکی	سمونگر
پالایش گر	تصفیه کوونکی	پاک کار، چاڼگر
اغواگر	اغواکوونکی	دوکمار، دروهجن، مارغیتل، درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخشایشگر	بخښونکی	بښونکی، بښاند
نوازشگر	نازوونکی	پالند
ستایشگر(مداح)	ستایونکی	ستایوال
رفوگر	رفوکوونکی	پېزونکی، پېزگر
جادوگر	جادوگر	کوډگر،جادوگر
تصویرگر	ممثل	انځورگر، انځوراند ، څرگندوی
اخلال گر	اخلال کوونکی	اورگډی، ورانکاری، منځڅوبی
استیلاگر	تېری کوونکی	نیواکگر، بلوسگر
یورشگر (چپاولگر)	یرغل کوونکی	یرغلگر
یغماگر	چپاولگر	تالانگر، لوټمار
خیانت گر(خیانت کار)	ـ	ناامانتگر
اشغالگر	اشغالوونکی	نیواکگر
اغازگر	پیل کوونکی	پیلگر، پیلامگر
اعتصابگر	اعتصاب کوونکی	کاربندی، کاربند گر
پالیز گر	پالېز ساتونکی	پالېزوان
پرداختگر	صیقل کوونکی	سوان کار، پالشکار
تمثالگر	رسام	څېره کښ، انځورگر
توانگر	شتمن	شتمن، موړ، بډای
تیز گر	تېره کوونکی	باټگر
جلوه گر	جلوه گر	څرگند ، جوله گر
چرمگر	څرمن جوړوونکی	څرمن ساز
چلینگر (قفل ساز)	کلپ جوړوونکی	جندره گر
حسابگر (راستگو)	حسابوونکی، محاسب	پاک زړی، گڼگر
حیله گر	چلباز	ټگ، ټگمار، چلي
دادگر(دادگستر)	عدل پالونکی	نیاومن، نیاووال
دیباگر (ابریشم باف)	و رېښم اوبدونکی	ورېښمگر
رویگر (مسگر)	مسگر	ټټار
ریخته گر	تویوونکی	تویاند ، کالب ساز
زین گر (زین ساز)	زین جوړونکی	زین ساز
سفتگر	امېل جوړونکی	پېیونکی، پیاند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداگر	تجار	سوداگر
شستگر	غشي ويشتونکی	ليندی، ويشتونکی
شيوه گر (عشوه گر)	ناز کوونکی	ښيوه گر
فريبگر (فريبکار)	غولوونکی	مارغيتل، دوکمار، ټگمار، دروهجن
قلعه گر (سفيدگر)	سپينوونکی	ټټار
کاسه گر (کوزه گر)	کاسه/کوزه جوړوونکی	خاورين ساز، کمباړ، کولال
کاغذگر	کاغذ جوړوونکی	کاغذ ساز
کالبدگر (پيکر ساز)	مجسمه ساز	پڅگر
کفش گر (کفش دوز)	پڼی گنډونکی	موچي،چميار
گازرگر(گازر)	کالي مينځونکی	دوبي، ولاند
گداگر(درويزه گر)	گدايي گر	درويزگر، سوالگر، بسپن غاړی
گوهرگر (جوهری)	جوهری	زرگر، گوهری
مداخله گر	مداخله گر	لاس منډی، لاسوهاند
منگيا گر (قمارباز)	قمار وهونکی	جوارگر
نيزه گر (نيزه ساز)	نېزه جوړوونکی	شلگر، سانگر
وجين گر(خيشاوه گر)	للون کوونکی	گوډگر، للونگر
ورزش گر	ورزش کوونکی	لوبغاړی،ورزشکار
ياريگر	کومکي	مرستيال، مرستدوی، مرستی
کيمياگر	-	کيميا گر
کمايی گر	گټونکی	گټيالی
پيداگر	پيداکوونکی	گټيالی، پيداگر
ويرانگر	ورانونکی	ورانکار (ی)، اورگډی
ستمگر	ظالم	گرگر
بيدادگر	-	-
چاره گر (چاره ساز)	چاره کوونکی	چاره گر، کارساز
شناگر	لامبووهونکی	لامبوزن
تلاش گر	تلاش کوونکی	هڅند ، هڅاند
جستجو گر	-	پلټند ، لټونکی
چاپ گر	چاپوونکی	چاپگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهمت گر	تور لگوونکی	تورلګاو، توراند، تور گر
عشوه گر	ناز کوونکی	ښېوه گر
دژمگر(دلتنگ)	ډېپرېسډ (پ)	خولجن، گرومجن، زړه تنگی
لواطگر(بچه باز)	ـ	(هلك) ډاگی
داشگر	خبنتې پخوونکی	بتهوان، بټی وال
افشاگر	افشا کوونکی	اشواگر
امحاگر	امحا کوونکی	نشتاند
خنیاگر	ـ	سندر غاړی، سرورگر

۳- په -کار - روستاړی پارسي بیلنگونه (اشتقاقونه) له -گر او- گاروالا هغو سره دومره توپیر نه لري. له تاریخي پلوه دغه درې واړه روستاړي د پښتو او پارسۍ ترمنځ په یوې گډې آرې (منشا) پسې ځي او لا اوس هم درېواړه چارنو میزه (فاعلي) پازه تر سره کوي، هم دومره چې تر پښتو یې په پارسۍ کې کارونه ډېره ده او د ځینو پر وړاندې یې پښتو نور ځانگړي انډولونه (لکه چار...) لري. پښتو زیاتره تر- کار-گر- ډېر کاروي او له دواړو سره لړو ډېر پایله (-ی) هم ملگرې کوي. دې ته هم پاملرنه پکار ده چې پارسي- کارد(کړن) پر ما ناسر بیره دکر او کښت هغه هم لري، لکه په پخته کار، پنبه کار او کشتکار کې. په ایراني پارسۍ کې یې د - گر غوندې په لومړنۍ مانا کارونه بیخي زیاته ده او کله مانانو میز چار هم څرگندوي ، لکه په ریسمان کار (موازنه - رجه) یا شاهکار کې. پښتو ژباړونکي دواړه روستاړی پارسي انگیري او په ناسمه اوگرانه توگه یې پر- ونکی اړوي!

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
تجاوزکار	تجاوز کوونکی	بلوسگر، تېرو
جنایتکار	جنایت کوونکی	جنایت کار، بدکاری
خیانت کار(سگر)	خیانت کوونکی، خاین	ناامانتگر
ورزشکار	ورزش کوونکی	ورزش کار، لوبغاړی
جفاکار	ظالم	گرگر
محافظه کار	محافظه کار، زاړه پال	ځانساتی، کاغ
احتیاط کار	احتیاط کوونکی	ځانساتی، پامیالی
بیکار	بې روزگار (پ)	بېکار، وزگار

(c) ketabton.com: The Digital Library

شب کار (شوکار)	_	شپه کاری
سردمدار	_	سرکښ، سروال
سنگ کار	_	ډبرکار
سیمان کار	_	سېمېنټ کار
بدکار	بدکار	بدکاری، بدوردی
نیکو کار (درستکار)	نېکي کوونکی	نېککاری، نېکچاری
شاهکار (شهکار)	کارنامه	شاهکار
گناهکار	ملزم	گناهگار
خامکار	_	خامکاری
تازه کار	_	تازه کار، نوکار(ـی)
نوبت کار	_	وارگر(کارگر)
نوکار	_	نوکاری، تازه کار
فراموشکار	هېروونکی	هېرزړی
کشتکار	دهقان	کښتگر، کرگر، کروندگر
هنرکار	تکنیشن	تخنیکر
پخته کار(پنبه کار)	پومبه کرونکی	پومبه کار
مزدورکار	زیار اېستونکی	مزدورکار، زیارکښ
غریبکار	غریبکار	مزدور،خواري کښ، مزدورکار
فداکار	فداکار	سرتېر، سرښندوی، نیکچاری
راست کار	نیك کار	رښتین، رښتینی، رښتیانی، نېکچاری
خلافکار	_	ورانکار
افسونکار	_	جادوگر، افسونگر، کوډگر
رضاکار	رضاکار	خوښچاری، خپلخوښکاری
سرکار	دولت، حکومت، رسمیات	سرکار
زناکار	زناکوونکی	زناکار
فریبکار	غوولونکی	ټگمار، دروهجن، مارغیتل
جعلکار(ساخته کار)	-	درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دست اندر کار (دست در کار)	-	بوخت، بوختی
سیاه کار	بدفعله	تورکار، بدورد
استکار (دستکار)	-	وستاکار، ورهنگر
پیشکار	ناظر	مخکاری
تباهکار (تبهکار)	تباه کوونکی	اورگډی
زیانکار مضر - ضرر رسوونکی	زیانکار	ورانکاری
خرابکار	خرابکاری	ورانکار، ورانکاری
خطاکار	خطاکوونکی	بدکاری
تمیزکار	-	پاك کاری، سپیناوو، ځیرمن
پشت کار	زحمت - کوشش	کاروزیار، هاندوهڅه
جعلکار (تقلب کار)	جعل کار	دروهجن، درغلند، درغلگر
کسبه کار	کسب کار	کسبگر، ورهنگر
خرده کار	رر	رر
کهنه کار	زاړه پال	زوړکاری، زوړچاری، زوړپال
طلاکار	طلا کاری	زرگر
فضول کار	خرابکار	بدکار، سپك ورك، بدورد
کلانکار	کلانکار	سترچاری ،لوی چاری
وجین کار	للون کوونکی	گوډگر، للونکار، للونگر
پرکار	-	ډیرکاری، کارند
پرکار	پرکار	پرکال
خرکار	خرچلوونکی	خرکار، خروالا
چاریکار	دهقان	کروی
پایکار(پاکار)	-	مرستی، مرستندوی، مرستیال
آتشکار	اوربلوونکی	اورگډی، تودوونکی
بیکار	-	وزگار، بیکار
گلکار	گلکار	خټگر، اخېړگر
خودکار	خودکار	خپل چاری، خپل کاری

		(اتوماتیک)
کاستکار	–	دروغجن
کهنه کار	–	ازمېښتکار، پوخ ازمېښتی
فلزکار(فلزگر)	–	فېلزکار
ماشینکار	ماشین چلوونکی	ماشین کار
بسته کار	–	بسته کار (تاجیکی: اهنگساز)
ولدنگ کار(جوشکار)	وېلډېنگکار	ویلگر
سفیدکار(ـ گر)	سپینوونکی	تټار
برمه کار	–	برمه کار، تېځاند
پیکار	پیکار	جگړه
کاروپیکار	کاروپیکار	هلی ځلی، هاندوهڅه
نابکار (خطاکار)	ناهله	بدکاری، بدچاری، ناکاره، بدورد
ناکار	–	ناکار(ه)
غفلت کار (مسامحه کار، سهل انگار)		ناغېړی
تیزکار	تېره کوونکی	تېز کاری، څرخ گر، باټگر
ریاکار	ریاکوونکی	ریاکار
ویرانکار (بیران کار)	–	ورانکاری
شبکار	شوکار	شپه کاری
روزکار	–	ورځکاری
فتنه کار	فتنه کار	اورگډی، پتنه گر
صنعتکار	–	رغاوگر
سوارکار	سوار کار	سپور، سپرلو
همکار	مرستیال	همکار
سوهان کار	–	سوانکار
دسیسه کار	دسیسه کوونکی	دسیسه کار، ټگ و برگ
میناکار(ـ گر)	–	مینا کاری
کندکار	تنبل	سست کاری
کنده کار(کندن کار)	–	توږاند
ریزه کار	دقیق	ځیر
سرشته کار	سرشته کوونکی	کارساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

رویکار	-	ترکارلاندې، دود
هوسکار	هوسباز	هوسناك، هوسی
اجاره کار	اجاره کار	اجاره گر، اجاره والا، ټیکه وال
اجوره کار	-	مزدکار، مزدورکار
دستمزدکار	-	لاسباړی، مزدکار
نیلکار	رنگریز	(شین) چمبی
تجربه کار	تجربه لرونکی	ازمېښتي، ازمېښتکار
آزمایش کار	رر	رر
نهان کار	_	پټ کاری، پټ چاری
اندود کار(اندودگر)	_	پاك کار(ی)
اهمال کار	_	لټ، ناغېړي، سستکاری
خیانتکار	خیانتکوونکی	خیانتکار
امانت کار	امانت ساتونکی	امانت کار، امانت گر
توبه کار	توبه کوونکی	توبه گار
تلف کار	تلفکوونکی	اورگډی، ورانکاری
تخریبکار	تخریبکار	ورانکاری
مرصع کار	_	جړاوو
صلاح کار	_	سلا کار
ستمکار	ستمگر	گرگر
سازش کار	سازش کوونکی	سازښتي، سازښتکاری
ساخته کار	ساخته کاری	درغلگر
مسالمت کار	مسالمت کوونکی	روغه وال، سوله ییز
مسامحه	_	ناغېړي، لټي، سستکاري
مشتبه کار	اشتباه کوونکی	ختاکار، ورانکاری
هیچکاره	هیچکاره	هېڅکاره، بېکاره

۴ - په -گار روستاړی پارسي بېلنگونه ، لکه چې د (۳-کار) په برخه کې وویل شول ، هماغه ډول جوړښتونه رااخلي چې په -گراو- کار روستاړي کېږي. پښتو ښايي له (وزگار) او (ناگار) نه پرته بل داسې بېلنگ ونه پیژني، نو له دې کبله یې پر- گراو نورو ورته (چارنومیز) روستاړواړوي. دا دی ، نوموړي بېلنگونه په دې وروسته لیکلړکې وړاندې کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خداوندگار	ـ	خداوند
ماندگار	باقي	تلپاتی، پایند
ستمگار	ظالم	گرگر
افگار	زخمی	خوږ، ټپی، ژوبل، غوځ
دل افگار(دل فگار)	زخمی	زخمي زړی، څانگغوځ
تنفگار	زخمي	خوږ، ژوبل
روزگار	روزگار	ژوند، مهال، ورځې شپې
سازگار	موافق	سازکار، (سره) جوړ
ناسازگار	ناموافق	ناباندې
مددگار	ـ	مرستیال، مرستندوی، مرستی
کامگار(کامیار-کامیاب)	کامیاب	بریالی، بختور، نېکمرغه
یادگار	یادونه	یادگار
آموزگار	ښوونکی	ښوونکی،استاد، ښوواند
آمرزگار	بښونکی	بښاند
آفریده گار	خالق	پنځگر، پنځاند، پنځوال
کردگار	کردگار	کړاند ،کارندوی، کارواك
پروردگار	پروردگار	پالیال
توبه گار (توبه کار)	ـ	توبه گار
خواستگار	ـ	مرکچي، بلوني، غوښتونکی
بیگار	ـ	بېگار
رستگار	خلاص	ژغورلی،ازاد، پخشو، زغړ
سپوزگار	تنبل	لټ، ناغیړی، سستکاری
خدمتگار	خدمتگار	خدمتگار
پرهیزگار	پرهېزگار	نمنځچار، پالوال

۵ - په - ساز روستاړي پارسي ببلنگونه (اشتقاقونه) کېدای شي، لږو ډېر په پښتو کې هم پر - ساز روستاړي ببلنگو نووا وړي. ځینې پښتو لیکوال او ژباړن هغه د پارسي او پښتو گډ مال نه بولي او هڅه کوي، پر (جوړوونکی) یې واړوي او په دې توگه پښتو انډول تر پارسي هغه اوږد او گران کړي، لکه دوران جوړوونکی، ساعت جوړوونکی،جهان جوړوونکی، سرنوشت یا برخلیك جوړوونکی... چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید دورانساز یا دورانسازی، ساعت ساز یا ساعت سازی او داسې نور یې وژباړي. ځکه سازېدل او سازول له پښتو کړو(فعلونو) څخه شمېرل کېږي. دادی دلته یې څو بېلګې په لیکلړ کې وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودساز	ـ	ځانجوړی، ځانسازی، غاوړ
اسلحه ساز	ـ	وسله ساز، درسته ساز
دورانساز	دوران جوړونکی	دوران ساز(ی)
تاریخ ساز	تاریخ جوړوونکی	تاریخ ساز(ی)
قفل ساز	کولپ ساز	ژندره ګر
کلیدساز	کیلي جوړوونکی	کیلي ساز
دواساز	ـ	داروساز، درملساز
زمینه ساز	زمینه جوړوونکی	لارهواری
جهانساز	جهان جوړوونکی	جهانساز(ی)
ساعت ساز	ساعت جوړوونکی	ګړیوال،ګړۍ ساز
صحنه ساز	صحنه جوړوونکی	نندار ښود
سرنوشت ساز	سرنوشت جوړوونکی	برخلیك ساز(ی)
بهانه ساز	پلمه جوړوونکی	پلمه ساز، پلمه ګر
زندګی ساز	ژوندجوړوونکی	ژوندساز(ی)
دندانساز	غاښ جوړوونکی	غاښ ساز(ی)، غاښ رغاند
شانه ساز	ـ	ږمنځ سازی
شمع ساز(شمعریز)	ـ	شمرغاند
حماسه ساز	حماسه جوړوونکی	میړنی،توریالی،بولنبول
باز ساز	سوخت وساز، مېتابولېزم	بیارغاند
چاره ساز	ـ	چاره ساز، کارساز، چاره ګر
شمشیر ساز	ـ	توریښ
چاقو ساز	ـ	چاکوګر، چاړه ساز
مبل (موبل) ساز	ـ	وتري ساز، ترکاڼ
آهنګ ساز	کمپونېست	سندر ساز
لانه ساز	ـ	ځاله، رغی
بسیار خوار (پرخور)	ـ	نسو، نسور، خېټو، خېټور، ډېرخور
مرده خوار(لاشخور)	ـ	ګورګټې، درنګه خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم خوار	ـ	سړیخور

۶ - په خوار - او - خور روستاړو پارسي بېلنګونه بې استثنا په (- خور) پښتو کېدای شي، ځکه د سړیخور - سودخور، بدیخور، ځیره خور غوندې بېلګې مخکې له مخکې تیارې په ګړنۍ پښتو کې لرو، پراختیا موندلی بڼه یې، لکه په رشوت خوری او خویش خوری کې پر (بدې خوري) او (خپل پالنه) ژباړل کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګیاه خوار	ګیاه خوړونکی	ګیاخور
ګوشتخوار	غوښه خوړونکی	غوښخور
جهانخوار	نړی خوړونکی	نړیخور
مفتخوار	مفتخور	تیار خور
انسان یا آدم خوار	سړی خوړونکی	سړیخور
نشخوار	ـ	شخوند
میخوار	شرابخور	شرابي
قسم خور	قسم خوړونکی	قسم خور، سوګند خور، لووړی
سرخور	سرخوړوونکی، سرخوړلی	پس مرګي (زېږېدلی)
رشوه خوار(رشوه ستان)	بډیخوړونکی	بډیخور
جیره خوار	جیره خور	ځیره خور
سود خوار(سودخور)	سودخوړونکی	سودخور
غصه خور	غمېدونکی، زړه خوړینی، غمزغمی	
معاش خوار(ـخور)	معاش خور	تنخا خور
شیرخوار	شودې خوړونکی	تیروی، شودېخور
ماهیخور(ـخوار)	ـ	ماهی خورك

۷ - په – سوز روستاړی پارسي بېلنګو نه هم په همدې روستاړي پښتو کېدای شي، ځکه- سوز - سوځ پښتو کړولۍ هم بلل کېږي، په بله وینا، د دواړو نژدې خپلوانو ژبو تر منځ تاریخي تړاو لري.

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خانمانسوز	کورنۍ سوزوونکی	اورګډی،کور ګډی
آتشسوز	اوربلوونکی	اورګډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگر سوز	ځيگر سوزوونکی	ځيگر سوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خواخوږی
خود سوز(جانسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسواند ، ځانويجاړی، ځانسوز
هستی سوز	ژوند سوزوونکی	هستی سوز، ژوندسوز
زندگی سوز	-	-
جهانسوز	نړۍ سوزوونکی	نړی سوز، جهانسوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خوا خوږی
ناسوز(نسوز)	نه سوزېدونکی	ناسوند
خرمن سوز	درمند سوزوونکی	درمن سوز
جانسوز (خودسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسوز
خام سوز	خام سوځلی	اوم سوی

۸ - **په - کن او - کننده** روستاړي (پارسي) بېلنگونه له هماغې ډلې څخه دي چې هم ډېر دي او هم يې پښتو انډولونه ډېر لږ پر نورو روستاړو بدلېدای شي. که څه هم له تاريخي پلوه ټولې اريايي ژبې د عربی (**فعل**) پر وړاندې دوې کړولې يا بنسټونه لري. کن (کول) او کر(کړل)، مگر، لکه څنگه چې له مخه وويل شول، يوازې پارسي ژبه ده چې هغه د روستاړي په بڼه هم کاروي او د نورو ژبو غوندې پښتو هم اړ وځي چې هغه پر کوونکی يا ـ ونکی يا نورو کړنو ميزو روستاړو (فعلي پسوندو) واړوي، په ليکلړ کې يې وگورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارکن (فعال)	فعال، کارکن (پ)	کارنده،تکړه، کارمن
بازی کن	لوبی کوونکی	لوبغاړی
اشتراك كننده	گډون کوونکی ـ	برخه اخېستونکی، برخوال، گډونوال
وانمود کننده (نموددار)		ښکارندوی
رهبری کننده	رهبری کوونکی	لاربښود
خفه کن	خپه کوونکی	زندیکوونکی، سابندی
گمراه کن ـ کننده	گمراه کوونکی	بيلارې کوونکی
تهيه کننده	تهيه کوونکی	تياروونکی، برابروونکی
خوردکننده	وړوکی کوونکی	ماتوونکی، دړې وړې کوونکی
کارکن	کارکن (پښتونخوا)	کارندوی(اکټيويسټ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ - په - ده او - دهنده روستاړو پارسي بيلنگو نه له پخوا نه هم ډير وه او نن پسې نور هم مخ پر زياتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرمانده	قوماندان	بولندوی
مداد پاکن	پنسل پاك	وچکنپاك
بهره ده	استثمار شوی	زبېښلی
سازمان ده(دهنده)	سازمان ورکوونکی	سازمانوونکی
سمتده (دهنده)	لوری ورکوونکی	لورسیخی، لورښود
وام ده(دهنده)	پور ورکوونکی	پوروړی
خاتمه ـ پایان دهنده	خاتمه ورکوونکی	پای ورکوونکی
ضربه دهنده	ضربه ورکوونکی	گوزارورکوونکی، ځبند
عبرت دهنده	عبر ورکوونکی	لوستندوی
اخطار دهنده	خبرداری ورکوونکی	گواښنده، گواښگر، گواښگرندی
بیانیه دهنده	ویناکوونکی	ویناوال
ازار دهنده	ازارورکوونکی	ازاروونکی، ځوراند
زجر دهنده	زجرورکوونکی	ازاروونکی،ځوراند
شکنجه دهنده	شکنجه ورکوونکی	شکنجه مار، سپېتاند

۱۰- په - جو یا - طلب روستاړي جوړشوي پارسي بېلنگونه هم نن سبا لړو ډير مخ پر زياتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ستيزه جو(ستيزگر، جنگره)	ـ	جگړه مار
صرف جو	ـ	سپماگر
آبجو	ماهي	کب
صلحجو	سوله غوښتونکی	روغه وال، سوله من
کينه جو(کينه توز)	کينه کښ	رخن، گرجن
هنر جو	ـ	هنرمند
پيکار جو	جنگ غوښتونکی	جنگيالی، مېړنی
رزمجو	ـ	ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکز جو	ـ	منځۍ هځی
دلجو	ـ	خواخوږی، زړه سواند
فرصت جو	لټوونکی	ځوګیر
توسعه جو	پراختیاغوښتونکی	پراختیاپال، پراختیاهځی
برتری جو (تفوق طلب)	لوړتیا غوښتونکی	لوړهځی
حقیقت جو (حقیقت یاب)	حقیقت لټوونکی	رښتیا پال
ماجرا جو (مخاطره جو)	ماجرا غوښتونکی	غرغره يي، بلا غواړی، بلاپېږی، ډانګه يي
نوجو	نوی غوښتونکی	نوهځی، نوپال
استفاده جو (سودجو)	استفاده کوونکی	شوکمار، سودپال
بهره جو	استثمارګر	زبېښاکګر
فتنه جو	فتنه غوښتونکی	پتنه ګر
دانشجو	محصل	زده کړیال، شاګرد
نامجو	شهرت غوښتونکی	نومپال
پناه جو	پنا غوښتونکی	پناغاړی، شوغاړی
عیب جو	ـ	ویارسپړی، ویارغاړی
بهانه جو (بهانه ګیر)	پلمه ساز(ی)	

۱۱- پ - انداز - یا - افګن روستاړی پارسي بیلګونه هم باید تروسې وسې د لنډوالي او آسانۍ آر (اصل) ته په پام سره پر نږه انډولونو واړول شي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
راه انداز(ـی)	پرلاره اچوونکی	رامنځته کوونکی (رامنځته کړن)
خانه بر انداز	کوررړنګی	کور ګډی،کور ورانی
پس انداز	پس انداز	پاسره، سپما، زېرمه
سر انداز	سرانداز	مخپوښ (غالۍ)
خاك انداز	خاك انداز	تټۍ
راکت انداز	راکت انداز	توغند ارتی
جغله انداز	کریږاچوونکی	کاړارتی
سکه انداز (اتومات)	سکه اچوونکی	سکه يي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرانداز	شراچوونکی	پتنه گر- اورگډی
نظر انداز(چشم انداز)	نظرانداز (کول، له پامه غورځول- پ)	کتنه، پاملرنه (ستر ګارت)
چاپ انداز	لوبغاړی	وزلوبغاړی
دهشت افگن (تروریست)	دهشت گرد (پ)	ترهگر
دژافگن	-	کوټ ماتی
شیر افگن	زمری غورځوونکی	زمرماتی
سایه افگن	-	سیورارتی

۱۲- په - آمیز روستاړي پارسي ستانومیز بېلنگونه (صفتي مشتقات) هم له پښتو ژباړنو لوری لودن ورکوي او پر ډېرو گرانوانډ ولونوېږ راړوي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فاجعه آمیز	د فاجعې ډک	بخولیز، ناتاریز
قهر آمیز	له قهره ډك	قهرژلی
افتضاح آمیز (فضیحت آمیز)	له شرمه ډك	شرمېدلی، رسوا
نصیحت آمیز	-	ورموزمه
صلح آمیز	له سولی نه ډك	سوله ییز، روغه ییز
غرض آمیز	غرضي	موخیز، دښمنانه
مسالمت آمیز	له مسالمته ډك	سوله ییز، روغه ییز
هیجان آمیز	هیجانی	پاروونکی، پارند
محبت آمیز	له مینې ډك	مینه وړی
خصومت آمیز	-	دښمنانه
سحر آمیز	له سحر نه ډك	جادوگرانه
گله آمیز	له گېلی نه ډك	گیله من، ماهیجن
شرارت آمیز	-	اورپکوزمه
طنز آمیز	له طنزه ډك	لغازي
طعنه آمیز	له پېغوره ډك	پېغور ډوله
شفاعت آمیز	خیر خواهانه	نرمښتي
شکایت آمیز	له گیلې ډك	پلپوتډوله
شهوت آمیز(انگیز)	-	خاربښتي
توهین آمیز(تحقیر آمیز)	له سپکاوي ډك	سپکاوي وزمه، خندنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقاد آمیز	انتقادي	نیوکړوله
افتحار آمیز	له ویاړه ډك	ویاړلی، ویاړمن
مبالغه آمیز	_	ښندیز
شگفت آمیز (-انگیز)	اریانوونکی	هېښنده
شتاب آمیز (عجولانه)	_	بېړنوزمه، بېړنی
جنایت آمیز	_	جنایتکارانه
مسخره آمیز	_	خندیوزمه، خندنی
کفر آمیز	-	کفروزمه

۱۳ - په - آور روستاړی پارسي بېلنگونه د نورو چار نومیز بېلنگونو غونډې زیاتره پښتو ژباړن او لیکوال د (راوړونکي) په زیاتولو پښتو ته رااړوي او هیڅ په دې پسې سرنه گرځوي چې روان، لنډ او اسان انډول ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درد آور	درددوونکی	دردناك
رنج آور	رنځوونکی	ځورند، خواشینی کوونکی
خوی آور(عرق آور)	_	خولن، خوله ماتی
هیجان آور	پاروونکی	پارند
یاد آور	یادوونکی	یادوړی
زبان آور	زباندار	ژبور
دلاور(دلیر)	دلاور	زړور
فراهم آور	_	تیارگر
اشتها آور	اشتها راوړونکی	لوهن، خورمنځی
شرم آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سرسامه آور	_	سرساموونکی، سرساموزمه
خجالت آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سقط آور	_	سپیازور
سکر آور	مخدر	نشه ییز، نشه یي
حمله آور	حمله کوونکی	یرغلگر
بار آور(بارور)	مثمر	یېبرور
نشاط آور	_	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

نام آور(نامور)	نامدار	نوماند، نومور
آشك آور	اوښکې بهوونکی	اوښکن، اوښلن
رزم آور	جګړه مار	جنګيالی
خنده آور	-	خنداوړ، خندی وړ
زور آور	قوی	زوروړ
جنګ آور	جګړه مار	جنګيالی، جنګيالی
ننګآور	ننګين	شرمور
پيام آور	پيغام راوړونکی	استوزګر، استازی
شګفتی آور، شګرف آور	اريانوونکی	هېښنده
مژده آور	زېری کوونکی	زېريګر، زېريګرندی
عطش آور(عطشه آور)	تنده راوړنکی	تندوړی، تندغری
اختناق آور	خپګان ډکی	زندی ګرانه

۱۴- په - شکن روستاړی پارسي بېلګونه په اسانه کېدای شي، په مات يا ماتی والا پښتو بېلګونو، په بله وينا، ترېنګونو (ترکيبونو) وژباړل شي، نه په - ما توو نکي چې د لنډون او اسانۍ آر له منځه وړي او ويونکی ترې هماغه پارسي انډول زيات خوښوی . حال دا چې په ګړنۍ پښتو کې نظرماتی، اودس ماتي، سر ماتی او غاښ ماتی، روژه ماتی غوندې انډولونه يې له پخوا دود لری، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زنجير شکن	زنجير ماتوونکی	زنځير ماتی
سنګ شکن	تيږه ماتوونکی	کاڼي ټك
دندان شکن	غاښ ماتوونکی	غاښ ماتی
کمر شکن	ملا ماتوونکی	ملا ماتی
سرشکن	سرماتوونکی	سرماتی
لشکرشکن	لښکر ماتوونکی	لښکر ماتی
توبه شکن	توبه ماتوونکی	توبه ماتی
وضوشکن	اودس ماتوونکی	اودس ماتی
دشمن شکن	دښمن ماتوونکی	دښمن ماتی
ناوشکن	کشتۍ ماتوونکی	بېړۍ ماتی
بت شکن	بت ماتوونکی	بوت ماتی
باد شکن	بادماتوونکی	باد ماتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

موج شکن	موج ماتی	څپه ماتی
عهد شکن (پیمان شکن)	وعده خلاف	ژمنماتی
سوګند شکن	_	سوګندماتی
چوب شکن	دلرګوماتوونکی	لرګبه
ناشکن	ناماتېدونی	ناماتی
زود شکن	ژرماتېدونی	ژرماتی
استخوان شکن	هډماتوونکی	هډماتی

۱۵- په - مند روستاړی پارسي بېلنګونه هم ډېر پښتو ژباړونکي او لیکونکي د - لرونکی په ملتیا پښتو کوي. حال دا چې په - وال او - من یا مند غوندې لنډو اسانو بېلنګونو ډېر ښه ژباړل کېدای شي. ځکه - من او - مندد دواړو ژبو ترمنځ ګډون لري، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارمند	مامور	کارمن، کارمند
علاقه مند	علاقه لرونکی	مینه وال، لیوال
غنامند	غني	بډای
دردمند	دردمند	دردمن
هنر مند	_	هنرمند
نیرومند	قوي	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
زورمند	قوي	زورور، ځواکمن
فرهمند	_	ځیرك، ویښیار
هدفمند	هدف لرونکی	موخن
سعادتمند	سعادتمند	نېکمرغه، نېکبخت
آرزو مند	ارزو لرونکی	هیله من
نیاز مند	اړتیا لرونکی	لاس اړی، اړ، اړجن، اړمن
آزمند	حرص لرونکی	سرانې، کاز من، اسوېلاند
بهره مند	برخه لرونکی	سودمن، برخمن
سودمند	_	سودمن، سودمند
برومند	مثمر	یېبرور، یېبره من
آبرومند	ابرومند	پتیال، پتوال، پتمن

۱۶ - په - آلود پارسي جوړښتونه هم ټکي پر ټکي پښتو ته راړول اړین نه دي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
غرض آلود	له غرض نه ډك	موخيز، غرضانه
گل آلود	په خټو ککړ	په خټو، چکړ، خړ، لبت پبت
خاك آلود	له خاورو نه ډك	لوغړن، سپېره، گردجن
دود آلود	له لوگی نه ډك	دودجن، لوغړن، لوگن
درد آلود	له درده ډك	دردناك، خوږند
غم آلود	له غمه ډك	غمجن، غم لړلی، ويرلړلی
قهر آلود	له قهره ډك	قهرژلی ـ قهروړی، ځاځېدلی
چرك آلود	مردار	خيرن، نون
غضب آلود	غضبناك	پرغزي
آشك آلود	له اوښکو ډك	اوښکن، اوښلن
آبر آلود	له وربځو ډك	وريځ، اوريځ
خواب آلود	له خوبه ډك	خوبولی، خوبوړی، خوبجن
خون آلود	په وينو ککړ	وينی ککړ، وينړی
کف آلود	ځگن	ځگلن
زهر آلود (زهر آگين)	له زهرو نه ډك	زهرجن، زهرژلی
خاکستر آلود	ايرن	په ايرو ککړ، لوغړن
گرد آلود	له گردو ډك	گردجن، گرزن، دوړن
غبار آلود	ـ	ـ

۱۷ - په - خواه روستاړی پارسي بيلنگونه د - طلب او - جو هغوته ورته دی او په همدې توگه ورته وړ پښتو انډولونه موندلای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودخواه	مغرور	ځانغاړی، غاور
دادخواه	عدل غوښتونکی	غاوچي، پريادي
تجزيه خواه	تجزيه - بيلتون غوښتونکی	بيلتونپال
بشرخواه	بشر غوښتونکی	وگړمين، وگړپال، بشردوست
وطنخواه	هيواد غوښتونکی	هيوادمين، هېوادپال
ترقيخواه	ترقی پسند (پ)	پرمختگ مينی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوا خواه	هواخواه	مینه وال، لېوال، پلوي
جاه طلب	_	پوړۍ پال
خیرخواه	خیر غوښتونکی	نېکپال
نیکخواه	رر رر	نېکپال
کینخواه	کینه کوونکی	کینه کښ، گرجن، رخن، کینه ناک، کیخن
بدخواه	بدخواه	بدورد
ملت خواه	ملت غوښتونکی	ولسپال
آزاد یخواه	حریت پسند (پ)	آزادیپال، آزادلوښی، خپلواکي مین
عذرخواه	_	ننواتی

۱۸- په - نورد - پیما او - گرد - روستاړی جوړ شوي پارسي بېلنگونه هم پښتو ژباړونکو ته لږو ډېر ستونزمن برېښي او په ناسم ډول یې کله په - وهونکی او کله په - گر ځېدونکی والا بېلنگونو پښتو ته راااړوي. یوازې پرمخ تللې بڼه یې (- نوردي) پر- چلند اړولې، لکه: هوا نوردي (هوایی چلند) چې د اروا ښاد ارسلان سلیمی جوړونه ده:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
رهنورد	لاروهونکی	لاروی
کوهنورد (کوهگرد)	د غره گرځېدونکی	غرگرځی
بیابان نورد (ـگرد)	بیدیا گرځېدونکی	بیدیا گرځی
صحرانورد	_	_
هوانورد (خلبان)	هوا گرځیدونکی	هوا گرځی، پیلوټ، الوتاند
جهان نورد (جهانگرد)	نړۍ گرځېدونکی	نړیگرځی، نړۍ گرځند
فضانور د	ستورمزلی	هسك یونی، تشیالیونی
کیهان نورد	_	_
دریانور	د سمندر گرځېدونکی	سمندر گرځی، ماڼو

۱۹- په - فروش روستاړی پارسي بیلنگونه هم زیاتره ژباړونکي پر (خر څوونکي) هغو رااړوي او په لوی لاس یې اوږدوي او گرانوي، حال دا چې پر - پلور یا - پلوري - والا او داسې نورو ډېر روان ژباړل کېدای شي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گهر فروش	جوهري	گوهري
گلفروش	گل خرڅوونکی	گل والا، گلپلوری
ذغال فروش	سکاره خرڅوونکی	سکاره والا
چوب فروش	لرګي خرڅوونکی	لرګبه، لرګي والا
دستفروش	لاس پر لاس پلورونکی	لاسپلوری
آردفروش	اوړه څرخوونکی	اوړبه، اوړه والا
سبزی فروش	سبزي خرڅوونکی	ساګ پلوری
برنج فروش	وريجې پلورونکی	وريجې والا
نمك فروش	مالګه پلورونکی	مالګه والا
وطنفروش (میهن فروش)	هېواد پلورونکی	هېواد پلوری
وجدان فروش	وجدان خرڅوونکی	وجدان پلوری
خود فروش	ځان خرڅوونکی	ځانښکاری، ځانپلوری
عمده فروش	عمده خرڅوونکی	ټولپلوری
پرچون فروش	پرچون خرڅوونکی	ټوکپلوری
میوه فروش	مېوه خرڅوونکی	مېوه پلوری

۲۰- په، بان او ـ وان روستاړي پارسي بېلګونه پر ـ به او ـ وان او داسې نورو ډېر ښه اړول کېدای شي. ښاغلي ژباړونکي دې دا وروسته بېلګې په پام کې ونيسي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پاسبان	ـ	څوکیوال، ساتندوی
سرپاسبان(پولیس)	ـ	یو پولیسی افسر، سرڅارندوی
ساربان	د کاروان مشر	څاروان، جوپه مشر
زندانبان	د زندان مشر	بندیوان، زندانوان
پادوان	پاده وان	غوبه، ګوروان
قلعه بان	ـ	کلا څاری
شتربان	اوښ والا	اوښبه
پیلبان	پیل ساتونکی	پیلوان
گله بان	رر	رر
بادبان	بادبان	بادوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزبان	ـ	کوربه
ناوسروان	ـ	سمندري تورن
آسیابان (آسیاوان)	ـ	ژرنده گړی
دیده بان	ناظر	څارو، څارونکی، کتونکی
شبان (چوپان)	ـ	شپون
رسد بان	لوراند	څارند (تورن پولیس)
باغبان	باغوان	بڼوال
دربان/دروازه بان	دروازه وان	څوکیوال، ورساتی، وربه
سایبان	ـ	کېږدی، چتر
سایه بان	ـ	چتر، تجیر
مهربان	ـ	مهربان، مهروان (مروت)
موټروان	موټرچلوونکی	چلوونکی ـ ګاډي والا
جهانبان	ـ	نړیواك، واکمن، خدای
پشتیبان	ملاتړکوونکی	ملا تړی
مرزبان	ـ	بریدساتی، څوکیوال، څارندوی
نرد بان	زینه	ښل
نگهبان	ساتونکی	ساتندوی، څوکیوال
جنگلبان (جنگلدار)	-	ځنګلوان

۲۱- په - گرا او - گرایی، - پرست او - پرستی، - دار او - داری، دغه راز - سالار - سالاری او یا پسند - پسندی چې لاتینې او المانی انډولونه یې ایزموس او انگریزي هغه یې - ابزم او - بست دي، نن سبا په ځانګړې توګه د نوي پرمختللي نړۍ لید او نوي پوهنې د نومونپوهنې (ترمینالوجۍ) یوه غوره برخه جوړوي. په پښتو کې زیاتره د (پښتونواله) په بېلګه پر - واله او - وال اړول کېږي. لکه پانګواله او پانګه وال چې ناسم ډول یې پانګوالي هم دود شوی دی. ناسم په دې چې په نورو ورته- ابزمونو کې روان نه راځي او دیو رنګوالي له کبله باید تروسې وسې هر ځای- ابزم- پر-واله واړول شي، لکه:

پارسي	انگرېزي	پښتو
اصلاح گرا	رېفورمېست	سمونپال(ناسم:اصلاپال
همگرایی	ـ	هملاري، همهڅي
همگرا	ـ	هملاری
سرمایه داری	کپیتالېزم	پانګواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمایه دار	کپیتالېست	پانگوال
وطن پرستی	پاتریوتېزم	هېوادواله - هېواد پالنه
وطن پرست	پاتریوت	هېوادپال
ملت پرستی ـ گرایی	نیشنلېزم	ولسواله، ولسپالنه
ملت پرست ـ گرا	نیشنلېست	ولسپال
جامعه گرایی	سوسیالیزم	ټولنواله
جامعه گرایی	سوسیالېزم	ټولنواله
جامعه گرا	سوسیالېست	ټولنوال
جامعه گرای تخیلی	-	انگیریزه ټولنواله
- ی تخیلی	اوتوپیین	انگیریز ټولنوال
واقع گرایی	ریالېزم	رښتینواله
واقع گرایی نو	نیوریالېزم	نوې رښتینواله
واقع گرا	ریالېست	رښتینوال
واقع گرا ـ ی نو	نیو ـ ریالېست	نوی رښتینوال
گروهه گرایی/ مرد مداری	کمونېزم	پرگنواله
گروهه گرا	کمونیست	پرگنوال
مدرس گرایی	سکولاستېزم	ښوونځیواله
کثرت گرایی	پلورالېزم	ډېرواله
کثرت گرا	پلورالېست	ډېروال
کهن گرایی	ارکایېزم(ارخاییزم)	زړواله، زوړپالنه
کهن گرا	ارکاییست	زړ وال، زوړپال
طبیعت گرایی	نیچرالیزم (ناتورالیزم)	پنځواله
طبیعت گرا	نیچرالېست	پنځوال
ذهن گرایی	سبجکتیوېزم (سوبیکتیوېزم)	خپل اندواله
ذهن گرا	سبجکتیوېست	ـ وال
رفتار گرایی	بهیورېزم	چلندواله
رفتار گرا	بهیورېست	چلندوال
خرد گرایی	رېشنالېزم (راسیونالېزم)	سولواله
خردگرا	راسیونالېست	سولوال
تقدیر گرایی	فتالېزم	برخلیکواله
تقدیر گرا	فتالېست	برخلیکوال
بهره گرایی	اتیلیتاریانېزم	ښیگڼواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهره گرا	اتیلیتاریانېست	ښیگڼوال
آینده گرایی	فیتو رېزم	راتلونواله
آینده گرا	فیتو رېست	راتلونوال
جهان گرایی	انترناسیونالېزم	نړیواله
- گرا	انتر ناسیونالېست	نړیوال
خود گرایی	اېگویېزم	ځانواله، ځانځاني
خودگرا	اېگوېست	ځانوال
جمع گرایی	کولکتیوېزم	غونډواله
جمع گرا	کولکتیوېست	غونډوال
اراده گرایی	والنترېزم	وېلاړواله
اراده گرا	والنترېست	وېلاړوال
الحاد گرایی	اتایېزم	بیدیني ـ بیدینواله
الحاد گرا	اتایېست	بیدینه
قوم گرایی	ـ	ټبرواله، کامولي
قوم گرا	ـ	ټبروال ـ پال
سمت گرایی	ـ	سیمه واله
اسلامگرایی	اسلامېزم	اسلامپالنه، اسلام پالي
اسلام گرا	اسلامېست	اسلامپال
چپ گرا	ـ	کیڼوال، چپی
راست گرایی	ـ	ښي اړخي، ښیواله، ښیلاسي
راست گرا	ـ	ښیوال، ښي لاسی
بنیاد گرایی	فندامېنتالېزم	بنسټواله، بنسټپالي
بنیادگرا	ـ	بنسټپال
شخصیت پرستی	(کیش شخصیت)	وگړه پالي
بیگانه پرستی	ـ	پردی پالي
خود پرستی	ـ	ځانپالي
عقب گرایی	رېکشنري	شاتگواله ـ شاتگ
عقب گرا	ریکشنیر	شاتگپال، شاتگی
موقع شناسی	اپورچونیزم (اپورتونیزم)	ورځچاري
موقع شناس (اپورتونیست)	اپور چونېست	ورځچاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نماد گرایی	سېمبولېزم	انځورواله، ښارمه واله
نمادگرا	سېمبولېست	پیلامپال، ښارمه وال
شکل گرایی	فورمالیزم	جولیزواله
شکل گرا	فورمالېست	جولیزوال
انسانگرایی	هومانېزم	بشر واله، وګړواله
انسانگرا	هومانېست	بشروال، وګړوال
فردگرایی	انډیویډوالېزم	ځانګړواله
فردگرا	انډیویډ والېست	ځانګړوال
پندار_انگار_گرایی	ایدیالېزم	انګېرواله
پندار_انگار_گرا	ایدیالېست	انګېروال
ماده گرایی	ماټریالېزم	توکیزواله
ماده گرا	ماتر یالېست	توکیز وال
پدیده گرایی	فېنومېنالېزم	پدیده پالي
پدیده گرا	فېنومېنالېست	پدیده پال
شتاب گرایی	تاچېزم	تلوارواله، بېړنواله
شتاب گرا	تاچېست	تلواروال، بېړنوال
سبك گرایی	سټایلېزم	سبکواله، لېلپالي
سبك گرا	سټایلېسټ	لېلپال
نفس گرایی	سولیپسېزم	ځانواله
نفس گرا	سولېپېست	ځانوال
تعالی گرایی	سوپریماتېزم	پورتواله
تعالی گرا	سوپریماتېست	پورتوال
جامعه شناسی گرایی	سوسیولوجېزم	ټولنپوهواله
جامعه شناسی گرا	سوسیولوجېست	ټولنپوهوال
روانشناسی گرایی	پسیولوجېزم	ساپوهنواله
روانشناسی گرا	پسیولوجېست	ساپوهنوال
نسبی گرایی	ریالتیوېزم	پرتلواله
نسبی گرا	ریالتیوېست	پرتلوال
نیستی گرایی	نېهیلېزم	نشتواله
نیستی گرا	نېهیلېست	نشتوال، نشتاند
عینی گرایی	ابجکتیوېزم	رښتیاواله
عینی گرا	ابجکتیوېست	رښتیاوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصلحت گرایی	پرگماتېزم	سازښتواله
مصلحت گرا	پرگماتېست	سازښتوال
بدوی گرایی	پرېمیتیوېزم	بیدیایي واله
بدوی گرا	پریمېتیوېست	بېدیاییوال
عنعنه گرایی (سنت گرایی)	ترادیسیو نالېزم	دودیزواله
عنعنه گرا (سنت گرا)	ترادیسیونالېست	دودپال، دودیزوال
تاریخ گرایی	هېستورېزم	تاریخواله، پېښلیکواله
تاریخ گرا	هېستورېست	تاریخپال، پېښلیکپال
وجود گرایی	اکزیستنسیالېزم	هستیواله، هستیپال
وجود گرا	اکز یستنسیالېست	هستیوال
برتری گرایی (جویی)	هژ مونېزم	لوړتیاواله
برتري گرا	هژ مونېست	لوړتیاوال، لوړتیاپال
انتقام گرایی (جویی)	رېوانشېزم	غچواله
انتقام گرا	رېوانشېست	غچوال
تصفیه گرایی	پیورېزم	سپېڅا نه، سپېڅلواله
تصفیه گرا	پیورېست	سپېڅلوال، سپېڅاند
همنوا گرایی	کونفورمېزم	یورنگواله
همنوا گرا	کونفورمېست	یورنگوال
جهان وطن گرایی	کوسموپولیتېزم	نړې هیواد واله
جهان وطن گرا	کوسمو پولیتېست	نړۍ هیواد وال
نقد گرایی (انتقاد)	کرېتېسېزم	کره کتنپالي
نقد گرا	کرېتېسېست	کره کتنپال
واپس گرایی	دېکاد ېنس	وسترواله
واپس گرا	دېکادېنست	وستروال
جزمی گرایی	دوگما تېزم	ټینگواله
جزمی گرا	دوگماتېست	ټینگوال
آموز شگرایی	ایجو کشنالېزم	ښوونواله
آموز شگرا	ایجوکشنالېست	ښوونوال
گریز گرایی	ابسکاپېزم	تیښته واله
گریز گرا	ابسکاپېست	تیښته وال
اروپا گرایی	یوروپانېزم	اروپایي واله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا گرا (اروپا مشرب)	یوروپانیست	اروپایي وال (-گروهی)
تعصب گرایی	فناتیزم	تنگلیدي
تعصب گرا	فناتیست	تنگلیدی
اوج گرایی	اسماییزم	هسکواله
اوج گرا	اسماییست	هسکوال
هرج و مرج گرایی	انارشیزم	اړدوړواله
هرج و مرج گرا	انارشیست	اړدوړوال
مطلق گرایی	ابسولوتیزم	جوتواله (بشپړواله)
مطلق گرا	ابسولوتیست	جوتوال (بشپړوال)
تجرید گرایی	ابسترکشنیزم	گوښیواله
تجرید گرا	ابستر کشنیست	گوښیوال
زیبایی گرایی	استتیزم	ښکلاییزواله
زیبایی گرا	استیتیست	ښکلا ییزوال
ذره گرایی	اتومیزم	ککواله
ذره گرا	اتومیست	ککوال
قهرمان گرایی	هیروییزم	اتلیواله،اتلپالنه
قهرمان گرا	هیرویست	اتلیوال،اتلپال
توهم گرایی	الوشیزم	ترهواله
توهم گرا	الوشیست	ترهوال
تصویر گرایی	ایماجیزم،ایماژیم	انځوریزواله
تصویر گرا	ایماجیست	انځوریزوال
دور نما گرایی	لندسکاییزم	لرلیدو واله
دور نما گرا	لندسکاییست	لرلیدوال
شیوه گرایی	منر لیزم	ځاندودواله، لیله واله
(سبك شیوا گرا	منرلیست	ځاندودوال، لیله وال
مثبت گرایی	پوزیتیویزم	شتواله
مثبت گرا	پوزیتویست	شتوال
مثبت گرایی نو	نیو، پوزیتیویزم	نو شتواله
مثبت گرای نو	نیو، پوزیتیویست	نو شتوال
شهری گرایی	اوربانیزم	ښاریواله
شهرگرا	اوربانیست	ښاریوال
خیالی - انگارگرایی	اوتوپانیزم	انگېریاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیالی - انگارگرا	اوتوپانېست	انګېر يال
جدایی گرایی	اپارتاید	بېلواله
جدایی گرا	_	بېلوال
نژاد پرستی	راسېزم	نژاد پالنه نژاد پاله، توکمپالي
نژاد پرست	راسېست	نژاد پال، توکمپال

۲۲- په - سالار - سالاری روستاړی پارسي بېلنګونه هم د - گرا او - گرایي یا- دار او داري ترڅنګه په ورته مانا ورځ پر ورځ مخ پر ډېرېدو دي چې پښتو یې پر وړاندې-واله -او-واکي هغه دود کړي دی، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پدرسالاری (مرد سالاری)، پدرسالار	پاتریرکال	پلارواکي، پلرواکي (نرواکي)، پلارواك (پلارواکې ټولنه)
مادرسالاری (زن سالاری)	ماتریرکات	موروواکي (ښځواکي)
مادرسالار	ماتریرکال	مورواك (موروواکې ټولنه)
ارباب _ خانسالاری	فیودالیزم	خانخاني، ځمکواکي
دیو انسالاری	بیروکراسي	میرزایواله
قبیله سالاری	ترایبالېزم	ټبرواکي، ټبرواله
جنگ سالاری	جنګ سالاري	جګړه ماري
زمین سالاری، جاګیرداري (پ)	فیودالیزم	ځمکواکي
پاتك سالاری		پاټکواکي
تفنگ سالاری	ټوپك سالاري	ټوپکواکي، ټوپکماري
تنظیم سالاری	تنظیم سالاری	تنظیمواکي،ګوندواکي
شایسته سالاری	-	وړتیا واکي
سرمایه سالاری (سرمایه سالار)	امپریالیزم	پانګواکی (پانګواك)
ارتش سالاری(نظامیگری)	ملیتاریزم	لښکرواله، پوځیواله
نظام سالاری	_	_
ارباب سالاری	اربستو کراسی	برواله _ برواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم سالاری	دېموکراسي	وګړواکي، ولسواکي
جهان سالاری (جهانبانی)	_	نړیواکي
خوان سالار	_	کورمشر، کالخوای
کاروان سالاری	_	ځارواني، جوپه مشري
کاروانسالار		ځاروان، جوپه مشر
سپه سالار (سپهبد)	فول جنرال	سترجنرال
سپه سالاري	_	ستر جنرالي

۲۳- په - ګاه - ګه - ګاهان او -کده روستاړو رغېدلي پارسي بېلنګونه (اشتقاقونه) ډېرې زړې او نوې بېلګې لري چې پښتو اېتېمولوجيك او لرغوني انډولونه يې ګت -دك-غالی-غاله-غل-غه-اوخل دي. مګر هرومرو يې يوازې همدغه توني (مكاني) او مهالي روستاړي ځای نيولای نه شي، بلكې- تون، -ستون،-ځ،ځای، -ځی،-جل، -چل او داسې نورېې هم انډول كېدای شي او يو نيم هم بېخي په يوه ساده ويي پښتو كېدای شي، لكه پرتګاه (ګړنګ). كله كله هم په هماغه پارسي بڼه منل كېږي. بشپړ ليكلړ په دې وروسته ډول وړاندې كېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
صبحګاه، صبحګاهان	سهار	سباوون
سحرګاه(ګه)	سحر ګه	شین ګهیځ، سباوون
بیګاه	بیګاه	بېګا
بنګاه	موسسه	سازمان
شامګاه	د ماښام وخت	ماښام مهال، لرمل
شامګاهی	_	ماښامي
بارګاه	بارګاه	دربار، درشل
ارګاه و بار ګاه	جاه و جلال	برم و پرتم
پیشګاه	حضور	پر وړاندې، په مخ کې
شهادتګاه	_	شهادتځای، بلهارځی
جولانګاه	میدان	(ځغل) ډګر
پایګاه	هډه	اډه
خوابګاه	لیلیه	شپېځای/ شپېځی
شبانګاه(شبانګاهی)	_	شومه دم (د شپې)
شب هنګام	_	شومه دم، په شپه کې، د شپې

(c) ketabton.com: The Digital Library

گاه و بیگاه		وخت ناوخت، گهيځ ومابنام
عبادتگاه(مزگت)	عبادتځای	مزدك
پرستشگاه	عبادتځای	مزدك
آزمونگاه	د ازموينې ځای	ازموينځی
آزمايشگاه	لابراتوار	ازمېښتځی
خلوتگاه	خلوتگاه	گوښه (ځی)
بازار گاه	د بازار ځای	بازار
بزمگاه	د خوښۍ ځای	بنډارځی
درگاه	درگاه	ور، درشل
رزمگاه (نبردگاه)	د جنگ ميدان	جگړه ځای، جنگغالی
مخفيگاه	د پټېدو ځای	پټونی، پيڅونی
کمينگاه	رر رر	رر رر
آرامگاه	مقبره	مړيستون، ارامځای
کشتار گاه (قتل گاه)	د وژلوځای	وژنځای، وژنځی
شکنجه گاه	د شکنجې ځای	شکنجه ځای، ځورځای
ايستگاه (ايستادگاه)	درېدځای	تمځی، تمځای
خرمنگاه	د درمند ځای	درمنځی، درمنځای، تلی
اقامتگاه (مقر)	د هستوگنې ځای	هوساينځی، مېشتځی، استوگنځی
اردوگاه(کمپ)	کمپ	پنډغالی
تعميرگاه	د ترميم ځای	سمونځی
تفرجگاه	استراحت ځای	هوساينځی، مېله ځای
تفريحگاه	رر	رر رر
رهايشگاه (استراحتگاه)	رر	رر رر
آسايشگاه	رر	رر رر
استراحت گاه	رر	رر رر
رهبانگاه	صومعه	سمڅ، مزدك، دير
باز داشتگاه	توقيف ځی	اړيځی ـ اړتون، ستنځی
نظرگاه	ـ	ليدټکی، ليد توگه
خرگاه	خرگاه	کېږدۍ، څمغېلی
باشگاه	نايټ کلب	شپه غالی، بنډارغالی
شير خوارگاه	شيدېخور	روتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرودگاه	دکښته کېدو میدان	هوایی ډګر
فروشگاه	فروشگاه	پلورنځی، پلورځای، پلورځی
شکارگاه	ښکارگاه	ښکارځی، ښکار غلی
دانشگاه	ـ	پوهنتون
درمانگاه	درملځی	درملځی
دادگاه	محکمه	نیاوځی، نیاوتون، نیاووالي
پرورشگاه	روزنځی	پالنځی
آموزشگاه	د زده کړې ځای، کورس	زده کړوځی
دستگاه	ـ	دستگاه، کارلوښی
لشکرگاه	لښکر گاه	لښکرکوټ
گره گاه	مقطع	منځی، ځلاري
شبانگاه	شپه	شومه دم، شپې مهال
بازیگاه	ستودیم	لوبغالی
پالشگاه	تصفیه خانه	چاڼځی
قرار گاه(گارنیزون)	قرارگاه	بولنتون
فراهمگاه	د ټولیدو ځاي	پنډ غالی، ټولنځی
کارگاه	کارځی	کارگاه
گذرگاه	گذرگاه	روده، لار، گودر
نمایشگاه	ـ	نندارتون
آرایشگاه	ـ	سینگارځی
گردشگاه	پارك	هوساځای، چکر ځای
گیچگاه	شقیقه	ټپك، ولېږنده
پرشگاه	ـ	ټوپ ځای، الوتځی
بتکده	بتخانه	بودتون
آتشکده	اتشکده	اورتون
خلوتکده	خلوتگاه	گوښه ځی
عشرتکده	د عشرت ځای	چړچه ځی، بنډارځی
ماتمکده	د غم ځای	ویرتون
جنون کده	دارالمجانین	لیونتون
دانشکده	ـ	پوهنځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژوهشکده	د څېړنې ځای	څېړنتون
مزگت	جومات	مزدك
محنتکده	-	زيار تون
اميدگاه	د اميد ځای	هيله ځای
پيشه گاه(کارگاه)	ورکشاپ	کارځای
هيچگاه	هېڅ وخت	هېڅکله
زيارتگاه	زيارتگاه	زيارت - زيارت ځی

۲۴- «-زار» يو بل پارسي توني روستاړی دی چې زياتره يولړ پخواني بېلنگونه ور پوری اړه لري، خو نوې بېلگی يې نه ليدل کېږي. پښتو انډولونه يې هر گوره راز راز راځي. کله ساده، مشتق، کله مرکب او کله په پور ښه، لکه: بازار، پيزار؛ پايزار، خو په هر ډول له آره پا افزار دی او پڼه، يا گاولې او موچنې مانا لري:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارزار	کارځی	جنگ ډگر، جنگغالی، مبارزه
لجنزار (دلدلزار)	لجنزار	پلنډې، بوښته، تمبنۍ
گلزار	گلزار	گلبڼ
کشتزار	پټی، فارم	کرونده
علفزار	دوښو پټی	وښيانه
شنزار	-	شگلنيزه، شگلوړه
سنگزار	-	کاڼيزه
شلنگزار	-	بوټيانه، ژاخ
بته زار	د بوټو پټی	بوټيانه، ژاخ
خار زار	د اغزو پټی	اغزيانه، ځوزيانه
مرغزار	مرغزار	مرغه، ورشو
چمنزار	چمنزار	چمن
گندمزار	د غنمو پټی	غنمگره
شاليزار(برنج زار)	د شولو پټی	شولگره
نيزار	نيزار	درگه
ريگزار (شنزار)	ريگزار	شگلنه ځمکه، شگلوړه
جنگلزار	ځنگلزار	ځنگل (سيمه)، خاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوره زار	شوره زار	ښوره ماغه، ځلوبی
بازار	-	بازار
بېزار	-	بېزار
گندنا زار (گندنه زار)	د گندنې پټی	گندنگره، پیازکگره
سبزه زار	کبل زار	مرغه، چمن،ورشو
لاله زار	لاله زار	غاټویانه

۲۵- د «-پر» په مختاړی پارسي بېلنگونه د نورو ډېرو وییونو غوندې ټکي پر ټکي او روان پښتو کېدای نه شي، بلکې پښتو یې پر وړاندې زیاتره روستاړي والا بېلنگونه لري، د ساري په توگه له «درکوه های پر برف زندگی مشکل است» «له واورو نه په ډکو غرونو کې ژوند گران دی» وژباړو، له پښتو سره اړخ نه لگوي او که یی (په واورینو غرونو کې ژوند گران دی) وژباړو، نو سمه روانه پښتو ترې جوړېږي. یا (له برکت څخه په ډک کال کې) او (په برکتي کال کې):

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پربرف	له واورو نه ډک	واورين
پرشکوه	له پر تمه ډک	پرتمين
پرکیف	له کیفه ډک	خوندور، په زړه پورې
پرتلاش	کوششي	هڅاند، زیارکښ
پرصدا	-	ځوږن، اوځار
پرسروصدا	له غږوغوږه ډک	ځوږور
پر آوازه (بلند اوازه)	-	نومور، نوماند، نومیال
پرمزه	له خونده ډک	خوندور
پرنیرو (پرقوت)	له قوته ډک	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
پردل	شجاع	زړور
پرشور	له شوره ډک	ځوږور، ځوږند
پرکار (پرزحمت)	فعال	ډېرکاری، زیارکښ، هڅاند
پر مسؤولیت	له مسؤولیته ډک	ډېر پازیز، ډېر پازوال
پرگل	له ختو څخه ډک	ککړ، چکړ، ختن
پرگل	له گلو څخه ډک	گلالی،گلبڼ، گلورين
پراشك	له اوښکو ډک	اوښلن
پرغرور	له غروره ډک	ویاړن، ښاځن
پرجوش	له جوشه ډک	مست،اېشند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخروش	له خروشه ډك	ځوږور، ځوږند
پرجوش وخروش	له جوش و خروش نه ډك	ځوږنده او خروښنده
پرزرق وبرق	له جل وبله ډك	ځلبلي، جلبلي
پرفیض (پرمنفعت)	له گټې نه ډك	گټور ـ سودمن
پرنفوس (شهر)	له نفوسو نه ډك	گڼ یا ډېر مېشتی (ښار)
پرخور (پرخوار)	ډېر خوړونکی	ډېرخور، نسور، نسواند ، خوراند
پرخوری	ډېر خوړل	ډېرخوري، نسواندي
پرگو(ی)	ډېر غږېدونکی	خبرلوڅ، ویند ، گپاوو
پرگویی	ډېره غږېدا	خبرلوڅي
پرحرف	ډېرغږېدونکی	خبرلوڅ، اپلتند
پرحرفی	ډېری خبرې	خبرلوڅي
پرچین	له گونځوډك	گونځن، کوت،گونځې گونځې
پرجفا	له جفا ډك	گرگر،زورگر، سرزور(ـی)
پردل	ـ	زړور، زړن
پرگر	پاراگراف	ټوکر (لیك)
پرچانه	ډېر غږېدونکی	اپلتند ،گپاوو
پردماغ	کبرجن	پېسمن، دماغي، غاور
پردور	لرې (ډېر)	لرې، لرواټی
پر درد سر	له سر خوږه ډك	ستونزمن، سرخوږن
پردوام	دوام دار	پاینده، پایښتي، ډېر پایه
پر آب	له اوبو څخه ډك	لوندخیشت، اوبلن
پرافتخار (افتخارآمېز)	له ویاړه ډك	ویاړن، ویاړلی
پرباد	له بادو ډك	بادگین
پربار	له باره ډك	باري، بېبرور، ښېراز
پرمیوه	له مېوو نه ډك	مېوه ور،خولخوندور،خولخوندی
پربرکت	له برکته نه ډك	برکتي
پرجنجال	له جنجاله ډك	جنجالي، شخړیز
پربهره	له گټې نه ډك	گټور، سودمن
پرتپش	له تپشه ډك	هڅند ، هڅاند
پرتجربه	له تجربې نه ډك	ازمایلی،ازمېښتکار،ازمېښتوالا
پرخواب	له خوابه نه ډك	خوبې، خوبن، خوبجن
پر درد	له درده ډك	دردوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پررنگ	له رنگه ډك	ډېر رنگی
پررو	له مخه ډك	سپین سترگی
پر زور	له زور نه ډك	زورور، سرزوری
رشیر	له شودو نه ډك	پیوره (غوا)
پرشیب	_	ناهوار
پرغوغا	له غوغا نه ډك	نارام، غوغایی، ځوږن
پرمدعا	_	باتور، لوړ ربېی
پرمعنی	معنادار	ماناوال
پرفسون	له افسونه ډك	اوسونگر،کوډگر
پرفشار	له فشار نه ډك	ترینگلی، ترینگ
پرکین	له کینې نه ډك	رخن، اوښکینی
پرمایه	له ارزښته ډك	ارزښتناك، ارزښتمن، بډای
پرمغز	له مغزو نه ډك	ډېر مغزی
پرنگار	له نقشه ډك	انځورن، انځوریز
پرنقش	رر	رر رر
پرواضح	له څرگندتیا نه ډك	څرگند، جوت،اوڅار، ډاگیز
پروسعت	له پراختیا ډك	پراخ، وېړ،ارت وبیرت
پرتحرك	له تحرکه ډك	خوځند
پرنور	له نوره ډك	روښان، رڼا، روڼ
پرطنین	له طنینه ډك	ځوږور، ځوږند، انگازور
پرآوازه	له اوازی نه ډك	رر رر رر
پرماجرآ	له ماجرا نه ډك	ماجرایی، غرغره یي، لنډغر
پرتلاش	له تلاش څخه ډك	هڅند، هڅاند
پرازقهرمانی	له قهرمانی نه ډك	ستر اتل

۲۶- په - پیش مختاړی پارسي ببلنگونه (مشتقات) هم کله کله پښتو ژباړونکی له ستونزو سره مخامخوي او سم انډولونه ورته پیدا کولای نه شي. ځکه په ښکاره ډول د - پیش پښتو انډول (وړاندی) دی، مگر کېدای شي (ـمخ) یې هم تشه ډکه کړي او یا یې بل راز یا ساده انډولونه ځای ونیسي، که نه بیا یې په پوره ښه را اخېستل هم کومه گناه نه بلل کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشنهاد	تجویز (پ)	وړاندیز
پیشکی	-	پیشکي
پیش پا افتاده	خوشې، بېکاره	ناپاموړ، پاموتی
پیشدامن		خوابنې
پیشوند (پیشاوند)	شاوندی	مختاړی
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، سرغندوی، سرلاری
پیش آهنگ (پیش قراول)	پېش آهنگ	رر رر
پیشوا	پېشوا	بومیا، سرغندوی
(در) پیشواز	-	(د-په) هرکلي، درشل (کې)
پیشتاز	-	مخکښ، سرکښ، پرمخیونی، سرلاری
پیش آمد	رفتار	چلند
پیش قدم	پېش قدم	مخکښ
پیش قدمی	-	مخکېوالی
پیش خور	پېشخور	مخخوری، مهینه خوری
پیش خوری	-	مخخوري
پیش قبض	پېش قبضه	ستوه (لکه کټوه)
پیش کش	پېشکش	وړاندیز
پیشدستی	پېشدستي	مخکېوالی، وړاندېوالی
پیشانی	وچولی	تندی، ټنډه، وچولی
پیشاب	-	متیازې، مېتیازې
پیشتاز	-	رر رر
پیشاپیش	-	مخکې مخکې، ترټولو مخکې
پیش اطاقی (پیپش خانه)	-	مخ کوټه، مخنۍ کوټه
پیش آمد	برخورد	(چال) چلند
پیشآمده گی	-	مخکېوالی ـ وړاندېوالی، مخ ډډون
پیش انداز (دسترخوان)	-	کوندری، کوبی، ثمړ، ثمړی
پیش بند (ـگیر)	پېش بند	مخبند
پیشقاب	پېشکاب	غاب، کاب
پیشباز	-	هرکلی
پیشبرد	پېشبرد	پرمخ وړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش برگ (نو)	_	غوټۍ
پیش بها	بیعانه	بیانه
پیش بین	پېشبین	مخوینی
پیشبینی	پېشبیني	مخویني
پیش پاس (نو)	_	مخنیو
پیش پرداخت	_	پیشکي
پیشتاب	تفنگچه	ټوپکی، تمانچه
پیش تخته	_	څنباك مېز، څنباك ونج
پیشتر	_	مخکې، له مخه
پیش جنگ	_	مخجنگی، سرجنگیالی
پیش خدمت	پېش خدمت	نوکر، مزدور، چوپړی، چپړاسي
پیش خوان	_	څنباك مېز، څنباکونج
پیشداد	_	قانون ساز
پیشداد یان	_	مخینان (لومړنۍ آریاني شاهي کورنۍ او شاهان)
پیشدآوري	پیش قضاوت	مخورمند
پیش دار	مقدمة الجیش	سرلښکر
پیش درآمد	ساختي (پ)	مخکنی ساز، اوورتیورې
پیش رس	مخکې رسېدونکی	مهینه (مینه...)
پیشرفت	_	پرمختگ
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، مخیونی
پیش رونده	وړاندې تلونکی	پرمختلونی
پیش روی	پېش روی	وړاندې تگ، پرمختگ
پیش سینه	_	ټټر (د کمیس د ټټربرخه)
پیش فروش	_	سلم، مخپلور
پیش فنگ	_	ټوپك تیار!
پیش قراول	_	سرلښکر، نظام قراول
پیش قطار	مخکې قطار	سرلښکر
پیش کار	_	لارښود، مشر
پیش کرایه	_	پېشکي کرایه
پیشگام	پېشقدم	مخکښ، سرکښ، مخیونی
پیش گفتار	مقدمه	مخنۍ خبرې، سریزه، پیلیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش گفته	مخکې ویل شوی	نوموړی، یادشوی
پیشگو	اټکل کوونکی	مخویند، وړاندویاند
پیش گویی پیش گویی (پ)		وړاندویینه، اټکل
پیشگیری (جلوگیری)	_	مخنیوی
پیش لنگی (پېش دامن)	_	پېشبند، مخبند
پیش مزد	_	پېشکي لاسباړه
پیش نرفتنی	ناممکن	ناشونی
پیش نما(پیش امام)	پېش امام	امام
پیش نویس (مسوده)	مسوده	لمېسه
پیشه	کسب دنده	ورهڼه
پیشه ور	کسبکار	لاسکاری،کسبگر، ورهڼگر
پیشی	سبقت	مخکېوالی
پیشیاب	_	مختیاری، چمتو
پیشیار	_	متیازې، مېتیازنۍ
پیشیاره	_	پتنوس
پیشین	قبلی	پخوانی، مخکینی
پیشینه	سابقه	مخکینی، سربل، مخینه
پیشینه دار	سابقه دار (جرمی)	مخینه وال
پیشیان	اسلاف	مخینان، پخواني (پلرونه او نیکونه)
پیش از پیش	_	مخکې له مخکې، وار له واره
پیش برآمده		مخ (ته را) وتی
پیش بر آمده گی	_	مخ (ته را) وتنه

۲۷- په - با ، **مختاړی** پارسي ستاینومونه او کړولونه (صفات او قیود) ځینې پښتو ژباړونکي په هماغه آره بڼه را پوروي او کله یې ډېر بې خونده را ژباړي، بې له دې چې له ګړنۍ پښتو مرسته وغواړي او روستاړي والا انډولونه ورته پیدا کړي، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باایمان	ایماندار	مېړه، میړنی
باابتکار	ابتکار لرونکی	نوچاری، نوښتگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

باآب ورنگ	_	ځلبلي، ځلاند ، پسوللی، ښکلی، ګلالی
با آب وتاب	_	پتمن، په زړه پورې، په پت وعزت
بااراده	اراده لرونکی	هوډمن
بااساس	اساسی	بنسټیز
با اطلاع (باخبر)	خبر لرونکی	خبر، خبراتر
باانضباط	_	ټینګ موټی
بابرکت	برکت لرونکی	برکتي، له برکت سره
باپشتکار	_	کارند ، زیارکښ، ډېرکاری
باحوصله	حوصله لرونکی	پېڅیالی، زغمناك
بااتفاق	اتفاق لرونکی	یوموټی، یولاسی
باارزش	ارزښت لرونکی	ارزښتمن، ارزښتناک
باتجربه	تجربه لرونکی	ازمېښتکار، ازمېښت والا
باخبر	باخبر	خبردار، خبر
باخرد	عاقل	پوه، ویښیار
بادرد	بادرده	دردمن
بادرد ورنج	په دردوکړاو	دردمن او رنځن
بااخلاق	خوش اخلاق	نېکخویه
باسواد	باسواد	لیکلوستی، لوستی
بارحم	رحم لرونکی	زړه سواند ، لورین، لوراند
باشرف	شریف	پتیال (-ی) ، پتمن
باشرم	شرم لرونکی	شرمناك
باحیا	باحیا	حیاناك، ماتمخی
باسرشته	_	سمبالوونکی، پاك کاری
باسلیقه	سلیقه والا	خورزونی، خورمنځی
باشهامت	شهامت لرونکی	مېړنی، مېړه، مېړانې والا
باشکوه	له شوکته ډك	شاندار، پرتمین، برمیال، ستر
باصفا	_	سپېڅلی، پاکزړی
باعاطفه	عاطفه لرونکی	مهربان، لورین، لوراند
باعظمت	شاندار	ستر، پرتمین، برمیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

باغیرت	باغیرته	غیرتی، مېړه، مېړنی
باکروفر	دبدبه لرونکی	په دب وغپ، له برم وپرتم سره
باکمال	دکمال خاوند	تکړه، کمال والا، رسېدلی، وتلی
بامعرفت	معرفت لرونکی	پوه، پېژندوی
بانقاب	نقاب لرونکی	مخپټی
باوجود	باوجود	له - سره سره، سره له -
باوصف	رر رر	رر رر
باوفا	باوفا	وفا لرونکی، پالیال
باوقار	دوقار خاوند	پتمن، درون
باعزت	د عزت خاوند	رر
باهم	(سره) یوځای	ګډ، یو له بله، وبله، ځبله
بایکدیگر	رر رر	رر رر
باهمت	باهمته	مېړنی، همتناك
باهوش	عاقل	وینې، وینبیار
باعشق و علاقه	د عشق او علاقی خاوند	لېوال، مینه وال
بانزاکت	بانزاکته	نزاکت والا
بامزه	مزه لرونکی	خوندور، خورمنی
بالذت	رر رر	رر رر
باتدبیر	دتدبیر خاوند	پوه، ځیرك
باتربیه	د تربیې خاوند	روزلی، پوولی، دودیال

۲۸ - په – ګزار او - ګذار "د ترسره کولو" او پرېښوولو په جاج جوړ شوي او جوړېدونکي پارسي بېلګونه په پښتو کې ښېخي پر بل ډول بېلګونو اوړي . دا چې دغه دواړه روستاړي یوه مانا او یو راز چار نه لري، نو په کار دي، پښتو ژباړونکي یې هم دغه توپیر په پام کې ونیسي. د ساري په توګه نمازګزار لمونځغاړی وژباړي او نمازګذار بیلمانځه. ځینې نو کاري پارسي ژبي لیکوال هم دغه دواړه روستاړي سره ګډوي او یو د بل پرځای یې کاروي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
قانون ګذار	_	دوی رغاند، قانوساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت گزار	شرعی اجراکوونکی	شرعي قانوساز
نمازگزار	لمونځ کوونکی	لمونځغاړی
نمازگذار	لمونځ نه کوونکی	بیلمانځه
سپاسگزار، منت دار	منت بار	پاسللی، منندوی
شکرگزار	رر رر	رر رر
منت گزار	رر رر	رر رر
منت گذار	احسان ایښوونکی	پاسلونی
امانت گذار		امانت اېږند
خراج گزار	خراج ورکوونکی	کلنگوړی، خراج وړی
باج گزار	باج ورکوونکی	رر رر
احترام گزار	احترام کوونکی	درناوند ، درناوگر
ارج گذار	ارزښت ورکوونکی	رر رر
تاجگذار	تاج ایښونکی	خول اېږند ، خول اېښواند
تاریخ گزار	تاریخ لیکونکی	پېښلیکوال
کارگزار	کارکوونکی	کارمند ، کارکړند
آهنگذار	د وسپنی ټینگونکی	وسپنټینگی
بیمه گزار	بیمه ورکوونکی	بیمه والا
پایه - بنیان - اساس گذار	بنسټ ایښودونکی	بنسټوال، بنسټگر
خبر گزار(- رسان)	خبر رسوونکی	خبریال، خبررساند
- ي	خبر رسونه	خبري
برگزار(کردن)	دایرکول	دایر- جوړ(ول)
حق گزار	حق ادا کوونکی	ځارنوال، رښتیاپال
مین (ماین) گذار	ماین اېښوونکی	ماین اېږند
فروگذار	پرېښوول	له پامه غورځول
دورهٔ گذار	عبوري (دوره)	لنډ مهال (پړاو)
واگذار (کردن)		ورپرېښوول، ورلېږدول
_(فروگذاشت)	پرېښونه	ناغېړي، پرېښنه
سخنگزار	خبری کوونکی	ویناوال
سرمایه گذاری	د پانگی اچونه	پانگ اچونه، پانگونه
نقطه گذاری	ټکي اېښوونه	لیکنښه، لیکنښې

۲۹ - په - هم - مختاړي جوړ ښتونه هم له هغو ښېلنگونو څخه نه دي چې گوندې یوازې په پارسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړه لري. پښتو د (همزولی) او (همغاړی) غوندې هم لږ و ډیر ورته بېلګې لري او په دې توګه ورته په لاسي او قیاسي توګه نوره هم پراختیا ورکولای شو. لکه همرنګ یا همرنګی، هم مهالی(همزمان)، هم ځېلی (همنوع)... مګر ځینې پارسي هغه کېدای شي، پر نورو انډولونو پښتو شي، لکه همسایه د ګاونډي، همزیستی (ګډ ژوند)، همنوا (همغاړی)، هم آهنګي(همغږی)، همراه (مل، ملګری، همدیګر (یوله بله، وبله، ځبله)، همدرد (خوا خوږی)، همدست (یولاسی)، همزبان (هم ژبی، یوه خوله)، همدل (یوزړی)، همصنف یا همصنی (ټولګیوال)، هم قلعه (کلیوال)، مګر همشهری پر ښاروال ځکه نه شي اړول کېدای چې یوه اداري نومونه منل شوې ده،. نو همښاری یې انډول کېدای شي، نورې بېلګې:

کره پښتو	ناکره پښتو	پارسي
سنګر مل، هممورچلی	همسنګر(ی)	همسنګر (همرزم) ـ
تل، همیشه	ـ	همواره، هماره
همارزی	یوشان ارزښت لرونکی	هم ارز
همغاړی، غېږ پرغېږ	ـ	هم آغوش
همکوټه، همخونی	هم اتاقی	هم اتاق
همکوری، ګډکوری، همخونی	ـ	هم خانه
یو ډول، یورنګ، ورته	یوشان	همانند
هم اواز، هم غږی	ـ	هم آواز (همصدا)
همغږی	ـ	هم آهنګ
هم لوبی	ـ	هم باز
خواخوږی	همدرد (پ)	همدرد
همګامی، همیونی	ملګری	همګام
همبنډاری	هم مجلسی	هم مجلس
هم بنډار(ی)	هم بزم	هم بزم
همبستر(ی)	ـ	هم بستر
پیوستون	همبستګی، سره نښتون	همبستګی
مل، همیونی	ـ	همپا
انډیوال، همپوړی، همپوړی، همځنګ	همپایه	همپایه (هم ترازو)
مرستی، ملګری(همکاری)	ـ	هم پشت
همپیاله	همپیاله	همپیاله (هم پیک)
همدندی، همپازی	ـ	هم پیشه

هم پیمان	هم پیمان	همتړونی، همژمنی
هم جنس	هم جنس	همنوری
هموزن	هموزنه	همتولی
همجوار	همسایه	گاونډی، چموال، کندیوال
هم چشم	ـ	سیال، جوگه، بډ
هم خواب	هم خواب	همبستر(ی)
همدم	همدم	ملگری،انډیوال
همقوم (همتبار)	ـ	همټبری
همزبان	ـ	همژبی
همدین ـ همکیش	ـ	همدینی، همکېښتی
همراز	همراز	خوالو، خوالگر
همخون (هم نژاد، هم عرق)		هموینی، گډوینی
هم رای (همفکر)	ـ	هم سندی، هم اندی
هم رنگ	یوشان	همرنگ(ی) ، یورنگی
همروزگار(همعصر)	معاصر	هم مهالی، همپېر(ی)
همزاد	ـ	همزولی
همسال	ـ	همزولی
همسان	ـ	ورته، یورنگ، همرنگ
همسایه	همسایه، گوانډی	گاونډی، کډوال
همسو (همگرا)		هملوری، همموخی
همسود	کامنلویلت	همگټي(هېوادونه)
همزبان، همنژاد (همتار)		همژبی، همتوکمی
هم سبق (همدرس)	همصنفی	هملوستی، ټولگیوال
هم سخن	ـ	یو(ه) خوله، همسندی
هم میهن - هموطن (وطندار)		هم هېوادی، هېوادوال
همسر	همسر	مېړه، ښځه، میرمن
همسفر	همسفر	لارمل، ملگری، همیونی
همراه	ملگری	مل، هملاری
هم سن ـ	همسنه	همزولی، هم منگی
هم سنگ (همتا)	ـ	همتولی، همپوړی، همپوړی، همځنگ
هم شکل	هم شکل	هم جوله، همډولی، همرنگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم صحبت	همصحبت	هم خبری، همګپی
همشیره	خور	خور، خوری (نرسه)
هم عقیده	هم عقیده	همګروهی
هم قطار	هم قطار، هم مسلکی	انډیوال، همغاړی، همځانګی
همکار	ـ	همکار(ی)
هم کاسه (همخوراك)	ـ	همکاسه، همکوبی
هم کفو	ـ	ساری، سیال، ګور
هم مکتب	د مکتب ملګري	ښوونځیوال
هم نام	سمنامی	همنامی، همنومی
هم نرخ	ـ	همنرخی، یونرخی
همنشین	همنشین	انډیوال، ګاونډی، سره ناست (پاست)
هموار	اوار	هوار

۳۰ - په مختاړي یامخکړ- باز پخواني او نوي پارسي ببلنګونه هم کوم کمی نه لري. د دغه مختاړي انګریزي انډول (ري-)، الماني یې (ویدر) او پښتو یې (بیا -) دی. پښتو (بیا موندل) د دری (باز یافتن) ډیر پخوانی انډول بلل کېږي او په دې توګه ورته په نورو کړونو (فعلونو) کې دودور کولای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باز خواست	باز خاست	پوښتنه، ګرویږنه
بازپس	دوباره	له سره، بیرته
باز پرس	پوښتنه	پلټنه ، څېړنه
باز رسان	مفتش	پلټونکی، څارونکی
بازساز	جوړوونکی	بیا رغاند
بازسازی	بیا جوړونه	بیا رغاونه، بیا رغاو
بازګو	ـ	بیاویونکی، بیاویلی
بازګویی	ـ	بیاویېنه
باز تاب (بازتابنده)	انعکاس	ځلښت، غبرګون
باز یاب	موندونکی	بیاموندی
بازیابی	موندنه	بیاموندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازگشت (باز گرد)	بیرته راگرځېدل	راستنېدنه، (بیرته) راتگ
بازمان	ـ	شنشوب (رسوب)
باز آورد (ره آورد)	سوغات	ډالۍ، یادنښه
بازبین	تفنیش، مفتش	پلټونکی، څارند
باز بینی	تفتیش	پلټنه، څارنه
بازنگری	تجدید نظر	نوې کتنه، بیا کتنه
باز پسین	اخرین	وروستنی
بازپیچ	ـ	ټال
بازتابش	انعکاس	ځلېدنه، برېښېدنه
بازجو	ـ	گروېږند
باز خرید	بیا اخېستل	یرغمل بیه، بونگه
باز دار	ـ	باز لرونکی، بازساتی
بازداشت، بازداری	گرفتاری	نیونه، نیونگ
باز داشتگاه	خواله جات (پ)، توقیف	اړیځی، ستناوځ
باز دم	بیرته سا ایستنه	سا اېستنه، سااخېستنه، دمه
باز ده	ـ	گټور
بازدید	ملاقات	لیدنه، کتنه، لیده کاته
باز پرداخت	ـ	بیا اداینه
باز مانده (بازمان)	ـ	پاتشونی، وروسته پاتې، ژوندی پاتې
باز کرد	ـ	پرانېسته، (بانکي حساب)
باز گیری	ـ	غوښتنه، غوښنلیك
باز رس	ـ	څارند، پلټونکی
بازرسی	غورسی	څارنه، پلټنه
باز جو (باز جویی)	ـ	پلټونکی، (گروېږنه) پلټنه
باز گونه	ـ	بد مرغ، بدمرغه، بدبخت
باز نویس	ـ	بیا لمېسی
باز نشسته	متقاعد	کورناست
بازیافت	بیرته لاس ته راوړنه	بیا اخېسته، بیرته اخیستل، بیا موندنه
باز نشسته گی	تقاعد	کورناسته، کورناستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازستانی	ـ	بیرته اخېستنه

۳۱- په- ار روستاړي رغېدونکي پارسي کړنومونه په اوسنیو ایراني نیولوجېزمونو کې مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

گرفتار	ـ	ښکېل، نیولی، بندي
رفتار	رفتار	تگ، یون، کړه وړه، چلند
گفتار	خبرې	وینا، گړهار
ویراستار، پیراستار	سموونکی	سمیال
نوشتار	لیکل	لیکنه، کښنه
ساختار	جوړونه	رغاو، رغاونه، جوړښت، اډانه
کشتار	قتل، وژنه	ټولوژنه، ټول وژله، چړاو
کردار	کردار	کړه وړه، کړن
پرستار	پرستار(ـه)	ووړپال، ناروغپال
جستار	لټونه	لټون، پلټون، پلټنه
خواستار	خواهش کوونکی	غوښتونکی، هیله من
خریدار	اخېستونکی	پېرونکی، پېرند
شنیدار(شنیداری)	اورېدنه(سمعي)	اورېدن(اوریز)

۳۱ - په - وش، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مهوش	ـ	سپوږوزمه، سپوږمۍ مخی
سیاوش	ـ	توروزمه، تور ارغوش
پریوش	د ښا پېرۍ غوندې	ښاپېرۍ (وزمه)
لاله وش	ـ	غاټووزمه، لاله رنگ
دیوش(دیوفش)	د دېو غوندې	دېووزمه

۳۲ - په گون، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گندم گون (سبزه)	-	غنمرنگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاله گون (لاله رنگ)	د غاټول غوندې	لاله رنګ
سیمگون	-	زرین
قیرگون	دقیر په شان	قیر رنګه، تورتپلی، توتپی
شبگون	د شپې غوندې	توره تیاره، تورتم
میگون	د شرابو په رنګ	می رنګه
همگون(هم مانند)	_	ورته، همرنګ(ی)
نیلگون (نیلفام)	-	د نیل غوندې شین، نیلي، وودي
لعل گون (لعل فام)	دلال په شان	لال وزمه
گلگون (گلفام)	د ګل په رنګ	ګلرنګ
آسمانگون	د اسمان په رنګ	شین، اسماني
آبگون	د اوبو په رنګ	شین بخن
سرخ گون(سرخ فام)	تك سور	سور بخن، سوررنګی

۳۳- په - مانند ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مارمانند	د مارغوندې	مارډوله
در مانند	د مرغلرې غوندې	مرغلین
موم مانند	د مومو غوندې	موم وزمه
لعل مانند	دلال غوندې	لال وزمه
کر مانند	د کوڼ غوندې	کڼ هوڅ، غوږدروندی

۳۴ - په - آسا ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دود آسا	د دود په شان	لکه دود ، دود وزمه، لوغړن
دل آسا	د لاسا	خواږولی، پوخلا ، هوسا
سیل آسا	د سیلاو غوندی	نیز وزمه
برق آسا	د بریښنا په شان	لکه بریښنا ، بریښنا وزمه
نوبت وار(نوبتی، متناوب)	نوبتي	واریز، په واریز ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵- په - وار، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرزانه وار	-	پوهيالانه
پروانه وار	پتنگ	وزمه
خانه وار	-	کورنۍ، کورنيز، کورسر
فصل وار	-	پرهرکښت، هرکښته، موسمي
ماهوار	مياشتيز(پ)	مياشتنی، مياشتينی
پيداوار	-	پيداوار
برادروار	د ورور په څېر	لکه ورور، وروروگلويز، ورورانه
قهرمان وار	-	اتلانه، اتلوزمه
بزرگوار	-	ستر، پياوړی
هفته وار	هفته يي	اوونيز، هره اوونۍ، اوونۍ پر اوونۍ
اميدوار	د کانديد په مانا(پ)	هيله من
پريوار	د ښاپيرۍ غوندې	لکه ښاپېرۍ، ښاپېرۍ وزمه
مردانه وار	د نارينه په شان	په مېړانه، مېړه وزمه
ديوانه وار	د لېوني په شان	لکه لېونی، لېونډوله
طوطی وار	د طوطي غوندې	لکه توتي، توتي وزمه
سراسيمه وار	پرېشان	ارور ترور
سوگوار	ماتم کوونکی	ويرن، ويرمن، ويرژلی
سزاوار	-	وړند(ـه)
سبزه وار	-	شينډنډ
راهوار	-	اراميونی، يرغه
مرده وار	لکه مړی	مړزگه، مړوزمه،غونجا
شيروار	شيروار	منداټو-غړکه-ځی(کول-وهل)
شاهوار(شاهانه)	-	شاهانه

۳۶- په - مرد سره رغېدلي پارسي تړنگونه (ترکيبونه)، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ابر مرد	ابر مرد	زبروگړه، سترمېړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیر مرد	د زمري غوندې سړی	زمريالی، زمريال، زمری
دانشی	مرد پوه	مېړه، پوهيال
دادمرد	سخي	لوی‌لاسی، بښاوو، پراخلاسی
آزاد مرد	ـ	ازاد لوښی
جوانمرد	ځوانمرد	ځوان (لوښی)، ښه ځوان، مېړه
دولت مرد (مدار)	دولتي	چارواك

۳۷- په - يار رغېدلي پارسي تړنگونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
هوشيار	هوښيار	ويښيار
شهريار	شهريار	ټولواك، واکمن
دستيار	دستيار	مرستيال، مرستی
استاد يار	داستاد مرستيال	پوهندوی، پوهنوال
دانش يار	استاد ، پوهنيار	پوهنيار، پوهنمل
هنريار	ـ	هنرمل
خدايار	ـ	خدای دوست، خدايمل

۳۸- په - کرد ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
عمل کرد	عمل کول، د کاراجرا	کارکړن، پرځايکړه
کارکرد	رر	رر رر
ياد کرد	يادوبود	يادونه، يادنمانځنه
باز کرد	افتتاح	پرانېسته
پيکرد	ـ	پسې کړن
راه کرد	ـ	کړنلار، کارتوگه

۳۹- په - اگين، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درداگين	له درد ډك	دردناك
زهر اگين	له زهر و ډك	زهرجن، زهرژلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهمگین	له بوږنه ډك	بوږنوړی، بوږند
شرمگین	له شرمه ډك	شرمناك
غمگین	غمگین	غمجن، خواشینی، ویرژلی
آبگین	ـ	اوبلن، نری
نمگین (پرنم)	ـ	نمجن، زیمجن
خشمگین	قهرکوونکی	قهرژلی، قارجن، ځاځمن
میانگین	وسطی	منځنی

۴۰- په - پذیر، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
امکان پذیر	امکان لرونکی	کېدونکی، کېدونی، شونی
انعطاف پذیر	انعطاف منونکی	نرم، نرمښت منی
آشتی پذیر	ـ	پوخلا کېدونی، پوخلاینوړ
آسیب پذیر	حساس	زیانمنی
تغیر پذیر	تغیر منونکی	اوښتونکی، ونجېدونکی، ونجوړ
تاثیر ـ اثر پذیر	تاثیر منونکی	اغېزمنی
جبران ناپذیر	نه جبرانېدونکی	ناسکیندی
خلل پذیر	خلل موندونکی	زیانېدونکی
خلل ناپذیر	خلل نه منونکی	زیان نه منونکی، نازیانمنی
برگشت پذیر	ـ	شاتگی
برگشت ناپذیر	ـ	نه ستنېدونکی، نا پر شا تلونی
شکست ناپذیر	ماتی نه خوړونکی	ناماتی
انکار نا پذیر	انکار نه منونکی	نا نټی، نانټوړ، نانټیاله

۴۱- په - نما، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
انگشت نما	انگشت نما	گوت لکی، اوخار، رسوا
خودنما	خود نما	ځانښکاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرد نما	–	ژیړبخن
مرمر نما	د مرمروغوندې	مرمروزمه
نخ نما	–	تارښکاری، تاروزمه
قطب نما	قطب نما ، قبله نما	شمالښود ، قبله ښود
گندم نما	–	غنمرنگ، غنمښود
دورنما	دورنما	لرلید
خوشنما	ښه ښکارېدونکی	ښکلی، ښه اېسی
قدنما	قدنما	ځان هېنداره
رونما	برجسته نما ، جوت ښود	مخرونې (ناوې)
تمام نما	–	ټول ښکاری
طاق نما	–	تاخچه وزمه
جهان نما	جهان نما	نړۍ ښود
آبنما	–	اوبرنگ، اوبښکاری، شینوبره
مسلمان نما	مسلمان نما	مسلمان ډوله
طوفان نما	–	توپان وزمه
بدنما	بد ښکاره کېدونکی	بدرنگ، بداېسی
آردنما (آردی)	د اوړو په شان	اوړه وزمه
بادنما	د باد په رنگ	توند ،گړندی، باد مېچ
شتاب نما	–	هودو گراف، هودو مېتر چټک مېچ
شب نما	–	بلینډه، بلاند
پیش نما	پېش امام	امام

۴۲- په - بر ، چې د وړنگ، کښنگ او لېږد جاج ښندي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پیغمبر - پیامبر	پېغمبر	استازی، ځری
مسافر بر	مساپروړونکی	سپرلۍ لېږدی، سپرلیز (گاډی، الوتکه)
رهبر	رهبر	سرلاری، لارښود ، مشر، سرغندوی
دربر	شامل	رانغښتونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنجبر	رنځ وړونکی	زیار کښ، ربړیالی
باربر	باروړونکی	باري، پنډي، پلنډي
فرمانبر	_	فرمانوړی، ورمندوړی
چاییر	چای بر	چای اېشی،چای جوش
امر بر	_	(دوتري) ډاګی
دلبر	زړه وړونکی	مینه، مینه وړی
سیمین بر	_	سپین غېږی
سیل بر	_	توی، خوړ، لګړ

۴۳- په _ مان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ساختمان	جوړونه	وداني، رغاونه، جوړښت
خانمان	_	کورنۍ، کهول
دودمان	_	رر رر
سازمان	_	سازمان
زایمان	ولادت	لنګوال، لنګون، زېږون

۴۴- په - دان یا - دانی د تونی او لوښني روستاړي په توګه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګلدان، ګلدانی	ګلدان	کونډاله، کوکنۍ
آتشدان (دیګدان)	_	اورغالی، نغری
قهرمان	قهرمان	اتل
زهدان	زهدان	زېلانځ، ګڼنی
سنګدان	_	شا ټېنګه
قندانی(قندان)	قندانۍ	خوږنۍ
شکردان	رر	رر
چمدان(جامه دان)	بکس، سوټ کېس(پ)	چمدان
قلم دان	_	قلم دان
جز دان	همیانۍ	جیبی کتاب، بټوه، مشلیکی
سرمه دانی		رنجړومه
سګرت دانی	سګرت دانی	سګرتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاکسترداني	خاکسترداني	ایرنۍ
خمیر دان(ـی)	ـ	کولپي
بایسکل داني	ـ	دوڅرخنۍ
شمعدان (ـی)	ـ	ماردنګۍ
میوه داني	میوه داني	میوه نۍ
چتري داني		چترنۍ
شاشدان		پوکنۍ، متیازنۍ
تفداني	تفداني	توکنۍ
تخمدان (شیردان)	ـ	زېلانځ، ګب
یخدان	یخدان	یخنۍ، لوی وسپنیزبکس
ناوه دان	ناوه	تره، ترۍ، خمڅۍ
آبدان	آبدان	اوبنۍ
زنخدان	شانه دان	ږمنځنۍ

۴۵- په - باف، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګلیم باف	ټغر او بدونکی	چلګر، کنډوال، پېښور
پشمینه ـ پشم باف ـ	-	وړۍ اوبی
قالین باف	قالین اوبدونکی	غالۍ اوبی
بور یا باف	پوزی جوړوونکی	پوزیار
خیال باف	خیال پالونکی	انګېریال، واندیال
دروغ باف	دروغ اوبدونکی	دروغجن، دوړن
تهمت باف	تومت لګوونکی	تور لګاوی
منفی باف	منفی باف	نشتاند، نهیلېست
زرباف	ـ	زروبی
جوراب باف	ـ	پلستر اوبی
مخمل باف	ـ	بخمل اوبی

۴۶- په ـ نشین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دلنشین	ـ	زړه راکښونی، په زړه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانشین (جایگزین)	جانشنین	ځایناستی
مرز نشین	ـ	برید مېشتی
صحرا نشین	صحرایی	کوچی، پوونده، بیدیا مېشتی
بادیه نشین	رر	رر
کرایه نشین	کراکېنا ستونکی	کډوال،کرایوالا
خانه نشین	کور کېناستونکی	کورناست، پرکور
شیخ نشین (نشینی)	شیخ نشیني	شیخ مېشتی (هېواد ، سیمه)
عرب نشین	ـ	عرب مېشتی
یهود نشین	ـ	یهود مېشتی
گوشه نشین (خلوت نشین)	ـ	گوټ ناست (ـی)
دهنشین	د کلي اوسېدونکی	کلیوال
شهر نشین	د ښار اوسېدونکی	ښاری، ښاري
همنشین	ـ	همغاړی، گاونډی، انډیوال
ته نشین	رسوب	بېخ، بېخنیو ، شنشوب

۴۷ - په ـ پراگنی، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروغ پراگنی	دروغ ویل	دروغ بادونه
زهر پراگنی	زهر شیندل	زهر شیندنه
مکروب پراگنی	مکروب شیندل	مکروب شیندنه
تخم پراگنی	تخم پاشي	توخم کرنه، توخم شیندنه
سخن پراگنی	بروډ کاسټ	رادیویي خپرونه، خبرلوڅي

۴۸- په - بین، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خود بین	خودبین	ځان وینی
نیکبین	ـ	ښوینی، نېکوینی
بدبین	بدبین	بدوینی
خوش بین	خوشبین	ښوینی
نزدیك بین	نژدې لیدونکی	لنډوینی
باریك بین	باریك بین	كك وینی، ووړ وینی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیال بین (تماشاچی)	تماشگر	نندارچی، سیلانی
دور بین	دوربین	لروین، لروینی
ذره بین (خوردبین)	ذره بین	کلك وین
پله بین	پله بین	ورځچاری
کجبین (لوچ)	_	کوږ سترگی، چغر
فالبین	فال لیدونکی	پالي(پ)، پالگر

۴۹ - په ـ رو ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودرو	موټر، گاډی	اډی
راهرو	_	لاروی
پیرو (دنباله رو)	پیرو	پلیونی، لاروی
شبرو	_	شپه یونی، شپه گرځی
میانه رو	_	منځلاری
پیشرو	_	پرمخیونی
موتر رو	سړك	سپره لار
پیاده رو	_	پلې لار

۵۰- په – خوان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دستر خوان	دسترخان	کوبی، کوندری
فراخوان	دعوت	بلنه
آواز خوان	گلوکار(پ)	سندرغاړی
خوشخوان	خوش آواز	خوږ غاړی
سرودخوان	_	سرودبول، سندربول
غزلخوان (غزل گو)	_	غزلبول
نعت خوان	نعت ویونکی	نعتبول، ناتبول
قرآن خوان	قرآن لوستونکی	قرآن بول
سوز خوان (نوحه سرا)	_	ساندو ،ویرنبول

۵۱ - په - رس، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
بازرس	مفتش	پلټونکی، څارونکی
دسترس	-	لاسرسی
نورس	-	نوررسی
زودرس	-	ژررسی
فریادرس	-	غو رسی، غمخور

۵۲- په - گیر او - گیری روستاړی منځته راغلي پارسي بېلګونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دمگیر	-	دوپ (لند ه تودوخه)
نخگیر	تارنیوونکی	تارنیو (ماشین)
دندان گیر	وړ	وړند ، خوندور
سیم گیر	-	سیم نیو
غافلگیر	غافلگیر	ناگار، ښکېلی
همه جا گیر (ساری)	ساري	ټولپمی، پمخپوری، ډېر خپوری
شماره گیر (تلفون)	شمېر ثبتوونکی	شمېر نیو (لرغږون)
سنجاق گیر (سنجاق دانی)		ستګنۍ
بادگیر	بادگیر	هوا بندی
بارانگیر	-	باران نیو ، باران پنا ، (د باران) چتر، څېر
نکته گیر (خرده گیر)	-	گوتنیوونکی، ویارپال
سهیل گیر (سهل انگار)	اسانخوښی	ناغېړی، سرسري
سربازگیری	-	سرتېرنیونه
فراگیری تحصیل	جامعیت زده کړه	ټول نغښتي
ازسرگیری	-	له سره پیلول
سوختگیری	-	سونتوك اخېستنه
اندازه گیری	اندازه اخېستنه	کچ و مېچ
کره گیری	-	کوچ اخېستنه، شاربنه
لکه گیری	رټه نیونه	رټه پاکي
رد پا گیر	پل پلټونکی	پل نیو ، منډ نیو ، څرکبه
فاصله گیر	-	واټننیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګیر	–	پېریانی
کشتی ګیر	غېږ نیوونکی	پالوان، غېږ باسی
دشوار ګیر (سختګیر)	–	سخت چاری
وامګیر	–	پوروړی، پوروونکی
ګلګیر	ګلګیر	ختپاک (ګاډی)
درګیر	ګیر	ښکېل
کفګیر	کفګیر	سمڅۍ، کرنډۍ
هواګیر	هوادار	تاندهوا

۵۳ - په (- انګیز) یا (-برانګیز) روستاړي رغېدلي پارسي بېلګونه په پښتو کې په راز راز روستاړو سره انډول کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دل انګیز	زړه خوښوونکی	زړه تاندی
روح انګیز	روح خو شالوونکی	زړه راکښونی
حیرت انګیز	اریا نوونکی	هېښنده
ګفته انګیز		-
وحشت انګیز (هولناك)	وحشت رامنځته کوونکی	بوږنوړی، سونځ، ترهوړی
هول انګیز (مهیب)	–	
فتنه انګیز (فتنه آمیز)	پتنه زېږوونکی	پتنه پاری، پتنه زېږی
سر انګیز (شرارت انګیز)	شر اچوونکی	اورپکی، اورګډی
عبرت انګیز	عبرت ورکوونکی	لوستښود
شهوت انګیز	شهوتی	خارښتی
غم انګیز	غموونکی	ویر لړلی، ویر پاری
طرب انګیز (طربناك)	–	مست، خوښند
عشق انګیز	مینه پیدا کوونکی	مینه پاری
نشاط انګیز	خوښي زېږوونکی	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیم څپرکی

د یوې - کره پښتو لیکلارې سیندگی ډوله لارښود

دا کوشنی سیندگی (فرهنگوټی) ډوله لارښود چې د اړوندې چلند لارې (پروسیجر) ، آرونو او لاسوندونو پر بنسټ اوډل شوی دی ، د ټولیزې ورځنۍ گټې اخېستنې او لاسرسۍ لپاره وړاندې کېږي . په دې ترخ کې دا هڅه شوې چې د کره بڼو د ښه تراوینگ په موخه له غربيزلیك یا غربيزې ابېڅې (فونیمیکې الفبې) کار وا خېستل شي او د یوه نیم نابومه یا گران ویي مانا هم په لیندیو کې ولیکل شي . د غبرگژبیزو (ټ، ډ ، ړ ، ڼ) فونیمیک انډولونه (ṭ, ḍ, ṛ, ṇ) ، د (ښ) هغه (x̌) ، خجنښه (ــَ)، زورکی(ə) او لړو ډېر اوډون تر کلیوال پا چاراوروسته ځوان اځکزي سولگرپوه(کمپیوټرپوه) نور هم پسې را بشپړ کړل.

الف "ا" (a, ā, +o, +u, +w)

الف (ا) د پښتو ابېڅې ړومبی توری دی چې د یوه خپلواك (واوېل) د ځرگندوی په توگه د ویي او څپې په سر کې، له یو څو ویيو (آ ، آس ، آر ، آره ، آړ ...) پرته نور په ټولیز ډول د زور یا فتحې (a) هومره لنډ وینگ (تلفظ) لري. د ویي او څپې په پای کې د پوره عربي الف (ا ā) هومره اوږد ادا کېږي خو د عربي یا هندي (اردو) په پېښو یې د همزې (ء) بڼه او وینگ راخپلول کره نه دي. د پورتنیو دروگونو سر الفونو پر سر پرته لیکه یا مد تش د همدې لپاره کښل کېږي چې له ټولیزو سرالفونو یا زورونو (فتحو) سره یې بېلتون راشي . له پارسي سره گډ سر الف او مد لرونکی سر الف هم د زور (a) ښوونې لپاره بې له مد ، همزې، پېښ یا بلې نښې نښانې لیکل په کار دي، لکه څنگه چې په همدغه پټۍ کې کښل شوي دي، تر اوږده (مجهول) او لنډ (معروف) "و" له مخه تش د دې لپاره لیکل کېږي چې له زورکیوال بېواك یا معدوله و (wə) سره یې توپیر راشي، لکه په (اور) او (اوږد) کې، او په دې توگه یې تر دغه بل و (wə) له مخه لیکل بېځایه او ناکره گڼل کېږي، لکه په وربل، وربوی، ولس، وزگار، وسپنه ... کې او دا په دې مانا چې په دغه لړ ویيونو کې د خپلواك و (o) په پرتله زورکیوال بېواك و (wə) ډېر ویل کېږي او معیاري ارزښت لري. همداسې یې د (ی) گانو ترمخه درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربيزليك	ناکره
ابا	abā́	آبا
اباد	abā́d	آباد
اباسين	abāsín	آباسين ، ابا سيند
ابره> يېبره	yebrá	
اپلاتون	aplātún	افلاطون
اجه > اوجه		
اڅكزى	acəkzáy	اچكزى ، اچكزائى
اخښتل	axestə́l	اخستل ، اخيستل
ادينه	adıná	ادينه
اډه (پايگاه يا ستېشن)	aḍá	هډه
آر (اصل)	ār	ار
ارابه	arābá	عرابه ، ايرابه
ارام	arā́m	آرام
ارام سمندر	arā́m-samandə́r	غلى سمندر ، بحرالكاهل
ارت	art	ارت ārat
ارز (- ونه)	arz (-úna)	اسعار
ارزښت	arzə́x̌t	اهميت
ارزښتمن (ارزښتناك)	arzəx̌tmə́n	مهم ، اهم
ارزول	arzəwə́l	ارزيابي كول
ارزونه (ارزونګ)	arzawə́na	ارزيابي ، ارزشيابي
ارغندى	arγandáy	ارغندي
اروا پوهنه > سا پوهنه	arwāpohə́na	
اروپا	arupā́	اوروپا ، اروپه ، يورپ
آرياني	āryāní	ارياني (ارياىي)
آړ (مانع ، شرط)	āṛ	اړ
اړتيا وړ	aṛtyā- wár	د اړتيا وړ
اړخ	aṛx	اړخ ، آړخ
آړوتى (شرطى)	āṛwətáy	اړوتى

اړیکی (اړیکي)	aṛikáy	اړیکه (اړیکې)
ازاد	azā́d	آزاد
ازمایل (ازمویل، ازمېیل)	azmāyə́l	ازمېښتول ، تجربه کول
ازمېینه (ازموینه)	azmeyə́na	ازمینه ، ازمېنه
آس	ās	اس
اسپانیا	aspānıā́	هسپانیه
استاد	ostā́d	استاذ
استرالیا	astrālıā́	استرالیه
استوګنه (استوګه)	astogána	هستوگنه
استوګن	astogán	هستوگن
اسلام کلا	eslām-kalā́	اسلام قلعه
اسمان	asmā́n	آسمان
اسوېلی	aswelā́y	اوسېلی
اسیا	asyā́	آسیا ، آسیه
اغېزه (اغېز)	aγezá	اغیزه
افریقا	afrıkā́	افریقه
اګی > هګۍ		
المان	almā́n	جرمني
الو	alú	آلو
الیخېل	alıxél	علیخېل
الیزی	alızáy	علي زی ، علی زائی
الیشنګ	alıšáng	علیشنگ
الینګار	alıngā́r	علینگار
امله	amlá	آمله
امرل (انتخابول)	amrə́l	مرل
امریکا	amrıkā́	امریکه
انځور (تصویر)	anjór	انځور
اند (فکر)	and	آند
انډۍ	anḍə́y	غورمه، قورمه
انګازه	angāzá	ازانگه ، زونگه
اوار > هوار		
اواز	awā́z	آواز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه هوا (اوب هوا)	ob-hawā́	سااوبه، آب وهوا ، اوبه او هوا
اوبې	obé	اوبه
اوبېشی (آبجوشی)	obešáy	اوبه اېشی
اوپيان	upyā́n	اوفيان، افيان، هوفيان (شريف)
اوتريش	otríš	اطريش ، اتريش
اوجاړ > ويجاړ		
اوچكل > وچكل	wəčkə́l	
اوچن > وچن	wəčən	
اوچوكی > وچوكی	wəčukáy	
اوچولی > وچولی	wəčoláy	
اوچونی > وچونی	wəčonáy	
اوڅنډ	ucə́nḍ	اووڅنډ
اوخولې	uxúlay	اووخولې
اودرول > درول	dərəwə́l	
اوده > وېده	wedə́	
اولان باتور	ulān-bātúr	الان باتور
اوربل	orbál(د فير بولۍ)	وربل
اوربل > وربل	wərbál	
اوربوز > وربوز	wərbúz	
اور ببړۍ (براس ببړۍ)	or-berə́y	بخاري ببړۍ يا كشتۍ
اورخاړی > ورخاړی	wərxā́ṛay	
اورغۍ	orγə́y	اېرغۍ ، ترغۍ
اورگان	orgā́n	ارگان
اورگاډی	or-gā́ḍay	رېل ، ترين
اورگون	orgún	ارگون
اورمېږ > ورمېږ	wərméǧ	
اوروزگان	orozgā́n	ارزگان
اوريځ	uryáz	وريځ
اورېدل يا وورېدل	oredə́l	ورېدل
اورېدل	awredə́l	اروېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړی > ووړی		
اوړکی > وړکی		
اوړمه (وړځ) > وړمه (وړځ)	wəṛmá	
اوږد	óğd	اوږد
اوږه > هوږه		
اوږه	uğá	وږه
اوژغونې > وژغونې		
اوزار	awzā́r	ابزار ، اسباب ، لوښي
اوزگار > وزگار	wəzgā́r	
اوزلوبه > وزلوبه	wəzlóba	
اوزه > وزه	wəzá	
اولس > ولس	wələ́s	
اوس	os	اُوس ، اُس
اوستربل > وستربل		
اوسترمهال > وسترمهال		
اوسمهال > وسمهال		
اوستری > وروستی		
اوښتی	awə́x̌tay	اوړېدلی ، اړېدلی ...
اوښکه	úx̌ka	وښکه
اوشنل > شنل		
اوولس	owə-lás	اولس
اووم	owə́m	اوم
اوونۍ	ownə́y	اونۍ
اوونیز (- ه)	owníz(-a)	اونیز (- ه)
اووه	owə́	اوه
اووی > ووی		
اویه > هویه	hóya	
اېټالیا	eṭalıā́	اتالیه ، ایطالیه ، اټلي
اېرب > رېب	reb	
اېږ ، اېږ > هېږ	heğ	
اېستل	estə́l	ایستل ، وېستل، ویستل
اېسل	esə́l	ایسل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېشله	ešəla	ايشله
اېشنا	ešnā̃	ايشنا
اېشېدل	ešedə́l	ايشېدل
ايښ پيښ > هېښ پيښ	héx̌ péx̌	
اېښوول	ex̌owə́l	ايښوول ، اېښودل
ايغ ييغ	éγ- béγ	
اينجه > هنجه		
اينځر	ınjə́r	اېنځر ، انځر
اينځۍ > څنۍ	cənə́y	
اينداره > هېنداره	hendā̃ra	
اېنده (سا ، دمه)	énda	اينده
اېنده (ناخصی)	éndə	اينده
اينه > ينه		
ايواد > هېواد		
ايواځې > يوازې		
آيه > هويه	hóya	

ب – b (بې)

د پښتو ابېڅې دويم توری

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربیزلیک	ناکره
بابېز (ناڅیز ، معمولي)	bābéz	بابز ، بابس
باچا > پاچا	pāčā́	
بادر	bādə́r	بادور ، بهادر
بادري	bādərí	بادوري ، بهادري
بادرۍ	bādərə́y	بادورۍ ، بهادرۍ
بارخو	bāṛxú	باړخه ، باړخو
بانجان	bānjā́n	باڼجن
باندې (پر -)	bā́nde	باندې
باندېنی (پاسنی)	bāndenáy	باندینی ، باندنی
باهو (-گان)	bāhú	باوو
بایلل	bāylə́l	بېلل، بایلودل، بایلول، بایلوول
بایلنه (بایلنې)	bāylə́na	بایلات
باټینګڼ (بانجان، رومي بانجان)	bāṭıngā́ṇ	باټینګړ، باټینګر
باڼو (- ګان یا باڼه)	bāṇú	باڼه (مفرد)
بډاینه	baḍāyína	غنا ، غنی سازی
بډایول(شتمنول)	baḍāyaw	شتمن کول، بډای کول
برتانیا	bartānıā́	برېبوړکۍ
برتانیي	bartānayí	برتانیایي، برطانوي
برخلیك	barxlík	برخه لیك
برخمن	barxmán	برخه من
برخوال	barxwā́l	برخه وال
برخه	bárxa	بخره
برخیز	barxíz	برخه ایز، برخه ییز
برسېره > (پردې سربېره		
برګړندی، برګنډی > روغبړ		
برلاسی (برتر)	barlā́say	لاسبری

(c) ketabton.com: The Digital Library

برم	bram	برم
بریا	baryā́	لاسته راوړنه
برېښليك	brex̌-lík	برېښناليك
بړبوړکی	bəṛbuṛakə́y	بربوړکی، بوړبوړکی، بړبړکی
بشپړ	bə́špəṛ	Búšpəṛ
ښباوو	baxāwú	بخښاوو
ښبل	baxə́l	بخښل
بغوټ	baγót	ښبل
بلاربه	blā́rba	برالبه
بلخوا	bə́lxwā	بله خوا
بلنځه (غټه څپړی)	blánja	برلنځه
بله پورې > وبله پورې		
بلهار(-ی) قرباني شوي	balhā́r(-ay)	بلهاري
بلهارول	balhārawə́l	بلهاري کول
بلهاري (قرباني)	balhārí	بلهاری
بلوڅ	balóc	بلوچ
بمبره	bambára	ډمپره، ډمبره، بنبوره، غمبوز، ټنډه غالبوزه، کټه مچی)
بنجخه (ببره شاخچه)	banǰə́x̌a	بنجخ
بنديز	bandíz	بند ېز
بندړ	bandə́ṛ	بندڼ
بنډار (محفل)	bandā́r	بانډار ، بنډاره
بنزی	bənzə́y	بنځی
بڼه (څېره ، شکل)	baṇá	بڼه (پر)
بوت	but	بت
بوت (برد ، میبرد)	bot	بوته ، بوتلو ، بوتلئ
بوج (د ختکي تخم)	boǰ	بنج
بوچری (کوټې)	bočə́ray	بچری
بوځي (ببرد)	bóji	بوزي
بوخت	boxt	بخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوخڅکۍ	boxcakə́y	بوڅخکۍ
بوخڅه	boxcá	بوڅخه
بوډا	buḍā́	بډا
بوډۍ (زړه ښځه)	buḍə́y	بډۍ
بوږن (دهشت)	bóğən	بږن ، بوګن
بون (د جرمني پلازمینه)	bon	بن
بونېر	bonér	بنېر
بهېدل	bahedə́l	بیېدل
بیاڼ (د آس بچی)	byāṇ	بهاڼ
بیایي	byāyí	بوزي (پ)
بیده > وېده		
بیران> وران		
بیرته	byárta	بیارته ، بېرته
بیول	bıwə́l	بوول ، بېول
بیړنۍ (سملاسي مرسته)	beṛanə́y mrásta	چټکه مرسته، عاجله مرسته
بیړه	bíṛa	بېړه
بی یېبرې (بې حاصله، بې ثمره)	be-ébre	بې ابرې
بې پولې (ډاکټران)	be-púle	بې سرحده (ډاکټران)
بې پلوه	be-paláwa	بې پرې، بېطرفه، غیرجانبدارانه
بې تا (بې له تا)	be tā́	پرته له تا
بې ښې بدې	be x̌é - báde	پرته له ښۍ بدې
بېلګه	belgá	بلګه، بولګهbélga
بې مرستې ...	be-mráste	بې له مرستې، له مرستې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پ – p (پې)

د پښتو ابېڅې درېیم توری

کره	غربیزلیك	ناکره
پاتند (پایند)	Pā́tənd	پاتنی
پاتوړی (میراث)	pātawə́ṛəy	پاتمړې
پاڅېدم	Pā́cedəm	وپاڅېدم
پارسي	pārsí	پاړسو ، فارسي
پازوال (مؤظف، مسؤول)	pāzwā́l	پازه وال
پالوان	pālawā́n	پهلوان
پامور	pām-wáṛ	د پام ور
پانگه	pā́nga	پنگه
پانگوال	pāngwā́l	پانگه وال
پای ټکی	pā́y ṭə́kay	د پای ټکی
پایلامه (خاتمه، عقوبت)	pāylāmá	پیلامه
پایلنیوی (نتیجه گیري)	pāylnıwáy	د پایلې اخېستنه، نتېجه اخیستنه
پایلوڅ	pāylúc	پایلوچ
پایله (پازیب، نتیجه)	pā́yla	پیله
پاینه (بقاء، دوام، ادامه)	pāyə́na	پایونه ، پایېنه
پخپله (شخصاً)	pəxpə́la	په خپله
پخسه	paxsá	پسخه
پخلنځی (پخلنځ)	paxlənjáy	پخلی ځای، د پخلي ځای، آشپزخانه
پخلیکار	paxli-kā́r	پخوونی
پخول	paxawə́l	پوخول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوله	pəxáwla	توره ټوخله ، توره غاړه
پرانسه (فرانسه)	parānsá	فرانس ، فرېنس
پرانسي (فرانسی)	Parānsí	فرانسوي ، فرېنچ
پرانېسته (افتتاح)	prānésta	پرانېسته ، پرانېستنه
پرتله	partalá	پرتله (partála)
پرتليز	partalíz	پرتله ييز
پرتوگاښ	partogā́x̌	پرتوغاښ
پر دې سربېره	pər de sarbéra	په دې برسېره ، برسېره په دې
پر شا	pər šā́	په شا ، پشا
پر كور و پر بېديا	pər kór-o-pər…	
پر وړاندې	pər wṛánde	په وړاندې ، په وړاندي
پرشنبه، پر درو بجو	pər šánba, pər dró bajo…	په شنبه، په درې يا دريو بجه
پرله پورې (پرله پسې)	parla póre	پبله پورې، بله پورې، پله پورې
پرله پېيلی (منظم، پرله پورې)	parla peyə́lay	پله پېيلې
پرمخيونی (پيشرو ، مترقی)	pərmaxyúnay	پرمختلونكی،پرمختلونی
پرهار	parhā́r	پرهر
پرښته (فرشته)	parəx̌tá	پرېښته
پرښه (ښويه تيږه)	pə́rx̌a	پرخه
پرېستل (ښملول ، راكوزول)	prestə́l	پرېوستل
پرېمينځل (مينځل)	premınjə́l	پرېوينځل (وينځل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېوځي	prewə́jɪ	پرېوزي
پرېښوول	prex̌owə́l	پرېښودل
پرېښوونکی	prex̌owúnkay	پرېښودونکی ، پرېښونکی
پرېښی (پرېښوونی، متروك)	préx̌ay	پرې اېښی
پړمخې	pə́ṛməxe	پړمخي
پز پرېکړی	paz prekə́ṛay	پوز پرېکړی
پزه	páza	پوزه ، پېزه
پزول (شمیدن)	pazawə́l	بوی احساسول
پستول (نرمول)	pastawə́l	پوستول
پسخاك	pasxā́k	پخساك
پسخند (- ی)	pəsxánd	پوزخند
پسخول	pəsxwə́l	پخسول
پسخېدل	pəsxedə́l	پخسېدل
پسرلی	pəsarláy	سپرلی
پسور (پسورور)	psor	سور (سورور ، سره ور)
پشه يي (پشه يان)	pašayí	پشه ئي (پشه ئيان)
پښتپوهنه(علم الانساب)	pəx̌tpohə́na	پښتپېژندنه
پښتو	pəx̌tó	pəx̌téo ، پُښتو (puštó)
پښتون	pəx̌tún	پُښتون (puštun)
پښتونخوا	pəx̌tun-xwā́	پښتونخواه ، پختون خوا
پښه	px̌a	پښه (pə-) ، ښپه ، خپه
پښين	px̌ín	پېشين ، پېښين
پښې يبله	px̌e-yábla	پښې ابله ، پښې لوخ
پښېمان	px̌emā́n	ښپېمان ، خپېمان
پکې (ورکې)	pəké	پکښې ، په کې ، پکښي کي
پګړۍ (لونګۍ)	pagṛə́y	پړګۍ، پټکی، پګه، بګړۍ، لونګۍ، رنګۍ، سمټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پل چرخي > څرخي پول	carxí pul	
پلارومور	plā́r-o-mór	پلار او مور
پلوسه	palósa	پلوځه
پله پر پله (قدم پر قدم)	plə́-per-plə́	پله په پله
پلې لار	pəle-lā́r	د پليو لار
پنا غاړی (پناه جو)	panā-γā́ṛay	پناه غوښتونکی
پنځ - ول ، -ېدل (طبيعت، خلقت)	pənj	پُنځ (ponj)
پنډوس (گينږ)	panḍós – (gin)	پنډوسکه ، توپ ، بال
پوخلا	poxlā́	پخلا
پوخلاينه	poxlāyə́na	پخلاتوب
پورتگال	portagā́l	پرتگال ، پرتقال
پوځ	pawj	فوځ ، فوج
پوځي ټولگی	pawzí-ṭolgay	فوځي قطعه
پوښتپاڼه (ورقه استعلام)	pox̌t pā́ṇa	پوښتنپاڼه
پوښتنه اښتنه	pox̌tə́na- ax̌tə́na	پوښتنه اختنه
پوښتنښه	pox̌tnáx̌a	پوښتننښه ، پوښتن نخښه
پورېوځي	porewə́ji	پورېوزي
پول (جسر)	pul	پل
پولاو	polā́w	پلو
پولۍ (نينه، تښاکه)	polə́y	پلۍ
پولينډ	Poláynḍ	پولنډ ، پولند
پوهنځی	pohanjáy	پوهنځۍ
پوهنځانگه (پوهنيزه څانگه)	pohən-cā́nga	علمي څانگه(رشته، مسلک)
په اړه (په تړاو	pə-áṛa	په اړوند ، په ارتباط
په ټوليز ډول	pə ṭolíz ḍáwəl	په عمومي ډول، عموما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه	Pəx pə́la xwáxa	په خپلې خوښې
په خپله کوټه کې	pə-xpə́la-koṭá-ke	په خپلې کوټې کې
په رښتینه (په رښتیا)	pə-rəx̌tína	په رښتینې
په یو مهال کې (همهاله)	pə əyáw mahāl ke	په عین زمان-حال کې
پیاغله (مفلر، دستمال گردن)	pyā́γla	غاړپټی،د غاړې دسمال یا څپوڼی، گلوبند
پېچدره	péč-dara	درۀ پېچ، د پېچ دره
پېر (پېرنه)	Per	پېرودنه، خرید ، خریداري
پېرل	perə́l	پېرودل
پېرو پلور	pér-o-plór	پېرودنه او پلورنه، پېر او پلور
پېروني	peróne	پروینې ، پروین
پېری (جن)	peráy	پېریان
پېریان (جن ها)	peryā́n	پېریانان
پېړ (پنډ ، ضخیم)	Peṛ	پرېړ
پېژند پاڼه	pežandpā́ṇa	د پېژندنې پاڼه یاکارت، د هویت کارت(شناخت کارټ)
پېژند نښه	pežand náx̌a	پېژند نخښه
پېشنمی، پېشمنی > چرغړ		
پیسته (مېوه)	pɪstá	پسته
پیشو	pɪšó	پیشي
پېنځڅنډ	pɪnj-cə́nḍ	پنځه ضلعي، مخمس
پېنځسوی (پېنځسویز)	penj-səwáy	پنځه سویز، (لوټ ، ټولگی ...)
پېنځکلن	penj kalán	پنځه کلن
پېنځکلن	penj-kalán	پنځه کلن
پېنځلس	penjə́-las	پنځلس
پېنځمه	penjə́ma	پنځمه ، پنځم ، زیارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چارشنبه)		
پېنځوس	penjós	پنځوس
پېنځه	penjə	پنځه
پېنځه ویشت	penjə́-wɪšt	پنځه ویشت ، پنځویشت
پیل	pɪl	فیل ، هاتي
پیلامګر	paylāmgár	پیلامه ګر،آغازګر
پیلمرغ	pɪl-mə́rγ	فیل مرغ، شونډکیز چرګ
پېیل	peyə́l	پېودل، پېرل

ت – t (تې)

د پښتو ابېڅې څلورم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
تاخچه (تاخ)	tā́xča	طاقچه (طاق)
تاریخ ځپلی	tārɪx japə́lay	تاریخ وهلی
تاریخساز	tārɪxsā́z	تاریخ جوړوونکی
تاړی (افېکس)	tā́ṛay	وند ، وندی
تا کره > ستا کره		
تا ویل	tā wayə́l	تا وې ، تاول
(تل -) ترتله	(ə́rxə́tə́l-) tərtə́la	تلتله
تر ټولو وروسته	tər ṭólo wrústa	وروسته د ټولو
ترخه	tərxə́	تراخه
ترخه	tərxá	تریخه
ترښځ (تېشه)	tərx̌ə́j	تخز ، تخځ
تر- لاندې ،- پورې …	tər-lā́nde, póre	د- لاندې ، - پورې …
ترندار (تره ښځه، کانې)	trəndā́r	تنداره ، تینداره
ترور	tərúr	ترهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تروږمۍ	troğmə́y	تروگمۍ ، ترږمۍ
تروښل (احتطافول)	trox̌ə́l	تروړل، تروښول، اغوا کول
تروه	tərwə́	تراوه
تروه	tərwá	تریوه
ترهگر (ترورېست)	trahgár	ترهه گر، دهشت گرد ، وېره اچوونکی
ترهند	Trə́hənd́	ترند
ترهول	trəhawə́l	ترول
تریختورۍ (کرېله)	trıxtorə́y	ترخه تورۍ
تري (ازش)	tre	ترېنه
تریپولیس	trıpolís	طرابلس
تړون ماتی	taṛun mā́tay	تړون ماتوونکی
تس نس (شیند پرشیند)	tás nás	تس ونس
تس ونس (ژرخوړلی)	tás-o-nás	تس نس، حیف میل
تسکوره (تېشه)	taskóra	ستکوره ، تېسکوره
تش	təš	تس
تش لاس یا تشلاس	təš lā́s	تش لاسی
تشیا لیونی (فضا نورد)	təšyāl yúnay	ستور مزلی
تشیال بېړۍ	təšyāl-beṛə́y	کیهاني بېړۍ، فضایي بېړۍ
تښتن، تېښتن > خښتن		
تگ وراتگ	tág-o-ratág	تگ او راتگ
تلزرغون (- ی)	təl zarγún (-ay)	تلشین ، همېشه بهار
تلین	tlın	تلینه ، تلنه
تمه	táma	طمع ، طمعه
تمځی (ایستگاه)	tamjáy	تمځای
تن پر تن جگړه	tán-pər-tán ǰagṛá	تن په تن جگړه
تڼی	taṇáy	تڼیوال
توپان	topā́n	توفان ، طوفان
توتاخېل	totāxél	طوطاخېل
توتي	totí	طوطي (طوطا ، توتا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توخم	tóxəm	تخم
توخی	tóxay	توخي، توخی (tóxəy)
تورپوستی	tor póstay	تور پوستکی، تور پوټکی
تورخم	torxám	طورخم
تور شاتګ (توره ارتجاع)	tór šātág	تور پرشا تګ
تورغونډی	tor-γwənḍə́y	تورغنډی
تورك	tork	ترك ، تورکی
تورکیه	torkıyá	ترکیه
تورن (ټولیمشر)	turán	تورن (torán)
توروسپین	tór-o-spín	تور او سپین
توره دربله	tóra-drábla	توره دربیله
توغندارتی	Toγəndártay	توغندی (راکټ) ویشتونکی
توکل(توکول)	tukə́l	توکړل
توکم (نژاد)	tókəm	تکم ، توکم (tokám)
توکمیز	tokmíz	توکمیز
توند	tond	تند
توند لاری	tond-lā́ray	سخت لاری
تېچ (تبکی)	teč	تچ
تیرا	tırā́	تیراه
تیز	tız	ټیز
تېزوین (تېز لیدی)	tez wín	تېز لیدونکی
تیګا (تېګا)	tıgā́	تګا، تیګه (حوصله، طاقت)
تي مور (تیمور)	tı-mór	د تي مور ، رضاعي مور

ټ - **t** (ټې)

د پښتو ابېڅې پينځم توری چی کښېني پښتانه يې له وينګ سره سم د هندي ،انګرېزي او نورو پورويیونو د "ت" لپاره هم پر کار اچوي.

کره	غږېزليك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاپل	ṭāpə́l	ټاپېول ، کمپوزول
ټاپه رس، ټاپرس > لمرګلی		
(وروستی) ټاپې	ṭā́pay	وروستی مهلت، ضرب الاجل، اولتیماتوم
ټك له ټکه (سملاسي)	ṭák-lə-ṭáka	ټك د ټکه
ټکور	ṭakór	ټُکر
ټلواله (ایتلاف)	ṭalwā́la	ټلوالي
ټوپك	ṭopák	توپك، ټوپکی
ټوخلې	ṭoxələ́y	ټخلې
ټوغکی	ṭoγakáy	ټغکی ، ټوغك
ټوکریېل	ṭukreyə́l	ټوکرټوکر یا ټوټه کول
ټوکل	ṭukə́l	ټوکېدل ، ټوکول
ټوکیز	ṭukíz	(نه په - ه -)
ټول	ṭol	ټوله
ټولګټی	ṭol-gáṭay	د ټولو په ګټه ، عام المنفعه
ټولګی (صنف)	ṭolgáy	ټولګې
ټولګیوال	ṭolgi-wā́l	همټولګی ، همصنفي
ټولنپوهنه	ṭolənpohə́na	ټولنپېژندنه
ټولنوده	ṭolə́n-wáda	د ټولنې وده
ټول وټوك	ṭól-o-ṭúk	جزء وتام ، کل وجزء
ټولې	ṭoláy	ټولې
ټولیز	ṭolíz	ټولوال، عمومي، عامه، جمعي، کلي
ټولیزې رسنې(رسنې)	ṭolíze rasanə́y	ډلیزې رسنې
ټیکاوول (ثبات راوستل)	ṭıkāwawə́l	ټیکاوو راوستل
ټیکری (پړونی)	ṭıkráy	ټکری
ټیټ پوړی	ṭiṭ-póṛay	ټیټ رتبه

ج – ǰ (جې ، جیم)

د پښتو ابېڅې شپږم توری چې د مروتو په پښنو یې د "ځ" ځاینا ستی کول کره نه بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غرېيزليك	ناکره
جاله > ځاله	jā́la	
جاړ (جلاب)	ǰāṛ	ژاړ
جرنده > ژرنده		
جرړه (ريښه)	ǰárṛa	جړه
جشن	ǰášən	جښن ، ځښن
جغ > ژغ		
جکړ (ډېر توند باد)	ǰakáṛ	جاکړ
جگپوړی	ǰəg-póṛay	لوړ پوړی ، لوړ رتبه
جگړه	ǰagṛá	جگړه (jagəra)
جگه (مېړوښې ښځه)	ǰəgá	ژگه
جل ، جن > نجل		
جلۍ ، جنۍ > نجلۍ		
جم جکړ (توند بادوباران)	ǰám-ǰakáṛ	جم جاکړ
جندره > ژندره		
جنغوزی، جلغوزی > زنغوزی		
جوليز (شکلي)	ǰawlíz	جوله ییز
جومات (مزدك)	ǰumā́t	جماعت ، جمات
جوند > ژوند		
جېب څپوڼی	ǰéb-capoṇay	د پزې څپوڼی
جېب غل (جيب چوری)	ǰeb-γál	جيب وهونکی ، کيسه بُر
جيبي کتاب > مشليکی		
جړل > ژړل		
جړه (اختلاف، لانجه، پېچلتيا ،ترينگلتيا)	ǰáṛa	جرړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چ – č (چې)

د پښتو ابېڅې اووم توری چې د پارسي او اردو تر اغبز لاندې د څ پر ځای ډېره کارول کېږي او منځني (غلجي) پښتانه يې هم زياتره پر "څ" اړوي او لا هېښنده دا چې په سرچپه ډول لږوډېر څ.هم پر چ اړوي.

کره	غږیزلیک	ناکره
(چال) چلند (برخورد ، سلوک)	čalánd	چلن
چاپړاخه، چاپلاخه > څپېړه		
چاپگر	čāpgár	چاپوونکی
چاپېر سمندر (بحرمحیط)	čāpér-samandə́r	چاپېر سیند
چاپېریالپوهنه	čāperyāl-pohə́na	چاپېریال پېژندنه
چار (- ه)	čār,čārá	څاره
چارشنبه (څلورمه)	čār-šanbá	چهارشنبه
چاروال (فعال)	čārwā́l	چارو ، چارندوکی
چاغومبی	čāγumbáy	غومبی
چالانول	čālānawə́l	چالو کول
چاڼل (چڼل)	čāṇə́l	چوڼل
چاڼځی (پالایشگاه)	čāṇjáy	چاڼځای ، تصفیه خانه
چپرهار	čaparhā́r	چپلیار ، څپلیار
چښل > څښل		
چپړاسي	čapṛāsí	چوپړاسي، چپلاسی، چوپړی
چپه > څپه		
چراغ > څراغ		
چرغږ (چربانگی)	čər-γáğ	چرغگ، پیشنمی
چرمشکۍ > څرمښکۍ	cərməx̌kə́y	
چرهار	čərhā́r	چرار
چغ بغ (شورماشور)	čə́γ-bə́γ	چوغ بوغ ، چخ پخ
چغه	čə́γa	چېغه ، چیغه
چله > څله		
چمبه (داریه، پنجه)	čambá	چنبه
چمچۍ، چمچه > څمڅۍ		

(c) ketabton.com: The Digital Library

چنوغزه > مچنوغزه	mačnówγzə	
چڼ (چاڼونی)	čaṇ	چڼوونکی، چاڼوونکی، فلتر
چنچڼه (مرغۍ)	čənčə́ṇa	چڼه، چونچوڼه
چوخلۍ (د جوار وربیو)	čuxalə́y	چوخلی
چورت	čort	چرت
چورچپاول	čúr-čapāwə́l	چور او چپاول
چورلاو (ماشین)	čurlā́w	چرلاو
چورلکه	čurláka	څرخي الوتکه، هلیکاپټره
چورلنډ (کمینه)	čorlánḍ	چرلنډ
چورلنډی (پرپره)	čurlanḍáy	چرلنډی
چورلیځ (محور، د څرخ میله)	čurlíj	چورلیځی، چورلېځی
چوکۍ > څوکۍ		
چونګاښ	čungā́x̌	چُنګښ ، چنګاښ
چونګښه	čungáx̌a	چنګښه ، چینډخه
چې	če	څې ، چي ، چه
چیرل > څیرل		
چېره > څېره		
چیرې > څیرې		
چېرې (چېرته)	čére	چرې ، چرته (- کې)
چېړل > څېړل		
چېښتن > څښتن		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځ – j (ځې)

د پښتو ابېڅې اتم توری چې په شمال ختيزو ګړدودو کې يې وينګ له "ز" سره همرنګ شوی او په ليکدود کې يې هم ګډوډي ليدل کېږي، غلجي او کرلاڼي يې لږ و ډېر پر "ځ" او مروت يې هم پر "ج" اړوي.

کره	غرېيزليك	ناکره
ځار	jār	جار ، زار
ځاله	jālá	ژاله، زاله، جاله (jāla)
ځامن > زامن		
ځان څپوڼی (ځان وچونی)	jā́n-capóṇay	د ځان وچولو دستمال
ځانساتی (محتاط)	jān-sā́tay	ځانساتونی ، محافظه کار، زاړه پال
ځانګو > زانګو	zāngó	
ځانمرګی برید	jān-márgay-bríd	سرښندونکی برید ، انتحاري برید
ځانځاروونی (ځان بلهاری)	jān-jārawúnay	ځانجارونی
ځانځومړی	jānjo-mə́ṛay	ځانزومړی
ځای	jāy	جای ، جی
ځای پرځای	jā́y-pər-jā́y	ځای په ځای
ځايناستی (جانشين)	jāynā́stay	ځايناستونی
ځايول	jāyawə́l	ځای کول
ځبله	jábla	څبله
ځبېښل > زبېښل		
ځپل (ځبل)	japə́l	زپل
ځرنده > ژرنده		
ځری (قاصد ، استازی)	jəráy	زری
ځړوبی (آبشار)	jaṛobáy	جړوبی
ځړول	jaṛawə́l	ځوړندول، زوړندول، ځوړول
ځړېدل	jaṛedə́l	ځوړندېدل، زوړندېدل
ځښت > زښت		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغاسته (ځغستا)	jγā́sta	زغاسته ، زغسته
ځغستل	jγāstә́l	ځغاستل، زغاستل، زغستل
ځغم > زغم	zγam	
ځلوبۍ	jalobә́y	زلوبۍ ، جلبي
ځما > زما		
ځمبل (ځمبا)	jambә́l	ځنبل، زمبل
ځمرى > زمرى	zmәráy	
ځمکپوهنه (جغرافيا)	jmәk-pohә́na	ځمکپېژندنه
ځمکپېژندنه (جيالوجي)	jmәk-pežandә́na	ځمکپوهنه
ځمکرېږده	jmәk-réğda	ځمکرېږدله
ځمکسمون	jmәk-samún	د ځمکو سمون- اصلاحات
ځمکه	jmә́ka	زمکه، مزکه
ځموږ > زموږ		
ځنځاوی	janjāwáy	زنزاوی
ځنځه > زنځه	zә́nja	
ځنځول	janjawә́l	زنځول ، زنزول
ځنځير > زنځير		
ځنې، زنې > ژنې		
ځنغوزی > زنغوزی		
ځنکدن	jankadán	ځانکندن، زکندن، زنکدن
ځنګل	jangál	زنګل ، جنګل
ځنګلواني	jangal-wāní	د ځنګلونو اداره، جنګل داري
ځنې (ترې، له – څخه)	jә́ne	ځني، ځېنې، څيني، ځنې، ځيني
ځواب	jәwā́b	جواب
ځواك انډول	jwāk-anḍwál	د ځواك انډول يا توازن
ځواکپېر	jwāk-pér	د ځواك دوره
ځواك جګړه (ځواك شخړه)	jwāk-ǰagṛá	پر ځواك جګړه
ځواك سيمه	jwāk-síma	د ځواك سيمه، د قدرت ساحه
ځواكلېږد	jwākléğd	د ځواک لېږدونه يا اانتقال
ځوروشکنجه	jáwr-o-šekanǰá	زور وشکنجه
ځوړند	jwáṛәnd	زوړند

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوز (اغزی)	joz	ځوځ ، زوځ
ځوږ	jwağ	زوږ
ځوږ وځوږ	jwáğ-o-júğ	زوږ و زوږ
ځوښ	jox̌	زوښ
ځوښا	jox̌ā́	زوښا
ځولانه < زولنه		
ځولۍ	joléy	زولۍ ، جولۍ
ځومنه < زومنه		
ځونډی	junḍáy	زونډی
ځوی < زوی		
ځه < زه		
ځیرک	jırák	زیرک
ځیره < زیره		
ځیره خور	jira-xór	جیره خور، جیره خوار
ځیږ < زیږ	zığ	
ځېږمه	jéğma	زېږمه ، جېږمه
ځېږېدل < زېږېدل		
ځیګر (سینه)	jigár	زیګر، جګر، جیګر
ځېل (نوع)	jel	زېل ، زیل
ځېلانځ < زېلانځ		
ځېلانځه < زېلانځه		
ځېلۍ	jeléy	زېلۍ
ځېني (بعضی)	jéne	زوني

څ – c (څې)

د پښتو ابېڅې نهم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې د نه وینګ له کبله له "س" سره ټکرېږي ، تر اردو او پارسي اغېز لاندې زیاتره پر "چ" اړول کېږي او منځنۍ پښتانه "غلجي" یې هم لږودېر پر "چ" اړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربيزليك	ناكره
څا	cā	څاه ، چاه
څابون، څابوڼ > سابون		
څاپېر > چاپېر		
څاپېره > څپېړه		
څادري (دونۍ)	cādarí	چادری، بورکه، بورقه
څارگر (جاسوس)	cārgár	څرکبه
څارگري (جاسوسي، استخبارات)	cārgarí	څرکبني
څاروان	cārwā́n	ساروان، ساربان، جوپه مشر
څارويتون (بيطارخانه)	cārwi-tún	څارنتون
څاره > چاره		
څاکن	cākán	څا اېستونکی یا کنونکی
څالاك > چالاك		
څانډو > سانډو		
څانگوال	cāng-wā́l	د څانگې (مسلک) خاوند
څانگوېش	cāng-wéš	
څانگيز	cāngíz	مسلکي، رشته يي
څاو (مراقبت)	cāw	ساو
څبله > ځبله		
څپان (د اوبو توپان)	capā́n	سپان
څپڕاخه، څپلاخه > څپېړه		
څپلۍ	caplə́y	چپلي ، چپلۍ
څپليار > چپرهار		
څپلکې	capláke	چپلك ، چپلکې
څپوټی	capóṭay	څپوټکی، څپټی، سپټی
څپه (موج، هجاء)	capá	چپه
څپيز	capíz	څپه ييز
څټك	cəṭə́k	څوټك ، سټك
څټه (بېخ) > سټه		
څټه (د غلې پېټی یا جوال)	cáṭa	سټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څراغ	cerā́γ	چراغ
څرخي الوتکه > چورلکه		
څرخي پول	carxí-pul	پلچرخي ، پل چرخي
څرګنداوی	cargandāwáy	څرګندتیا، وضاحت، توضیح
څرګندنه	cargandə́na	اصطلاح، اکسپرېشن
څرګندوړ	cargand –wáṛ	د څرګندونې یا بیان وړ
ځړمنی (پسرلی)	caṛmə́nay	څوړمنی
څړه لار (پلې لار)	caṛá-lār	څړه لرې
څښاك	cx̌āk	چښاك، څکاک
څښاك اوبه	cx̌āk-obə́	د څښاك اوبه، د چښلو اوبه
څښتن	cax̌tə́n	تښتن، تښښتن، څښښتن، چښښتن
څښل	cx̌əl	چښل، څکل، چښښل
څرمساز	carəm-sā́z	چرمساز، څرمنساز
څرمي (څرمنیز)	carmí	چرمي، څرمني
څرنګتیا (کیفیت)	cərangtyā́	څرنګوالی
څرنګیز (کیفي)	cərangíz	څرنګه ایز
څکاك (کشیدن دخانیات)	ckāk	څښاك
څکالکی (څکالی)	cakā́lkay	څکانی، ښاپرك، ښاپېرك، شوپرك (ماښامی)
څکك (څخوب)	cakák	چکك
څکول (څکونه)	ckawə́l	څکل (څکنه)
څلاري	calā́rı	څلورلاري
څلڅراغ	cəl-cerā́γ	چلچراغ
څلورسوم	calor-səwə́m	څلورسووم، څلورسوه یم
څلورم	calorə́m	څلرم
څلورمه (سه شنبه)	calorə́ma	څلور، څلورم ، نهي
څلوریزه (چهارپاره)	caloríza	څلوریځه ، څلوریځ
څلوریځ (مربع ، رباعي)	caloríj	څلوریز (- ه)
څلورڅنډ (مربع)	calor-cə́nḍ	څلورڅنډیز، څلورضلعي
څلوېښت	calwéx̌t	څولېښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځله	cəlá	چله
ځلېرويشت	calér-wıšt	ځلورويشت، ځلوريشت
ځلېښت	clex̌t	ځلېښ ، سرېښ، سليخ
ځمغېلی	camγélay	سمخنی
ځنډ (افق)	cənḍ	(د اسمان) ځنډه
ځنۍ (غښتې وړی)	cənə́y	لېځۍ، انځۍ، نځۍ، ځينۍ، اينځۍ، سنۍ
ځڼه (ځڼې)	cə́ṇa	ځونه (ځونې)
ځوباړی	cobā́ṛay	سوباړی
ځوبمن	cawb-mán	شوقي، د ذوق خاوند ، اماتور
ځوځړ (خوك دريايي)	cocáṛ	سوسړ
ځورلس	cwár-las	ځوارلس
ځورليځی > چورليځ		
ځوژبی (وګړی ، هېواد)	co-žəbáy	ځو ژبيز
ځوژبيز (سيند)	co-žəbíz	ځو ژبی (قاموس)
ځوکيوال	cawkı-wā́l	ځوكيدار، چوكيدار، پهره دار
ځوکۍ	cawkə́y	چوكي ، چوكۍ، پاټك
ځومره	cúmra	ځونه، ځونې، ځوني، ځوندي، ځونبره، ځومبره
ځومره ييز (كمي)	comra-yíz	ځومريز، ځومره ايز
ځوولسي (ځواك ...)	co-wələsí	ځو مليتي
ځويم (چندم)	coyə́m	ځوم ، ځووم
ځه ناځه (تقريباً)	cə́-nā-cə́	ځه نه ځه
ځيرل	cırə́l	ځيرې كول ، بځې كول
ځيرله (د كاغذ يا ټوكر ټوټه)	círla	چيرله، پرزه
ځيز (توك)	cız	ځېز ، شی
ځينګښه > چونګښه		
ځېټه (د تېغ شا)	ceṭə́	ستېه ، ستېۍ
ځېركښ (چهره كش)	cerkā́x̌	ځېره كښ، عكاس
ځېرمه (فرعي)	cérma	خرمه ييز، خرمه يي
ځېره	cerá	ځهره، چهره
ځېړندود (طرز تحقق)	ceṛən-dód	د ځېړنې دود ، د تحقيق

		متود
څېړنيز (کار، خپرونه، کتاب)	Ceṛəníz	څېړندويه
څپلمه (ټول)	célma	څرمه ، څلمه، سپلمه

خ – x (خې)

د پښتو ابېڅې لسم توری چې د شمال ختيزې پښتو له مخې يې له "ښ" سره ونجول ناکره ګڼل کېږي .

کره	غربیزلیک	ناکره
خاپ	xāp	خپ ، چاپ
خاپوړې (خاړپوسې)	xāpóṛe	خاپوړي ، خاپوسې
خاته	xātá	کتابچه ، ليکچه
خارو > ښارو	x̌āró	
خارونۍ > ښارونۍ		
خاږخاږ	xāğ-xā́ğ	خشخاش، خاش خاش
خاغلی، خاګلی > ښاغلی		
خاورپوهنه (خاکشناسی)	xā́wər-pohə́na	خاورې پېژندنه
خاوروتېل	xā́wro-tel	د خاورو تېل، تيل خاك
خاورين (خاکی)	xāwrín	خورين
خبرلوڅ (ويند ، وياند)	xabar-lóc	خبرلوڅی، خبرلوڅ (xabar-lúc)
خپرول	xparawə́l	خپورول ، خورول
خپللاسي	xpəl-ĺāsí	په خپل لاس جوړ، مصنوعي
خپلمنځي اړيکي	xpəl-manjí aṛíkı	ذات البيني روابط
خپور	xpor	خور
خپورتيا	xportyā́	خورتيا
ختوری	xatúray	شلتالو ، شفتالو
ختې (د ناوې جوړه-کالي)	xə́te	ختي
ختيځ (شرق ، مشرق)	xatíj	خاتيځ ، ختيز ، لمرختيځ
ختيز (مشرقي)	xatíz	ختيځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خځل	xajә́l	خزل ، خزله
خدايږو (خدای ږو)	xwdā́y-ğo	خداږو، خدايګو، خلايګو
خدمت (چوپړ)	xedmát	خذمت
خرانګه	xrā́nga	خړانګه ، ښرانګه
خرخ (لګښت)	xarc	خرچ ، خرچه
خرخشه (خدشه)	xar-xašá	خرخښه
خره پرخره (يو برابر)	xrә́-pәr-xrә́	خره په خره
خرېړی (مرخېړی)	xәreṛáy	مرغېړی، مرخېړی
خريل (تراشيدن موی)	xrәyә́l	خرل، خرېيل
خسر	xsәr	خُسر، سخر
خښ (- ول ، - ېدل) > ښخ	xaǩ (-wәl,edә́l)	
خلنځه > بلنځه		
خواږه وېلني	xwāğә́ - welә́nı	کاږه وېلني ، باديان
خوالګر (همراز، همدرد)	xwāl-gár	خواله ګر
خوبخونه (خوب کوټه)	xob-xúna	د خوب کوټه
خوټېدل (خوټول)	xuṭedә́l	خوټکېدل (خوټکول)
خوځنده	xwajәndá	خزنده
خوځنده ټېلېفون > مل غږون		
خوراړه (جذام)	xurā́ṛa	خوړونکې ، بادخوره
خور راخور	xór-rā-xór	خپور راخپور
خوراکتوکي	xwarāk-tókı	خوراکي توکي يا مواد
خورلڼه (واده کليواله)	xor-lә́ṇa	خورلنډه
خوروور	xór-wór	خپوروور
خوری (نرسه)	xorә́y	خوره کې ، همشيره
خورين (خاورين لوښي)	xawrín	خاورين
خورينه (خواهر خوانده)	xorína	خورينګه، خورلڼه، خوربللې
خوړسکه (دود کثيف وبدبو)	xwṛә́ska	غوړسکه
خوړين	xwṛın	خُوړين (xorin)
خوسا (ګنده)	xosā	سخا
خوسی	xosáy	سخی (sxay)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال	xošā́l	خوشحال
خوښچاری	xwax̌-čā́ray	د خپلې خوښې کارکوونکی، رضاکار
خوښوړ	xwax̌-wáṛ	د خوښې وړ ، د رضا وړ
خوښينه > ښينه		
خوله	xwlə	خُله
خونديينه	xwandı-yə́na	خونديتوب ، مصوونيت
خوی > ښوی		
خيرښېگڼه > ښمرښېگڼه		
خيږ (د رغېدلي زخم پترى)	xıǧ	خږ ، کرېږ
خيښه > ښيښه		
خيه > ښه		

د – **d** (دې ، دال)

د پښتو ابېڅې يوولسم توری

کره	غږيزليک	ناکره
د (تولي يا اضافي سربل)	də	د
دا توره (خاتوری)	dāturá	ډانگتوره
دادا ، دادك (د پلار ستاينوم)	dādā́	دادکه (د مشرې خور ستاينوم)
دا ده (او است – مو)	dā-dá	دو ، دی ، ده (də)
داريال (چمبه)	dāryā́l	دريه، داريه، دايره
داری (شرشره)	dārə́y	داره
داستان	dāstā́n	کيسه ، افسانه
د اسراييلو ...	də-isrāyílo ...	د اسرائيل ...
داسې (دغسې)	dā́se	داسي (دغسي)
داوه	dāwá	داوا ، دعوه
داوی	dā́way	داوي، داوی (dāwáy)
د باميانو	də-bāmyā́no	د باميان
د باندې	də-bā́nde	د باندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوا راهیسې > له پخوا راهیسې		
د پښتانه په نامه	də-pəx̌tānə́-pə-nāmə́	د پښتون په نوم
د – په اړه	də-pəáṛa	د - په هکله ، د - په اړوند
د – په پام سره	də-pə pā́m sara	د - په پام کې نیولو سره
د – په توګه (د - په ډول)	də-pətóga	د - په ځېر ، د - په حیث
د – په ګټه اخېستنه > له – په ګټه اخېستنه		
د – په مشرۍ	də-pə-məšrə́y	د – په مشرۍ کې
د تا > ستا	stā	
د تا کره > ستا کره		
د چا ملاتړ (دفاع، هرکلي، درناوي ...) کول	də-čā-mlā-táṛ	د چا څخه ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوی ...) کول
د – څخه > له څخه		
د دباندنیو (بهرنیو) چارو وزارت	də dəbāndenə́yo -	د باندنیو چارو وزارت
درشل	Daršə́l	دورشل ، درشایي
درملنه	darmalə́na	درملونه، علاجونه، معالجه، تداوي
درناب (جناب)	dranā́b	درناو
درناوی	dranāwáy	درناوي
درنه (درون، درانه، درنې)	draná	درنده (دروند ، درانده، درندې)
دروږ (د بلهارۍ لپاره نښه شوی پسه، بلهارۍ)	darwáğ	درغوږ
دروغ	droγ	درواغ، دروېغ، دَروغ (daróγ)
درویشت	də́rwıšt	دروویشت ، دیرویشت
دریځ (ممبر، موقف ...)	daríz	دریز
درې دېرش ...	dré-derš	درو دېرش
درېدل	daredə́l	ودرېدل، درل
درېږ (بولۍ)	dreğ	درېژ ، درېش
درېګوټ (مثلث)	dre-gwə́ṭ	درې کونج ، درېګوټېز
درېیم	dreyə́m	درېم ، دریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریېمه (دوشنبه)	dreyə́ma	درې، دریېم، گل ، پیر
د زړه له پاسه	də-zṛə-lə-pā́sa	د زړه د پاسه
د زړه له کومي	də-zrə-lə-kúmı	د زړه د کومي
د ساري په توگه - ډول (د بېلگې په توگه)	də-sā́rı-pə-tóga	د مثال په توگه ، مثلاً
د – سره > له - سره	lə-sárə	
دښمن	dəx̌mán	دُښمن ، دوښمن
د – غوندې (د – په څېر)	də-γónde	د – په شان یا پشانې
د کابل کتنه	də-kābə́l-katə́na	د کابل څخه کتنه
د – کره مېلمه یم	də-kará	د – په کور کې مېلمه یم
د – لپاره (د – په پار)	də-ləpā́ra	د – دپاره ، د – له پاره
دما > زما		
د ما کره > زما کره		
د مخه > له مخه		
د مخې > له مخې		
د موږ > زموږ		
د موږ کره > زموږ کره	[jhc	
د نارینه وو	də-nārınā́wo	د نرینه و ، د نارینه و ، د نارینه ؤ
دنده	dánda	دنده (dandá)
دننی	danənáy	دننی
دو (د پرش) ...	dú ...	دوه ...
دواړې ښځې	dwā́ṛe-xə́je	دواړه ښځې ، دواړې ښځې
دوبگنی (تابستاني)	dobganáy	دوبگنی (dobgánəy)
دوبگوړی (یېلاق، اېلبند)	dubgóṛay	دوبگوړی (dubgórəy)
دوبی	dóbay	دوبی (dóbəy)
دو پسوری	du-psóray	دوه سوری ، دوه سوره، دوبره
دو پوړه (دو پوړیز)	du-poṛá	دوه پوړی (دوه پوړیز)
دو تنه (پشتی ، دوسیه)	dawtaná	دو تنه (dawtəná)
دو څرخه (لاړیس)	du-carxá	سایکل ، بایسکل
دوخته > له وخته	lə wáxtə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

دودېرش	dú-derš	دوه دېرش ، دو دېرس
د ورا > له ورا (- يه)	lə wrā́ (-yə)	
د وروسته > له وروسته	lə wrústə	
دورې > هورې، هلته		
دوزخ	dozáx	دوږخ ، دوغس
دوکان (هټۍ)	dukā́n	دُکان
دوکتور (ډاکتر)	duktór	دکتور ، داکتر، ډاکټر
دوکمار	dokamā́r	دوکه مار، دوکه مار
دوګڼ، دوګغړن >	logán, luγəṛə́n	
لوګن، لوغړن		
دوګی > دوګی		
دولس	dó-las	دوولس
دومره	dúmra	دمره، دومبره، دونې، دوني
دومی (والګی ، ګریپ)	dúmay	دومی (dúməy)
دونۍ (څادري)	dawṇə́y	بورقه ، چادری
دوو ښځو	dwó-x̌ə́jo	دوه ښځو، دوو ښځو (-ṣ̌ə́ju)
دوه پردوه	dwá-pər-dwá	دوه په دوه
دوه سوم	dwa-səwə́m	دوه سوه وم ، دوه سوه یم
دوه ویشت	dwá-wɪšt	دوویشت ، دوه یشت
دوه هومره (دوه ګرایه)	dwá-humra	دوه دونه ، دوه برابره، دوچنده
دوهه (دوهۍ)	duhá	دوهنه ، دوۍ ، دوده
دوی (په لنډ - و)	duy	دوی (doy)
دوی (قانون ، قاعده)	doy	دوی (duy)
دوې ښځې	dwé-xəje	دوه ښځې ، دوی ښځي
دویم	duyə́m	دوهم، دوه یم
دویمه (یکشنبه)	duyə́ma	دوه، دویم، اتوار، اطوار
دویمه خور (ربیع الثانی)	duyə́ma	دوهمه خور
دوییز – ه (مثنوي ...)	duyíza	دوه ییز ، - ه
دیدن > لیدن		
دی دی (او است – مذ)	day-dáy	دی ده، دی دی (dəy-də́y)
دېرش	derš	دېرس
دېګچی	degčáy	دېچکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېگچه	degčá	دېچکه
دېو	dew	دېب
د يوه مخه، د يوې مخې > له يوه مخه، له يوې مخې		

ډ – d (ډې، ډال)

د پښتو ابېڅې دولسم توری چې اړونده وييپانګه يې زياتره له هندي هغې سره ګډون او تړون لري.

کره	غږيزليک	ناکره
ډاډېينه (ډاډ ، ډاډنه)	ḍāḍeyə́na	ډاډينه ، ډاډګيرنه
ډار (وېره خطر)	ḍār	ډار (وېره)
ډاکتر (دوکتور)	ḍāgtár	ډاکټر ، داکتر
ډاګ (پوسته)	ḍāg	ډاك ، پوسټ
ډاګيزول (علني کول)	ḍāgizawə́l	په ډاګه کول ، برملا کول
ډانډس (ډغ)	ḍānḍə́s	ډنداس، ډانډت، ډنډاپ، ډينګرۍ
ډانګ ډبلۍ (اثاثيه)	ḍā́ng-ḍabalə́y	د کور اسباب
ډبر > ټبر	ṭabár	
ډب وآخ > اخ وډب	áx- o- ḍáb	
ډبيالی > دوديالی	dodyāláy	
ډچه (دبدبه)	ḍáča	ډيچه
ډډون (جوف ، تشه)	ḍaḍún	ډډون (لټون)
ډرری (د پسو بلنوييکی)	ḍərráy	ډريو
ډکون (پرانه)	ḍakún	ډکون (ډك ځای)
ډله ټپله	ḍála-ṭapála	ډله او ګروپ، ګوند او سازمان
ډليز (ګروهی ، جمعی)	ḍalíz	ډله ييز ، ډله ئيز
ډمامه (هنګامه ، ډنډوره)	ḍəmāmá	ډمامه (نغاره)
ډمبره > بمبره	bambára	

ډوکړه > دوکړه (تبله)		
ډول ډال	ḍáwəl-ḍāl	ډول ډیل، ډول وډال، ډیل ډول، ډال وډیل
ډیډم (گاوترقانك)	ḍıḍám	غومی
ډېر پېښې	ḍer-péx̌ay	ډېر پېښېدونکی، کثیرالوقوع
ډېرکاری	ḍer-kā́ray	کاریگر، سخت کاری
ډېری (اکثریت)	ḍeráy	ډېره کی، ډېرښت، ډېرښتی
ډیولا	dıwlā́	سگ ماهی
ډیوه	dıwá	ډېوه

ر – r (رې)

د پښتو ابېڅې دیارلسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
رابېل > رامبېل	rāmbél	
راپرځېدنه (پرځا)	rāpərjedə́na	له پښو غورځېدنه، سقوط
راشه !	rā́ša	رایشه، ریشه ، ریاشه
راشی	rāšáy	رش، ریز، برف کوچ
راغه (د غره لمن، گټېین ډاگ)	rāγə́	رغ، راغ، رغه
رانیول (پېرل)	rāniwə́l	رارانیول ، نیول
راهیسې	rāhíse	راسې، رایسته، رادورې، را په دې خوا، را په ایسته ...
رانۍ	rāṇə́y	راجگنه (rājgə́ṇa)
ربځ (جاروب، برس)	rabə́j	رېبځ ، ربړ
ربڼه (نری باد)	rábṇa	ربړه (مشکل، مساله، پرابلم)
رشپېل (خوی)	rašpél	راشپېل ، راشبېل
رشه	rašá	راشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښ	raх̌	ځوښا، عصاره، د مېوې اوبه، جوس
رښتین (رښتینی)	rəx̌tín	ریښتین، رشتین، رښتونی
رغاوه (صنعت)	raγāwá	رغاو، رغاوه (rəγāwá)
رغلی > نغری، اورغالی		
رغندی > غرندی		
رنجړومه	ranjṛúma	رنجلومه، رنجونې، رنجوڼې
رنگی	rangáy	رنگړی
رنځپوهنه	ranj-pohə́na	مرض پېژندنه
رڼا	raṇā́	روڼا، رنړا
رڼاوی (وضاحت)	raṇāwáy	روڼاوی
رڼایي	raṇāyí	روڼایي
روتون	rəw-tún	شودې خور، شیرخوارگاه
روځ > ورځ	wraj	
روځباړه > ورځباړه		
روځپازه > ورځپازه		
روځپاڼه > ورځپاڼه		
روده (لیاره، طریقه)	rawdá	رُوده (róda)
روږد (روږدی)	ruğd	اخته، آموخته، معتاد، عادي
روږدتیا (روږوالی)	ruğdtyā́	عادت، اعتیاد، عادیوالی، معتادي
روږدول	ruğdawə́l	آموخته کول، معتادول، عادي کول
روږدېدل	ruğdedə́l	آموخته کېدل، عادتېدل، معتادېدل، عادي کول
روستاړی	rustā́ṛay	وروستاړی، شاوندی، لاحقه، سفېکس
روښانتیایي پېر	rox̌āntyāyí-per	د روښنگرۍ دوره
روښاند (-ی)	rox̌ā́nd	روښان فکر، روښان اندی، روڼاندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښاندانه	roxāndāná	روشنفکرانه
روښاندي	roxāndı	روښانفکري ، روڼاندي
روښه (حلوا)	roxá	وریښه
روغبړ	roγ-báṛ	برګړندی ، برګنډی
روغتیايي څښاك اوبه	roγtyāyí-cx̌āk-obə́	د څښلو صحی اوبه
روغليك (صلحنامه)	roγ-lık	روغه ليك ، سوله ليك
روغه جوړه (پخلاينه)	róγa-ǰóṛa	سوله او سلم
روغه ييز	róγa-yız	سوله ييز
رومان (ناول)	român	رمان
روند (بهند)	ráwənd	رونده ، بهنده
رېب (مايل)	reb	اړب ، رېو
رېبه (ليکه)	réba	مايل خط ، سلش
رېدی	redáy	ريدی
رېږده (زلزله)	réǧda	ځمکرېږدله ، رېږدله
رېږده مېچ	reǧda-méč	ريېږدله مېچ ، زلزله سنج
ريښکۍ (تړانگه، پتاره)	rıx̌kə́y	تراډه، ورښکۍ، ريتاړه
ريښه (تريشهء جامه، ريشه)	rıx̌á	ريخه
رېوند (رېو)	réwand	رېبند ، مايل (خط)
ريی (پښۍ)	rayáy	رواش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ – **r** (ړې)

د پښتو ابېځې څورلسم توری

کره	غربيزليك	ناکره
ړانزړه، ړانځړه > نانځړه، ننځړه		
ړک (ړکند)	ṛak	ړق ، لق
ړندتيا (ړندښت)	ṛandtyā́	نابينايي
ړندکی (کوردليل)	ṛandə́kay	ړندوکی
ړندول (- ېدل)	ṛandwə́l	ړوندول، وړوندول
ړندون (نابينايی)	ṛandún	ړوندوالی ، نابينايي
ړندې پېښې	ṛandé-pexé	د پټو سترګو پېښې ، کورکورانه پېښې
ړنګ (- ول ، - ېدل)	ṛang	وران، منحل (حکومت، کابينه ...)
ړنګتيا (ړنګېدنه)	ṛangtyā́	ورانېدنه، منحلېدنه، انحلال
ړومبی	ṛumbáy	وړومبی
ړومبۍ	ṛumbə́y	شنبه ، خالي ، اوته (هفته)
ړومبۍ خور- مياشت > ژړانده		
ړومبيز (نوی يا ړومبی زېږېدلی)	ṛumbíz	ړمبزيز ، ړومبزيز
ړوند	ṛund	وړوند ، نابينا

ز – z (زې)

د پښتو ابېڅې پنځلسم توری چې شمال ختیځ یې د (ځ) پرځای هم کاروي.

کره	غربیزلیک	ناکره
زاړمبوی (لته بوی)	zāṛəmbúy	زړمبوی، زړامبو، زړامبوی، زړنبوی، زاړونبوی، زړومبی، زړومبه
زازو (چارناچار)	zāzú	زاوزو
زامن	zāmə́n	ځامن ، زویان ، زمن
زانګو	zāngó	ځانګو
زاڼه	zāṇa	زاڼي ، زاڼی ، زاڼیه
زباد (اثبات ، ثبوت)	zbād	زبات
زبادول	zbādawə́l	زباتول ، زباتل
زبادېدل	zbādedə́l	زباتېدل
زبرګ (ولي ، ستانه)	zbərg	بزرګ
زبېښناک (استثمار)	zbex̌ā́k	ځبېښناک
زبېښل (زبېلل)	zbex̌ə́l	ځبېښل (ځبېلل)
زده کړه وال	zdákṛa-wā́l	تعلیم والا ، تعلیمیافته
زده کړیال (پوهنپال)	zdakṛyā́l	پوهنتوني شاګرد ، محصل
زدوول (سولول)	zdowə́l	زدول
زر > ژر	žər	
زرنګ (د نیمروز مرکز ښار)	Zaráng	زرنج
زری > ځری		
زړاند > ځړاند		
زړی (خسته ، هسته)	zə́ṛay	زڼی ، زوڼی ، مندکه
زږه	zəǧá	زیږه ، ځیږه
زګ > ځك	jag	
زما	zəmā́	دما ، یېما ، ځما ، زما (zmā)
زما څخه > له ما څخه	lə mā́ caxə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما سره < له ما سره	lə mā́ sara	
زما کره	zəmā́-kara	د ما کره ، ما کره
زموږ	zəmúğ	دموږ، یېموږ، ځموږ، ځمونږ، زموږ (zmuğ)
زموږ کره	zəmúğ-kara	د موږ کره ، موږ کره
زنګل	zangə́l	زانګل ، ځانګل
زنګن	zangán	زنګوهلی
زنځه	zənja	ځنځه ، زنزه
زنغوزی	zaṇɣozáy	زړغونځی ، جنغوزی
زوزات (اولاده ، اولاد)	zawzā́t	زوی زات، زهوزات، زات وزویات ، زوزار، زوایت)
زول < ژول		
زول < ځول		
زولنه (دُربلی)	zawlaná	زولانه ، زلوانه ، زلونه
زولۍ < ځولۍ		
زومل < ژمل	žmal	
زومنه (ښوروا ، یخني ښوروا)	zómna	زېمنه، ځومنه، ځواوله، ځواونه
زوول (زېږول)	zowə́l	زودل
زوی	zoy	زی، زو ، ځوی، زوی (zuy)
زه او ته کورته ځو	zə́-aw-tə́-kór-ta-ju	ما او تا کورته ځو
زۍ < ژۍ		
زیړ ، زېړ < ژیړ		
زېړی، زیړی < ژیړی		
زیړه (کنځا)	zyáṛa	زېړه ، زیاړه
زیږ	zığ	ځیږ
زېږ (تولد ، تولید)	zeğ	زېږېدنه، زېږونه، تولید
زېږ اړیکي	zeğ-aṛkí	تولیدي مناسبات
زېږځواك	zeğ-jwā́k	تولیدي یا مولد ځواك
زېږدي (زېږیز)	zeğdí	زېږدیز، میلادي
زېږکالیزه	zeğ-kālíza	د زېږېدنې کالیزه ، د زوکړې کالیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زېږول (زوول)	zeğawә́l	ځېږول، زوکول
زېږون	zeğún	زېږېدنه
زېل > ځېل		
زېلانځ (رحم، تخمدان)	zelā́nj	زېلان، ځېلانځ
زېلۍ > ځلوبۍ	jalobә́y	

ژ – ž (ژې)

د پښتو ابېځې شپاړسم توری چې په شمال ختيزه پښتو کې زياتره پر "ج" او منځنۍ هغه کې پر "ز" اړول کېږي او همداسې ناکره ليکل کېږي.

کره	غېريزليک	ناکره
		ږغ ، جغ ، ځغ
ژاخ (د بوټو ځنګل)	žāx	چاخ (سوات)
ژاله > ځاله		
ژامه	žā́ma	زامه، جامه، ژامه (žāmә)
ژباړن (مترجم)	žbāṛán	ژباړونکی
ژباړون (ترجمان)	Žbāṛún	ژباړن
ژبپوهاند (ژبپوه)	žәb-pohā́nd	ژبپوهان ، ژبپېژندونکی
ژبتوکمپوهنه	žәb-tókm-pohә́na	ژبپوهنه او توکمپوهنه، اتنولېنګوېستيکس
ژبزده کړه	žәb-zdákṛa	د ژبې زده کړه
ژبلوست	žәb-lwást	د ژبې لوست، د ژبې درس
ژبور (خولور)	žәbawә́r	ژبورکی، ژبه ور، زبور
ژبونج	žәb-wāñǰ	ژبنی بدلون
ژبيز (ژبنی)	žәbíz	ژبه ييز
ژبټولنه	žәb-ṭolә́na	ژبنۍ ټولنه
ژبڅوکه	žәb-cúka	د ژبې څوکه ، د ژبې سر
ژبڅېړنه	žәb-ceṛә́na	د ژبې څېړنه ، ژبنۍ څېړنه
ژبښود	žәb-x̌ód	(د ژبې) خودآموز
ژبښوونه	žәb-x̌owә́na	ژبښودنه ، د ژبې تدريس

ژبی (زبانچه)	žəbə́y	ژبه کی
ژر	žər	زر
ژرباوری (زود باور)	žər-bāwáray	زرباوری
ژرپوهی	žər-póhay	ژرپوهېدونکی
ژرتېری (زود گذر)	žər-téray	ژرتېرېدونکی
ژررسی	žər-rásay	ژررسېدونکی ، زودرس
ژرځوابی (حاضرجواب)	žər-jwā́bay	ژرځواب ورکوونکی، حاضرځوابه
ژرگه (د اوښ زړې برخې)	žərgá	ژره ، ژری ، رېیری، زرگه
ژرنده	žránda	ځرنده، جرنده، زرنده
ژریېبری (زود حاصل)	žər-yébray	ژرثمری ، زود ثمر
ژړا	žaṛā	جړا ، زړا
ژړاند	žaṛā́nd	ژړان، جړاند ، زړاند
ژړل	žaṛə́l	جړل ، زړل
ژړندوك	žaṛandúk	ژړاندوك ، ژړانوك
ژغور (ژغورا)	žγor	ژغورنه، ژغورتیا
ژغور ببړی	žγor-beṛə́y	د ژغورنې یا نجات ببړی
ژغور ډله	žγor-ḍála	د نجات گروپ ، د ژغورنې ډله
ژغور ملاوستنی	žγór-mlāwastə́nay	د ژغورتیا کمربند
ژغورندوی	žγorəndóy	نجات بښونکی، نجات ورکوونکی، ژغورونکی
ژغورنده غورځنگ	žγórənda-γorjáng	نجات بښونکی غورځنگ یا تحریك
ژغی	žeγáy	جغی ، تسکېره
ژگه > جگه		
ژمل	žməl	ژمنه کول
ژمن (ژمندوی)	žmán	ژبن ، رېبن ، زبن(متعهد)
ژمناتی	žman-mā́tay	د ژمنې (وعدې) ماتوونکی، وعده خلاف
ژمنه	žmə́na	ژمنه (وعده ،تعهد ،رسالت)
ژندره (کولپ)	žandrá	جندره ، ځندره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوبڼ	žobáṇ	د ژويو بڼ ، ځناور باغ
ژوند پوهنه	žwand-pohə́na	ژوند پېژندنه ، بيالوجي
ژوند جګړه (مبارزه، تنازع البقاء)	žwánd-jagṛá	ژوندون جګړه
ژوند دود (ژوند توګه)	žwand-dód	د ژوند ډول ، د ژوند طرز
ژوند کچه	žwand-káča	د ژوند سطح يا سويه
ژوندوژواك	žwánd-o-žwā́k	زوندوزواك، جوند وجواك
ژوندون (ژوند)	žwandún	زوندون، جوندون، جمدون
ژوول (جويدن ، زيستن)	žowə́l	ژول ، جوول
ژويالپوهنه	žoyā́l-pohə́na	د ژوند چاپېريال پوهنه، ايکولوجی
ژيړ	žyaṛ	ژړ، زيړ، زېړ
ژيړانکه	žyāṛānáka	ژيړن، ژيړې، ژيړانکه، ژړانګه
ژيړی (يرقان)	žyaṛay	ژړی ، زېړی
ژۍ (کنار ، حاشيه)	žəy	زۍ ، جۍ ، ځۍ
ژی (مشك دوغ، جك)	žay	زی ، جی ، ځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږ – ğ (ږې)

د پښتو ابېڅې اوولسم توری چې په منځنۍ پښتو کې ډېری د (گ + غ) گډ اواز څرگندوی دی او د همدغه وینگ پر بنسټ د سوېل ختیزې (ž ږ) او شمال ختیزې (گ g) د یوې ګډولې (ğ) په توگه زیات کره گڼل کېدای شي ، د غزني ، پکتیکا ، زرملې ، ږوب او کوټې خوا ته یې وینگ (ز) دی او وزیر – مسید ، خټک ... یې "ژ" ادا کوي .

ږدل (د تېرمهال "اېښوول" پر وړاندې په ناتېرمهال کې گردانېږي، لکه ږدم ، ږدو ...) اېږدل ، اېژدل او کېږدل یې ناکره څېلونه دي.

کره	غږیزلیك	ناکره
ږدن (ارزن)	ğdən	گدن ، ژدن ...
ږغ > غږ		
ږغبندی > ژغنډی		
ږغرل > ژغرل		
ږغول > غږول		
ږغېدل > غږېدل		
ږله غری (برنجك برف وژاله)	ğala-γəráy	ژله غری، گله گرکی، ږغږغری
ږلۍ	ğaláy	ژلۍ، گلۍ
ږمنځ (- ول ، - ېدل)	ğəmánj	گمنځ، گومنځ، ږمنځ
ږمنځۍ	ğəmənjə́y	گمنځۍ، گومنځۍ
ږنگوری (انگور وږی)	ğangúray	زنگوری ، ژنگوری
ږو (قسم کوم)	ğo	گو
ږوب	žob	ژوب ، زوب
ږوږ، زوږ > څوږ		
ږوغ ږغ > غږغوږ		
ږوی (لووی)	ĝə́way	گوی ، گواه
ږیر خریلی	ğır-xrəyəláy	ږیر خرېلي ، گیر خریلی
ږیره	ğıra	ژیره ، ایره ، گیره
ږیری > ژرگه	žargá	

(c) ketabton.com: The Digital Library

س – s (سې ، سين)

د پښتو ابېڅې اتلسم توری

کره	غږيزليك	ناکره
سا (ساه)	sā (-h)	ساهه
سا بېړی > الوتکه		
سابه پلور	sābə-plór	سابه پلورنه، سابه خرڅونه، سبزي فروشي
سابه پلوری	sābə-plóray	سابه پلورنکی، سابه خرڅوونکی، سبزی فروش
سا پوهنه	sā-pohə́na	سا پېژندنه، اروا پوهنه، اروا پېژندنه
ساتېری	sā-téray	ساعت تېری ، خوشگذران
ساتېري (سرگرمي)	sā-térı	ساعت تېري
سارمی (سارمه)	sārmáy	څارمی ، سارمکۍ (سابه)
ساروان > څاروان	cārwā́n	
ساری (سيال)	Sā́ray	سال ، مثال
سازمان	sāzmā́n	نهاد ، ټولنه، تنظيم، موسسه
سازمانول	sāzmānawə́l	سازمان ورکول، تنظيمول
سازښت	sāzə́x̌t	سازش
سازي	sāzí	سازنده، نوازنده، ساز غږوونکی
ساگ (سابه)	Sāg	ساك، سبزي، سبزيجات
سال (سرمه ريگ)	Sāl	شگه
سا لنډي (سا بندي)	sā-lánḍı	سا تنگی، نفس تنگي
سا لنډی (سا بندی)	sā-lánday	سياره، سا تنگي، ضيق النفس
ساندي (مهمان دير پا)	Sāndí	ساندی
سانگه (نيزه ، شل)	sā́nga	څانگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سانگه > ځانگه		
ساوتیگا (ساسوی)	sā-o-tıgā́	ساوتیگه، نفس سوخته
ساهو (ساکښ، ازاد)	Sāhú	ساوو
ساییز	sāyíz	ساهیز، تنفسي، روحي
سبا	Sabā́	صبا، صباح
سباناری (سهارنۍ، گهیځنۍ، بریځر)	sabā́-nārā́y	سبناری
سباوون (سحرگاه، سحرگاهان)	sabāwún	سباون، صباون
سپارښتلیك	spārəx̌t-lík	د سپارښتنې لیك، سفارش نامه
سپارښتي	spārəx̌tí	سفارشي، فرمایشي
سپاره	Spā́ra	سسپار، سسپاره، تسپار
سپرلو	sparló	د آس سپرلي
سپرلي (د نقلیه وسیلو سپور)	Sparlí	سورلي، مساپر
سپرلی > پسرلی		
سپرلۍ گاډی	Sparlə́y-gā́ḍay	د سپرلیو موټر یا سروېس، مساپر وړونکی گاډی
سپره لار	Spará-lār	د سپرو لار، موټر رو، سړك
سپرېدل (سپرول)	sparedə́l	سپورېدل، سورېدل (سورول)
سپړل	spəṛə́l	سپنړل، سپړدل، سپړودل
سپړلی	spəṛə́lay	سپړدی، سپړودی
سپږمه > سږمه		
سپښته (ببډۍ)	spə́x̌ta	سپخته
سپم (د ستنې سوری)	Spam	سپومی، ستومی
سپنخړی	spən-xə́ṛay	وسپنخیری، وسپنخړی، اوسپنخړی، سپینخړی
سپور (سوار)	Spor	سور
سپوږمۍ تندره (خسوف)	spoğmə́y-tándra	د سپوږمۍ تندره
سپوږمیز (- لیږدي)	spoğmíz	هجري، قمري هجري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپیتانه	spıtā́na	سپي توب
سپېڅلځای	Specəl-jā́y	سپېڅلی ځای ، مقدس ځای
سپېده داغ (سپېدې چاود)	speda-dā́γ	سپیدو داغ ، سپیده دم
سپېرلم (روباه)	Sperlə́m	سپلم
سپېلنی	spelanáy	سپلنی ، سپانده
سپي لوبه	spı-lóba	سپي جنگونه ، سگواني
سپین روبی	spın-róbay	سپین دروبی، سپین دوبی
سپین زرین	spın-zarín	د سپینو زرو ، نقره یي
سپین نمری (سپین روبی)	spın-nmə́ray	سپین جامه (سپین کالي)
ستا	Stā	د ستا ، د تا ، یېتا
ستا ښخه > له تا ښخه		
ستاړه (روغه ، پخلاینه)	stā́ṛa	سوله ، صلح
ستا سره > له تا سره	lə tā sará	
ستاسې (ستاسو)	Stā́se	د ستاسې، د تاسې، ستاسي
ستاینوړ	stāyən-wáṛ	د ستاینې وړ
ستاینوم (صفت ، لقب)	stāy-núm	د صفت نوم (اسم صفت)، لقب
سترغلی	stər-γaláy	سترگغلی
سترگ ارتاو (چشم انداز)	stərg-artā́w	لیدارتاو
سترگبندی	stərg-bandáy	چشم بندی
سترگرپ	stərg-ráp	د سترگو رپ
سترگ لید (سترگلین)	stərg-líd	د سترگو لید ، نگاه
سترگور	stərgawár	سترگه ور، بینا ، لوی سترگی
سترگو لیدلی (عینی)	stərgo-lıdə́lay	د سترگو لیدلی، په سترگو لیدلی
سترگه (سترگې)	stə́rga	سترگه (stərgi, stərgə)
سترگې پرلار	stərge-pər-lār	سترگې په لار (- ې) ، منتظر
سترگۍ والا	stərgəy-wālā́	سترگۍ (چشمی، عینك)

(c) ketabton.com: The Digital Library

		جوړوونکی یا پلورونکی
ستروی (بزرګواری)	stərwáy	سترتوب ، عظمت
ستړیا	stəṛyā	ستړتیا
ستغ (سخت ، زشت)	stəγ	ستغ، ستوغ، ستخ، ستوخ
ستغلېږدی (ستغیونی)	stəγ-léğday	د ستغې لارې تلونکی، صعب المرور، صعب العبور
ستګ (سنجاق)	Stag	ستنکی
ستمن > شتمن		
ستناو (آړ ، خنډ)	stənā́w	ستناوی ، مانع
ستنبه (رګبه)	stənbá	ستنوهونکی، پېچکاري کوونکی، آبله کوب
ستنځی (اړځی ، اړتون)	stənjáy	توقیفځی ، حواله جات
ستو (څخواکی)	Staw	ستو (کوشنی سوری)
ستور ببړۍ (تشیال ببړۍ)	stor-beṛə́y	فضایي ببړۍ
ستور پوهنه	stor-pohə́na	ستوري پېژندنه
ستوریانی (ستوریانۍ)	storyānáy	فېلمي ستوری (ستورې)
ستوریونی (تشیا لیونی)	stor-yúnay	ستور مزلی، کیهان نورد ، فضا نورد
ستوګه > استوګه، استوګنه		
ستونځ (اوج ، قله)	Stunj	د غره څوکه، د غره سر، لوړه
ستونزمن	stonzmán	ستومانوونکی
ستونزه (مشکل)	stónza	ستونځه، ستونزه (stúnza)
ستوني ستخ	Stúni-stax	ستوني ستاخ، ستوني ستغ، ستوني ستاغ، ستوني ستاك
ستوه	satə́wa	پیش قبضه، ستوه (satwá)
سته > شته	Šta	
ستټك	səṭə́k	سوټك ، څټك
ستټه (بېخ)	sə́ṭa	څټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستهی > ښېټه		
سخا > خوسا		
سختچاری	saxt-čā́ray	سختگیر (- ه)
سختدریځی (توندلاری)	saxt-darízay	کلك دریځی، ټینگ دریځی، توند دریځی
سخر > خسر		
سخی > خوسی		
سربانه (وربینه)	Sarbā́ṇa	سربانه، سره بونې، سره لی، ناړی، ورگینه
سرپر سر (یو برابر)	sár-pər-sár	سرپه سر، سرپسر
سرته رسول (ترسره کول)	Sarta-rasawə́l	وسرته رسول ، اجرا کول
سرتېری (عسکر)	sar-téray	سرتېر، سرباز، سپاهی
سرخوږ (سرخوږی)	sar-xwə́ğ	سردرد ، سردردي، سردردی
سرسوبنده > شوبله		
سرغاړی (سرغړاند)	sar-γā́ṛay	سرغړوونکی، سرواخی، خلاف کار
سرغشی (سرغشي)	sar-γášay	شرغشی، شېرغشی، کهی
سرکونډې (سر پرخهی)	sar-kónḍe	سرکونډو، لکې پینې، سر پرخېړی، سنگوپ (ملاق)
سرگڼی	Sargáṇay	ړومبی گڼه ، اول نمره لومړی درجه
سرلیك (عنوان)	sar-lík	سرلیکنه ، سرخط
سرلیکنه	sar-lıkə́na	سرلیك ، سرمقاله
سرلیکه	sar-líka	سردړه ، سرلوحه، بورډ
سرمخ	sar-mə́x	سرصفحه
سرمشریزه	sar-məšríza	سرمشریزه غونډه، د سرانو غونډه
سر وزیر	sár-wazír	لومړی وزیر، وزیراعظم، صدراعظم
سروزیري	sar-wazırí	لومړی وزارت، صدارت، صدارت العظما

(c) ketabton.com: The Digital Library

سروېږدی (بالښت)	sar-wéğday	سرا پږد ، سروېږد ، سروښت
سره بانجڼ > باټينګڼ		
سره زرين (طلايي)	srə-zarín	د سرو زرو
سره له دې (له دې سره سره)	sará-lə-de	باوجود
سرهېته (لالهاند)	sar-héta	سرگردان
سرى > شرى		
سريزه	saríza	سريځه، مقدمه، پيش لفط
سرېښ > ثلېښت	clex̌t	
سړك	saṛák	سرك
سړوپى	saṛopə́y	سړې پى، شيريخ، آيسكريم
سړه لړې (تب لرزه)	saṛa-lə́re	سړه لوي ، سړه لوې
سړي سركال ګټه	saṛı-sár-kāl-ğáṭa	كالنى سړي سرګټه ، د سړي پرسر كالنى عايد
سږكال	sáğ-kāl	سخكال ، سكال
سسكوره > تسكوره		
سكروټه	skarwáṭa	سروټكه ، سروټه
سكم (جوال)	Skam	سكيم
سكو (ښاخى)	Sku	دوښاخه، دوه خلې، خاخى
سكولل (سكوښتل)	skóləl	سكوستل، سكول، سكويل (د پسو وزو خرېيل)
سكېلوى (زګېروى)	skelwáy	زېبرګى ، ځګېروى
سګك > غربې		
سل په سل كې	sə́l-pə-sə́l-ke	سل په سلو كې
سلګى (هكهك، نالش)	səlgə́y	سوګلى ، سولګى
سلنه (فيصدي)	sələ́na	سلواله
سليزه (پېړى)	səlíza	سلى ، سلكلني
سماوار	samāwā́r	سماوات
سمبال (- ول ، بدل (تامين ، اجراء ...)	səmbā́l	سنبال ، سامبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم له سمونې (سم له لاسه)	sám-lə-samúne	سم د سمنې، سم له سمنې، سمدستي، دستي
سمخ	smə́c	ځمځ ، سمس ، ښمخ
سمندر رېږده	samandər-réğda	بحري زلزله ، څونامي
سمندرگی	samandərgáy	بحيره
سمونپال	samun-pā́l	سمونوال، اصلاح پال، اصلاح غوښتونکی
سندوی (غاټول بوټی)	sandóy	سندی
سنډ (کتان)	sənḍ	سونډ ، سڼ ، سوڼ
سڼ (زنجبيل)	səṇ	سوڼ، سنډ
سڼوسپېرکی	sə́ṇ-o-spérkəy	سنډوسپېرکی
سوابېره	swābéra	صوابېره، سوابېره (sowābéra)
سوات	Swāt	صوات ، سوات (səwāt)
سوب (حاضر)	Swab	سوب (sob)
سوباړی > څو باړی		
سوبتيا (حاضري، حضور)	swabtyā	سوبتيا (sobtyā)
سوبله > شوبله		
سوړسك	soṛsə́k	سوکړك ، جواری
سوکمار	sukmā́r	سوك وهونكی ، بوكسر
سوکماري	sukmārí	سوك وهنه، بوكس، بوكسېنگ
سوگندکول - پورته کول... > لوړل		
سوگند ليك	sawgand-lík	قسم ليك ، قسمنامه
سول (سوځل)	swəl	سوزل ، سېزل ، سېځل
سول (شدن) > شول		
سوله ستاړه (روغه جوړه)	sóla-satā́ṛa	سوله ستاره، سوله بوله، صلح وسلم، صلح وصفا
سوله ييز (روغه ييز)	sola-yíz	سوليز
سوليز	solíz	د سول (عقل) اړوند، سولي، عقلاني، عقلي، منطقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سومبور	sumbawár	سومباټور
سونبوټي	Swan-búṭi	د سون بوټي یا بوټی
سونتوکي	Swan-tóki	د سون توکي ، د سون مواد
سونلرګي	Swan-largí	د سون لرګي
سونوړ	Swan-wáṛ	د سون وړ، د سوځېدو وړ
سووان	sowā́n	سوهان
سوواني (اساني، شېبره)	sowāní	سواني، سوهاني، سوهانه
سوونه (سلګونه)	səwúna	سلونه، سلها ، په سلهاوو ، په سلونو ...
سوی (سوخت)	Sway	سوه
سوېل	səwél	سویل، سهیل، سوهیل...
سوېل – ختیځ (جنوب شرق)	səwel-xatíj	سوېل ختیز، جنوب ختیز
سوېل- ختیز(جنوب- شرقي)		سوېل – ختیځ (جنوب شرق)
سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)	səwel-lwıdíj	سوېل لویدیز (جنوب غربی)
سوېل لویدیز (جنوب غربی)	səwel-lwıdíz	سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)
سوېلي	sə́welı	سوېليز ، جنوبي
سوېلۍ (مله نجلۍ)	səwéləy	سهېلۍ، سُهېله، سېیلۍ
سویه(سویې)	Sóya	سوه ، سوی -suy (سویان)
سهار	Sahā́r	سار ، سحر ، سهر
سهارسبا (شین یا روڼ سهار)	Sahā́r-sabā́	سارسبا ، سحرصبا
سهارنۍ (برېځر)	sahārānəy	سباناری ، سبانۍ
سهه او تهه	sáha-w-táha	صبروحوصله
سهي (سم، زغمناك)	sahí	صحي ، صحیح
سیاڅه	syā́ca	سیاسه، اونګ، هاوند، بغرۍ
سیسۍ (مرغه)	sısə́y	سوسۍ
سیلانی، سیلګری > ګرځندوی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیلۍ (توند باد)	síləy	سولۍ (suləy)
سیمه پال	sıma-pā́l	سمت پالونکی
سیمه واله	Sima-wā́la	سیمه - سمت پالنه
سیمه ییز (سمتی، منطقوی)	sıma-yíz	سیمیز
سیندکښ	sınd-káx̌	سیند (قاموس) لیکونکی
سیندګی	sındgáy	(جېبي قاموس)ولاړې اوبه، جهیل
سیوری	syóray	سوری، سیوره، سایه

ش – š (شې ، شین)

د پښتو ابېڅې نولسم توری

کره	غږېزلیك	ناکره
شا بوتی، شابوکی،		
شاټوغی، شا ټیټی،		
شا کړوپ ... > کوپ		
شا پر شنجې > ستونی ستخ		
شات (ګبینه)	šāt	شهد
شا تګ	šātág	پر شا تګ
شا تګپال	šātag-pā́l	شا تګ خوښی، رجعت پسند
شاربل	Šārbə́l	شربل
شا لید	šā-líd	شا ځمکه، پس منظر
شانډۍ (ډکه)	šānḍə́y	شنډۍ
شاوخوا	šā-o-xwā	خواوشا
شاهزی	šāhzáy	شاهزوی، شهزاده، پاسوالزی
شپني	španí	شپون توب
شپول (پنډغالی)	špol	ګاچ، ګاړه ، ګاش
شپون	špun	شپه، چوپان، ګډبه
شپه پرشپه	špá-pər-špá	شپه په شپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ښه !	špa-x̌á	شپه په خیر!
شپه کاری	špa-kāray	شوکار
شپه ورځ	špa-wráj	شپه او ورځ ، شوا روز
شپږ څنډه	špağ-cənd	شپږ څنډی، شپږضلعي
شپږزر کلن	špağ-zər-kalán	شپږ زره کلن، شپږ زر کلیز
شپږمه (پنجشنبه)	špağə́ma	شپږ ، شپږم، شپږنۍ
شپږیزه (شعري مسدس)	špağíza	شپږیز، شپږ بیتي، شپږ بیتیزه
شپې پاڼه (شب نامه)	špe-pā́ṇa	د شپې پاڼه ، شپه لیك
شپېغالی (شپېځای)	špeγā́lay	لیلیه
شپېلل	špelə́l	شپېلول
شپېلۍ (دروی)	špelə́y	توله ، بین ، ترومپېټ
شپېنی	špenáy	شپنی
شتمن (بډای)	štə-mán	سته من، ستمن، سته من
شته (دارایی)	štə	سته
شته (هست)	štə	سته
شخړیز (نا ندریز)	šxəṛíz	شخړه ییز، لانجه یي، نزاع وړ
شرغشی > سرغشی		
شغرغ (اور پکی)	šaγ-ráγ	شریر، اشرار، شرګډی
شکنه > شنډه		
شکېل (- ول، ېدل) >		
ښکېل (- ول ، - ېدل)		
شګه (رېګ ، سنګرېزه)	šəğa	سګه
شګۍ (د خیبر یو کلی او کوټ)	šəğə́y	شاګۍ
شلتالو > ختوری		
شلومبې (شړومبې)	šlombé	شوملې ، تروې ، پۍ
شمارپوهنه	šmār-pohə́na	د شمارنې پوهنه، احصائیه پوهنه
شمالختیځ (شمال شرق)	šamāl-xatíj	شمال ختیز
شمالختیز (شمال شرقي)	šamāl-xatíz	شمال ختیځ
شمال لویدیځ (شمال غرب)	šamāl-lwedíj	شمال لویدیز
شمال لویدیز (شمال غربي)	šamāl-lwedǐz	شمال لویدیځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمان (خاکروبه)	šəmā́n	خاورې ، خځلې
شمزۍ (مهره، ستون فقرات)	šamzə́y	شمځۍ، د ملا تير، ملا غابنی (مهره)
شمشتۍ	šamšatə́y	شين تتی، شوتتی، کيشپ ...
شمېر پوهاند (شمېر پوه)	šmer-pohā́nd	رياضي پوه
شمېر پوهنه (رياضی)	šmer-pohə́na	رياضي پوهنه ، شمېرپوهنه (هندسه)
شمېرې او ګڼې (اعداد او ارقام)	šmré-aw-gáṇe	ګڼې او شمېرې ، شمېرې او ارقام
شند	šənd	شاهين
شنه ټوخله، شنه غاړه > توره ټوخله	tóra ṭoxə́la	
شوبله (هزارپا ، ټانک)	šóbla	سرسوبنده ، سوبله (ټانک)
شوبۍ (شبۍ)	šobə́y	شبو
شوپرك > ځکالکی		
شودې وريجې	šodé-wrī́je	شيربرنج ، کير (اردو)
شوروځوږ	šór-o-jwáǧ	شوروزوږ، شوروکړپ، شوربګت
شونډك	šunḍə́k	اوږده شونډه، خلتم (خرطوم)
شونی (کېدونی)	šúnay	کېدونکی ، ممکن ، احتمالي
شېبره	šebára	شببره تبه ، محرقه تبه
شېبره (سواني، اسانتيا)	šébəra	سوهانه، سهولت، فيسېلتي
شيشړ	šıšáṛ	شيشو، شيخدو (تور ښارو وزمه مرغه)
شيند پرشيند (شو پرشو)	šínd-pər-šínd	شيند په شيند ، تاش پرتاش، تيت و پرك
شين کومه	šın-kúma	شين کومکه، سارايی کوتره، خره کوتره
شينګړه	šıngáṛa	شنګړ، شينګړۍ
شينوبره (کبود)	šın-wábra	شين وزمه، بانجاني، نيلي
شينوبی (لسي)	šınóbay	شناوۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ – x̌ (ښې)

د پښتو ابېڅې شلم توری چې د منځني معیاري "ښ" وینګ پر وړاندې یې سوېل لویدیزه پښتو "ṣ̌" او سوېل ختیزه پښتو "š" تیکاو لري او شمال ختیزه هغه یې ګرد سره له "خ x " سره ونجوي .

کره	غرېزليك	ناکره
ښاپرك، ښاپېرك > څکالکی	ckālkáy	
ښاڅمن (مغرور، مفتخر)	x̌āc-mán	ویاړن ، پېسمن
ښاخلن	x̌āxlán	ښاخور
ښاخۍ (ښانګۍ)	x̌āxə́y	شاخۍ
ښارګ	x̌āräg	شارګ ، شاهرګ
ښار مېشتی (ښاري)	x̌ār-méštay	د ښار استوګن - اوسیدونکی
ښارمېنه	x̌ār-ména	ښاري ناحیه
ښارو	x̌āró	شارو ، خارو
ښاري څانګه (بانك)	x̌ārí-cā́nga	شاري څانګه، شهري څانګه
ښاریه (ښارګی)	x̌ārıá	ښاره ، ښارګوټی
ښانده	x̌ā́nda	شناخت ، پېژندنه
ښانك	x̌ānák	ښنك ، سنك ، خانک
ښانګور	x̌āngawə́r	ښانګه ور
ښانګه (ښڼه)	x̌ā́nga	ښنګه ، لېنګی
ښپه > پښه	px̌a	
ښځمنه (ښځینه)	x̌ə́j-mána	تورسرې
ښځنوك	x̌ājanók	ښځنوکی ، ښځوکی
ښکانځه > ښکنځا		
ښکالوه (سکالو)	x̌kālwá	خبرې، بحث
ښکته > کښته		
ښکل > کښل	kx̌al	
ښکلا (ښایست)	x̌kolā́	ښکلا ṣ̌kəlā́
ښکېنی > کښېنی		
ښل	x̌əl	شل ، اندرپایه ، زینه
ښمروښېګڼه	x̌mə́r-o- x̌egə́ṇa	خیروښېګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښنځری > تنځری		
ښندل	x̌əndə́l	شندل
ښنده (افراط ، مبالغه)	x̌ə́nda	شنده
ښوول	x̌owə́l	ښېيل، ښول، ښيل (عاقول)
ښوونځی	x̌owə́njəy	ښونځی ، ښوونځۍ
ښوونکی	x̌owúnkay	ښونکی، ښوونکئ (xowúnkəy)
ښوونه	x̌owə́na	ښونه ، ښودنه
ښوونه روزنه	x̌owə́na-rozə́na	ښوونه او روزنه، تعليم وتربيه
ښوی (راشبېل) > خوی	x̌way	
ښويندۍ (لغزشگاه)	x̌wayndə́y	ښويندی، ښويندوکی، ښويندوکۍ
ښويول	x̌wayawə́l	ښوهول
ښويېدل	x̌wayedə́l	ښوهېدل
ښهانه	x̌əā́na	ښه والی ، ښه توب
ښهل (عاقول)	x̌ə́həl	ښيل
ښون (دښونه)	x̌əwə́n	ښوون ، (د ښوانه)
ښېرا (ښېراوې)	x̌erā́	ښېره (ښېراوې)
ښېره (ښېرې)	x̌erá	ښېرا (ښېرې)
ښيښه (هېنداره)	x̌ɪx̌á	خيخه ، شيشه
ښېګڼه	x̌egə́ṇa	ښېګړه
ښينه	x̌ína	خينه ، خوښينه
ښېوه	x̌ewá	خېوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غ – γ (غې ، غين)

د پښتو ابېڅې يوويشتم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
غاتره > کچر		
غاټول (لاله)	γāṭól	غاټوی ، خاټول
غارمه او ساړه	γārmə́-aw-sāṛə́	گرمي او يخني، تودوخه او سړوخه
غاروزينه (چلپاسهٔ دشتی)	γārozínza	غارندونه (γārəndúnə)
غاړبندی (گردن بسته، گناهگار)	γāṛ-bánday	غاړه بندی
غاړ پټۍ (مفلر، دستمال گردن) > پياغله		
غاړه غړۍ (غاړه پرغاړه)	γā́ṛa-γaṛə́y	غاړه غتۍ، غاړه غجې
غاړې روغبړ (غبړ روغبر)	γā́ṛe-roγbáṛ	غاړې برگندی
غاښ جوړونه	γāx̌-ǰoṛawə́na	غاښ رغاونه
غاښ خلی	γāx̌-xə́lay	غاښ ټومبنی
غاښ خوږ (غاښ خوږی)	γāx̌-xwə́ğ	(د) غاښ درد
غاښ ربځ (ربېځ)	γāx̌-rabə́j	د غاښو برس
غاښ لېټۍ	γāx̌-leṭə́y	د غاښو خميره يا کريم
غاښ ولۍ	γāx̌-wələ́y	د غاښ ريښه
غاښيز	γāx̌íz	دنداني ، ډېنټل
غالۍ پلور	γāləy-plór	غالۍ خرڅونه، قالين فروشي
غالۍ پلوری	γāləy-plóray	غالۍ خرڅوونکی، قالين فروش
غاليچه (زلوچه)	γālıčá	غالۍ گۍ، وړه غالۍ، قالينچه
غاو (احتجاج)	γāw	سخت اعتراض، پروټسټ
غاوچي (غاوی)	γāw-čí	احتجاج کوونکی
غاوليك	γāw-lík	احتجاج ليك

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبانده (مغانه)	γbā́nda	سربنکارونه، قدکشك، کله کشك
غبرگون (پاسخ، واکنش)	γbargún	غبرگلون، چارانگ، ردعمل، عکس العمل
غچ (انتقام)	γač	غڅ ، بدل
غدکه (مرڼۍ)	γadə́ka	کباړۍ ، قبا ، چپن
غربی	γrə́báy	سگك (بندچپلی ...)
غرغنډه (ستره لمبه)	γarγanḍá	غورلنډسه،غورانگه،غورمبه،غرانډه،غوړنجه، غوړځکه،غوړسکه،خوړسکه
غرگرځی	γar-gə́rjay	غره گرځېدونکی
غرمنۍ	γar-manə́y	د غرمې ډوډۍ، د غرمې مېلمستیا
غرمه ښه!	γarma-xá!	غرمه (مو) په خیر
غرمېشتی (غروال، غرڅن)	γar-méštay	غرېڅی، غرشین، د غره اوسېدونکی، غرڅنی
غرندی	γrə́nday	غرنده، رغندی
غرواوښکې	γərəw-úx̌ke	د غروې (تمساخ) اوښکې
غروه (کروکودیل)	γərə́wa	د اوبو غروه، د اوبو سمساره
غړپ (گوټ)	γṛap	غوړپ
غړپل	γṛapə́l	غوړ پل
غړپول	γṛapawə́l	غوړپول
غړکه (مشك دوغ)	γaṛə́ka	غړك
غړیالی	γəṛyāláy	غښتلی ، عضلاتي
غزلبول	γazal-ból	غزل ویونکی ، غزل گو
غژغویی	γağ-γwayáy	غژگاو
غږ (- ول ، - ېدل)	γağ	ږغ ، غگ ، فون
غږپوهنه (غږپوهه)	γāğ-pohə́na	ږغپوهنه، فونولوژي، فنالوجي
غږجگی (لوډ ېسپیکر)	γāğ-jə́gay	غږلوړی ، بلندگو
غږنیو	γāğ-níw	غږنیوونی، غږنیوونکی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ټايپ ريکارډر
غشی	γášay	غښشی
غلمينه (ډوډۍ ، نغن)	γalmína	غنمينه، نغند ، د غنمو ډوډۍ
غلوځه (غلاوزه)	γlóca	مچمچۍ، د شاتو مچۍ، د گبيني مچۍ
غلياك	γəlyā́k	غلچکی يرغل، داړه، پټ بريد ، شبخون
غلی سمندر > ارام سمندر		
غوابيژی (حلزون)	γwā-bížay	د اسمان ځاځکی، د خدای غويی، شا پيتی ...
غوالوشه > لوغۍ		
غوباړی	γobā́ṛay	غوبانی ، غوماشه
غوراوی (امرنه)	γwarāwáy	غورونه ، خوښونه
غورچاڼ (انتخاب ، منتخب)	γwar-čā́ṇ	غورچان ، غوره چوڼ
غورځاوڼ (عضو جنبش)	γorjāwáṇ	غورځنگ، د غورځنگ غړی
غورځنگ (جنبش)	γorjáng	غورځنگ (حمله، جست وخيز)
غورځی (جست وخيز)	γorjáy	غورزی
غورغوشت (سرگرمي)	γor-γúšt	سا تېري ، پام غلطولنه
غورمچ (غوباړی)	γwər-məč	غټ مچ ، خرمگس
غورمه (قورمه) > انډۍ	γormá	
غورنيکه	γwər-nıkə́	ټر نيکه ، د نيکه نيکه
غورولايت	γór-welāyát	د غور ولايت، د غوراتو ولايت
غوره انا	γwára-anā́	غورله انا ، د نيا نيا
غوري	γorí	پلخمري
غوريالی	γwar-yāláy	باټو ، باټور ، ټوكمار ، گپاوو
غوړاشه	γoṛā́ša	غوړياشه ، کاڅی
غوړانگه > وړانگه		
غوړاوو	γwaṛāwú	غوړه مال
غوړاوی	γwaṛāwáy	غوړه مالي
غوړپکه (پېښنه)	γoṛpə́ka	حادثه ، واقعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړ پیش	γwaṛ-pıš	غوروپش ، غروپش
غوړسکه > خوړسکه		
غوړگه (نار ، نوده)	γwə́ṛga	غوړگه (γóṛga) ، پنډی
غوړه مرغه (ارغستان)	γwáṛa-mərγá	غوړه مرغی، غوړمرغه (γóṛmərγa)
غوز	γwəz	وغوز، چارمغز ، چارماغ
غوزار(گوزار)	γuzā́r	گذار، گزار
غوزارل (گوزارول)	γuzārə́l	غوزارول
غوزاریدل	γuzāredə́l	گوزاریدل
غوزی (غېږ، غېږ نیونه)	γozáy	غوېږه
غوږ خوږی (غوږخوږ)	γwağ-xwəğáy	د غوږ خوږ یا درد
غوږول (گوشزد کردن)	γwağawə́l	د – غوږ ته رسول
غوږی (گوشی تلفون ...)	γwáğəy	غوږ کی ، غوږه کې
غوشایي	γošāyí	خوشایي ، غوشیان
غوښپلور (سربه)	γwax̌-plór	غوښه خرڅونه ، قصابي
غوښپلوری	γwax̌-plóray	غوښه خرڅوونکی، قصاب
غوښت	γwəx̌t	غوښتنه، خواست، درخواست
غوښتپاڼه (غوښتلیك)	γwəx̌t-pā́ṇa	غوښتنپاڼه ، غوښتنلیك
غوښتلیك	γwəx̌t-lík	غوښتنلیك، عریضه، درخواستي، درخواست
غول	γwəl	غول (γol)
غوماشی (ماشی)	γomā́šay	غوماشه
غومبسه > مچې		
غومی > ډیډم		
غونچه	γwənčá	غنچه
غوندی (ترټه)	γúnday	غونځی
غونډ (گروپ ، فقره)	γwənḍ	گروپ ، فقره، غونډ (γonḍ)
غونډله (جمله)	γwə́nḍlá	غونډله (γonḍála)
غونډله پوهنه (غونډله پوهه)	γwənḍla-pohə́na	جمله پوهنه ، نحو
غونډ وربوزی > بغوټ		
غېږباس	γeğ-bās	غېږنیوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غېږباسي (پلندۍ)	γeğ-bā́sı	غېږنيونه
غېږ پرغېږ	γéğ-pər-γéğ	غېږ په غېږ، غېږه په غېږه
غين	γın	غينې ، غنې
غېږ روغبړ	γeğ-roγbáṛ	غېږ برگړندی، غېږ برگنډی

ك – k (كې ، كاف)

د پښتو ابېځې دوه ويشم توری

کره	غږيزليك	ناكره
كابل پوهنتون	kābə́l-pohəntún	د كابل پوهنتون
كابل ښار	kābə́l-ǩār	د كابل ښار
كابو (قريب ، فرصت)	kābú	قابو
كاپرگل > نمرگلی	Nmargwə́lay	
كاڅۍ (د مچنوغزې كاسه)	kācə́y	كاسۍ
كار او زار (كار لوښي)	kār-awzā́r	د كار سامان يا اسباب
كار باړه (لاسباړه، كار گټه)	kār-bāṛá	د كار مزد ، حق الزحمه
كار بندي	kār-bandí	كاربندي، كار بنديز، د كار نه كولو اعتصاب
كار پېر	kār-pér	د كار شېفټ ، كاروخت
كارځی	kār-záy	كارځای، د كارځای يا محل
كاردود (كارتوگه، كار ډول)	kār-dód	د كار ډول ، د كار طرز
كارپوه	kār-póh	كارشناس، ماهر، متخصص
كارپوهه	kār-póha	كارشناسي، مهارت، تخصص
كارخونه	kār-xúna	كارخانه، فابريكه، چرلاو ، كارښت
كار ډگر	kār-ḍagár	د كار ساحه
كار سيالي	Kār-syālí	د كار سيالي يا مسابقه
كارغه (وراغ)	kārγə́	كارگه، قارغه، كروغ، كړاغ
كاركړن	kār-kṛán	كاركرده گي، كار روايی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		فعالیت، د کار اجرا
کارگر	kār-gár	کاریگر
کارگر پاړکی	kārgár-pāṛkay	کارگره طبقه
کارمند (کارمن)	kār-mánd	کارکوونکی، مامور، کاردار
کارموند	kār-múnd	کارموندنه ، کاریابی
کارنده	kā́rənda	کارینده، کاریگر، فعال، موثر
کارندوی (کارندویان)	kārəndóy	چاروال، کارکن، فعال (سیاسي، گوندي)
کارندویي	kārəndoyí	چاروالي، فعالیت، کارکرده گی
کاروړ	kār-wáṛ	د کار وړ، کارآمد
کاروزمنه	kār-o-zmə́na	کار و کسب
کارول	kārawə́l	په کارول، استعمالول
کارونځ	kārawánj	کارونځای، د استعمال مورد، د کار مورد، کارونځی
کارونوړ	kārawan-wáṛ	د کارونې وړ، د استعمال وړ
کاروني	kārawə́ní	د کارونې یا تطبیق وړ، تطبیقي
کاروېش	kār-wéš	د کار وېش، د کار تقسیم
کارېدل	kāredə́l	په کارېدل، استعمالېدل
کاږبل (کوږ)	kāǧ-bál	
کاږه وېلني خوابه وېلني > (بادیان)		
کالخوای	kālxwā́y	د کاله مشر، واکیالی، سرپرست، ولي
کالښود (کلیز)	kāl-x̌ód	کلیزه ، جنتري
کال گټه	kāl-gáta	د کال گټه یا عاید
کالنی	kālanáy	کلنی
کالنۍ	kālanə́y	کالنۍ خپرونه
کالنۍ سرې سر گټه > سرې سرکال گټه		
کالورځ	kāl-wráj	د تلین یا کالیزې ورځ
کالی، کالي > گانه، پسول		

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالیزه	kālíza	کلیزه ، سالگره
کان پوهاند (کانپوه)	kān-pohā́nd	کان پېژندونکی، معدن پېژندونکی
کاندۍ (ځمځوکۍ، سیپۍ)	kāndə́y	کاشوغه، کاچوغه
کانکن	Kān-kán	کان اېستونکی، د معدن استخراجوونکی
کانپوهنه	Kān-pohə́na	کانپېژندنه ، درنگپوهنه
کاڼتوږی (کاڼ ټکی)	Kān-tóğay	د تېږو توږونکی، سنگتراش
کاڼتوږی (کاڼي ټك)	Kāṇ-toğáy	ډبر تراشي ، سنگتراشي
کب نیو	kab-níw	کب نیوونکی ، ماهیگیر
کب نیوی	kab-nıwáy	کب نیونه ، ماهیگیري
کتابپوهه (لیکي پوهه)	ketāb-póha	کتابپېژندنه، ببلیوگرافي
کتابتون (کتابخونه، لیکي تون)	ketāb-tún	کتابخانه ، کتب خانه
کتابچه > خاته		
کتابښود (لیکي ښود)	ketāb-xód	د کتاب لارښود
کتنځی	katənjáy	کتوځی، د معاینی خونه یا ځای، کلینیك، معاینه خانه
کټپوښ	Kaṭ-póx	د کټ یا بسترې پوښ، روجایي
کټه (گوته)	káṭa	غټه گوته
کچ ومېچ	káč-o-méč	اندازه او مقیاس، قدواندام (خیاطي)
کچه یا خچه (گوته)	káča	خچۍ (گوته)
کځ	kac	
کځوال (کځیز)	kac-wā́l	(د سیند) غاړه، (د سمندر) غاړه
کډوال	kaḍ-wā́l	کډبه، کډه پر شا ، مهاجر
کراچ	krāč	کریچ ، کرچ
کراسگر	krās-gár	نیمسی گر
کر توخم	kar-tóxəm	د کر تخم ، زراعتی تخم
کر ځمکه	kar-jmə́ka	کرنۍ ځمکه، د کر ځمکه، کښتي ځمکه

کرښپل (سراغ ، پل)	kərx̌-pál	د پله خاپ ، د پښې خاپ
کرښراکښنه > ټاپی		
کرکرونده (کرکیله)	kár-karwandá	کروکښت، کاروکشت، زراعتي چارې
کرکړی (غرغړه)	karkəṛáy	غرغره (د اوبو کښلو او؟)
کرکنډه (سنگ غلطان)	kar-kánḍa	کرکانډی
کرگر (بزگر)	kargár	بزرگر ، دهقان
کرنپوهنه	karən-pohə́na	د زراعت پوهنه، د زراعت علم
کرنکه	karnáka	وچه غاړه، وچه مری
کرني (کرنیز)	karaní	زراعتي، زرعی
کروړ	kar-wáṛ	د کرنې وړ، قابل زرع، قابل کشت
کرونده	kar-wandá	مزرعه، فارم، زراعتي فارم
کره پښویه	kará-px̌óya	معیاری گرامر
کره ژبه	kará-žə́ba	معیاري ژبه
کره گړدود	kará-gəṛdód	معیاري گړدود ، معیاري لهجه
کره لیکلار	kará-lıklā́r	د لیکنې معیاري سبك
کرېړ (جغل ، سنگریزه)	kreṛ	کرهېړ ، شگه
کرېږه (کړیکه)	kréğa	کرږه ، کریغه ، کړیکه
کړ (فعل)	kəṛ	کړنه ، فعل
کړاو	kṛāw	تکرښت ، تمرین
کړ اوړون	kəṛ-awṛún	فعلي گردان
کړپوز (تمبوزك)	kaṛpúz	پوزبند ، نینگانی
کړڅو (ارکاره)	kaṛ-cú	کاټېری ، تخم پزی
کړ غېچ (اروترور)	kaṛγéč	وارخطا
کړکۍ	kəṛkə́y	کلکین، کړکۍ، دربچه، پنجره
کړکېچ (بحران)	kaṛkéč	خړپړتیا ، جنجال، بحران، لالېچ، تشنج
کړکېچ کمښت	kaṛkeč-kamə̌xt	د لانجو کمښت، تشنج زدایي، تنش زدایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړکېچن	kaṛkečə́n	جنجالي، بحراني
کړکیمه (قفس)	kaṛkımá	کبج ، پنجره
کړنلار	kṛan-lā́r	کړنلاره، دستورالعمل، مرامنامه، ستراتیژي، اجندا ، اېجنډا ، راهکرد
کږلیکه	kağ-líka	کږه لیکه ، منحنی خط
کښاند	kx̌ānd	کښونکی، خطاط، لیکگر
کښنده	kx̌ə́nda	کښیده ، نقشه
کښېناستل	kx̌enāstə́l	کېناستل، کښېنستل، کښېنوستل، کېناستېدل
کغاچ (ناباندي)	kaγā́č	وران ، مخالف
کك (هسته)	kak	اېتمي زړی، نیوکلز
ککیز	kakíz	زړی ییز، نیوکلېر
کلا بند	kalā-bánd	قلعه بند ، محاصره (شوی)
کلا بندي	kalā-blandí	قلعه بندی ، محاصره
کلای نو	kalāy-náw	قلعهء نو
کم ارزی	kam-árzay	کم ارزښته، کم اهمیته، کم ارزشه
کم پایه	kam-pā́ya	کم پایښته ، کم دوامه
کم پېښې	kam-péx̌ay	لږ پېښېدونکی، قلیل الوقوع
کمرسی	kam-rásay	کم واټنی
کمزور ټکی	kamzor-ṭə́kay	د کمزورۍ نقطه
کم مېشتی	kam-méštay	کم نفوسه
کم یېبری	kam-yébray	کم حاصله ، کم ثمره
کنځا (ښکنځا)	kanjā́	ښکانځه، کنځله، کنځلې، ښکنځځل، ښکنځلې، زورله، زورلې، زېږه، زېږې ...
کندوز	kandúz	کندز ، قندز
کندهار	kandahā́r	قندهار ، کندار
کنگلخونه	kangal-xúna	کنگلغالی ، سردخانه
کنگلماتی	kangal-mā́tay	کنگل ماتوونکی، یخ شکن

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنگلنی - فریج > یخچال	yaxčā́l	
کنگلنی (واوره نې)	kangalә́nay	یخدان، فریزر، ډېر یخ یخچال
کڼځه (گوته)	káṇja	گانځه ، سبابه
کڼیوال (دوړ)	kaṇı-wā́l	کڼې والا ، تغر اودونکی
کوبی	kubáy	کوندری، کونډوه، دسترخان، دسترخوان ...
کوبۍ (حباب)	kobә́y	پوکڼۍ، بوگڼۍ، پوقانه
کوپ	kup	شاکوپ، شاکوپی، کړوپ، کړوپی، ټوغ، چوغ ...
کوټماتی	koṭ-mā́tay	کوټ ماتوونکی، دژ شکن
کوټوال	koṭ-wā́l	کوټوالي، سپاهي، پولیس
کوڅۍ	kawcә́y	کمڅۍ، کونڅۍ، کونسۍ
کودړی (کودی)	kawdә́ṛay	کودنی، کردوړی، چندوړی
کوربه هېواد	korbá-hewā́d	کوربنه هېواد ، کوربنی هېواد
کورڅپلۍ	kór-caplә́y	د کور څپلۍ یا څپلکې
کورکار	kór-kār	کورنی کار، کورنۍ وظیفه
کورکالي	kór-kālı	د کور کالي، د کور جامې
کور کنځول	kór-kanjul	د کور بالاپوش، د کور چپن
کورناست	kor-nā́st	کورناستی، تقاعدي، متقاعد
کورناستی	kor-nāstáy	کورناسته ، تقاعد
کورواکی	kor-wā́kay	کورواکمنی، اوتونوم (اټونومېست)
کورواکي	kor-wākí	کورواکمنی ، اوتونومي
کوژدن (کوژده)	koždә́n	کوژدنه، کوزدن، کوزدنه
کوشنی	košnáy	کوچنی، وړکی، وړوکی، کړاخی، کراخی، ماشوم
کوکنۍ	kokanә́y	کونډاله، گلدان، گلداني
کونړ ولایت	Kunáṛ-	د کنړ ولایت، د کونړونو ولایت
کوهان	kohā́n	کوپان، بوکان
کوي (میکند)	kawí	که، کا، کاندې، کاني، کړي (شینواري، منگل ...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویزه	kwíza	خوازه
کوېلی (ته دیګی)	kwélay	کوینی، کوولی، کونسترکی
کېټ	ket	کېش، مذهب، دین، آیین
کېڅ کن	kec-kán	قبرکن ، قبر اېستونکی
کېدون (شونتیا)	kedún	کېدنه، شون، احتمال، امکان
کېدونی (شونی)	kedúnay	کېدونکی، ممکن، احتمالی
کېنل (کنل)	kenə́l	کېندل، کنستل، کنېستل
کیهان ګرځی > تشیالیونی		
کیهاني یا فضایي بېړۍ > تشیال بېړۍ		

ګ – g (ګې ، ګاف)

د پښتو ابېځې درویشتم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې یې زیاتره له (ږ) سره ونجوي . د کړۍ والا " ګ " په ډول یې د پښتو له غبرګږبیزو (ټ، ډ ، ړ ،ڼ) سره د توپیر لپاره لیکل په کار نه دي .

کره	غږیزلیك	ناکره
ګاټل	gāṭə́l	ګواتل ، زخمی کول
ګاچ، ګاړه، ګاش > شپول، پنډغالی		
ګاځره	gājə́ra	ګازره
ګاډی (خودرو ، موتر ...)	gā́ḍay	ګاړی ، ګاډۍ
ګاډي پلور	gāḍı-plór	ګاډي یا موټر خرڅونه
ګاډي پلوری	gāḍı-plóray	ګاډي خرڅوونکی
ګار (- ول ، - بدل)	gār	تاوان ، زیان ، لګښت
ګاره (ګاګره)	gā́ra	شګلنه تیږه ، کلکه ډبره
ګاړبوزی ،ګاړګوزی > ګورت		
ګانده (فردا ، آینده)	gāndá	سبا ، راتلونکې،ګا نده (gā́nda)
ګاڼه (پسول ، ګرو)	gāṇá	ګېڼه ، کالی ، کالي
ګاونډی (همسایه)	gāwanḍáy	ګوانډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

گای (ویی)	gāy	گپ، کلمه، قول، وعده، وجیزه
گب (جنین)	gəb	گب (gab سورگورلځ)
گبرۍ	gabrə́y	پاپېچ ، پاپېچې ، گبټس
گبڼۍ (لرزهء عصبانیت)	gabaṇə́y	کپڼۍ ، لړزه
گچل، گچ، گچه > کچل، کچ، کچه		
گڅ (کینې)	gac	چپ، گس
گډوه	gaḍwá	(خورینه) کوزه
گډېره (غونډه)	gaḍéra	ټولنه ، اجتماع
گرانبیه	grān-báya	گران قیمته، گران بها ، قیمتي
گرانپلوری	grān-plóray	گران خرڅوونکی، قیمت فروش
گرانپلوري	grān-plorí	گران خرڅونه
گران درملی	grān-darmály	سخت علاجه، صعب العلاج
گرځبندی	gərj-bánday	نظربند
گرځبندی(گرځبندیز)	gərj-bandáy	گرځبند ، پر گرځېدو راگرځېدو باندې بندیز
گرځنی (کړلېچ)	gərjə-nay	گرځندی، گرځاندی، موږ
گرځون (کانگې، لوست)	gərjún	کهه ، قی ، استفراغ
گرمانه	gramāná	جرمانه، جریمه، ملامته، پړه، گېرمه
گروهن	grohán	گروهمن، موخن، معتقد
گروهه	gróha	گروه، امنا، عقیده
گروهیز	grohíz	گروهنیز، عقیده یي، عقیدوي
گړپوهه	gəṛ-póha	گړپوهنه، فونیمپوهنه، صرف، مارفولوجي
گړدود	gəṛ-dód	لهجه ، ډایلکټ
گړماگړ	gə́ṛ-mā-gə́ṛ	چېړچاړ ، گومگو
گړنه	gəṛə́na	اصطلاح، محاوره، ایډیم
گړنی ادب	gəṛanə́y-adab	شفاهي ادب
گړنۍ ژبه	gəṛanə́y-žəba	د وینا ژبه، محاوروي ژبه
گړۍ	gaṛə́y	گېنټه ، ساعت
گړۍ ستن	gaṛə́y-stən	د گړۍ ستن ، د ساعت عقرب

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل	gwəl	جنډی ، گل (gol)
گلباغچه	- bāγčá	د گلونو باغچه
گلپاڼه	gwəl-pāṇa	د گل پانگه
گلڅانگه	gwəl-cánga	د گلو څانگه
گل غونچه	gwəl-γwənčá	د گلو غنچه
گلگنډ	gwəlgánḍ	گل گنډ ، گل سکوینه، گلدوزی
گل گېډۍ (گل موښته)	Gwəl-géḍəy	د گلو گېډۍ ، گلدسته
گل وله	gwəl-wə́la	د سرو گلانو وله ، گل بېد
گناگاره (گرمانه)	gonā-gā́ra	کفاره ، جرمانه ، جریمه
گڼ مېشتی	gaṇ-méštay	گڼ نفوسه، پرنفوسه، له گڼې گوڼې نه ډك
گڼنی (زېلانځ)	gaṇə́nay	زهدان ، رحم
گڼه گوڼه (گڼه)	gáṇa-gúṇa	ازدحام ، بیروبار
گڼ ولسي	gaṇ-wələsí	گڼ ملیتي
گڼ هېوادیز	gaṇ-hewādíz	گڼ ملیتی
گواښلیك	gwāx̌-lík	اخطارلیك
گواښنه (گواښ)	gwāx̌ə́na	گوتځنډنه، خبرداری، اخطار
گوتنیونه (گوتنیوی)	gwə́t-nıwə́na	انتقاد ، اعتراض
گوټ (غړپ)	guṭ	غوړپ ، گوټ (got)
گوټناست	gwəṭ-nā́st	گوښه نشین ، گوشگه گیر
گوټناسته	gwəṭ-nā́sta	گوشه نشیني، گوشگه گیري
گوډاگی	guḍāgáy	برېخی ، تالی ښتی
گورم	gorə́m	گویر ، پاده ، گله
گوزاریز (غوځاریز)	guzāríz	ضربتي
گوزڼ	guzáṇ	گوزن ، فالج ، سټروك
گوگړ	gogə́ṛ	گوگرد ، گوگړ (gugər)
گوگوشتو (قمری)	guguštú	گونگوشتکه، گونگوشته، گوگوشتکه، کوکوشتکه، بختکه، پختکه، تتوه
گولۍ	golə́y	گوله ، مردکی
گومارل	gomārə́l	گمارل، مقررول، مامور کول
گومارنه	gomārə́na	مقرري، ماموریت ورکول

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یا سپارل
گومبزه	gombáza	گنبده
گومبۍ	gombә́y	د گومبزې کټوری ، قبه
گونځه (گونځې)	gónja	گونجه (gúnǰa)
گوند (حزب)	gwәnd	گوند (gond)
گوندې (گویا ، شاید)	gónde	گنې،گواندې، گوندې (gúnde)
گونګ (شګوم)	gungә́ṛ	شگون، پال (فال)
ګونګړي	gúngṛí	چولي ، شورنخود
ګهیځ مو ښه ! (سهار مو ښه !)	gahíz-mo-x̌ә	سهار په خیر
ګهیځ	gahíj	گییځ، سهار، سحر، سبا، صبا
ګیا پوهنه > بوټپوهنه	boṭpohána	
ګیا خور	gayā-xór	گیا خوړونکی، ویجیتیرین
ګېټۍ (ګاټی)	geṭә́y	گټۍ ، گټکۍ
ګیله	gılá	گله ، گېله
ګېڼ (پنډوس)	gıṇ	گیند ، پنډوسکه، توپ، بال، غونډسکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ل – l (لې ، لام)

د پښتو ابېڅې ځلېرویشتم توری

کره	غرېزلیک	ناکره
لا (یا، هنوز، بلکې)	lā	لیا
لا بل سبا (لا بل ګهیځ)	lā́-bəl-sabā́	سبا نه بل سبا
لا ټول (شاعر، پاړکیوال)	lāṭwál	چندي ، شایر ، شېر
لاچي	lačí	هېل
لار	lār	لیار
لاربه (لارښود ، لارښووان)	lār-bá	لارښوونی، لارښوونکی، رهبر، رهنما
لاربني (لارښوونه)	lār-bánı	لارښودنه ، رهنمایي
لارغه	lārγá	وقفه، شېبه، مکث، درنګ، لارغه (lārγə)
لارغه یي	lār-γayí	وقفه یي ، شېبه ییز
لارنیو (پلیونی)	lār-níw	پسې تلونکی، پیرو
لار ورکی	lār-wrə́kay	ورکلاری ، لار ورک کړی
لار وهونی	lār-wahúnay	لار وهونکی ، رهزن
لاروی (پلیونی)	lārawáy	رونده، پیرو ، راهرو ، مرید ، لاروی (lārwáy)
لاروي (پلیون)	lārawí	پیروی
لاره روده (لیکه لیاره)	lā́ra-rawdá	لار و روش ، لیار وطریقه
لار هواری	lār-hawā́ray	لار هواروونکی، لار اواروونکی، زمینه ساز
لار هواری (لار هواري)	lār-hawāráy	لار هوارونه، زمینه سازي
لارې چارې	lāre-čā́re	لارې وسیلې ، امکانات، تدابیر، بندوبست
لاریز	lāríz	لارې لارې، لیکې لیکې، رهدار
لاریون	lār-yún	مظاهره، جلوس، مارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړ ، لاړو > ولاړ

لاړه (لاړې)	lā́ṛa	ناړه (ناړې) ، لیاړه (لیاړې)
لاړی	lā́ṛay	(چوب) دستك
لاړیس (دوڅرخه)	lāṛís	سایکل، بایسکل، بیك
لاس اخېسته	lās-axésta	لاس اخېستنه ، صرفنظر
لاسباړه (لاس گټه)	lās-bāṛá	لاسمزد ، دستمزد ، حق الزحمه
لاسبری	lās-baráy	برلاسی
لاسبری (مسلط)	lās-báray	برلاسی ، لاس د پاسه
لاس پر لاس	lā́s-pər-lā́s	لاس په لاس
لاس پر نام (- نامه)	lās-pər-nā́m	لاس په نام ، لاس په نامه
لاس پوڅی	lās-pócay	لاس ښکلوونکی، چاپلوس
لاس پوڅي	lās-pocáy	لاس ښکلونه، چاپلوسي
لاسپېلې (لاسماغو)	lās-pelé	لاسبېلې، دسکلې، دستکش
لاس تېره	lās-téra	لاس تېرونه، نازونه، مسح
لاستور	Lāstawə́r	لاستورکی ، لاستي والا
لاستی (لاسته)	lā́stay	دسته
لاس څپونی	lā́s-capoṇay	لاسپاك ، لاسوچونی
لاسخه	lā́sxa	مالك ، ذولید
لاسرسی	lās-rasáy	دسترس، دسترسی، د دخول امکان
لاسروغبړ	lās-roγbáṛ	د لاس روغبړ، لاس ورکونه، لاس ورکړه
لاسکتوی	lās-katə́way	لاسلاندې، مادون، تابع
لاسلیکول	lās-lıkawə́l	لاسلیك کول، امضاء یا دسخط کول
لاسنیوه	lās-nıwá	لاس جگونه، پاتا ، فاتحه
لاسولونې	lās-wlúne	لاس مینځونې، دستشویي
لاسوند	lāswánd	لاسوندی، دستاویز، سند
لاسوهاند	lās-wahā́nd	لاسوهونکی ، مداخله گر
لاسوهنه	lās-wahə́na	لاسمننډون، مداخله، مداخلت
لاسي	lāsí	قصدي ، مصنوعي
لاسیوی	lās-yāwáy	یووالی ، اتفاق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامَل (كبل، توسن)	lāmál	لامِل
لانده	lāndə́	لونده، لاونده، لامده
لاندېستون	lāndestún	توشك، توشكه، نالۍ، نيالۍ، تولك، نيالي
لانگه	lā́nga	لنگه ، پيارمه (د كټ پاى)
لا وړم كال	lā́-wə́ṛəm-kāl	لا ته وړم كال، لا لا وړم كال
لا وړمه شپه	lā́-wə́ṛma-špa	لا ته وړمه شپه، لا لا وړمه شپه
لا وړمه ورځ	lā́-wə́ṛma-wraj	لا ته وړمه ورځ، لا لا وړمه ورځ
لاوڼ (كاړي)	lāwə́ṇ	لاونډ
لبغړى > ربغړى		
لټند (جستجوگر)	láṭənd	´ لټونكى
لر تېرمهال	lā́-ter-mahāl	لرې ماضي، بعيده ماضي
لر ختيځ	lár-xatíj	لرې ختيځ
لرغونپال	larγun-pā́l	لرغون خوښوونكى، قدامت پسند
لرغونپلور	larγun-plór	عتيقه خرڅونه
لرغونپلورى	larγun-plóray	د عتيقه څيزونو پلورنكى
لرغونپوه (لرغونپوهاند)	larγun-póh	لرغون پېژندونكى
لرغونپوهنه	larγun-pohə́na	لرغونپېژندنه
لرغونپوهنيز	larγun-poh́níz	اركيالوجيكي
لرغونتوكى (لرغونتوكي)	larγun-tók	لرغونى اثر (لرغوني اثار)
لرگبه	largbá	لرگي والا
لرگين	largín	د لرگي ، چوبي
لرليدى	lar-líday	لرې ليدونكى
لرليديز	lar-lıdíz	لرليدونكى، دورنمايى
لرمهالى (اوإدمهالى)	lar-mahā́lay	د اوږده وخت لپاره، طويل المدت
لر واټنى	lar-wāṭánay	لرې وېشتونكى، د لرې واټن (توغندى، وسله ...)
لروين	lar-wín	دوربين
لروينون	lar-wınún	تلوېزيون، تېلوېزيون، ټلوژن
لرې	lə́re	لرې، لري، ليرې؛ لر

(کښته، کوز)

لړ (سلسله، ردیف)	laṛ	لاړ
لړلیك (لیکلړ)	laṛ-lík	فهرست ، لست ، کتار
لړېځی	laṛıcáy	کپگیر ، کفگیر
لږ تر لږ (- ه)	lə́ğ-tər-lə́ğ	کم له کمه، کم از کم، کم سے کم، اقلاً
لږڅکې	lə́ğ-cəke	لږچکې، لږ کوټې، لکوټې
لستوڼی	lastóṇay	نستوڼی
لسگونه (په لس گونو)	las-gúna	لسونه، لس ها (په لس هاوو)
لسیزه	lasíza	لسۍ، دهه، معشر (شعر)
لښتیلیك	lax̌t́-lík	جدول، گراف، چارت
لښکر	lax̌kár	پوځ ، قول اردو
لښکرکوټ	lax̌kar-kóṭ	قشله ، چوڼۍ ، گارنېزون
لښکر لېږد	lax̌kar-léğd	لښکرکشی ، لشکرکشی
لښکر ماتی	lax̌kar-mā́tay	لښکر ماتوونکی، لشکر شکن، فوج شکن
لښکري (پوځي)	lax̌karí	نظامي ، غیرملکی
لښکري بازار	lax̌karí-bāzā́r	لښکرگاه ، لشکرگاه
لښل (لېښل)	lax̌ə́l	کوچېدل، کوچ کول، لېږدل، بارول
لښونی	lax̌únay	لېښونی، بارگیر (ځاروی)
لغاز	laγā́z	طنز
لغړول > رغړول		
لغښتل > رغښتل		
لکیور ستوری	lakıwár-storay	لکۍ وال ستوری
لگاوو	lagāwú	ډېر لگښتی، خراج
لگښت (لگون)	lagə́x̌t	لگت، مصرف، خرڅ، خرچ
لگښتتوکی	lagəx̌t-tókay	د لگښت توکی، استهلاکي توکی (توکي)
لگښتوال	lagəx̌t-wā́l	مصرف کوونکی، مستهلک
لگښتي	lagəx̌tí	مصرفي، استهلاکي
لل (شاهدي ویل -	ləl	لېیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول)		
للونګر	lalungár	للونوونکی، خیشاوه ګر
لمانځل، لمانځنه > نمانځل، نمانځنه		
لمبا	lambā́	لنبا ، لامبو (شنا)
لمباځی	lambājáy	د لمبا ځای ، د لمبا حوض
لمبی	lambáy	لمپه (لاټین ډوله څراغ)
لمڅی> نمڅی		
لمر	lmar	نمر، نور، نمیر، مېر
لمر پښتی (لمر ګروهی)	lmar-pə́x̌tay	نورپرست، د لمر عبادت کوونکی
لمر تندره	lmar-tándra	د لمر تندر یا تندره، کسوف
لمر څرکی	lmar-crə́kay	پیتاوی ، آفتاب رخ
لمر ختن (لمرخاته)	lmar-xatán	لمر ختل
لمر ختیځ > ختیځ	xatíj	
لمر لویدیځ > لویدیځ		
لمر لوېدن (لمر پرېواته)	lmar-lwedán	لمر لوېدل
لمر مزدك	lmar-mazdák	د لمر معبد
لمرګلی (نمرګلی)	lmar-gwə́lay	مېرګل، نورپرست ګل، ټاپرس
لمریز (- لېږدي)	lmaríz (-leğdí)	لمریز هجري، شمسي هجري، هجري لمریز
لمکټی (دم غوزك)	ləmkaṭáy	لمغړی، لم کنډی، لم ګډی، لم ګوړی، لمڅوکی، لم ګونډی، لم چونډی
لمنځ > نمنځ	nmanj	
لمنځونه	lmanjúna	لمونځونه، مونځونه، نمنځونه
لمونځغاړی	lmunj-γā́ṛay	لمونځ ګذار، لمونځ کوونکی، لمونځ کړونی
لمېساند	lmesā́nd	مسوده لیکونکی، کاپي کوونکی
لمېسل	lmesə́l	مسوده کول، کاپی کول، ګره بره لیکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashto		
لمېسه	lmésa	مسوده ، کاپی؛ دوسیه
لندول (لندېدل)	landawə́l	لمدول، لوندول (لمدېدل)
لنده (لندې)	landá	لمده (لمدې)
لنده بل	landabál	لمده بل
لندی (نهر)	landáy	لنډی
لنډ پرلنډ (لنډگنډ، په‌لنډو)	lánḍ-pər-lánḍ	لنډ په‌لنډ (- ه)
لنډ پېری (لنډ پړاوی)	lanḍ-péray	لنډ دوره یی، لنډ مرحله یي
لنډ گروهی	lanḍ-gróhay	لنډ نظری، متعصب (مذهبی)
لنډ گروهي	lanḍ-grohí	لنډ نظري ، تعصب
لنډ لیدی (لنډ وینی)	lanḍ-líday	لنډ لیدونکی
لنډ منگی	lanḍ-mángay	لنډ عمری
لنډ مهالی	lanḍ-mahā́lay	د لنډ مهال لپاره، قصیرالمدت، کوتاه مدت
لنډ واټنی (کوتاه برد)	lanḍ-wāṭánay	د لنډ واټن (توغندی، وسله ...)
لنډه غر (غرغره یي)	lanḍa-γə́r	لنډهر، بېباکه، اوباش، ماجراجو، ډانگیي
لنډیس (فلوس)	lanḍís	چمبړخیال
لنگواله (لنگتون، لنگون)	lang-wā́la	زېږونه ، ولادت
لنگون خوږ (درد زه)	langun-xwə́ǧ	د لنگوال خوږ یا درد
لو (لوهه)	lo	لوه ، اشتها
لوایي (وایي)	lẃāyí	روڼ گهیځ ، سپېده داغ
لوبڅی (لوبونی)	lobcáy	د لوبو سامان
لوبډله	lob-ḍála	سپورتي ډله
لوبغالی	lob-γā́lay	ستودیم ، ستېډیم
لوبیځ (ننداریځ)	lobíj	ستیج ، صحنه
لوټتالا (لوټ تالان، چورتالان)	lúṭ-tālā́	چورچپاو ، چورچپاول
لوټمیر	luṭ-mír	د تالانگرو مشر
لوچې	lučə́y	غوړ چپاتی ، پېلغوړ
لوڅ	luc	لڅ
لوڅکه (نانځکه)	lucáka	گوډۍ، لوڅکۍ، اوکۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوڅې پوڅې	lóce-póce	عذر زاري ، چاپلوسي
لوراند	lawrā́nd	د ډېر لور خاوند ، ډېر مهربان
لور پر لور (لورالور)	lór-pər-lór	لور په لور
لورښود	lor-x̌ód	لوري ښوونکی، رهنمود
لورل (لورول)	lawrə́l	لورېيل، روادار لرل، پېرزو کول
لوری (لورې)	lóray	لور ، لوری (lórəy)
لورین	lawrín	مهربان ، زړه سواند
لوړاوی	Ĺwāṛāwáy	تجلیل ، بزرگداشت
لوړ پوړیز	lwaṛ-poṛíz	
لوړتیاپال (- پالنه)	lwaṛtyā-pā́l	لوړتیا خوښوونکی یا غوښتونکی
لوړتیایي	lwaṛtyāyí	ارتقایي
لوړل	loṛə́l	لوړه کول، سوگند کول یا خوړل
لوړ لیك	loṛ-lík	سوگند لیك، سوگند نامه
لوړه (قسم)	lóṛa	لوړه (lwára)
لوست (درس ، قرائت)	lwast	لوست (lost قی)
لوستل	lwastə́l	لوستل (lostəl)
لوستلیکی	lwast-lıkáy	لوللیکی، د لوست کتاب، درسی کتاب، ټکسبوک
لوستی	lwástay	باسواده ، تعلیم یافته
لوښه (عادت ، خصلت)	lóx̌a	لوښه (lóxə)
لوښي ولن	lox̌ı-wlán	لوښي مینځونکی
لوښیز	lox̌íz	لوښه ییز، خصلتي، عادتي
لوغۍ	loγə́y	غوالوشه، غوالوشې، غواولشې
لولاند	lwalā́nd	لکچرر، لکچر ورکوونکی
لولانه	lwalā́na	لکچر
لولکۍ (پروانهء گل) > کوکۍ		
لومبړ (سپېرلم)	lumbáṛ	سپلم، گیدړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی (ړومبی)	lumṛáy	لمړی، لومبړ، لومبړی
لومړی > ړومبی (شنبه)		
لومني (لويي)	lomaní	خود بيني، تکبر
لوند مېچ	lund-méč	لنده بل مېچ، د لنده بل مقياس
لونل (نثارول)	lunə́l	لونودل، نولل، نوستل (پېښور)
لو وچه	lo-wə́ča	لويه وچه ، براعظم
لو ورځ (محشر)	ló-wraj	ورځلوی ، لويه ورځ
لووی	ló-way	گواه ، شاهد
لوهه ښه !	lóha-ǩá!	ښه اشتها !
لوی	láwəy	دلوگري مزدوري يا اجوره
لوی > لوگر ، لوگری	logár	
لوی پوړيز (جگپوړی)	loy-pawṛíz	لوړ پوړيز ، لوړ رتبه
لوېديځ (غرب ، مغرب)	lwedíj	لويديز (غربی)
لوېديځوال (لويديځی)	lwıdıj-wā́l	لويديزوال
لويست، لوېشت > ولېشت		
لويناب	loy-nā́b	والي ، گورنر
له آره	lə-ā́ra	د آره، اصلاً، په اصل کې
له بده مرغه	lə-báda-mərγa	د بده مرغه ، د بد قسمه
له تا څخه		د تاڅه، تانه...
له توغه وتل	lə-twáγa-watəl	له عهدې وتل
له – څخه	lə-caxá	د خوا – لخوا
له خوا	lə-xwā	
له دې لامله	lə-dé-lāmála	له دی امله، د دې امله
له دې وروسته	lə-de-wrústa	وروسته له دې، د دې وروسته
له – راهيسې	lə-rāhíse	د - راهيسې، د - را په دېخوا
له – سره	lə-sará	د - سره
له سره (له پيله ، بيخي)	lə-sára	د سره
له ښه مرغه	lə-ǩə́-mərγa	د ښه مرغه، د ښه قسمه
له مخې (يو مخيز)	lə-mə́xe	د مخې
له منځه تلل (- ورل)	lə-manja-tlə́l	د منځه تلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

له – وروسته	lə-wrústa	د - وروسته
له يوې مخې (له يوه مخه)	lə-yawé-məxe	د يوې مخې
ليار (- ه) (طريقه، روش)	lyār	طريقه ، روش
ليارولېله	lyār-o-léla	راه و روش ، سبك و روش
لی پر لی	láy-pər-láy	لی په لی
لېخ (لېخې)	lec	لېخه ، لېچ (سترگ خوړ)
لېخی	lécay	لېچی ، بازو
لېخۍ (نانغښتی لوله وړی)	lecə́y	
ليد توگه	lıd-tóga	د نظر ډول، طرز نظر، ديدگاه
ليد ټکی	lıd-ṭə́kay	نقطه نظر ، ديدگاه
ليد گوټ	lıd-gwə́ṭ	د ليد زاويه
ليد مېچ	lıd-méč	د ليد (ديد) مقياس
ليده کاته	lıdə́-kā́tə	ليدنه کتنه، ملاقات (ديدار، ديدوواديد)
لېړپاك (لېړونی)	leṛ-pā́k	د كوشني د لېړو پاكولو څپونی
لېږد پېر	leǧd-pér	انتقالی يا عبوری پړاو ، لنډ مهالپېر
لېږد چارې	leǧd-čā́re	حمل ونقل، ترانسپورټ و ترانسپورټي چارې
لېږند ونالېږند	léǧənd-o-nā-léǧənd	منقول وغيرمنقول، متعدي ولازمي
لېږندويي	leǧəndoyí	حمل ونقل، ترانسپورتگ
لېشه (نېش)	lešá	لشه ، لياشه
ليكلار (ليكنی سبك)	lık-lā́r	ليكدود (املاء)
ليكلړ (لړليك)	lık-láṛ	لست ، فهرست
ليك لوست	lık-lwást	ليك ولوست ، سواد
ليك ليكاني	lík-lıkāní	ارسال ومرسول، مكاتبه، خط وخط روي
ليكنښه	lık-náx̌a	ليكنخښه (نقطه گذاری)
ليكنه (مقاله)	lıkə́na	ليك (نامه ، مكتوب)
ليكنی	lıkanáy	ليكلی ، تحريري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکی	lıkáy	کتاب
لیکي پوهه	lıkı-póha	کتابپوهنه، کتاب پېژندنه، بېبلوګرافي
لیکیتون (کتابتون)	lıkı-tún	کتابخانه ، کتابخونه
لېوال	lewā́l	علاقمند
لېوالتیا	lewāltyā́	دلچسبي ، علاقمندي
لیول (هڅول)	layáwəl	تشویقول
لېیل (شاهدي ویل) > لل		

م – m (مې ، میم)

د پښتو ابېڅې پېنځوېشتم توری

کره	غرېزلیك	ناکره
ما ته	mā́ta	وما ته، وما، ما له، ما لره (شاعرانه)
ماجت > مزدك		
ماچې	māčé	مېچه، میانچې، مایچې، سیمیان، مکروني
مارل > ګومارل		
مازیګر	māzıgár	مازدیګر
مازیګرنۍ	māzıgaranə́y	د مازیګر مېلمستیا، عصریه
ماسختن	māsxotán	ماخستن
ما سره > له ما سره		
ماشه (لیندکۍ)	māšá	ماشۍ
ماښام	māx̌ā́m	الماښام ، نماښام
ماښامنۍ	māx̌āmanə́y	د ماښام ډوډۍ، (ماښامنۍ خپرونه ...)
ما غوندې > زما غوندې		
ما کره > زما کره	zmā kára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال، ما ول > ما ویل	mā wayə́l	
مالګڼی	māl-gəṇáy	مالګانی ، مالګنی
مالګین	mālgín	د مالګې کان، د مالګي کان، د مالګې درنګ، د مالګی معدن ؛ مالګن
مانا	mānā́	معنا ، معنی، تعبیر (خوب)
مانا بلون	mānā-balún	د مانا تداعی، تداعی المعنی
مانا پوهنه	mānā-pohə́na	معنا پوهنه ، علم المعانی
مانا توکی	mānā-tókay	مانیز توکی، معنایي عنصر، معنوي عنصر
مانا ونج	mānā-wánǰ	مانیز بدلون، معنوي بدلون
مانوېز (مانوېزونه)	mān-wéz	مانا ونجی ویی، سېمانتېزم
ماني	māní	مامي، مانۍ، مواني، ماماني، د ماما ماینه
مانیز	māníz	معنایي ، معنوي
ماڼه (ماڼې)	māṇá	ماڼی، ماڼۍ، ګېلې ماڼې (ګله وشکوه)
ماین پاك	māyn-pā́k	ماین پاکوونکی، ماینروب
ماین شنډی	māyn-šanḍáy	ماین شنډونه یا خنثی کونه
ماین شنډی	māyn-šánḍay	ماین شنډوونکی یا خنثی کوونکی
ماینه، ماندینه > مېرمن		
مته	máta	خوګ ، بدځناور
متیازاړی	mətyāzā́ṛay	د متیازو لار، بولي مجرا
متیازنۍ	mətyāzanə́y	د متیازو پات، شاشداني
مټ (مټونه)	məṭ	مټه (مټې)
مټکی	məṭkáy	مټ تړ، مټ تړونی، بازو بند
مټه (مټې)	mə́ṭa	ستن (ستون)؛ قوه (مټيې)
مچرۍ	məčərə́y	د مچ وماشي د مخنیوي جالۍ، پشه خانه
مچشړ (مچوژی)	məč-šā́ṛ	مچشړونی، مچینك،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مچوژونی
مچکه (ښکل، خولگۍ)	mačə́ka	موچه، موچې، مچه، مچې، چپه
مچنوغزه	mačənóγza	مچینوغزه، مچلوغزه، مچوغنه، مچوغزه
مچوړې	mačóṛe	بچوړې، سلتراج لرونکې ښځینه جرابې، برزو، زېر پتلوني
مځکه > ځمکه		
مخامخول (- ېدل)	məxāməxawə́l	´مخامخ کول (- کېدل)
مخپټی	məx-pəṭáy	پټمخي، مخپټونه، روپوشی
مخپټی (مخپټې)	məx-pə́ṭay	پټ مخی
مخ پر سیوري > سیورلن		
مخ پر وړاندې	məx-pər-wṛā́nde	مخ په وړاندې
مختوري	məx-tórı	مختورني، تورمخیتوب
مختوری (تورمخی، مختورن)	məx-tóray	مختورنی
مخ ځپونی	mə́x-capṇay	مخوچونی، رومال، روی پاك، مخپاك
مخزېږدي	məx-zeğdí	مخزېږیز، قبل المیلاد (- ي)
مخسور (مخسوری)	məx-súr	سورمخی ، سرخرو
مخسوری	məx-suráy	مخسوري ، سرخرویي
مخکښته	məx-kx̌áta	مخکته ، مخ ښکته
مخکې	mə́xke	مخکښ، مخکښې، مخکي
مخ گڼه	məx-gáṇa	د مخ شمېره، د صفحې شماره
مخلید	məx-líd	پیش منظر ، مخ ځمکه
مخه ښه !	məxā-x̌á	پرمخه ښه، په مخه ښه، خدای په اماني
مخۍ	məxə́y	بدلگرې نجلۍ یا ښځه ؛ سیاله
مخینه	məxıná	مخکینه، سابقه، پیشینه
مخینه وال	məxına-wā́l	د مخینې څښتن، سابقه دار

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخینی	məxınáy	مخکینی
مخیونی	məx-yúnay	مختلونی، پرمختلونی، پرمختلی، مترقي، ترقي پسند
مرجونا (غوپور)	marjuṇā́	مرجیوڼ ، د مرغلرو پلټونکی، غواص
مردك ، مردکی > گولۍ	golə́y	
مرستلیکی	mrast-lıkáy	مرستیال کتاب، درسي ممد (کتاب)
مرستیال سیند	mrastyāl-sínd	څېرمه سیند ، د سیند مرستیال
مرستین (مرستیال وزیر)	mrastín	د وزیر مرستیال، معین
مرغړی	Marγəṛáy	غدود
مرغلره	mərγalə́ra	ملغلره، مروارید
مرغومی	marγúmay	ورغومی، اورغومی، سېرلی، څېرلی، رغوس، جدي
مرغېړی (عضله)	mərγeṛáy	مرخېړی (خرېړی، سمارق)
مرگاني (مرگونی)	margāní	مرکندي، مرگي حال، مرگیال؛ وژونکی (کشنده)
مرنۍ (غدکه)	maraṇə́y	خرقه ،کباړۍ (قبا)
مروړه (لته کش تفنگ)	maroṛá	مرړۍ
مرۍ خوږ	marəy-xwə́ğ	د ستوني درد
مرۍ خوږی (ستوني خوږ)	marəy-xwə́ğay	د ستوني په درد اخته، گلون درد
مرېله (څخړه)	maréla	ماره ، ولجه ، غنیمت
مرېیل (کنگالول)	mareyə́l	نمرېیل، اوبه تېرول، او کشول
مریین پاړکی	mrayín-pāṛkay	د مرییانو طبقه
مریینپېر	mrayín-per	د غلامۍ دوره، د برده گۍ فورماسیون
مرییواله (مریینه)	mrayı-wā́la	مرییتوب، غلامي، برده گی، د مرییتوب فورماسیون
مړخندی	məṛ-xandáy	پسخند ، پوزخند

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ خوږی	mər̥-xwə́ğay	په نري رنځ اخته، سل (مسلول)
مړزگه (درنگه)	mr̥ə́zga	د مړي جسد ، لاش (نعش)
مړزگه خور (درنگه خور)	mr̥əzga-xór	لاشخور
مړغندی	mər̥γəndə́y	توپیر ، اختلاف ، نفاق
مړل	mr̥əl	مړ کېدل
مړواکی	mər̥-wā́kay	د مړي وصيي
مړولاند	mər̥-wlā́nd	مړ مینځونکی، مرده شوی
مړولن	mər̥-wlán	مړي مینځنه ، مرده شويي
مړولنځ	mər̥-wlánj	د مړي مینځلو ځای
مړوند	mar̥-wánd	مړمند
مړه خوږ (مړهکه)	mər̥a-xwə́ğ	نری رنځ، مړ خوږي، مړېکه، سل
مړیځی	mər̥ı-jáy	مړینخونه ، مرده خانه
مړېستون (مقبره)	mar̥ı-stún	مړستون (قبر)، هدیره (حضیره)
مړینشمېر	mr̥ın-šmér	د مړو احصائیه، د وفیاتو احصائیه
مزدك	mazdak	مزگت، نمزدك، د عبادت ځای، مسجد ، معبد
مزری > زمری		
مزل > تگ ، یون	tag	
مږل (منبل)	məğə́l	موږل، موښل، موښتل، مښتل (mxətəl) ، مگل
مږور > ناور		
مږوی	məğ-wáy	موږی ، موگی
مستې (ماسته)	masté	پی
مسکا> موسکا		
مسکینه > نسکینه		
مسل (مسېدل)	masə́l	مسکېدل، موسکېدل، موسکا کول
مشرتوب (مشرتیا ، مشري)	məšər-tób	مشرتابه (د مشرتابې)
مشلیکی	məš-lıkáy	کتابگوټی، جېبي کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

مښوکه	max̌úka	مشوکه ، مخوکه
ملاتړی	mlā-táṛay	ملاتړ کوونکی
ملاوستنی	mlā-wastə́nay	ملابند ، ملا پټی، کمربند ، ملاستو (کمربند لته یی)
ملل	m(a)ləl	ملولل، ملودل، لپړل (په لوبډله کې یو له بله مله کېدل او اړوند چار)
مله غونډله	mlá-γwə́nḍla	ملتیایي جمله، فرعي جمله
ممیز (وځکې)	mamíz	مویز، مییز ، ممیزي
منجره (مونګره، خوغاړه، غوړوکی)	manǰará	(ناغوړېدلې) غوټی، بنجره
منځ	manj	مینځ ، میانځ
منځاله، منځوله > ځاله		
منځپانګه	manj-pā́nga	محتوا ، درونمایه
منځپېرې ټاکنې (امرنې)	manj-pére ṭākə́ne	څېرمه یا فرعي انتخابات بای الکشن
منځپېښې غونډله	manj-péx̌e-γwəndla	معترضه غونډله (جمله)
منځتاړی	manj-tā́ṛay	منځوندی، میانوند ، انفېکس
منځټکی	manj-ṭə́kay	منځنی ټکی، مرکزي ټکی، مرکزي نقطه
منځدریځی (منځلاری)	manj-daríjay	نرم دریځی (میانه رو)
منځغری (دره ، ناو)	manj-γə́ray	نره (nára) ، سردره
منځغکي	manjγə́kı	مغزیات ، زنګي ، مندکې
منځګړی	manj-gə́ṛay	مینځګړی
منځمنګی	manj-mángay	د منځني عمر څښتن، میانه سال
منځمنګي	manj-mangí	د عمر اوسط
منځمهالی (پېر، حکومت)	manj-mahā́lay	عبوري یا انتقالي (دوره، حکومت ...)
منځنی ختیځ	manjənáy-xatıj	منځنی ختیز، شرق وسطا ، خاور میانه
منځواله تودوخه	manj-wā́la-	مرکزي تودوخه، مرکز ګرمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

	tawdóxa	
منځواټنی	manj-wāṭanáy	د منځني واټن (توغندی، وسله)، میان برد
منځونی	manj-wə́nay	د منځنۍ ونې والا، منځ قدی، میانه قد
منځوی (منځومی)	manjwáy	مینځوی، (- ورور)
منځه (گوته)	mánja	منځالۍ
منځۍ	manjə́y	منځی، مرکز
منځیز (منځوال)	manjíz	مرکزی
منداڼو (ونې)	məndāṇú	منداړو (چرخك دوغ زدن)
مندته	məndə́ta	زردالو، خوبانۍ
منښته	manə́x̌ta	تصویب؛ اعتراف
منگاښه (ښاخۍ)	mangā́x̌a	دری خلې
منگړیته (ټیپر)	mangṛíta	شلغم، گنگلو، ثکپاڼی
منندوی	manəndóy	ممنون،شاکر، مشکور
منی (مطیع)	manáy	منونکی، منونی
منی (منېل)	mə́nay	خزان
منه غونې	maṇa-γúne	مڼه غونی، زار زنگۍ، کاکوړه، پرپاڼو
موټانه (دستگیر قلبه وغیره)	muṭā́na	موټیانه، موټی، موټې، نینوی
موخۍ	moxə́y	کیسۍ، چیستان، معما
مورچل (مورچه)	morčál	سنگر
مور روی	mor-rə́way	تیخور، تیخوری
مور زېږ	mor-zéğ	میریزی، مورنی ورور، اخیافي ورور
مورینگه (مورنیوه)	moríŋga	مورینه
موږ	muğ	موږه، مونږه، مونږه، مونگ، مونگه
موږك	muğák	مږك، منگك
موږك جړ	muğak-jáṛ	مږك زهر، سم الفار
موسکا	moskā́	مسکا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهالنی (مهالیز)	mahālanáy	وختیز، زماني،موقت، موقوته ،موقتي، موسمي
مهالنۍ	mahālanə́y	هغه خپرونه چې پر یوه ټاکلي مهالپېر خپرېږي (جریده، مجله...)
مهینه	mahıná	میینه (کښت)
میاشت	myāšt	میاست ، میاشته
میاشتنی	myāštənáy	میاشتینی ، میاشتیز
میاشتنۍ	myāštənáy	میاشتینۍ، میاشتیزه (خپرونه)
مېچپوهنه	meč-pohə́na	شمېرپوهنه (ریاضي، حساب)
میرڅی (میرڅن، دښن، دښمن)	mırcáy	مرڅی، میرڅمن، دښنه
میرمچۍ	mır-məčə́y	د شاتو د مچیو ملکه
مینه	mayə́na	عاشقه ، معشوقه، دلبر
مینه وال (لېوال)	mına-wā́l	مینوال ، علاقمند
میوه يي (خولخوندي)	mewayí	د مېوی اړوند ، مېوه لرونکی، مېوه دار
مېړانه	meṛā́na	مړانه، مردي، ځوانمردي، شهامت
مېړنی	meṛanáy	مړنی، مېړه، ځوانمرده با شهامت
مېړوښه (ژګه)	meṛóx̌a	مړوښه
مېږتون (ښرغلی)	meğatún	د مېږیو ځاله، د مېګیو جاله، مېږی
مېږی (مېږي)	meğáy	مېږی ، مېږتون (مېږتانه)
مېشت (استوګن)	mešt	میشت ،ساکن، مقیم
مېشتوړ	mešt-wáṛ	د مېشتېدو وړ، اسکان وړ، سکونت وړ
مېشتځای (استوګنځی)	mešt-jā́y	مېشتی، د استوګنې ځای، د سکونت ځای ؛ مقر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېشتیا (سکونت، اسکان)	meštyā	میشتیا ، مېشتوب، مېشتېدنه، مېشتن
مېشتېدل (- ول)	meštedə́l	اوسېدل، استوګنېدل، ځای پرځای کېدل، سکونت اختیارول
مېلمځی	melma-jáy	کوشنی مېلمستون، حجره، اوجره، بېټك
مینځل (ولل)	mınjə́l	وینځل ، یینځل
مینځه	mínja	وینځه، یینځه، مینځړکه (کنیزك)
میندل > موندل ، مومل		
مینده > یېنده (ځاروی)		
مینېدل	mayənedə́l	مین کېدل ، عاشق کېدل

ن – n (نې ، نون)

د پښتو ابېځې شپږویشتم توری چې زیاتره یې تر (ب) او (م) مخکې وروسته او لږ وډېر تر (د) لـه مخه وینګ پر (م) اوړي، تر (ګ) له مخه بیا څه نا څه هسې سرباري کېږي او کله هم په تړلې څپه کې ورپسې (د) غورځي ، بې له دې چې دغـه بېلابېل بدلونونه مورفو ـ فونیمیکي ارزښت ولري،لکـه پـه (درونـد ، درمند ...) کې ، پـه چمند ، ارمانـد کې یې زیاتون بیایوه سرچپه پېښنه ده. همداسې یې لـه «ل» سره بدلون، لکه : لمونځ ، لمسی، لمر، غلیم ، غلمینه... . پر (ڼ) یې د اوښتن بېلګې هم شته   (زیار: غږپوهنه).

کره	غږیزلیك	ناکره
ناباندی	nā-bā́nday	مخالف، ناموافق
ناباندي	nā-bāndí	مخالفت، تخلف
نا باوری (ناویسا)	nā-bāwáray	بې باوره، بې اعتماده، بې اعتباره، ناموثق
نابېری	nā-babáray	یو ناڅاپي، تصادفي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		اتفاقي
نابري	nā-babarí	يو ناڅاپيوالی ، تصادف
ناپامی	nā-pā́may	بې پامه، بې توجه، بې احتياطه، سرسري، سطحي
ناپامي	nā-pāmí	بې پامي ، بې احتياطي
ناپوهنيز	nā-pohəníz	ناعلمي، غيرعلمی
نا پاسلی	nā-pā́slay	نا شکره ، نا سپاسه
نا پايند (ناپايښته)	nā-pā́yənd	نا پاتند ، بې دوامه، ناپايدار
نا پړ (ناگرم)	nā-pə́ṛ	نا ملامته
نا پل	nā-pə́l	ناپلی، ناروا ، نامشروع، حرام، غيرمجاز
نا پنځيز	nā-pənjíz	ناطبيعي ، غيرطبيعي
نا پوځي	nā-pawzí	غيرپوځي، غيرنظامي، ملکي
نا پېژندوی (- ه)	nā-pežandóy	ناپېژندلی ، ناشنا
نا پېيلی	nā-peyə́lay	ناتړلی، بې پلوه، غيروابسته
ناجوت (ناڅرگند)	nā-ǰawát	نامعلوم، مبهم، مجهول؛ نامثبت، منفی
ناچاپ	nā-čā́p	ناچاپ شوی ، غيرمطبوع
ناچار	nā-čā́r	ناڅار، مجبور، ناگزير
ناچاري	nā-čārí	ناڅاري، مجبوري، مجبوريت
ناځوان (نامړه)	nā-jwā́n	ناځوانمرده، نامرده
ناځواني	nā-jwāní	ناځوانمردي، نه مېړانه
ناخوال	nā-xwā́l	پرېشان، زړه خوړينی
ناخوښی	nā-xwáx̌ay	ناراضی
ناخوښي	nā-xwax̌í	نه رضايت، عدم رضايت
ناخوندي	nā-xwandí	نامحفوظ، نامصوون، غيرمصوون
ناخونديينه	nā-xwandıyə́na	نامصوونيت، غيرمصوون
نا درملی	nā-darmálay	بې درمله، بې علاجه، نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

		رغېدونکی، صعب العلاج
نادوده (ناخواله ...)	nā-dóda	بې دوده، بېقاعده؛ بې رواجه، غیرعادي (نادودې)
نارسی	nā-rasáy	نه رسېدنه، نه دسترس، عدم دسترسي
نارسی	nā-rásay	نارسېدلی، نه رسېدونکی، نارس، نارسا، خام
نا روزلی	Nārozə́lay	نالوستی، بې تربیه
نارووږد (- ی)	nārúğd	نامعتاد، ناموخته، غیرعادي، غیرمعتاد
ناروغتیایي	nā-roɣtyāyí	ناصحي، غیرصحي
ناړوند	nāṛwánd	نامربوط، بې ارتباط، بې اړیکي
ناړه > لاړه		
ناړی (وادي ، بدرفت)	nāṛə́y	نره ، ایراو ، زاو
ناړیك (ناگویه)	nāṛík	ناقلبه یي (غویي)
ناړین	nāṛín	نااړین، بې اړتیا ، ناضروري، غیرضروري
نازغمور (نازغمی)	nā-zɣam-wáṛ	د نه زغم وړ ، زغم نه منونکی
نازمین (نازولی)	nāz-mín	نازبین ، نیازبین ، نازدانه
نازوکړی	nāzókṛay	نازبړېدلی
ناس (نسوار)	nās	نصوار
ناستخونه	nāst-xúna	د ناستې کوټه، د مېلمنو خونه، سالون
ناستوگن (نامېشت)	nāstogán	نااستوگن، کډوال، غیرمقیم
ناسته پاسته (ناسته ولاړه)	nā́sta-pā́sta	ناستوگنه، ناستی کېناستی
ناسوب	nā-swáb	غیرحاضر، غایب، پشي شا
ناسوبتیا	nā-swab-tyā́	غیرحاضري ، غیابت
ناسولیز	nā-solíz	نامعقول ، غیرمنطقي
ناسهند (ناسهی)	nā-sáhənd	نه هضمېدونکی، غیرقابل هضم
ناسیده	nā-sıdá	نا مستقیم، غیرمستقیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشنونی	nā-šanúnay	نه شنل کېدونکی، ناتجزیه کېدونکی، نه تحلیلیدونکی
ناشونی	nāšúnay	ناکېدونی ، ناممکن
ناښ (نابنونه)	nāx̌	مخامخ غاښ ، انیاب
ناغ (لويي)	nāγ	دماغ ، تکبر
ناغوره	nā-γwára	ناپسند، ناپسندیده، ناگواره
ناغېړی	nā-γéṛay	اسانخوښی ، سهل انگار
ناغېړي	nā-γeṛí	اهمال ، سهل انگاري
ناکره	nā-kará	نامعیاری، ناسم
ناگروهن	nā-grohán	بې عقیدې، دهري
نالاسرسی	nā-lāsrásay	بې دسترسه
نالاسی (نا لاسوهلی)	nā-lā́say	نا لاسکړی ، نادستخورده
نالوستوړ	nā-lwast-wáṛ	نه لوستل کېدونکی، ناخوانا
نالوستی (نالیك لوستی)	nā-lwástay	بې زده کړې، بې لیك لوسته، بېسواده
نالوستي (نالیك لوستي)	nā-lwastí	بې تعلیمي ، بېسوادي
نالېږند	nā-léğənd	نامنقول، غیرمنقول؛ نامتعدي، لازمی (فعل)
نامېرلی	nā-merə́lay	ناټاکلی ، نامنتخب
نانځکه (ناوکی)	nānjə́ka	نینځکه ، گوډی
نانډرې (نانډری)	nāndré	کترې، ایرې
نانډوله	nānḍwála	ناموزون، نامتوازن، ناموزونه، ناسازه (خبره)
نانغتان (نانغوړی)	nānγətā́n	نانغوړونکی، تورغوړی، ناشنو، بازیگوش
ناوډلی (ناوډی)	nāwoḍə́lay	نااودلی، بې اوډه، بې اوډون، بې ترتیبه، بې نظمه
ناولسي	nā-wələsí	نا ملي ، غیرملي
ناوېشوړ	nā-weš-wáṛ	نه وېشل کېدونکی، نه تجزیه کېدونکی، (تجزیه ناپذیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې - ودګرى (ناوې - ناوك)	nā́we-wadgə́ray	ناوې او زوم
نجل	nǰəl	جل، ورکړې نجلۍ، په نامه شوې نجلۍ، کوژده شوې نجلۍ، نامزده
نجلتوب	njəl-tób	د نامزدۍ دوره؛ بکره والی، بکارت
نجلۍ (نجونې)	nǰələ́y	انجلۍ، جلۍ، جنۍ، جینۍ، (انجونې، جونه، جینکیانې)
نڅاګر	nacā-gár	نڅی، نڅېدونکی، ګډېدونکی
نڅاګري	nacā-garí	بازیګري، بازینګري، رقاصي
نڅل (نڅېدل)	nacə́l	ناڅل، ناخ کول، ګډا کول، نڅا کول
نڅوړ (- ل ، - ېدل)	nacór	نچوړ ، فشرده
نرسوی > نمرسوی، لمر سوی		
نرښځی	nar-x̌əjáy	نرښځك، نرښځوکی، نرګت، نرګتی، هجړا
نرغون > لرغون	larγún	
نرمچ	nar-mə́č	خرمچ ، خرمګس
نرواکي (پلرواکي)	nar-wākí	نارینه واکي، مرد سالاري
نری باران > پسته وور		
نرینه (مذکر)	narıná	نارینه ، مذکر
نرینه نوږی	narıná-nóǧay	نارینه جنس ، مذکر جنس
نړۍ پنځی	naṛə́y-pə́njay	نړۍ پنځوونکی یا پیداکوونکی، د دنیا خالق
نړیخور	naṛə́y-xór	نړۍ خور، نړۍ خوړونکی، جهانخوار
نړۍ سراسر	naṛə́y-sarāsár	ټول نړۍ ییز ، جهانشمول
نړیواك	naṛə́y-wā́k	د نړۍ واکمن، جهانبان
نړیواکي	naṛə́y-wākí	د نړۍ واکمنی ، جهانباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله	naṛəy-wā́la	نړیولي، انټرنېشنلېزم، بین المللیت
نړیواله بښنه (د نړیوالې بښنې سازمان)	naṛəywā́la-baxə́na	نړیواله بخښنه (د نړیوالې بښنې ټولنه)
نژادپال (توکمپال)	nežād-pā́l	نژاد پالونکی ، نژاد پرست
نژادپالنه (توکمپالنه)	nežād-pāĺəna	نژاد پرستي
نژادپوهنه > توکمپوهنه		
نژادي > توکمیز		
نژدې	nəždé	نېږدې، نږدې، نیژدې، نیږدې
نژدې پر نژدې	nəždé-pər-neždé	نژدې په نژدې
نژدې ختیځ	neždé-xatıj	نژدې ختیز
نږل > نوږل		
نږی > نوږی		
نس بهی (نس ناسته)	nas-baháy	نس بهېدنه ، اسهال
نستوڼی > لستوڼی	lastóṇay	
نسواند	nas-wānd	نسو، نسور، ګېډو، ګېډور، خېټو، خېټور...
نشتمن (نېستمن)	nəšt-mán	بې شتو ، خوار ، غریب
نښه	náx̌a	نخښه
نغوته	nγóta	نغوتنه ، نغوژه ، اشاره
نکریزې	nakríze	نوکرځې ، نکرځې
نګښی	ngax̌áy	نوښخ ، چنګک (ماهي ...)
نمړی (لقمه ، طعام)	nmaṛə́y	لمړی، نوړی، ګوله، کپ
نمنځ (عبادت ، احترام)	nmanj	پرستش ، نیایش
نمنځچار (عابد ، زاهد)	nmānj-čā́r	نمنځونی، نمانځونی، پرهېزګار
نندارمه (ډرامه)	nəndārmá	نندارلیک ، نمایشنامه
نندارېځ (لوبېځ)	nəndāríj	ستېج ، د ننداري صحنه
نندارېز	nəndāríz	د ننداري اړوند، د ننداري وړ، ننداره یي، تماشایي، نمایشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نندارېيل	nəndāreyə́l	تمثيلول
ننکۍ	nənakə́y	نونکۍ، بخار ډوله وړې دانې
ننګېرل (نګېرل)	nangérəl	احساسول ، محسوسول
ننوتوځ	nənawatúj	ننوتوځی ، مدخل ، دخول
نواندی	naw-ánday	د نوي اند خاوند ، نو اندیش
نواندي	naw-andí	نوی تفکر، نو اندېشي
نو بنسټی	naw-bənsə́ṭay	نوی بنسټ اېښوول شوی، نو بنیان، جدید التاسیس
نو پال	naw-pā́l	نوی خوښوونکی ، نوګرا
نوخول	nuxawə́l	پر اشتها راوستل
نوري ، نورکي > نمري		
نوړ (د جوړ ضد)	noṛ	نړېدلی، ړنګ، وران، ناجوړ
نوږ (نږه)	noğ	نارږه ، نګه
نوږل (پرنجېدل)	nuğəl	نږل ، نوزل ، ترچل
نوږول (- یدل)	noğawə́l	نږه کول، سوچه کول، خالصول
نوږ و نږه (ډېر سوچه)	nóğ-o-nağá	ناب وخالص
نوږی	nuğáy	نږی، پرنجی، عطسه، ترچ، ترچه، ترچی، پرنجی، پرنجېدا ...
نوږی	núğay	نوږی (nóğay) ، جنس
نوږیز	nuğíz	جنسي ، سېکسوال
نوښت (نوچار)	nawə́x̌t	نویوالی، ابتکار، جدت (پېښور) ، نوګرایی
نوښتګر (نوچاری)	nawəx̌t-gár	مبتکر ، نوګرا
نوښتګرانه	nawəx̌t-garāná	نوګرایانه ، مبتکرانه
نول	nol	لیاره، طریقه، روش، روال
نول	nul	غم، ویر، اندوه
نولس	nú-las	نونس
نولسم	nulasə́m	نونسم
نومځری	num-jə́ray	ضمیر (ګرامر)
نومړی (نامزد ، نامبرده)	numə́ṛay	نوموړی
نومونپوهنه	numawən-	نومونپوهه، د اصطلاحاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

	pohə́na	علم، ترمينالوجي
نوموركی (وركنومی)	num-wrə́kay	بېنوم ، گمنام
نوموړی (نوماند ، نومور)	numawə́ṛay	نومړی، نوموړی (num-wəray)
نوم ونومولی	núm-o-numawə́lay	اسم ومسما
نومونه (نومونې)	numawə́na	اصطلاح (علمي)، ترم (ترمونه)
نومهالی	num-mahā́lay	وسمهالی ، معاصر
نومېرل	numerə́l	تشخيصول، جوتول
نوميرنه	numerə́na	تشخيص، جوتتيا
نوميز (نوموال)	numíz	نوم اړوند ، اسمي
نوېز	nawéz	نوی رغېدلی ویی، نوی رغولی لغت، نيولوجېزم
نوی نړۍ اوډ	nə́way-naṛəy-ód	نوی نړیوال نظم، نوی جهانی نظم
نوېواله (نوپالنه)	nəwɪ-wā́la	نوواله، عصريت، مودرنېزم
نوي يم	nawɪ-yə́m	نويم
نه	nəh	نهه
نه	na	يه ، نه (nə)
نهم	nəhə́m	نم
نه نوي	nə́h-nawɪ	ننوي
نه ولاړ	nə́-wlāṛ	ونه ولاړ، نه ولاړی، لانړو، لاړ نه شو
نهيل (ناميد)	nahíl	نهيلی، ناهيلی، ناهيل
نهيلي	nahɪlí	ناهيلي، نامېندي
نياوتون (نياووالي)	nyāw-tún	عدالت، محکمه، دادگاه
نياومن (عادل، منصف)	nyāw-mán	نياوي
نېټه ليك (کرونولوجي)	neṭa-lík	پېښليك (تاريخ)
نيمځوړند (نيمرپاند)	nɪm-jwā́ṛənd	نيم ځړېدلی (بيرق نيم آفراشته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمڅی (کراسته)	nımcáy	لیمڅی ، لیمسی
نیمڅیگر (کراستگر)	nım-cıgár	نیمڅی جوړوونکی، لیمڅي والا
نیمڅین	nımcín	د نیمڅي اړوند
نیمڅینه	nımcína	وړینه خولۍ ، پشمینه
نیمرېیه (ځوانیمرگ)	nım-mreá	تاندلباند ، نیمه خوا
نیمسدی	nım-sə́day	نیم ویښیار ، نیم هوښه
نیمسوی	nım-sə́way	نیم سوځېدلی، نیمسوخته (سگرت)
نیملاری	nım-lā́ray	د نیمې لارې (مل)
نیمواك (غږ)	nım-wā́k	نیم واوېل ، سیمي واوېل
نیموچ	nım-mə́č	نیم تر ، نیمتر
نیموچه	nım-wə́ča	نیمه وچه، برصغیر، نیمه قاره (هند)
نینگل	nıngə́l	تمه (طمع) کول
نینگلی	nıngə́lay	په تمه کړ شوی ، تطمیع شوی
نینگنه	nıngə́na	تطمیع ، تمه داري
نیواکگر	nıwāk-gár	اشغالگر
نیوز (نبز)	nyoz	سېل، سېلاو ، سېلاب
نیونك > نوسی (موچینك)		
نیېل (مرطوبه هوا یا باد)	nayél	ینېل ، نهېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ – ṇ (ڼې)

د پښتو ابېڅې اوويشتم توری چې د ويي په سر کې نه راځي ، خو په منځ او پای کې يې بېلګې ډېرې دي . همدارنګه يې د ويي دننه د څپې په سر کې درواخله . " ښېکی" ښايې يوازېنی ويي بېلګه وي چې د کلات کاکړ يې تر لس کلنۍ کوشني " ژڼکی " په مانا کاروي . دا چې /ڼ/ د درو نورو غبرګژبيزو اوازونو (فونيمونو) په څېر له آره هندي پورغږ زباد شوی ، نو په ځېنو ګړدودو کې يې د ډېري (اکثريتي) /ن/ پرځای کارونه کره نه برېښي ، لکه په ورونه ، غېڼ يا غڼ ، دوانه او داسې نورو ويېيونو کې. ڼ او ړ د تاريخي بلغړو په توګه سره يو پر بل هم ونجون مومي ، لکه په مندارو/منداڼو ، ښېګړه/ ښېګڼه، پوړۍ/پوڼۍ ... کې .
په "تڼۍ" کې بيا هم د "ړ" يو پخوانی بلغړ (الوفون) برېښي (زيار پښتو غږپوهنه). "نړ" بيا د "ڼ" ناکره ليکدود دی چې په پاکستاني پښتو ليکدود کې له پخوا نه دود لري او نن سبا يې د "ڼ" سپارښتنه کېږي.

و – o, u, w (وې ، واو)

د پښتو ابېڅې اته ويشتم توری چې د نيمواك ، بېواك يا کنسوننتي (معدوله) و /w/ ، اوږده و /o/ او لنډ و /u/ درو واړو ښکارندويي کوي، او لکه څنګه چې د الف (a, ā) په برخه کې ورته نغوته وشوه ، د وروستيو دوو خپلواکو (واوونو) په توګه په پښتو ليکدود کې له ځان سره "ا" هم مختاړی کوي ، لکه په اور (or) او اوم (um) کې. د نيم بېواك يا معدوله و (w) په توګه په يو لړ ويېيو کې نيم نيمګوری وينګ لري، خو د يوې - کره ليکلارې پر بنسټ يې ليکل اړين دي، لکه په خوله xwlə او خوړين xwrin کې. په ښکلی يا ښکلا غونډې ويېيونو کې يې نه کښل د کندهاري ګړدود تر اغېز لاندې همداسې يو دود پاتې شوی دی، کټ مټ، لکه په ګل gwəl او داسې نورو خپلو پردو ويېو کې. له تاريخي – جغرافيايي پلوه پر /ب/ باندې د "و" ونجون فونيميکي او له دې سره معياري ارزښت نه لري ، لکه په ببره ، بيده ، بزه ... کې . (و -) د (- ته) په وړاندې د سربل په توګه د لږه کي دريځ له کبله له يوې - کره ليکلارې سره سمون نه لري او غبرګبل ورسره نه رغوي، لکه: (وکور ته ځم) چې کره يې (کور ته ځم) راځي.

کره	غږيزليك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وا (و ، یه ، آ)	wā	اې،ای، یا (ندائیه، لکه وا هلکه!)
وات (ویار)	wāt	زیار ، عیب
واټن مېچ	wāṭan-méč	واټ مېچ ، واټ مېچی
واده تړ	wādə-táṛ	د واده بندوبست، د واده اړه تړه
واده څله	wādə́-cəla	د واده څله یا چله او یا گوته
وارگری	wār-gə́ray	د وار (نوبت) والا
وار له مخه	wār-lə-mə́xa	وار د واره، مخکې د مخکې
وار له واره	wā́r-lə-wā́ra	وار د واره ، سمدستي
واره من (واره یي)	wāra-mán	واره دار، (یو څه) غوره، ښه ترا
واری (ځار ، بلهار)	wāráy	واري ، قربان ، فدا
واریز	wāríz	په وار، نوبتي، متناوب (واریزه تبه)
واړه	wā́ṛa	واړه ، واړه (wāṛə)
واړې ښځې	wā́ṛe-x̌ə́je	واړه ښځې، واړي ښځې (wāri-xəji)
وازره (وزرونه)	wāzrə́	وزر (wazə́r)، وزرې
وازگه (وازده)	wā́zga	وازگه (wāzgə)
وارِمه > ورِمه		
واست	wāst	وئ (تاسې واست)
واښ (رسی)	wāx̌	واښی ، بیا سته
واښ اوبی	wāx̌-óbay	واښ (رسی) اوبدونکی
واښلوبه	wāx̌-lóba	رسی لوبه ، پړي لوبه
واښه خور (گیاخور)	wāx̌ə-xór	علف خور، گیا خوړونکی
واك	wāk	وك
واکمن (واکوال، واکیالی)	wāk-mán	واکدار، واکنده، حکمران
واگه (واگې)	wā́ga	واگه () ، (واگي)
والگی (رمی، دومی، سرڅد)	wālgáy	یخوهنه ، ربزش ، زکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

واله، وله > وياله		
واند	wānd	خيال ، پندار
وانديز	wāndíz	خيالي ، تخيلي
واورپاك (واور سپېڅ)	wāwra-pā́k	د واورې پاکوونکی، برف پاك
واور پلوری	wāwra-plóray	واوره پلورونکی، برف فروش
واوروب	wāwrób	د واورې اوبه ، واوروبی
واوره غری	wāwra-γə́ray	ميده واوره ، برنجك برف
واوره مېچ	wāwra-méč	د واورې د مېچولو آله
واورين	wāwrín	واوريز، له واورو ډك (پُر برف)
واورېژ (راشی)	wāw-réǧ	د واورې رېز يا رېژ، برف كوچ
وايي (لوايي)	wāyí	روڼ، گهيځ، د سهار رڼايي، سپېده داغ، سپېدې؛ گرو ، گاڼه
وبښه ! (وبښئ !)	wə́baxa	وبخښه ! (وبخښئ !)
وتري (اثاثيه)	watə́rı	توري، كالي كودي، لوښي لرگي، ډانگ ډبلې، كور سامان
وتلار (وتوځ)	wāt-lā́r	وتوځی ، وتونځی
وتون	watún	وتنگ، وتنه، واته، خروج
وټ كټ > سكينده (جبران)		
وټپوهنه	waṭ-pohə́na	اقتصاد پوهنه، اقتصاديات
وټگی	wəṭgáy	بمبوټې، وزمه دودكش، چېمني
وټندوی	waṭəndóy	سپماگر، پاسره گر، مقتصد
وټه	waṭá	د ارزو (اسعارو) نرخ
وټه	wáṭa	اقتصاد ، سپما
وټيز	waṭíz	وټه ييز،اقتصادي سپمايي
وچړ (ولاړ)	wačā́ṛ	ولد ، بلد ، اشنا
وچغاړی (وچ كڅی)	wəč-γā́ṛay	وچ چاپېر، په وچه كې ښكېل (هېواد)
وچكښی	wəč-kəxay	پنسل ، پېنسل ، مداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچموری	wəč-móray	د تي وچې مور بچی، شیرسوخته
وچوړکی (نروچکی)	wəčóṛkay	له ولړې یا ناروغۍ خواروډنگر، خوارځواکی
وچولن	wəč-wlán	وچ مینځل، خشکه شویي
وچولنځ	wəč-wlánj	د وچولن ځای یا دوکان
وچولی (تندی)	wə́č-wəlay	وچوېلی، وچلی، وچولی (wə́č-ulay, wə́čwələy)
وچونی (سپونې)	wəčúnay	خشکي
وچه مری، وچه غاړه > کرنکه		
وچه وچوبه	wə́ča-wəčóba	وچه وچوبي
وچه ولخه (بتې بیابان، بېدې بیدیا)، سوراړ	wə́ča-wə́lxa	سور وچ ډاگ، وچ سپیره ډاگ، وچه یا سره میره
وځی	wə́ji	وزی ، ووځی
وڅکې (ممیز)	wə́cke	مویز، ممیز، کشمش
وختتېری	waxt-teráy	ساعتېري، وخت گوډی، وخت گوډنه (ابن الوقتی، خوشگذراني)
وختتېری	waxt-téray	ساعتتېرې، ساعتېرئ، وخت گوډی؛ ورځچاری (ابن الوقت، خوشگذران)
وختیز > مهالیز، مهالنی		
ودانگر	wadāngár	ودانچار(- ی) ، معمار
وداني (تعمیر، عمارت)	wadāní	ودانۍ (جمع)
ودانیز	wadāníz	تعمیري ، تعمیراتي
ودرول > درول		
ودگری او ناوی > ناوې – ودگری		
ودول (مطلق)	wadawə́l	واده کول (غیرمطلق)
وده – وش	wáda-wáš	وده او وش ، نشونما

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراغ (کارغه)	wrāγ	وروغ ، وریغ ، کارگه
ورباڼی	war-bā́ṇay	ورساتی، دروازه وان، دربان
وربوی	warbóy	د کور مخه، حریم، حیطه، حیاط، شپرازی
ورتني	wartaní	همرنگی، تشبیهی، مشابه، همسانی
ورټك	war-ṭák	ورټکونه ، دق الباب
ورځ	wraj	روځ
ورځپاڼه	wraj-pā́ṇa	روځپاڼه
ورځچاری	wraj-čā́ray	روځچاري (rwaj-čārəy)، ورځچلندی، ابن الوقت، فرصت طلب، فرصت جو
ورځ (دې) ښه! (ورځ دې نیکمرغه)	wraj-de-x̌á	ورځ (دې) په خیر! روځ (دې) په خیر!
ورځلوی > لو ورځ (قیامت)	lo wraj	
ورځنی	wrajanáy	ورځني، روځنی، روځینی، روزمره
ورڅک	wərcák	ورسك ، د غره پوزه
ورخړ (ګڼه، ګڼه ګوڼه)	wərxáṛ	بیروبار ، ازدحام
ورخیمځه (بریځر)	warxímja	غرمکۍ، تنکۍ غرمه، نیم چاشت
ورږه (ږغانځه)	wrə́ğa	کیکه
ورستول (- بدل)	wrastwə́l	وروستول ، گنده کول
ورشو	wəršó	اورشو
ورښ (وو - wo)	wrax̌	شمال ، باد
ورښتی	wrəx̌táy	ورلښتی، غړوشتی، ورغښتی، بادام (وڅکي ورښتي : کشمش وبادام)
ورښکۍ، وریښکۍ > ریښکۍ، تړانګه	rex̌tə́y	
ورغ (مېړانه)	wrəγ	همت، مناعت، ایمانداري؛ په "ورغ الوتل" گڼه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

		هرگوره "حواس" مانا
		راخپلوي
ورغان > غوز ، غوزان	γawz	
ورغوی	wəγə́way	رغوی، اړغوی، اورغوی
ورکړه راکړه > راکړه ورکړه	rā́kṛa warkṛá	
ورگه > ورږه	warğá	
ورلول (بلاربول) > ؟	wərlawəl	
ورله > ورته	wartə́	
ورم	wram	ورم (warm)
ورمگر (ورماند)	wramgár	ورمگر (warmgar) ، ناصح، داور، قاضي
ورمليك	wram-lík	پندنامه ، نصيحت نامه، نصيحت پاڼه
ورمند	wramánd	امر ، حکم ، قضاوت
ورمندون	wramandún	قضاوت
ورمنديز	wramandíz	قضايي ، عدالتي
ورم و وراشه	wrám-o-wrāša	پندونصيحت ، وعظ ونصيحت
ورن	wran	جنازه ، تابوت
ورنگی، ورينگی > پسته وور	pasta wór	
ورنډه (بريد ، يرغل)	wrənḍá	حمله ، تعرض
ورور، وروور > ولور	wlor	
وررانه	wrorāná	وروړگلويز ، برادرانه
وروستاړی > روستاړی	rostā́ṛay	
وروستول > ورستول	wrostól	
وروستی	wrustáy	اوستری
ورونی > رونگی	rongáy	
ورهاند	wərhā́nd	خلاصوونکی، خلاص گر
وره پر وره	wrə-pər-wrə	وره په وره ، ور په ور
ورهڼگر	wərhəṇgár	ورهڼه گر ، کسبگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورهڼه (دنده)	wərhə́ṇa	کسب، پېشه، شغل، حرفه، مسلك
ورهڼيز	wərhəṇíz	کسبي، حرفوي، مسلکي
ورهول (ازادول)	wərhawə́l	خلاصول
وريتګر	wrıtgár	وريته ګر، کبابي، وريتی
وريته (سوله ، لکړه)	wrıtá	کباب، تيکه
ورېښم چينجی	wrex̌əm-čınjay	د ورېښمو چنجی
ورېښه > روښه (حلوا)	róx̌a	
ورېندار	wrendā́r	ورندار ، ورنداره
وړاندويېنه	wṛānd-wayə́na	وړاندېينه، اټکل، پېشګويي، پېشنګويي
وړانديز	wṛāndíz	مخېښود ، پېشنهاد
وړانديزي	wṛāndızí	پېشنهادي
وړاندېينه	wṛāndeyə́na	وړاندې کونه، پېشکش، عرضه
وړانګه	wṛā́nga	وړنګه ، وړانګه(wrāngə́)
وړانګڼ (وړنګڼ، وړانګين)	wṛāngáṇ	وړانګيز، شوغله ييز، شعاع لرونکی
وړانه پړانه (وړه پړه)	wṛā́na-pṛā́na	وړنه – بايلنه، بردوباخت؛ ملامتي او ناملامتي
وړتيا واکي	waṛtyā-wākí	ښايسته سالاري، شايسته سالاري
وړجن (وړن)	waṛ-ján	مېکروبی، مېکروب نيولی، (ميکروب لرونکی ځيز)
وړغندی > غړوندی	γaṛwandóy	
وړکتون (ووړتون)	warəktún	کودکستان
وړکينه (کوشينه)	wṛakına	وړکتوب، وړوکوالی، کمکينه (کوشينه)
وړند (وړ)	wáṛənd	وړتيا وړ، لايق، مناسب
وړنګه (کك)	wṛənga	ذره ، اتوم ، اېټم
وړنګی (ککوين)	wṛəngáy	ذره بين ، مېکروسکوپ

وړنگيز (ککيز)	wṛangíz	ذره يي، ذروي، اتومي، اټمي
وړ و پړ	wəṛ-o-pəṛ	غالب ومغلوب، گټونکی او بايلونکی؛ ملامت او ناملامت
وړومبی > ړومبی	ṛombaly	
وړوند > ړوند	ṛund	
وړيان	waṛyā́n	وڼيا ، وڼيان
وړۍ اوبدانه	waṛəy-obdā́na	د وړيو اوبدنه، د وړيو نساجي
وزروال > څانگور	cāngwár	
وزگار	wəzgā́r	بېکار ، بې روزگار (- ه)
وزلوبه	wəz-lóba	د وزې لوبه، د ورغومي لوبه، بزکشي
وژ پوهاند (وژپوه)	wəğ-pohā́nd	د اعصابو متخصص
وژپوهنه	wəž-pohə́na	د اعصابو علم
وژخوږ	wəž-xwəğ	د وژيو (اعصابو) درد
وژخوږی	wəž-xwə́ğay	د اعصابو په درد اخته
وژله (وژنه ، وژلون)	wážla	مرگ ، قتل
وژن	wəžán	عصبي ، عصباني
وژنتيا	wəžantyā́	عصبانيت
وژنشمېره	wažən-šméra	د وژنو (قتلونو) احصائيه
وژه (وژی)	wəžá	عصب
وژيز	wəžíz	د وژو اړوند ، عصبی
وژيز - اروايېز	wažız-arwāyíz	عصبي او رواني
وژيز - سوليز > سوليز - وژيز (عقلي او عصبي)	solíz	
وږبۍ (کاغه، پېنگووين)	wəğbə́y	اوږبۍ ، اږبۍ
وږد ، ووږد > اوږد	uğd	
وږمکۍ (سپوږمکۍ)	spoğməkə́y	وږمۍ، مصنوعي سپوږمۍ، ساتلايت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وږم وتوږم	wáğm-o-twáğəm	ښه بوی او بد بوی
وږمه	wağmá	وارږمه
وږيثاند (خوشه چين)	wağı-cā̃nd	وږيثاندی، وږيثانی، وږيثاڼ، وږيثانۍ، وږيچن، وږيچی
وسپنباب	wəspən-bā̃b	وسپنيز سامان ، هارډوېر
وسپنپلور	wəspən-plór	د وسپنابو خرثلاو (دوکان)
وسپنپېر	wəspən-pér	د وسپنې دوره يا عصر
وسپنتوږ	wəspən-tóğ	د وسپنې سوان
وسپنثادر (ترمه)	wəspən-cādár	د وسپني ثادر، آهن چادر
وسپنکښ	wəspən-káx̌	آهن ربا
وسپنويلوب	wəspən-wılób	د وسپنې ويلونه، ذوب آهن، پولاد سازي
وسپنه	wəspəná	اوسپنه
وسته	wastá	تجارتی سامان، مال ومتاع، کالا (سوداگري متاع)
وسله (درسته)	waslá	سلاح ، اسلحه
وسله توکي (پوځي توکي)	waslá-tókı	مهمات ، اېمونېشن
وش و وده - وده - وش		
وښکالی (ژنگوری، ډنډوری)	wəx̌kā̃lay	د انگورو وږی، غوشمکه، ډنگوری
وښکه > اوښکه	úx̌ka	
وښن (زهرجن ، زهرژلی)	wəx̌án	زهجن ، زهری ، سمي
وښور	wəx̌ór	وښوری، واخېر، اخور
وغه	wáγa	اوږد (اسکريز) چينجی
وکر	wákər	ونگه، هويت، تشخص، پېژندنه
وکرواکر > اکرو وکر	ákar wákar	
وکړ (کرد)	wəkəṛ	وکئ، وکړئ، وکاوه، وکل، وکلو (سالارزي)
وگړپال	wagəṛ-pā̃l	وگړمين، مردم دوست،

		مردمدار
وګړنی	wagəṛanáy	وګړنیز، مردمي، انساني
وګړه	wágṛa	وګړواله ، شخصیت
وګړیز (شخصي)	wagəṛíz	وګړنی، ځانتنی، ځانګړی
ولاړ (رفت)	wlāṛ	لاړ، وېلاړ، لاړو، لاړلو، لاړه، ولاړئ، ولاړلئ
ولاړې اوبه، ډنډ> سیندګی	sındgáy	
ولاندو ولانګه	wlānd-o-wlā́nga	مړولونی او د مینځلو تخته
ولس	wə́ləs	اولس ، ملت
ولسپال	wələs-pā́l	ولس دوست ، ملتپال
ولس دښمن	wələs-dəx̌mán	د ولس دښمن، د ملت دښمن، ملی ضد
ولس دښمني	wələs-dəx̌mánı	د ولس یا ملت دښمني ، ملی ضدیت
ولس وکر	wələs-wakár	ولسی یا ملی هویت
ولسمشر> هېوادمشر	hewād mə́šar	
ولسواله	wələs-wā́la	ولسولي، ولسپالنه، ملت پالنه، نېشنلېزم
ولشل> لوشل	lwašə́l	
ولکه	walká	ولقه، قبضه، کړی، حلقه، دایره، حوزه (انتخاباتي)
ولموری	wəlmóray	له نس او له لمنې، قی او اسهال یا ګانګې او نس ناسته کوونکی
ولنځ	wlanj	تشناب ، غسلخانه
ولولیز	walwalíz	له ولولې ډك، احساساتي، جذباتي، عاطفي
وله> ویاله	wyā́la	
ولی (ریښه)	wələ́y	ولې ، ولیې ، ریښه
ولېدل> لوېدل	lwédəl	
ولېشت	wlešt	لوېشت ، لوېست
ولېشه (بش)	wléša	تمبه ، چارتراش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومه > اومان (هوما)	omā́n	
ونج	wanj	مخدړه، مېز (ونجړی : مېزګوټی)
ونج (ونجون)	wanj	عوض ، بدل ، تغییر
ونجدوی	wanj-dóy	دونج (تغییر) قانون
ونجول (- ېدل)	wanjáwəl	بدلول ، عوضول
ونه بوت	wə-nə-bot	بونت، بونه تو، بونه تلو ، ونه بوتئ، ونه بوتلئ
ونه ولاړ > نه ولاړ	nə wlāṛ	
وو (بود)	wo	و ، ؤ ، وه
ووره (نرئ وریځ)	wawrə	اوره ، ووره (wowrə)
ووریا (وورښت)	wor-yā	اوریا ، اورښت ، ورښت
وورېدل (- ول)	woredəl	ورېدل ، اورېدل (- ول)
ووړتون (وړکتون)	woṛ-tún	وړوکتون ، کودکستان
ووړشمېر	woṛ-šmer	کسري شمېر، کسري عدد
ووی (ژمنه)	wowáy	اوی ، قول ، وعده
وویه > هویه ، هګۍ	hóya	
وه ، ول (بودند)	wə (-l)	وو ، ؤ
ویارن (ویارجن)	wyārán	عیبجن ، معیوب
ویاړل	wyā́ṛəl	ویاړکول، افتخارکول
ویاړلی (ویاړن)	wyāṛə́lay	له ویاړه ډك، افتخاري، مفتخر
ویاله (جوی)	wyālə́	بیاله ، واله ، وله
وياند	wayā́nd	خبرلوځ، ویندوی، نطاق، ترجمان (د وزارت خارجه ترجمان - پ)
ویجاړ	wıjā́ṛ	وجاړ ، اوجاړ
وېخ > بېخ	bex	
ویده	wídə	وېده، اوده، بېده
ویدېدل (- ول)	wıdédəl	اودېدل (- ول)، بېدېدل (- ول)
ویر (ماتم)	wır	وهیر، ایر
ویرغاړی (ویرن،	wır-γā́ṛay	وهیرغاړی، ماتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویرمن، ویرژلی، ویرگړی)		کوونکی، ویر کوونکی
وېر وړی (بوږنوړی)	wera-wə́ṛay	ډاروونکی ، خوفناك
وېره	wéra	يره ، بېره
وېره اچونه > ترهگري	trahgarí	
وېرېدل (- ول)	weredəl	
وېشاك (بېلتونپالنه)	wešā́k	بېلتون خوښونه، بېلتون غوښتنه، تجزيه غوښتنه
وېشاكگر (بېلتونپال)	wešāk-gár	پېلتون خوښوونکی، تجزيه غوښوونکی
وېشگر	weš-gár	واشگر، وېشونکی، تقسيموونکی، توزيع کوونکی
وېشوړ (وېشل كېدونكی)	weš-wár	د وېشنې وړ، قابل تقسيم، قابل توزيع
وېښته	wex̌tə́	ورېښته ، يښته
وېښته رگ	wex̌tə-rág	نری رگ ، شريان ، مورگ
ويښيار	wɪx̌yā́r	اوښيار ، هوښيار
ويښيارتيا (ويښياري)	wɪx̌yār-tyā́	اوښيارتيا ، هوښياري
وېلاړ (هوډ)	welā́ṛ	اراده ، عزم ، تصميم
وېلاړن (هوډمن)	welāṛán	بااراده ، باعزم ، مصمم
ويلوب (ذوب ، گداز)	wɪlób	ويلنگ ، ويلنه
ويلوبگر	wɪlob-gár	پولادساز، ولډېنگار
وينا لېږد	waynā-léğd	وينا اخېستنه، نقل قول، اقتباس
وينې بيه	wɪne-báya	د وينې قيمت ، خونبها
وينيز (ليديز)	wɪníz	د ليدو اړوند ، بصري
وينيز (و) اوريز	wɪníz (o) awríz	سمعي او بصري، آيډيوېژوال
وينې ككړ	wɪne-kakáṛ	په وينو ككړ ، خون آلود
ويی (گای)	wayáy	اوی ، وی ، لغت ، كلمه
ويي اوډ (- ون)	wayɪ-óḍ (-un)	د وييونو اوډون، د كلمو

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ترتیب (په جمله کې)
ویي پانګه (ویيزېرمه)	wayı-pā́nga	د ویینو (لغاتو) ذخیره، واژګان
ویي پوهاند (ویيپوه)	wayı-pohә́nd	د ویيپوهنې ماهر، لغت پوه
ویيپوهنه	wayı-pohә́na	د ویيونو پوهنه، لغت پوهنه، واژه شناسی
ویيرغاونه	wayı-raγāwә́na	لغت جوړونه، نیولوجېزم، نیولوګېزم
ویيز (ویيپانګیز)	wayíz	د ویي اړوند ، لغوي
ویي کښنه	wayı-kx̌ә́na	سیند کښنه، قاموس، لیکنه، لېکزیکوګرافي
ویي لړ	wayı-lár	د لغاتو فهرست، ګلوسری
ویيکی	wayíkay	ویوکی ، ادات
ویيلیکی > سیند	sınd	
ویېنه (سکالو)	wayéna	بحث ، مباحثه

هـ – h (هې)

د پښتو ابېڅې نهویشتم توری چې د وینګ له پلوه زیاتره غورځي او له ورپسې خپلواك (واوېل) سره همرنګېږي یا یو کېږي، لکه په ها - آ، هر - ار ، هګۍ - اګۍ ، هویه - اویه ، هیله - ایله ، هېر - یېر ، نهیل - نییل ... کې . په کښېنۍ پښتو کې ، هرګوره ، تر هندي اغېز لاندې تر ډېره پوره او سمه ادا کېږي .

کره	غرېزلیك	ناکره
هاخوا > آخوا ، اخوا	ā́xwā	
هار (مونی)	hār	امېل ، غاړه کۍ ، لاکېټ
هارت > ارت	art	
هان (منګ)	hān	عمر ، سن
هان کچه ، هانکچه	hān -káča	د عمر کچه یا اندازه
هاندوهڅه (هاندوهڅې)	hānd-o-háca	هڅه او هاند (هڅه او هاندونه)
هټوځی > بازار	bāzā́r	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هجړا (نرښځی)	heǰṛā	هجړی ، نرښځك
هڅه	háca	کوشش ، اقدام ، میل ، رغبت ، ذوق ، شوق
هڅوب	hacób	فرهنگ ، کولتور ، کلچر
هدیره (مړېستون)	hadırá	ادیره، حضیره، هډیره
هڅول (لیول)	hacawəl	تشویقول
هډ بند	haḍ-band	ډبل پلستر ، بنداژ
هډ پوهاند (هډ پوه)	haḍ-pohā́nd	د هډوکو ماهر
هډ پوهنه	haḍ-pohə́na	د هډوکو علم
هډتړ (هډوانه)	haḍ-táṛ	اسکلېټ، استخوانبندي، چوکاټ
هډ درملی	haḍ-darmálay	د هډوکو ډاکتر، شکسته بند
هډه > اډه	aḍa	
هډیز (هډین)	haḍíz	د هډوکو اړوند ، استخواني
هرکلن	har-kalán	هرکلین، پر هرکال، همه ساله
هرکله راشئ (ښه راغلاست)	hárkala-rāšəy	په خیر راشئ! په خیر راغلئ! په خیر راغلاست!
هرکلین	har-klín	هرمهالی، هرمهالیز، مدام، همېشه، همه وقته
هریاسه > رشه	rəšá	
هرېړه	hareṛá	اربړه
هړاند (لالهاند)	haṛā́nd	سرگردان
هړپۍ	haṛpə́y	صندق، صندقچه
هستوگنه، هستوگه > استوگنه	astogə́na	
هستونه (پنځونه)	hastawə́na	زېږونه، ایجاد ، آفرینش، تخلیق
هستېدل > اوسېدل، استل	osédəl	
هسې	háse	هاسې ، اسې، هسې
هغومره (هاغومره)	hāγúmra	آغومره ، هوغونه
هغه لاړ دی > هغه تللی دی	haγə́ tləláy day	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هك (هېښ)	hak	هريان ، اريان ، حيران
هگۍ (هويه)	hagəy	
هلك	halə́k	هلك (halúk-ā́n)
هله	hála	هاله ،هلې ، هغه وخت
هلې ځلې	hále-jále	هلې زلې ، الې زلې
هم آرى (همريښه، هم بنسټى)	ham-ā́ray	همريشه، هم نسبه، مشترك المنشاء
هم ارزى (هم ارزښتى)	ham-árzay	د يو ارزښت لرونكى
هماندپوهى	ham-and-póhay	د يوې اندپوهې (ايډيالوجۍ) لرونكى
هماندى	ham-ánday	همفكره ، همنظره
هماندي	ham-andí	همفكري
همبستر (- ى)	ham-bestár (-ay)	همخواب ، هماغوش
همبستري	ham-bestarí	همخوابي ، جماع
همبنډارى	ham-banḍā́ray	هم بزمه ، هم مجلسى
همبول (همسندرى)	ham-ból	د سندرو ملگرى، هم اوازى
همبولى (همژمنى)	hambólay	هم پيمان ، هم قوله
همپولى (همبريدى)	ham-púlay	همسرحد
همپېرى (هممهالى)	ham-péray	همدوره، همعصرى، معاصر
همځېلى	ham-jélay	همنوع (بشر ...)
همڅنگ (همپوړى)	ham-cáng	انډيوال، همپوړيز، همتا ، همسنگ
همخونى	ham-xúnay	هم اوتاقه، د كوټې ملگرى
همژبى	ham-žəbay	گډ ژبى ، همزبان
همسكالو	ham-skāló	همصحبت ، هم كلام
همغږى	ham-γáğay	همنوا ، همآهنگ
همغږي	ham-γağı	همنوايي ، همآهنگي
همكاسه (همكوبى)	ham-kásá	هم دسترخوانى ، همسفره
همكورى	ham-kóray	هم منزل ، همخانه
همكېتى	ham-kétay	هم مذهبه ، همدينى
همگروهى	ham-gróhay	همعقيده ، همسندى
هملارى (لارمل)	ham-láray	د لارې مل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هملوستی	ham-lwástay	همسبق، همدرسی، همصنفي، همکلاس
همليدى	ham-lıdáy	هم نظرى ، هم ليدتوگى ، د يوه نقطه نظر لرونكى
همليكى	ham-lıkáy	همله‌ړى، هم قطارى، همرديف، هم مسلك، همڅانگى
هممانيز (هممانېزونه)	ham-māníz	گډ مانيز، هم معنا، مترادف
هممانيزوالى	ham-mānız-wā́lay	گډ مانيزوالى، هم معناوالى
هممنډى (همپلى)	ham-mánḍay	همگامى، همگام، هميونى
هم منگى (هم هانى، همزولى)	ham-mángay	همعمره ، همسن
هممهال (په يوه مهال کې)	ham-mahā́l	همزمان، درعين زمان، درعين حال، پر يوه وخت
همهاغومره (همهغومره)	ham-hā́γumra	اماغومره
هم هېوادى (هېوادوال)	ham-hewā́day	هموطنى، وطنوال، وطندار
هن (دا دى)	hən	ان (اينك)
هندستان	hendəstā́n	هندوستان ، بهارت
هنډور > هېنډور		
هنډه > هېنډه		
هنډې هنډې	hánḍe-hánḍe	انډې انډې، قطعه قطعه، پارچه پارچه
هو	ho	او، ها، هاو، آوو، يې (کرلاني)
هوار (هوارى)	hawā́r	اوار (اوارى)
هوارې وړ	hawārı-wáṛ	د حل وړ
هوا وېجه	hawā-wéǰa	هوايي قلمرو
هوايي چلند	hawāyı-čalánd	هوانوردي ، هوا پيمايي
هوبله (وزله)	hóbla	وسيله ، ذريعه ، چاره
هوده > اوده	úda	
هورې (هلته)	horé	وورې، هلې، دورې، هوري
هوږه	húǧa	اوږه
هوساينځى	hosāyən-jáy	استراحت ځاى، تفريح ځاى

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوساینه (هوسایي)	hosāyə́na	استراحت ، تفریح
هوساییز	hosāyíz	
هوښ (سد ، سول)	hux̌	هوش ، عقل
هوښیار > ویښیار	wɪx̌yā́r	
هېڅ	hec	هیڅ
هېڅیال	hecyā́l	هڅنا
هېښتیا وړ	hex̌tyā-wáṛ	د هېښتیا (اریانتیا) وړ، د تعجب وړ
هېره (هېرتیا)	héra	هېروالی ، فراموشي
هېره > ایره	ɪrá	
هېښمه	hex̌má	هښمه (ناڅاپي توره وریځ او تونده باران)
هېښنده	héx̌ənda	هېښوونکی، اریانوونکی، له حیرانتیا یا تعجبه ډک، محیر
هېلمند	helmánd	هیلمند ، هېرمند
هیله بیله	hɪlá-bɪlá	ایله بیله، متې همدومره؛ په ناحقه ، غیرحق
هیله من (هیله مني)	hɪla-mán	هیله مند ، امیدوار
هېندار پاك	hendār-pā́k	هېندار سپېڅ ، برف پاك
هېنداره	hendā́ra	هنداره ، اینداره
هېنداری	hendā́rəy	ویترین
هېنداریز (ښیښه یي)	hendāríz	شیشه یي
هېنډه	hénḍa	هنډه ، اېنډه ، ینډه
هېنډور	henḍawár	ځېلي، هوډیالی، لجوج
هېواد	hewā́d	اېواد ، هواد ، هیواد
هېواد بهر	hewā́d-bahár	له هېواده د باندې، (چارې ...)
هېوادپال	hewād-pā́l	هېواد پالونکی ، وطنپال
هېواد پلوری	hewād-plóray	هېواد پلورونکی، وطنفروش
هېواد دننه	hewād-danə́na	په هېواد کې دننه ، په هېواد کې داخل

هېواد سراسر	hewād-sarā́sar	د ټول هېواد په کچه، وطن شمول
هېوادنی (هېواديز)	hewādanáy	وطنی ، وطني
هېوادواله (هېواد پالنه)	hewād-wā́la	وطنپالنه، وطنپرستی

ې - e ، ي – i ، ی - ay ، ۍ - əy ، ئ - əy

دغه څلور پنځه ډوله (يې ګانې) له يوې يوازينۍ عربي ی (ياء) څخه آره اخلي چې پخپله په عربي او بيا پارسي غږپوهنه کې په همدا يوه بڼه د دوو خپلواکو (ې - e ، ي - i) او يوه غبرګغږ (ay) ښکارندويي کوي چې پرله پسې مجهوله، معروفه او ملينه (ی) بلل کېږي او په پښتو اوازپوهه (فونيميکس) کې يې پرله پسې اوږده، لنډه، زوروالـه او زورکـي والـه "يې" بـولي ؛ زورکيوالـه بيـا دوه ليکنـي (ګرافيميـک) څېلونه (واربڼتونه) راخپلوي : نوم واله (ۍ) او کړواله (ئ) . اوږده (ې) او لنډه (ي) ځانته او د ويي په سر، منځ او پای کې راتلای شي. له زورکيوالو څخه نوم واله دا (ۍ) ځانته او د ويي په پـای کې روغـه رمټـه ليکل کېږي او په سر او منځ کې يې د لنډې (ي) په څېر په خوا پرخوا غبرګو ټکو ښوول کېږي، لکه پـه نړيوال او پېړييز کې او کړواله دا (ئ) د دويم ډېرګړي وګړي د پايلې په توګه، يا له کړ بنسټ سره نښلول کېږي، لکه په ځئ، څټئ ... کې او يا ترې جلا راځي، لکه په خورئ، غوړوئ ... کې. پـه دې لړ کې ay پايلې پر əy هغو هم هله اوړي چې اړوند نومونـه اوښتې ډېرګړې (مغيـره جمـع) بڼې راخپلوي، لکـه پـه سړی - سړيو ، لښتی - لښتيو ... کې. پـه سوېل - لويديز ګړدود کې تر خجلاندې ay پـر əy (ئ) اړول او ليکل د ويونکيو د لږه کيوالي د آر له مخې کره نه شي ګڼل کېدای او په دې ډول نرينه او نوم واله پايله!

کره	غږېزليک	ناکره
يا (که)	yā	د ناتړوييکي په توګه له "که" سره زياتره همانيز کارول کېږي
ياد (يادونه)	yād	ياد ، خاطره (خاطرې)
ياد څلی	yād-cə́lay	د ياد څلی ، د يادګار څلي يا منار
يادښت	yādəx̌t	يادد ښت، يادداښت، يادداشت
يادښتچه	yādəx̌t-čá	يادښت ليکچه، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یادداشت کتابچه، ډایری
یادښتلیک (یادښتپانه)	yādəx̌t-lík	د یادونې لیک، یادداشتنامه، نوټ، نوټېس
یادښتوړ	yādəx̌t-wáṛ	د یادښتوړ، د یادداشت وړ
یادښتول	yādəx̌tawəl	یادښت اخېستل، یادداشتول، نوټول
یاد مانۍ (یادگاري مانۍ)	yād-māṇə́y	د یادگار مانۍ، کاخ یادگاري
یاست	yāst	یاستئ ، استئ ، یئ
یاسته > بیاسته، رسۍ، واښ	bıā sta	
یاغیگړ (یاغیستان)	yāγıgáṛ	د یاغیانو سیمه، غیرعلاقه (پاک – افغان ازاد سرحد
یاغیگیري (سر)	yāγıgırí	سرکښي، نافرماني، بغاوت، تمرد
یامېدل > نخښېدل	ncédəl	
یایل > ویل	wayə́l	
یبل (یبله ، پښې لوڅې)	yábəl	ابله ، پښې ابله
یخپلوری	yax-plóray	یخ پلورونکی
یخپېر (کنگلپېر، یخچالپېر)	yax-pér	د یخ یا کنگل دوره، دوره یا مرحلهء یخبندان
یخچال	yaxčā́l	کنگلنۍ، فرېج، گلاسیر، یخبندان
یخزنۍ (یخ دغه، یخ کرخ)	yax-zə́ṇay	یخوهلی، له یخ یا ډېرو سړو شخه کرخت شوی
یخساز	yax-sā́z	یخ جوړوونکی
یخسازي	yax-sāzí	یخ یا کنگل جوړونه، د یخ جوړولو کارخانه
یخ سیمه > یخچال	yaxčā́l	
یخلوبه	yax-lóba	د یخ پرمخ لوبه یا ورزش
یخماتی	yax-mā́tay	یخ ماتوونی (بېړۍ ...)
یخنڅا	yax-nacā́	د یخ پر مخ نڅا
یخني (ښوروا)	yax-ní	د غوښې ښوروا یا زومنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يخني > ساړه		
يرغليز	yarγalíz	يرغلي، تهاجمي (جنگ، وسله)
يرغمليه > بونگه	bónga	
يرغمل گر (يرغملگر)	yarγamalgár	يرغمل نيوونكى
يرغملگري	yarγamalgarí	يرغمل نيونه
يشنا (يش)	yašnā́	اېشنا ، جوش ، غليان
يشنا ټكى	yašnā-ṭə́kay	د اېشېدنې يا غليان نقطه
يغ دغ (يخ كرخ)	yáγ-dáγ	شخ وكرخت ، يخوهلى
يلغوز (څړه)	yalγóz	يلغز ، جره ، مجرد
يم	yəm	وم (كرلانې)
ينه	yəná	اېنه ، ځيگر
يو (د يوه)	yaw	ياو ، يېو ، (ديو)
يوازې	yawā́ze	يواځې، بياځې، اېوازې
يوازېنى	yawāzenáy	يوازينى، يوازنى، يواځنى، يوائينى
يو اوونيز	yaw-owníz	يو هفته يي
يو بنستى (يو آرې، همآرى)	yaw-bənsə́ṭay	هم منشاء ، يو بنيادى
يو پال (يو ځبنتنى)	yaw-pā́l	د يوه خداى په گروهه، موحد ، يكتا پرست
يو پالنه (يو ځبنتني ، يووالى)	yaw-pālə́na	يو خداى پالنه ، يو خداى گروهي ، يكتا پرستي
يو پر دوه	yaw—pər-dwá	يو په دوه ، يو د دوو پر وړاندې ، دوه برابره
يو پلا (يوځل)	yáw-plā	يوه پلا (د ترڼگ او لنډيز له مخې)
يو پېړييز	yaw-peṛəyíz	يو پېړۍ ايز، يو پېړۍ ييز، يو قرنه، سلكلنيز
يو ترمنځ (هر دويم)	yaw-tər-mánj	يو ترمنځه ، يو پسې، يك درميان ، هر دومى
يو جولي (يو بنى)	yaw-ǰawlí	يو شكلى، هم شكلى، يوونگى

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو جولی (یو بنی)	yaw-ǰáwlay	یو رنګ، یورنګی، یو شکله، همرنګی ...
یوځل (یووار)	yáw-jal	یوځلې، یوځله، یو کرت
یوڅپیز	yaw-capız	یو هجایي، یو سپلابه، مونو سیلابیك
یوخوا – بلخوا	yáw-xwā-bə́l-xwā	یوه خوا – بله خوا (د ترکیب او لنډیز پر بنسټ)
یو زرویوم	yáw-zər-o-yawə́m	یو زر و لومړی، یو له پاسه زرم
یو زرییز	yaw-zərəyíz	یو زرۍ ییز، یو زرۍ ایز، یوه زر کلنیزه ، یو زر کلیزه
یو ژبی	yaw-žə́bay	پر یوه خبره ولاړ، رښتینی؛ همژبی، پر یوه ژبه غږېدونکی
یو ژبیز	yaw-žəbíz	د یوې ژبې اړوند (سیند ، قاموس ...)
یو سترګی	yaw-stə́rgay	کاجر، چغر، شپړا
یو شپېنی	yaw-špenáy	د یوې شپې ، یك شبه
یو ګروهی > یو پال		
یو ګروهي > یو پالنه		
یو لاری	yaw-lā́ray	د یوې لارې تلونکی، د یوې لارې مل، هملاری
یو لوریز	yaw-loríz	یو اړخیز، یو طرفه (سړك، جاده)
یو لوریزوالی	yaw-lorız-wā́lay	یو طرفي، یو جانبي
یو مهالی > هممهالی	ham mahā́lay	
یو مهالیز (یووخته)	yaw-mahālíz	یووختیز
یو مېړوښي	yaw-meṛox̌í	یو څښتني، یو مېړه توب
یو مېړوښې	yaw-meṛóx̌e	یو څښتنه ښځه، یو مېړه والا ښځه
یونې (یور)	yúṇı	یورانې، یورګانی (د ورونو ښځې)
یو وار (یوځل)	yáw-wār	یووار

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ښځمنی	yaw-x̌əjmánay	د یوې ښځې مېړه، یك زنه
یو ښځمني	yaw-x̌əjmaní	یو ښځې توب، یو ښځیوال
یوکۍ (یو څرخه)	yawkə́y	یو ارابه یي سایکل
یوم (لومړی)	yawə́m	یووم ، اول
یونلیك	yun-lík	سفرلیك، سفرنامه، سیاحت نامه
یووالی (یوواله)	yaw-wā́lay	یوالی، اتفاق
یووستوی	yaw-wastə́way	یوستوی
یوولس	yawólas	یوه لس ، یولس
یوون	yawún	یوکی ، واحد (مقیاس)
یوه	yawá	اېوه ، یوه (ywa)
یوه (سړي ته)	yawə́	اېوه ، یوه (ywə)
یه (آ ، وا)	ya	یا ، ای، اې
یه > نه		
یېبرور	yebra-wár	ابرور، حاصلخیز، پرثمر، بارور
یېبره	yébra	ابره، اېبره، حاصل، ثمره، بار
یېړ (د بېړیو جوبه)	yeṛ	هېړ ، اېړ
یېړمشر (سرمانو)	yeṛ-mə́šər	د بېړیو د جوپې مشر
یېوه (قلبه)	yéwa	یوه، یوې، یېوه، اېوه (جمع: یېوې)

اخځلیک

۱- پالوال، عبد الرازق: معیاري پښتو. یونایټېډ پرېس، شال. تله ۱۳۸۴ ل.

۲- تره‌ی، حبیب اله: نوې ژبپوهنه او ژبني مسایل. پښتو ټولنه، کابل ۱۳۴۴ ل.

۳- زیار، مجاوراحمد: پښتو ګړدودونه. نړیوال پښتوسېمینار، کابل ۱۳۵۴ (1975).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پښتو ليکلار. ننگرهارپوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- ويپوهنه. د پښتوژبې او ادب څانگه، کابل پوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- پښتوسيندگی- انگرېزي سربلونه+ وستربلونه(غبرگبلونه)، گړنې او څرگندنې. د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، پېښور ۱۳۷۸ ل(2000 ز).
- پښتو پښويه (گرامر)، دربيم چاپ. دانش کتابتون، پېښور ۱۳۸۴ ل (2005 ز).
- سلگونه ليکنې او ليکونه(سپين ليکونه چا پ ته چمتو).

-۷ - پښتو قاموس، پښتوټولنه. لومړی ټوک ۱۳۳۰، دويم ټوک ۱۳۳۳ ل. (عکسي چاپ ۱۳۸۳).

-۹ زېری، لومړی گڼه ۱۳۵۶ ل. پښتوټولنه، کابل.

10- Morgenstierne, G.: An Etymological Vocabulary of Pashto(EVP). Oslo 1927.

11- Zyar, M.A.:Die Nominal Komposita des Paschto, Diss. Universität Bern. Institute für Sprachwissenschaft, Bern 1974

12- Mackenzie,D.: A standard Pashto, BSOAS 22, 1959, 231 - 235.
- Pashto, The World’s Major Languages. ed. Bernard Comri, London, 1987.

13- Kieffer, C.M.: Dialectologie du pashto. Distribution et typologie des parlers Pashto d’ apres les premieres Cartes de atlas linguistique de l’ Afghanistan(ALA)”. Colloque sur l’ etablissement d’un Centre d’etde dela langue et de la literature Pashto, Caboul 1975.

يادښت: په سيند ډوله لاربنود کې د آرويي تر څنگه د ليندېو( ) دننه دويم ويی يا د همماڼيز جاج را اخلي او يا د پورويي. په > پسې راغلي سم ويي ته مخه کول مانا لري. (پ) د پښتونخوا او پېښور لنډيزدی. داچې د متن دننه نغوتې، نومېرنې يا رېفرنسونه مې نښه نه شو کړای، له درنومينه والو بښنه غواړم.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library